

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 44.

Onsdagen den 11 maj.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 4 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Herr förste vice talmannen meddelade, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän gemensam votering komme att anställas onsdagen den 18 i denna månad angående det i jordbruksutskottets memorial nr 36 omförmälda ärendet.

§ 3.

Enligt därom den 7 innevarande maj fattat beslut företogs nu val av dels sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall äga rum under innevarande år, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till revisorer och suppleanter, nämligen:

herr <i>Bengtsson</i> i Kullen	till revisor med herr <i>Holmgren</i>	som suppleant
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	» » » <i>Hage</i>	» »
» <i>Lindley</i>	» » » <i>Fast</i>	» »
» <i>Magnusson</i> i Skövde	» » » <i>Gustafson</i> i Kasenberg	» »
» <i>Uddenberg</i>	» » » <i>Bäcklund</i>	» » och
» <i>Wikström</i>	» » » <i>Olsson</i> i Ramsta	» »

var och en med 137 röster.

§ 4.

Enligt därom likaledes den 7 i denna månad fattat beslut företogs nu val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Anderson* i Norrköping,
» *Brännberg*,
» *Bäcklund*,
» *Edberg*,
» *Engberg*,

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 44.

herr *Eriksson* i Stockholm,
» *Fast*,
» *Hollertz*,
» *Holmgren*,
» *Höglund* i Göteborg,
» *Jansson* i Edsbäcken,
» *Johansson* i Edsbyn,
» *Johansson* i Uppmälby,
» *Lindman*,
» *Leffler*,
» *Lovén*,
» *Lundström*,
» *Magnusson* i Tumhult,
» *Olsson* i Kullenbergstorp,
» *Paulsen*,
» *Ryberg*,
» *Wigforss*,
» *Wikström* och
» *Winkler*,

var och en med 89 röster samt

suppleanter:

herr *Persson* i Grytterud,
» *Norsell*,
» *Selberg*,
» *Hammarlund*,
» *Nilsson* i Örebro och
» *Hansson* i Trollhättan,

var och en med 25 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottnings.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 3 och 4 här ovan omförmälda valen.

§ 6.

Herr *Karlssons* i Grängesberg *m. fl.* på kammarens bord liggande motion, nr 542, som nu föredrogs, remitterades till statsutskottet.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades statsutskottets utlåtande nr 92 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 72—76.

§ 8.

*Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.*

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med gymnastiska centralinstitutets omorganisation stående frågor jämte fyra i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 26 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 152, vilken hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till omorganisation av gymnastiska centralinstitutet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:
nr 315 av herr *Pauli*;
nr 320 av fröken *Hesselgren*; och
nr 321 av herr *Holmgren*; samt
inom andra kammaren:
nr 460 av herr *Thomson*.

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

Utskottets hemställan, som var avfattad i fyra med A), B), C) I—XVII och D) betecknade punkter, innefattade i nedan angivna delar, att riksdagen måtte

A) avslå motionen I: 315

C) —————

I. medgiva, att gymnastiska centralinstitutet finge från och med budgetåret 1932/1933 omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet tillstyrkt,

II. i anslutning härtill medgiva, att gymnastiska centralinstitutets kliniska och polikliniska undervisning i sjukgymnastik med fysikalisk behandling finge, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av utskottet angivits, samt i enlighet med de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t efter hörande av karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium och direktionen över serafimerlasarettet kunde finna gott föreskriva, anordnas vid serafimerlasarettet,

III. medgiva, att till bestridande av kostnaderna för uppförande och inredning vid serafimerlasarettet i huvudsaklig överensstämmelse med vad av utskottet angivits av en poliklinik för sjukgymnastik finge, sedan direktionen över serafimerlasarettet avgivit närmare yttrande och förslag i ämnet samt efter närmare prövning av Kungl. Maj:t, upptagas ett lån å högst 200,000 kronor, att amorteras under tio år, mot säkerhet av inteckning i lasarettets fastighet nr 8 i kvarteret Pilträdet i Stockholms stad ävensom att nämnda fastighet finge för ändamålet intecknas, utöver redan beviljade inteckningar å tillhoppa 3,800,000 kronor jämte ränta, för ett belopp av högst 200,000 kronor jämte ränta, och

IV. medgiva, att för omhändertagande av den utbildning för försvarsväsendets behov av gymnastikinstruktörer, som hittills meddelats vid gymnastiska centralinstitutet, finge, i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för försvarsdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 februari 1932 tillstyrkt, från och med budgetåret 1932/1933 anordnas en militär instruktörskurs,

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius*, *Bergqvist* och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottet bort i nedan angivna delar hemställa, att riksdagen måtte

A) avslå motionen I: 315

B) —————

I. medgiva, att gymnastiska centralinstitutet finge från och med budgetåret 1932/1933 omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna tillstyrkt,

II. i anslutning härtill — — — lika med utskottets hemställan i punkten C) II — — — med de grunder, som av reservanterna angivits — — — vid serafimerlasarettet,

III. medgiva, att till — — — lika med utskottets hemställan i punkten

Kungl. Maj:t har sedan byggt sin proposition på denna utredning och därvid tagit något litet större hänsyn till de önskemål, som framförts från karolinska institutet och serafimerlasarettet. Man skulle då kunna tro, att denna proposition icke skulle möta så särskilt stort motstånd, men icke desto mindre hava ett flertal motioner kommit fram, vari yrkas dels vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag och dels rent avslag. Det senare är emellertid något som utskottet icke gått med på, då ju både utskottets och reservanternas ställningstagande innebära förslag till en positiv lösning vid årets riksdag. Man tycker ju, att det knappast kan vara någon idé att efter denna långvariga och dyrbara utredning kasta ut frågan till förnyad häftig strid mellan mot varandra divergerande principer och uppfattningar. Nu kan man som ett allmänt omdöme om reservationen säga, att den bygger på propositionens grund, men avviker därifrån i vissa detaljer, framför allt därutinnan att man har sparat in något tiotusental kronor på den i propositionen beräknade kostnadssumman. Man har härvidlag gått fram ganska skarpt, där man ansett detta vara möjligt utan men för det hela. Man har också i någon mån skänkt sin anslutning till de synpunkter, som framförts från karolinska institutets lärarkollegium. I stort sett ha utskottsmajoriteten och reservanterna följts åt härutinnan, men utskottsmajoriteten har inte varit nöjd med propositionen, utan vidtagit en fullständig omarbetning av densamma, och det är nog som vi i reservationen säger, att om man skall gå nämnvärt vidare än vad Kungl. Maj:t gjort, när det gäller särskiljande av frisk- och sjukgymnastik, då återstår av 1931 års riksdagsuttalande bara skenet.

Jag har inte kunnat bilda mig någon uppfattning om den egentliga orsaken till att statsutskottsmajoriteten eller rättare sagt det fåtal inom majoriteten, som uppgjort förslaget, gjort sig så stor möda med att på väsentliga punkter omarbete den kungl. propositionen.

Jag kommer in på skillnaden i tre eller fyra väsentliga punkter. Det är bl. a. frågan om samundervisningen mellan sjuk- och friskgymnaster, om vilken fjolårets riksdag uttalade sig för att den skulle minskas därhän, att gemensamhetsundervisningen mellan de båda linjerna inskränktes avsevärt under vad Kungl. Maj:ts då föreliggande förslag upptog (gemensam undervisning hela första året och 120 timmar under andra året) måhända, såsom riksdagen uttryckte det, blott till en termin under första året. Det var det lägsta i fjol. I år har Kungl. Maj:t föreslagit samundervisning i 593 timmar eller ungefär det minimum, som fjolårets riksdag uttalade sig för, men ändå säger statsutskottets majoritet, att den kan minskas ytterligare, och man har då sökt draga in, vill jag minnas, från de föreslagna 593 timmarna 125 timmar, och de böra tagas från friskgymnastikens teori och praktik, som fått sig tilldelade 208 timmar i Kungl. Maj:ts förslag. Det skulle således icke återstå så mycket härvidlag. Vi reservanter ha icke kunnat gå med på en sådan indragning av denna samundervisning. Vi tro, att man icke gärna kan pruta på det, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Kungl. Maj:t hade föreslagit fyra lärare i sjukgymnastikens teknik med fysikalisk behandling, men utskottet har velat ersätta dem med tre s. k. instruktionsgymnaster. Vidare har man sökt minska på lärarkrafterna vid serafimerlasarettets sjukgymnastiska poliklinik. Det är svårt för en lekman att yttra sig i denna fråga, men jag tror icke, att jag säger för mycket, om jag håller för troligt, att en del läkare ställa sig tveksamma till hur det skall vara möjligt för lärarpersonalen att fullfölja undervisningen vid serafimerlasarettets poliklinik. De våga icke gå in på så vanskliga nedskärningar i vad Kungl. Maj:t föreslagit.

I sammanhang härmed kan jag nämna en detalj, som reservanterna icke vågat sig på, men beträffande vilken statsutskottets majoritet uttalat sig i den riktningen, att gymnastikdirektörstiteln för dem, som genomgått både frisk-

*Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

och sjukgymnastikkursen, bör borttagas. Jag tycker, att titeln icke betyder så mycket, men reservanterna ha icke velat taga bort den. Jag har den uppfattningen, att i alla fall borttagandet av denna titel är ett led i den tankegång, som genomgår statsutskottsmajoritetens utlåtande.

Vidare vill jag nämna några ord om inträdesfordringarna. Där har skolöverstyrelsen uttalat sig för en sänkning av inträdesfordringarna stück i stäv mot vad skolöverstyrelsen sade år 1929. Vi reservanter ha ansett det vanskligt att sänka inträdesfordringarna. De äro nu olika, för manliga studentexamen och för kvinnliga normalskolekompetens i stort sett. Men det är nu föreslaget, att det skulle krävas studentexamen eller folkskollärareexamen med vissa kompletteringar eller möjligen vissa andra examina efter dispens i vissa undantagsfall av Kungl. Maj:t. Vi ha icke kunnat gå med på en sänkning av inträdesfordringarna.

Vi ha icke heller kunnat biträda en del sparsamhetskrav, som framförts av statsutskottets majoritet. Jag vill erinra om den av utskottet föreslagna kansli-biträdestjänsten. Jag vill nämna den saken redan nu, fastän det kanske blir särskild debatt därom senare. Det har föreslagits inrättande av en kansliskrivartjänst, vars innehavare skulle fullgöra tre tjänster, nämligen skrivbiträdes-, sekreterar- och kamrerargöromål, i stället för förut två, nämligen kontorsbiträdes- och sekreterargöromål. Utskottet föreslår nedsättning av avlöningen med en tredjedel till 3,144 kronor. Detta är oriktigt, ty den kvinnliga befattningshavare, varom här är fråga, får en ny tjänst att sköta, för vilken hon endast erhåller 1,150 kronor. Är det flera sådana historier i statsutskottets utlåtande, blir man mer och mer tveksam mot det.

Man säger, att man har förbilligat och dragit in mycket, men jag för min del får säga, att jag tror nog, att man många gånger kan gå längre i fråga om sparsamhet än statsutskottets majoritet vill göra, men man kan icke gå hur långt som helst i detta fall. Jag har litet svårt att fatta, varför man går in på en del av de här föreslagna åtgärderna. Jag uttrycker det så för att icke säga något elakt mot statsutskottets majoritet, och jag tror nog, att det blir protester, om jag säger, att vissa av de föreslagna åtgärderna komma att innebära, att gymnastiska centralinstitutet kommer att degraderas. Därpå tyder sänkningen av inträdesfordringarna och borttagandet av gymnastikdirektörstiteln, liksom den minskade utbildningen vid samundervisning och flera andra sådana historier. Jag har svårt att fatta, att man i en tid som vår, då man på många områden mera än jag önskar går in för höjda inträdesfordringar, utbyggnader och kompetensfordringar, på detta område från synnerligen framstående vetenskapligt håll slår in på en rakt motsatt väg. Jag kan icke riktigt fatta detta, och jag har den känslan i alla fall, att detta icke är rätt handlat i avseende å gymnastiken, som i våra dagar betyder så mycket och gått så oerhört framåt, och det förefaller mig synnerligen vanskligt att gå in för de principer, som statsutskottets majoritet här har följt. Därför kan jag icke underlåta att yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Laurén* och *Lundén*.

Herr Lindskog: Herr talman! Det är ju en del frågor här, som förtjäna att beröras och egentligen vore värda en utförligare behandling, men av skäl, som redan den föregående ärade talaren anmärkt, skall jag söka fatta mig ytterst kort. Bland de frågor, som det här gäller, står först och främst frågan om den medicinska sakkunskapens inflytande på utbildningen av sjukgymnasterna. Det gäller här de sjuka och deras vård och den utbildning, som sjukgymnasterna skola ha, och i överensstämmelse med den uppfattning, som man

där allt mer och mer börjar ha, beslöt förra årets riksdag, att man skulle upprätta en poliklinik vid serafimerlasarettet. Vid den polikliniken skulle sjukgymnasterna komma under medicinsk ledning. Den kommitté, som tillsattes på grund därav, tog en viss ledning därav, men departementschefen — jag erkänner det med tacksamhet — har redan i propositionen i viss mån tillmötesgått de anmärkningar, som från karolinska institutets, dess lärarråds och direktionens för serafimerlasarettets sida riktats mot de sakkunnigas utlåtande. Reservanterna ha gått ännu ett steg längre i tillmötesgående, och utskottets majoritet har gått ännu något längre. Det gäller således här att tillmötesgå den medicinska sakkunskapens önsknings, att då det gäller sjukgymnasterna, dessa skola utbildas där de komma under den karolinska sakkunskapens ledning. Det är en sak, som alla parter således äro ense om, fastän de vilja tillmötesgå den mer eller mindre. Jag har icke kunnat finna annat än att karolinska lärarrådets erinringar äro så pass starkt vägande, att jag icke kunnat undgå att finna dem berättigade. Jag kan icke tycka annat än att, då man har sjuka, som ligga på serafimerlasarettet, är det ett berättigat krav, att de personer, som skola ha med deras sjukgymnastik och massagebehandling att göra, skola stå under ledning och kontroll av läkare. Jag kan icke heller tycka annat än att de personer, som skola göra detta, även i fråga om tillsättningsproceduren skola vara beroende av den medicinska sakkunskapens avgörande inflytande. På grund av denna principiella inställning har jag anslutit mig till utskottsmajoriteten.

Med avseende å en annan fråga, som den föregående talaren kom in på, eller med avseende å storleksordningen av gymnastiska centralinstitutet, så förstår jag icke riktigt, vad den föregående ärade talaren menade, då han sade, att institutet kommer att degraderas därigenom, att samundervisning kommer att äga rum i mindre grad. Jag tycker, att det kan knappast inverka på frågan om degradering av institutet, om man har samundervisning mer eller mindre. Jag ber att få hänvisa till vad förra årets riksdag beslöt, nämligen att man skall om möjligt ha samundervisningen koncentrerad på en termin, och det är med anledning därav, som utskottet har fattat sitt beslut om att man skulle verkligen liksom mera fixera det till en termin, så att denna undervisning kunde bestämt hänvisas till en termin och vardera gruppen därefter hänvisas till den undervisning, som den för sin utbildning kan behöva.

Jag skall också be att få nämna något om gymnastikdirektörstiteln. Jag har samma uppfattning i den frågan som den föregående ärade talaren. Jag unnar gärna dessa personer gymnastikdirektörstiteln, och jag är alldeles oförhindrad att göra det. Jag har inom utskottet kämpat för den linjen att lämna gymnastikdirektörstiteln åt alla, såväl sjukgymnaster som friskgymnaster, men däremot kan jag icke gå med på att man skulle liksom premiera genom särskild titel de sjukgymnaster, som dessutom tagit friskgymnastexamen. Jag menar, att det skulle inge allmänheten, som söker sjukgymnaster, en falsk föreställning om deras kompetens, om den finge det intrycket av den omständigheten, att de äro gymnastikdirektörer, att de äro förnämre, att de fått en bättre sjukgymnastutbildning. Den verkliga skillnaden består icke i att vederbörande fått en bättre sjukgymnastutbildning utan däri, att han dessutom fått friskgymnastutbildning. Det kan icke vara lämpligt, att den, som tar endast friskgymnastexamen eller endast sjukgymnastexamen, icke får titeln gymnastikdirektör, men om båda examina slås ihop, får han denna titel. Det förefaller, att det vore detsamma, som om man för att taga ett drastiskt exempel från universiteten skulle säga, att den, som tar filosofie kandidatexamen och teologie kandidatexamen, får en gemensam titel, direktör eller doktor eller vad man kan hitta på. Varje sak bör ses för sig; det skapar icke större användbarhet på en linje därför att man tar examen även på en annan linje.

*Ang. om-
organisation
av gymnastiska central-
institutet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

Tack vare att denna samundervisning inskränkts till en termin ha jämte vissa andra åtgärder kostnaderna kunnat nedbringas ganska väsentligt i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, så att den totala kostnadssumman för utskottets förslag innebär en minskning med icke mindre än 31,000 kronor. Jag vill erinra om finansministerns yttrande i kammaren för någon tid sedan, att om riksdagen kunde komma till begränsningar eller nedskärningar av de av regeringen begärda anslagssummorna, skulle han för sin del taga emot det med tacksamhet. Det är något som man i dessa tider bör tänka på, nämligen att vi stå inför mycket allvarliga tider.

Vad angår inträdesfordringarna kan jag vara med om vad den föregående ärade talaren sade, att det skulle bli en viss degradering av institutet, om man inför real- och normalskolekompetens, där Kungl. Maj:it föreslagit studentexamen. Min ståndpunkt inom utskottet var densamma som biskop Bergqvists, nämligen att jag önskar studentexamen liksom Kungl. Maj:it för män och normalskolekompetens för kvinnor. Den ståndpunkten har jag kvar, och jag är oförhindrad att, om det förslaget väckes, ansluta mig till det. Men det är så i avdelningar och utskott, att man kan icke börja på med att var för sig gå fram med särmeningar. Det duger icke vid arbetet i utskottet, och andra avdelningen har klandrats i utskottets plenum för att vi gå för mycket med särmeningar. Man kan icke arbeta så. Det gjorde, att biskop Bergqvist och jag gingo in för de meningar, som omfattades av större grupper inom utskottet. Vi skilde oss dock så, att han gick på utskottets förslag, studentexamen för män och kvinnor, under det att jag gick på reservanternas linje, realskoleexamen för män och kvinnor. Min motivering för detta är följande. Jag menar, att om man går in för realskoleexamen för män och kvinnor — en ståndpunkt, som sammanfaller med andra kammarens beslut i föl — då kommer det i realiteten att bli så, att den starka konkurrensen för inträde vid gymnastiska centralinstitutet kommer att driva det därhän, att i regel komma bland männen bara studenter in. Däremot får jag säga, att jag skulle anse det olyckligt, om icke normalskolekompetens vid våra flickläroverk skulle medföra kompetens att bli sjukgymnast. Enligt min mening äro de flickor, som fått normalskolekompetens, mera skickade att bli sjukgymnaster än de flickor, som tagit studentexamen. Det är min bestämda övertygelse, att det verkligen förhåller sig på det sättet.

Således har jag i allra största korthet genomgått de frågor, som den föregående ärade talaren tog fram. Jag medger gärna, att denna frågas lösning är förenad med utomordentliga svårigheter, och jag förstår ju, att meningarna gå långt isär, och jag förstår, att den föreslagna lösningen väckt missbelåtenhet och missnöje på många håll. Det är en fråga, som i tjugu år stått på riksdagens dagordning. Den frestelsen har varit närliggande för oss inom majoriteten att begära en ny utredning, men vi föllo icke för den frestelsen, ty vi mena, att någon gång måste frågan lösas. Det går icke an att begära sju eller åtta utredningar, vilket det nu är, utan riksdagen måste en gång taga position, och så får man sedan hoppas på tiden och se, vart utvecklingen går. Det är klart, att det är ganska djärvt av utskottet att komma med i viss mån nya förslag. Jag hoppas, att det skall avlöpa väl, men det är klart, att om det visar sig, att det finnes punkter, som behöva rättas, så kommer säkert icke den svenska riksdagen att i framtiden tveka om att vidtaga nödiga ändringar. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **Stadener:** Herr talman! Frågan om gymnastiska centralinstitutet är, såsom den förste ärade talaren erinrat, av särdeles trasslig och invecklad beskaffenhet. Den inrymmer i sig ett stort antal spörsmål av större eller mindre betydelse. Det kan därför ej vara tal om att nu orda om alla dessa frågor, allraminst om ett sådant

spörsmål som titelfrågan. Utskottet har verkligen ventilerat frågan om den från gymnastiska centralinstitutet utexaminerade eleven skall ha befogenhet att kallas gymnastikdirektör eller icke. Det förefaller mig vara en alltför obetydlig sak att diskutera i riksdagen. Jag skall icke besvara kammaren därmed eller taga kammarens uppmärksamhet i anspråk genom att säga något om den saken. Jag vill endast inom parentes till övervägande påpeka, att jämställda lärare vid läroverken inom ett annat övningsämne bära titeln musikdirektör.

Jag skall i stället säga några ord om den allmänna strävan, som legat bakom Kungl. Maj:ts åtgärder i fråga om centralinstitutet. Den har åsyftat att om möjligt finna en lösning, som kunde vara ägnad att tillfredsställa både läkarna och gymnasterna. När jag tar dessa grupper av samhällsnyttiga medborgare klumpvis och kallar den ena gruppen för läkarna och den andra för gymnasterna, innebär det ej, att det ej finnes skiljaktig opinion inom läkargruppen och kanske också inom gymnastgruppen. Åtminstone är det av de gjorda erfarenheterna klarlagt, att inom läkarkåren och t. o. m. bland karolinska institutets professorer finnas olika meningar om saken. Men man kan kanske påstå, att det övervägande antalet läkare samlat sig om en viss opinion, och med än större säkerhet tyckes man kunna påstå, att Sveriges utövande gymnaster stå endråk-tiga i sin opinion. Nu har det varit Kungl. Maj:ts strävan att om möjligt tillfredsställa båda dessa parter, så att denna gamla och alltför utdragna diskussion om gymnastiska centralinstitutet kunde bringas till ett slut, allrahelst ett slut, som vore i samma mån hedersamt för båda grupperna. De arbeta ju båda på folkhälsans fält. Båda inlägga utomordentliga förtjänster på detta område. De borde vara predestinerade att förstå varandra och förtroendefullt samarbeta. Men tyvärr har det hittills ej varit möjligt att försona dem i fråga om gymnastiska centralinstitutets organisation.

Emellertid har Kungl. Maj:ts strävan att finna en samlingslinje ej varit alldeles fruktlös. Detta ärende nådde, som vi nyss hörde, vid föregående års riksdag en principiell lösning. Man fattade efter allvarlig och ingående diskussion i utskott och kammare ett beslut, varigenom skapades en i principiellt hänseende, som man trodde, fast liggande plattform för båda parterna. Av denna plattform hava de också sedan använt sig vid fortsättandet av sin konversation. Så återoppar man sig även i dag på dessa principer i 1931 års riksdags beslut. Man får alltså anse, att detta riksdagsbeslut har accepterats av båda lägren och att tvisten i dag är begränsad till tillämpning och tolkning av 1931 års riksdags beslut. Detta, tror jag, bör man ha i minnet här i dag. Det ger debatten i dag dess rätta betydelse. Debatten gäller här ej det principiella i gymnastiska centralinstitutets organisation, ty den principiella sidan av saken är avgjord, utan debatten gäller tillämpningsfrågor. Men även de ha naturligtvis sin stora betydelse. Det nu påpekade förhållandet, att frågan principiellt måste anses vara löst, gör emellertid, att man ej från regeringsbänken i dag behöver yttra sig i denna fråga med samma styrka och eftertryck som i föl, när problemet om själva principerna för gymnastiska centralinstitutets organisation voro i stöpsleven.

Vad skedde vid 1931 års riksdag? Vad kom man då överens om? Jag begränsar mig nu till den framförallt debatterade frågan om utbildningen av sjukgymnaster, och i den frågan fastslog riksdagen 1931 följande såsom tes och rättesnöre: »Den statliga sjukgymnastutbildningen skall fortfarande omhändervhas av samma anstalt, som svarar för utbildningen av friskgymnaster.» Alltså den statliga sjukgymnasten skall utbildas — märk noga — icke blott bokföras eller övervakas utan *utbildas* av samma anstalt, som svarar för utbildningen av friskgymnasterna. Vidare beslöts att de medicinska synpunkterna skola tillräckligt beaktas så, att utbildningen sker under sakkunnig handledning och intimt anknytes till klinisk och poliklinisk tjänstgöring

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

vid en större sjukvårdsanstalt. Slutligen uttalade riksdagen såsom sammanfattande mening, att samarbete följaktligen bör ordnas med karolinska institutet och serafimerlasarettet.

Detta är alltså riksdagens beslut år 1931. Det är detta, som nu skall föras ut i tillämpning. För detta ändamål har, såsom de båda föregående talarna nämnt, Kungl. Maj:t tillkallat sakkunniga. Ordförande för dessa sakkunniga var en i uppdrag, där det gäller att medla mellan olika ståndpunkter, synnerligen erfaren person nämligen överståthållaren Elmquist. Hälften av de sakkunnigas medlemmar utgjordes av läkare, medan den andra hälften utgjordes av gymnaster. Bland läkarna befunno sig två professorer vid karolinska institutet, och sammansättningen syntes sålunda böra berättiga till den förhoppningen, att det skulle bli ett sakkunnigbetänkande, där man på ett för alla parter tillfredsställande sätt bedömde de synpunkter, som kunde bli framförda från olika håll och åt var och en av dessa synpunkter gäve dess rätta värde. Betänkandet blev också, som vi nyss hörde, enhälligt. Det kunde endast tillfredsställa Kungl. Maj:t, att man sålunda stod, efter vad man trodde, inför en smärtfri lösning av denna segslitna fråga.

Emellertid blev betänkandet, när det framlagts, föremål för en skarp kritik från karolinska institutets lärarkollegium och från direktionen över serafimerlasarettet. Jag blev både överraskad och nedstämd, men fullföljde envist min strävan att om möjligt söka efter nya bryggor mellan de tvistande parterna. Därför lät jag, som den siste ärade talaren antydde, den nu framlagda propositionen avfattas så, att de sakkunnigas förslag på ett flertal punkter modifierades med ledning av de medicinska auktoriteternas utlåtanden och i syfte att tillfredsställa från dem framställda anspråk. Jag hyste nämligen fortfarande förhoppning, att man skulle finna en väg till samförstånd. Ingen må förtänka mig, att den även därefter fortsatta fejden, nu riktad mot den kungliga propositionen, gjort mig undrande, var egentligen den gräns går, där den nu omtalade läkaropinionen är hågad att nedlägga sina anfallsvapen. Jag fruktar verkligen, att det ej finnes någon sådan gräns. Jag befarar, att det ej gives mer än en sak, som skulle tillfredsställa denna opinion: fullständig kapitulation. Man synes nämligen ej ämna vila, förrän sjukgymnastutbildningen *skiljes* från gymnastiska centralinstitutet. Detta vore dock, som var och en inser, att bjärt avvika från 1931 års riksdagsbeslut, att den statliga sjukgymnastutbildningen skall fortfarande omhänderhavas av samma anstalt, som svarar för utbildningen av friskgymnaster.

Det är mycket naturligt, att statsutskottet, när detta i sin ordning ställdes i det svåra läget att välja mellan å ena sidan den kungliga propositionen och å andra sidan karolinska institutets samt serafimerlasarettets uttalade anspråk, försökte på nytt finna en medlande ståndpunkt. Det är, såsom framgår av vad jag nyss sagt, endast vad Kungl. Maj:t upprepade gånger i liknande läge gjort. Det kan göras gällande, att propositionen själv, låt vara ej med ord, men med sitt föredöme stimulerat statsutskottet till dess kompromissförsök, sådant det nu föreligger. Det finnes emellertid, som jag nyss antydde, en fara, och den är, att eftergifterna kunna bli så stora, som var och en sluta med uppgivelse av den ståndpunkt, som riksdagen beslutat intaga. Och det är ej uteslutet, att reservanterna ha rätt, när de uttala som sin uppfattning, att utskottet drabbats av denna olycka, så att det i vissa mycket väsentliga delar av frågan har helt enkelt uppgivit den ståndpunkt, som 1931 års riksdag intog. Beslutet innehöll, som jag ett par gånger sagt, framför allt, att sjukgymnastutbildningen skall omhänderhavas av gymnastiska centralinstitutet. Men utskottet har, såvitt jag kan se, utlämnat sjukgymnastutbildningen åt karolinska institutet och serafimerlasarettet. Jag medger, att frestelsen att giva efter för de mycket anspråksfulla yrkandena måste hava varit stor. Men det skall verkligen bli intressant

att se om riksdagen 1932 i dag ämnar deltaga i utskottets uppgivande av riksdagens klara och bestämda ståndpunkttagande år 1931. Mera än något annat är det detta som det nu gäller.

Jag skall exemplifiera. Riksdagen hade 1931 beslutat, att den för friskgymnaster och sjukgymnaster gemensamma undervisningen skulle inskränkas, såsom orden då föllo, till att omfatta måhända blott en termin under första året. Kungl. Maj:t hade därför i propositionen föreslagit, att den gemensamma undervisningen skulle inskränkas till 593 timmar, vilket efter vad man från sakkunnigt håll sagt mig utgör obetydligt mer än halva första läsårets timantal och sålunda så nära som möjligt ansluter sig till den av riksdagen i fjol uttryckta förhoppningen om måhända blott en termins gemensam undervisning under första året. Men majoriteten i utskottet har ej nöjt sig därmed utan reducerat det nämnda timantalet med 125 timmar och dessutom kommit med en detaljbestämmelse, som överraskat mig i mycket hög grad. I utlåtandet framhåller nämligen utskottet, att av *riksdagen* skulle utfärdas bindande studieplaner och timplaner. Ett sådant förfogande från riksdagens sida utgör, såvitt jag förstår, ett tydligt avbrott av all hittills följd praxis, som innebär att det överlämnas åt den administrativa myndigheten i staten att handlägga frågor om studieplaner och timplaner.

Jag väljer ett annat exempel. Med instruktionsgymnaster menas personer, som på polikliniken i serafimerlasarettet skola handleda sjukgymnastelevernans praktiska övningar. De uppföras till min förvåning enligt statsutskottets förslag ej på gymnastiska centralinstitutets stat, vilket enligt 1931 års riksdagsbeslut skulle ha varit att vänta, utan på serafimerlasarettets stat, och detta trots att statsutskottet föreslår, att de två poliklinikföreståndarna skola uppföras på gymnastiska centralinstitutets stat. Konsekvensen i dessa förslag från utskottet lyser med sin frånvaro. Utskottet skulle icke hava gjort sig skyldigt till denna inkonsekvens, om det gjort allvar av sin kännedom om riksdagens vilja att låta sjukgymnastutbildningen tillhöra gymnastiska centralinstitutet, även i den mån den sker på serafimerlasarettets poliklinik.

Jag skall vidare yttra några ord om ett förslag, som statsutskottet framlagt, och som jag tyvärr befarar skulle medföra, om det antoges, en direkt försämring av utbildningsresultatet. Den kungliga propositionen har föreslagit 4 lärare i sjukgymnastikens teknik. Men statsutskottet vill indraga dessa befattningar och i deras ställe använda 3 stycken s. k. instruktionsgymnaster. Beträffande dessas placering på serafimerlasarettets stat har jag förut yttrat, att den ej står i överensstämmelse med 1931 års riksdags beslut. Men tyvärr har detta förslag en svårare påföljd som måste medföra en beklaglig nedläggning av resultatet av sjukgymnasternas utbildning. Kungl. Maj:t hade, såsom jag nämnde, föreslagit 4 lärarbefattningar i sjukgymnastikens teknik med fysikalisk behandling, såsom terminologien i sin fullständiga lydelse heter. Utskottet synes emellertid göra sig skyldigt till en felbedömning av dessa lärares arbetsuppgifter. Utskottet uppger, att Kungl. Maj:t föreslagit, att de skulle vara sysselsatta å polikliniken och att deras huvudsakliga uppgift skulle vara instruktion vid behandlingen av de sjuka. I själva verket anför Kungl. Maj:t i fråga om dessa 4 lärare i teknik och fysikalisk behandling, att deras huvudsakliga uppgift skall vara den rent tekniska utbildningen av eleverna i sjukgymnastik och massage, vilken grundläggande utbildning — jag ber att särskilt få betona denna omständighet — till största delen måste äga rum, *innan* eleverna kunna tillåtas behandla sjuka människor på kliniker och polikliniker. Herr Lindskog har på ett sätt, som röner mitt livliga gillande, fäst uppmärksamheten på, att när sjuka människor skola behandlas med massage eller liknande fysikalisk behandling, gäller det att vara alldeles särskilt försiktig och hänsynsfull. Jag instämmer i detta. Men därför måste man

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

fordra, att *innan* eleverna vid institutet tillåtas att behandla sjuka måste de inläras de tekniska greppen under kompetenta lärares tillsyn. Det är just denna sak, som Kungl. Maj:t åsyftat, när Kungl. Maj:t föreslagit anställande av 4 lärare i teknik med fysikalisk behandling. Det är dessa befattningar, som utskottet stryker och utbyter mot s. k. instruktionsgymnastbefattningar, mycket lågt avlönade med 4,000 kronor om året. Man lär ej kunna begära någon allt för stor kompetens och framför allt ej något alltför långt kvarblivande vid anstalten med en sådan avlöning. Resultatet av denna förändring av Kungl. Maj:ts förslag blir absolut en försämring av behandlingen av de sjuka på kliniker och polikliniker. Jag tror, att detta berott på ett förbiseende och att, om utskottet haft tillgång till nödiga upplysningar i saken, man ej vågat framlägga ett sådant förslag.

Jag är rädd, att jag tar alltför lång tid i anspråk. Jag skall emellertid be att få lämna en sammanfattande översikt över skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag å ena sidan och statsutskottets förslag å andra sidan samt därpå mellan det sistnämnda och reservanternas förslag.

De två sista grupperna, utskottsmajoriteten och utskottets reservanter, gå tillsammans i vissa hänseenden och föreslå gemensamt några avvikelser från Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall först nämna exempel därpå.

Vid tillsättningen av samtliga lärartjänster i medicinska ämnen, såväl ordinarie som extra, skall yttrande avgivas av universitetskanslern. Chefskapet för den sjukgymnastiska polikliniken skall övertagas av en av karolinska institutets professorer. Undervisningen i anatomi skall övertagas av en fackanatom. Undervisningen i sjukdomslära skall överflyttas till de båda ordinarie poliklinikläkarna. Direktionen sammansättes så, att den ene läkaren i i direktionen tillsättes efter förslag av karolinska institutets lärarkollegium och den andra efter förslag av direktionen över serafimerlasarettet. Undervisning och timplaner skola, innan de fastställas, underställas karolinska institutets lärarkollegium och direktionen över serafimerlasarettet i de ämnen, där samarbete förekommer. Jag har, herr talman, ej för avsikt att nu närmare undersöka dessa önskemål, om vilka utskottets majoritet och reservanterna förordat sig.

Detsamma gäller också några andra punkter, som jag utelämnar för att ej bli alltför vidlyftig.

Så kommer jag då till skillnaden mellan utskottets majoritet och reservanterna. Jag rekapitulerar då i någon mån vad jag yttrat förut. Skillnaden mellan dem består bl. a. i att gemensamhetsundervisningen mellan de båda gymnastlinjerna anordnas på olika sätt. Medan, som jag nyss nämnde, statsutskottets majoritet endast har tre lågt avlönade instruktionsgymnaster på serafimerlasarettets stat, vilka därjämte få viss timläraresättning för undervisning i teknik, ha reservanterna liksom Kungl. Maj:t 4 ordinarie lärare på centralinstitutets stat med löner enligt samma grunder, som gälla för lärarna i friskgymnastik och idrott. Vidare föreslår utskottet för friskgymnastik och idrott 4 manliga lärare, Kungl. Maj:t och reservanterna 5. Detta beror därpå att utskottet icke tillräckligt beaktat, att idrottens karaktär är av sådan art, att *kollektiv* undervisning och instruktion för blivande idrottsledare ej kan lämnas i samma omfattning som vid utbildning av blivande gymnastiklärare. När det gäller idrottsledare, måste utbildningen ske i små grupper. När det gäller utbildning av gymnastiklärare, kunna grupperna vara mycket större. Utskottet torde hava förbiset denna viktiga omständighet och till följd därav föreslagit otillräckligt antal lärare i friskgymnastik och idrott.

Slutligen vill jag instämma i vad någon av de föregående talarna påpekat såsom en skiljaktighet mellan utskottets majoritet och reservanterna — han tog ställning till förmån för reservanterna och Kungl. Maj:t — nämligen be-

träffande den föreslagna kansliskrivartjänsten. Statsutskottets majoritet vill, att det skall bli en kanslibiträdestjänst med skyldighet för innehavaren att övertaga även kamrerissysslan och dock med en sänkning av avlöningen på något över 100 kronor i månaden.

Jag anser mig böra meddela, att jag förhört mig om, huruvida den av majoriteten tänkta tjänsten möjligtvis skulle kunna upphjälpas med hänsyn till avlöning genom att förenas med sekreterarbefattningen vid institutet, men ledningen av gymnastiska centralinstitutet svarade, att man icke ämnade föreslå detta.

Ja, herr talman, härmed är jag färdig. Jag skulle kanske också sagt något om inträdesfordringarna, men i det snåret tror jag icke jag skall inveckla mig för ögonblicket. Jag vill därför nu endast lägga kammaren på hjärtat att tänka på den omsorg och försiktighet, som är av nöden med hänsyn till sjuka människors lämpliga behandling, samt på den betydelse, som den fysiska fostran äger för vårt folk, en betydelse, som allt mer och mer har blivit insedd och som väl ingen av oss i detta ögonblick vill jäva. Det centralinstitut, som vi här tala om, är den förnämsta anstalten för utbildande av såväl sjukgymnaster som friskgymnaster och idrottsledare. Det skulle i hög grad vara att beklaga, om dagens beslut bleve sådant, att sämre utbildade eller ensidigt utbildade arbetskrafter efterträdde de sjuk- och friskgymnaster, som hittills med betydande framgång arbetat för folkhälsan.

Herr Danielsson: Herr talman! Bara en enda replik till professor Lindskog. Han sade, att han kunde icke förstå, att den omständigheten, att samundervisningen skulle bli mindre, skulle kunna ha till följd gymnastiska centralinstitutets degradering. Jag yttrade mig nog icke på det viset. Jag menade åtminstone, att de olika omständigheterna, nämligen samundervisningens minskande, lärarkrafternas indragning, inträdesfordringarnas nedsättande och till och med borttagandet av gymnastikdirektörstiteln, allt samverkade till en degradering av gymnastiska centralinstitutet åtminstone för framtiden. Jag måste till de varmhjärtade ord, som herr statsrådet nyss yttrade om detta instituts stora betydelse, också lägga det, att den svenska gymnastiken har ju burit det svenska namnet längre än kanske något annat. Överallt runt hela jorden är den svenska gymnastiken känd. Jag vill icke inlåta mig närmare på detta, ty jag vet, att man icke skall skatta alltför mycket åt traditionen, men jag har icke kunnat undgå att nämna det i detta sammanhang.

I övrigt har jag ingenting att invända mot professor Lindskogs anförande. Han tycktes ge mig rätt nästan på punkt efter punkt. Av de fyra punkter, där jag påvisade skiljaktigheterna mellan reservanternas och utskottsmajoriteten, var det två, där han förklarade sig hysa samma mening som jag. Det var endast i fråga om de övriga punkterna, om undervisningen och sådant, som han ville hålla på statsutskottets förslag, men han tillade, att det kan hända, att det blir svårigheter, och då får väl riksdagen i framtiden rätta till saken. Det var precis vad en utskottsledamot i första kammaren sade, att det kan ju hända, att det blir litet krångligt och att det kan komma att glappa, men det kan ju rättas till i framtiden. Jag tycker emellertid för min del, att det vore bättre att rätta till det redan i dag genom att taga reservationen.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Jag har icke egentligen begärt ordet för att blanda mig i debatten om huvudfrågan, som rör anordningen av frisk- och sjukgymnastikutbildningen vid gymnastiska centralinstitutet. Den huvudfråga är verkligen av den komplicerade beskaffenhet, att har man icke varit i tillfälle att deltaga i den ingående förberedande handläggningen av ärendet, är det icke gott för en enskild riksdagsman att i en sådan fråga uppträda och förfäktat en egen mening. Ehuru jag icke kommer att närmare

*Ang. om-
organisation
av gymnastiska central-
institutet.
(Forts.)*

*Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)*

ingå på debatten i denna huvudfråga, kan jag dock icke underlåta att nämna, att jag för min personliga del står mycket tvekan och frågande inför vissa av de omläggningar, som utskottsmajoriteten har föreslagit i Kungl. Maj:ts förslag. Efter herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet uttalande har denna min tveksamhet ytterligare stärkts. Det organisationsförslag, som utskottsmajoriteten här framlägger, måste icke minst med hänsyn till de nedskärningar i organisationen och den ganska kraftiga omläggning av förslaget, som utskottet har företagit, vara ägnat inge betänksamhet. Och jag kan icke finna annat än att de ledamöter av kammaren, som icke ha deltagit i utskottsbehandlingen eller i den förberedande handläggningen av ärendet, hava anledning ställa sig synnerligen tveksamma.

Jag vill också nämna, att en punkt, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet betecknade såsom alltför obetydlig för att här i kammaren debatteras, är dock så anmärkningsvärd, att jag vill närmare motivera min tveksamhet beträffande den punkten. Det gäller utskottets förslag, att man av vissa skäl helt enkelt skulle beröva våra blivande gymnastiklärare vid rikets skolor den hävdvunna titeln gymnastikdirektör. Jag förstår verkligen icke, att statsutskottet finner med sin uppgift förenligt att göra sådana ingrepp i saker, som visserligen äro av den ringa betydelse, att man knappast vill debattera dem i kammaren, men som i alla fall ur rent psykologiska och praktiska synpunkter dock icke äro alldeles betydelselösa.

Men, herr talman, när jag har begärt ordet i denna debatt, är det icke närmast för att säga detta, utan det är för att yttra mig om tvenne punkter i det föreliggande förslaget, där jag torde kunna säga, att jag har en litet mera ingående sakkunskap, och där jag icke kan ansluta mig vare sig till utskottsmajoritetens eller till reservanternas ståndpunkt. Jag nödgas därför om också blott till kammarens protokoll uttala min mening i dessa bägge punkter, och, herr förste vice talman, jag skall också tillåta mig, för att understryka denna min mening, att göra tvenne yrkanden, oaktat dessa säkerligen endast komma att få en mera platonisk betydelse.

Den första punkten rör rektors ställning vid gymnastiska centralinstitutet. Om vi se hur den kungl. propositionen har uppfattat denna ställning, så heter det i propositionen på sid. 84, att den person, som skall bekläda rektorsbefattningen, skall bilda en centralpunkt för allt fysiskt uppfostrande arbete i vårt land. Till denna ståndpunkt hava 1931 års sakkunniga anslutit sig, och departementschefen säger, att han saknar anledning att nu närmare uppehålla sig härvid, men han tillägger, att ett ytterligare skäl för denna för hela gymnastikundervisningen i riket viktiga uppgift, som skall åligga chefen för gymnastiska centralinstitutet, är den omständigheten, att han framlagt ett förslag om gymnastikinspektionens omläggning vid våra folkskolor, varvid han — och, såvitt jag minns rätt, nu även riksdagen — förutsatt, att de två gymnastikkonsulenterna skulle samarbeta med och i visst hänseende vara underordnade chefen för gymnastiska centralinstitutet. De föregående sakkunnigutredningarna ha bestämt utgått ifrån, att chefen för gymnastiska centralinstitutet skulle få en ställning som överinspektör över gymnastikundervisningen vid våra offentliga skolor, och att han också skall fungera såsom sakkunnig i frågor rörande fysisk fostran i skolöverstyrelsen. Detta har alltså praktiskt taget hela tiden varit en gemensam förutsättning på denna punkt under det långa utredningsarbetet, och man har utformat sina förslag med hänsyn härtill. Men vilken ståndpunkt tar nu utskottet till denna fråga? Ja, mina damer och herrar, om man frågar efter utskottets ståndpunkt, så synes detta närmast icke giva något besked alls. Det berör icke med ett ord hela denna fråga. Utskottet säger ingenting om den. Men vad gör utskottet? Jo, utskottet skär ned lönen för chefen för gymnastiska centralinstitutet från 14,000 till 12,000 kro-

nor. Jag vill emellertid icke tillägga detta någon avgörande betydelse. Men utskottet föreslår dessutom, att riksdagen skall avslå Kungl. Maj:ts förslag om att det skall finnas en ställföreträdare för rektor med ett arvode av 2,000 kronor. Detta vill utskottet avslå med den motiveringen, att utskottet helt suveränt säger, att det icke blivit övertygat om behovet av en särskild rektors ställföreträdare. Sitt förslag i fråga om lönesättningen motiverar utskottet med gymnastiska centralinstitutets ställning samt med omfattningen av de göromål, som åvila rektor.

Nu antar jag, att man enligt gamla regler och praxis har rätt, att när utskottet på det sättet icke uttalar sig om en punkt i Kungl. Maj:ts förslag, så har utskottet lämnat den utan anmärkning. Jag föreställer mig, att så är fallet även här, men då frågar jag verkligen: Är det då rimligt att utan ett ords motivering avslå förslaget om denne ställföreträdare för rektor. Hur skall då gymnastiska centralinstitutets chef kunna sköta denna uppgift såsom överinspektör för den fysiska fostran i riket, hur skall han kunna fullfölja traditionen i detta fall att deltaga i inspektionerna framför allt i de statliga läroverken, hur skall han kunna yttra sig som sakkunnig i en mängd frågor? — utan att man träffar några anstalter härför, så att han utan att behöva begära tjänstledighet och utan att avstå löneförmåner kan exempelvis resa under ett visst antal veckor under höst- och vårterminerna eller få ägna viss tid åt sitt sakkunnigeuppdrag i skolöverstyrelsen? Jag finner, att på den punkten är utskottets förslag så pass anmärkningsvärt, att jag vill — åtminstone till kammarens protokoll — ha framfört ett yrkande, även om jag, som jag nyss nämnde, icke har några utsikter att få det bifallet gentemot ett så enhälligt statsutskott, åtminstone vad andrakammarhalvan beträffar, som här förefinnes. Jag ber alltså att på denna punkt få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i vad detta rör ställföreträdare för rektor vid gymnastiska centralinstitutet.

Den andra punkt, där jag icke kan ansluta mig vare sig till utskottsmajoriteten eller till reservanterna, rör en fråga, som här har debatterats upprepade gånger, senast förra riksdagen, och den gäller inträdesfordringarna till gymnastiska centralinstitutet. Jag skall icke bli långgrandig på den punkten. Jag vill endast erinra om att Kungl. Maj:t har gått in för ett förslag, som i praktiken gör studentexamen obligatorisk som inträdesfordran över hela linjen. Dock skola de flickor, som genomgått högre flickläroverk, under ett visst antal år i fortsättningen kunna erhålla dispens för att vinna inträde. Utskottet föreslår däremot realexamen såsom grundläggande kompetensvillkor och därmed också givetvis den examen, som avlägges vid sjukklassig flickskola. Jag vill gentemot detta utskottets förslag endast anföra, att införandet vid ett institut, där utbildningen börjar vid 18 å 19 års ålder av en examen som grundläggande kompetens, som avlägges i 15-årsåldern, finner jag vara en ren anomali. Det är en anordning, som icke kan vara i den studerande ungdomens intresse. Nu tillkommer ju, att denna realexamen icke i och för sig skall gälla som tillräcklig kompetens, utan den skall kompletteras i fysik, kemi och biologi, så att vederbörande i dessa ämnen kan presentera samma kunskaper som kräves i studentexamen. Men, mina herrar, är det praktiskt, är det med hänsyn till ungdomen lämpligt att införa en kompetensbestämmelse som frestar den till att nöja sig under dessa mellanliggande år med att komplettera sina kunskaper endast i dessa tre ämnen? Om de icke vinna inträde vid institutet, vad ha de då för gagn av denna examen med denna komplettering, som icke hjälper dem in någon annan stans? Är det rimligt att fastställa sådana bestämmelser, som locka ungdomen in på en opraktisk studieväg?

Det är bl. a. från dessa synpunkter, som jag för min del anser, att det är oriktigt att här införa realexamen som grundläggande kompetensvillkor. Samtidigt kan jag icke heller vara med om Kungl. Maj:ts förslag att slopa nor-

*Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.*
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

malskolekompetensen. Det har framgått av hela utredningen, att man icke kunnat anföra några sakliga skäl, varför icke flickor, som genomgått högre flickskola, skola få lov att komma in. Man har gjort den eftergiften i de sista sakkunnigutredningarna och även från skolöverstyrelsen, att även av dessa flickor skulle krävas komplettering i de tre naturvetenskapliga ämnen, som jag nämnde, men är det någon mening i att tvinga alla flickor att taga studentexamen — detta gäller nu Kungl. Maj:ts, icke utskottets förslag — för att de i framtiden skola komma in vid gymnastiska centralinstitutet? Jag måste, som jag flera gånger förut gjort i denna kammare, på det bestämdaste varna kammaren för att vidtaga åtgärder, som öka flykten från våra flickskolor till våra högre allmänna läroverk. Riksdagens båda kamrar ha vid olika tillfällen uttalat sig för att åtgärder borde vidtagas för att bevara denna för flickorna speciellt avpassade utbildning och för att på det sättet åtminstone motverka tillströmningen till gossläroverken. Om man emellertid på den ena punkten efter den andra begränsar de kompetensförmåner, som hittills gällt för högre flickskolor i detta land, vad gör man om icke just att befordra tillströmningen av flickor till gymnasiet och studentexamen? Jag har icke något emot, att en sådan tillströmning sker i rimlig omfattning, men jag tycker, att riksdagen, som gång på gång uttalat sig för att denna utveckling icke är så alldeles önskvärd, och att det allmänna icke bör vidtaga anordningar, som befrämja denna utveckling, som medför en flykt från flickskolorna, bör vara ganska aktsam, då det gäller att begränsa de områden, vartill normalskolekompetensen leder. Jag skall därför också på denna punkt tillåta mig att komma med ett särskilt yrkande, väl också förmodar jag av platonisk art, om att sökande med studentexamen eller normalskolekompetens och för övrigt också de grupper, som Kungl. Maj:t och utskottet och reservanterna varit eniga om, skola kunna vinna inträde vid gymnastiska centralinstitutet med de föreslagna kompletteringsbestämmelserna.

I denna punkt skall jag, herr talman, alltså tillåta mig att göra det yrkandet, att kammaren måtte beträffande inträdesfordringarna till gymnastiska centralinstitutet bifalla de yrkanden, som framställts i motionen nr 460 i andra kammaren, mom. b)—e). Dessa moment i denna motion behandla just de grupper, som jag nyss nämnde, och innebära alltså i viss mån en komplettering till Kungl. Maj:ts förslag, mot vilken komplettering jag antar att departementschefen i själva verket icke skulle ha något direkt att invända.

Herr talman! Jag inskränker mig till vad jag här har sagt för att motivera de speciella yrkanden, som jag här har gjort.

I detta yttrande instämde herrar *Lindman, Järte, Anderson* i Norrköping, *Nylander, Leffler* och *Holmström* samt fröken *Wellin*.

Herr **Sandwall**: Herr talman! Riktlinjerna i denna fråga gav ju riksdagen år 1931. Jag satt då i statsutskottet, närmare bestämt i dess andra avdelning, och jag var alltså med, då statsutskottet och avdelningen drogo upp de riktlinjer för institutets omorganisation, som sedermera blevo riksdagens. Det var två huvudsynpunkter, som därvid voro vägledande. Den första var den, att det skulle ske en differentiering mellan den friskgymnastiska linjen och den sjukgymnastiska, varvid den senare skulle närmare anknytas till en sjukvårdsanstalt, serafimerlasarettet, och stå under dess kontroll och tillsyn. Den andra synpunkten, som riksdagen starkt strök under, var den, att gymnastiska centralinstitutet skulle bibehållas såsom en enhet och att även sjukgymnastikutbildningen allt fortfarande skulle tillhöra dess verksamhetskrets. Det var på denna grund, som de sakkunniga tillsattes, och jag ber att få understryka, att av de sex sakkunniga, som sålunda tillsattes, voro icke

mindre än tre läkare, och av dessa tre läkare voro två professorer just vid karolinska institutet, som nu så starkt vända sig mot sakkunnigas utredning och därmed ock mot propositionen. Jag ber också att här få meddela, att det utskottsutlåtande, som statsutskottets majoritet i fjol avlät, var utarbetat under medverkan av en av dessa sakkunniga, nämligen professor Söderlund. På detta sakkunnigutlåtande bygger nu propositionen, som dock försöker mjuka upp sakkunnigutlåtandet i ganska betydande grad till förmån för de intressen, som företrädas av serafimerlasarettets direktion och karolinska institutets lärarkollegium.

Jag får erkänna, att när jag nu läser statsutskottsmajoritetens utlåtande, får jag det bestämda intrycket, att utskottsmajoriteten väsentligen fjärrmat sig från de synpunkter, som voro de gällande för riksdagen i fjol. Det är särskilt en punkt, jag ber att härvid få betona, ehuru statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet redan gjort det. Denna punkt är för mig av så vital betydelse — icke endast för mig naturligtvis, utan även för gymnastiska centralinstitutet och för utbildningen av våra sjukgymnaster — att jag redan på den grund och blott med avseende på den punkten *icke* kan gå med på utskottets förslag och hemställan. Det gäller de av Kungl. Maj:t föreslagna fyra lärarbefattningarna i sjukgymnastikens teknik.

Kungl. Maj:t har ju föreslagit fyra sådana lärare, uppförda på gymnastiska centralinstitutets stat. Dessa skulle meddela all undervisning i fråga om sjukgymnastikens teknik, alltså bl. a. lära eleverna handgreppen, något som måste föregå den polikliniska tjänstgöringen. Det är det centrala och primära i utbildningen. Ifrågavarande fyra lärare vill nu utskottsmajoriteten ersätta med tre instruktörer, som äro lågt avlönade och icke uppförda på G. C. I:s utan på serafimerlasarettets stat. De tillsättas dessutom av serafimerlasarettets direktion och behöva icke erlagga de lärarprov, som för övrigt äro fastställda för G. C. I:s lärare.

Då det gäller detta viktiga och centrala ämne, sjukgymnastikens teknik, måste jag säga, att det förslag och den hemställan, som utskottet nu kommer med, gör, kan man säga, att sjukgymnastutbildningen praktiskt taget skiljes ifrån gymnastiska centralinstitutet, tvärtemot vad riksdagen föregående år uttalade, då riksdagen yttrade — jag skall citera ordagrant: »— — — att sjukgymnastutbildningen fortfarande bör stanna kvar inom centralinstitutets verksamhetskrets.» Nu kan man ju säga, att detta möjligen kan göra detsamma, att det endast är en budgetär fråga, huruvida dessa instruktörer uppföras på gymnastiska centralinstitutets stat eller på serafimerlasarettets.

Men frågan har även en annan sida. Jag ber kammarens ledamöter slå upp utskottsutlåtandet sid. 58, där det står: »Instruktionsgymnastbefattningarna synas böra tillhöra serafimerlasarettets stat och tillsättas av dess direktion, dock först efter det direktionen över gymnastiska centralinstitutet beretts tillfälle att yttra sig.» Sedan kommer det viktiga: »Innan utskottet lämnar frågan om ordnandet av undervisningen i sjukgymnastikens teknik, vill utskottet framhålla, att utskottet förutsätter, att denna undervisning i sin helhet kommer att äga rum på serafimerlasarettet och i alla avseenden lyda under poliklinikens läkare.»

Herr Lindskog yttrade i det anförande, som inledde denna debatt, att utskottsmajoriteten hade letts av hänsyn till de sjuka och deras vård. Jag finner det då märkvärdigt, att undervisningen i sjukgymnastikens teknik även beträffande de förberedande handgreppen sålunda, enligt utskottets här av mig citerade yttrande, i sin helhet skulle äga rum vid serafimerlasarettet och med andra ord bedrivas med sjuka människor som objekt. Denna punkt är ju så utomordentligt vital, att jag upprepar vad jag nyss sade, att endast

*Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

denna punkt — sådan den utformats av majoritetsförslaget — avhåller mig från att yrka bifall till detsamma.

Jag bör också med ett par ord beröra titelfrågan. Frågan om gymnastiska centralinstitutets organisation är ju så vidsträckt. Den har så många viktiga och svårlösta punkter, som utskottet lämnat oklarerade. Det är därför synnerligen märkvärdigt, att utskottet haft tid och krafter och vilja att stanna vid en sådan fråga som titelfrågan och syssla med en dylik, lät mig säga, futilitet.

Herr statsrådet nämnde nyss, att våra musiklärare kallas musikdirektörer. Jag kan icke finna någon anledning till att icke också de, som genomgått den treåriga kursen och fått den högsta utbildning i gymnastik, som vårt land kan skänka, skulle få yrkestiteln gymnastikdirektör. Jag kan icke finna någon annan förklaring till denna utskottets inställning — som väl för övrigt har sitt upphov i karolinska institutets lärarkollegium, om jag icke missminner mig — än att det är ett försök att trycka ned dessa yrkesutövande gymnaster. Jag ber vidare att få peka på det faktiska förhållandet, att våra gymnastiklärare behöva en yrkestitel. Jag är ju själv läroverkslärare, och jag undrar, vad våra pojkar skola kalla gymnastikläraren, om de skola kalla honom »Herrn» eller »Du» eller »Artisten» eller vad de annars skola kalla honom, då nu utskottet så gott som förbjudit dessa yrkesutövare att använda en titel, som betecknar det yrke de utöva.

Herr talman, jag ber att få hemställa om bifall till reservationen, dock med undantag för de två punkter, beträffande vilka herr Holmdahl hade ett speciellt yrkande. Jag vill alltså tillkännage, att jag i dessa två punkter kommer att vid eventuell omröstning rösta med de förslag, som han framfört. I övrigt finner jag reservationen närmast ansluta sig till de linjer för omorganisationen, som riksdagen i fjol uppdrog.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag hade tänkt, att jag nu inte skulle behöva blanda mig i denna diskussion, som i varje fall inte intresserar kammarens ledamöter något nämnvärt. Men då det är uppenbart, att man ifrån högerhåll, från herr Lindskogs eget parti gör vissa attacker i syfte att riva sönder hela det utskottsutlåtande, som föreligger, och det yrkande, som finnes framställt ifrån majoriten i utskottet, kan det kanske vara nödvändigt att säga åtminstone ett par ord, för att det från det håll, jag representerar, skall komma en deklaration om en anslutning till utskottsmajoritetens utlåtande.

Först kanske det i fråga om herr Sandwalls bekymmer bör anmärkas här, att det inte är så nödvändigt att bekymra sig om vad pojkarna skola kalla gymnastikläraren. Vad kalla de teckningsläraren? Han har ingen särskild titel. Hur bära de sig åt för att titulera honom? Denna fråga får man väl försöka reda upp, utan att vi skola behöva bekymra oss så mycket härom. Saken har större betydelse än herr Sandwall föreställer sig, därför att man medelst denna titel tycks ha för avsikt att locka de studerande vid gymnastiska centralinstitutet att gå igenom också det tredje året. I varje fall kan det misstänkas, att lusten därtill kommer att stimuleras på det sättet.

Saken är den, att utskottsmajoriteten har skurit ned Kungl. Maj:ts proposition till mindre och jag vill påstå, rimligare proportioner. Det är icke nödvändigt att bygga upp en så stor — och jag vill säga imponerande — anstalt för den fysiska fostran, som regeringen tänkt sig. När man hör representanter för regeringen och högerens talesmän här, är man färdig att glömma bort, att man eljest ständigt hör talas om, hur nödvändigt det är att iakttaga den allra strängaste sparsamhet på alla möjliga områden. Här har utskottsmajoriteten försökt att bygga upp en organisation med tillbörligt beaktande av att det intresse, som är förbundet med friskgymnastiken, också skall ta ve-

derbörlig hänsyn till de fordringar, som gång på gång med stor styrka äro framförda ifrån läkarhåll, när det gäller utbildningen av sjukgymnaster.

Det har icke varit något lätt arbete i utskottet och det är alldeles klart, att de, som varit med därom, ha fått lov att i detaljer jämka med sig och bortse från krav, som de eljest skulle velat framföra. Jag kan inom parentes anmärka, att jag för min del gärna hade sett, att man kunnat gå in för likalönsprincipen i denna organisation, så att lärarinnorna i gymnastik i lönehänseende blivit likställda med lärarna, eftersom de ha samma utbildning och utföra precis samma arbete, men med hänsyn till nödvändigheten av att få ett enhetligt förslag, som ej på grund av delade meningar skulle väcka mera förvirring i kammaren än som är nödigt, fick man bortse från sina små särmeningar. Det har också herr Lindskog fått göra, vilket han här nyss deklarerat.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle utvecklingen utan tvivel ta den riktningen, att utbildningen vid gymnastiska centralinstitutet normalt bleve tre år och endast i undantagsfall skulle en eller annan gå i en tvåårig kurs. Men för att bli sjukgymnast är det inte nödvändigt att gå tre år i G. C. I., och det är heller inte nödvändigt att genomgå en treårig undervisning för att bli lärare i friskgymnastik. Utskottet har låtit sig angeläget vara att differentiera de båda utbildningslinjerna så mycket som möjligt, vilket också utan allt tvivel var riksdagens mening, när den 1931 uttalade sin principiella uppfattning uti just denna fråga.

Beträffande inträdesfordringarna vill jag hänvisa till, att andra kammaren i fjol uttalade sig för de inträdesfordringar, som nu i utskottsmajoritetens förslag äro fixerade. Där avvisade kammaren bestämt ett förslag att sätta studentexamen såsom ovillkorlig fordran för de manliga eleverna, och man beslöt att nöja sig med normalskolekompetens för de kvinnliga. Man ställde sig principiellt på den ståndpunkten, att när det gällde en lika utbildning till likvärdiga befattningar för män och kvinnor, borde också inträdesfordringarna vara precis desamma. Men man tyckte, att det kunde räcka med också realexamen med kompletterade betyg i sådana ämnen, där man för att tillgodogöra sig undervisningen i gymnastiska centralinstitutet måste ha något större kunskaper än realskolan ger. Det är inte riktigt, som herr Holmdahl försöker att göra troligt för kammaren, nämligen att normalt är 15-årsåldern den avgångstid, som förekommer uti realskolan. Statistiken visar, att genomsnittsåldern vid utträde ur realskolorna är 16.8 år, för högre läroverk 17.1, för samskolor 16.7, för mellanskolor 17, för enskilda mellanskolor 17.2, för enskild undervisning 18.5 och för flickskolor 17.8 år. Man ser alltså, att ålderskillnaden mellan sådana elever, som gått i skolor, vilka bibringat realexamen och sådana elever, som gått i flickskolor, icke är så stor, som folk kanske föreställer sig. Och varför skall man hindra unga män eller kvinnor, som kanske vid en jämförelsevis sen ålder tagit en realexamen att vinna inträde i gymnastiska centralinstitutet, därest de ha energi nog att skaffa sig den ytterligare kunskap, som behövs, för att de skola kunna pröva in där? Jag tänker mig, att andra kammaren icke är benägen att, när det gäller inträdesfordringarna, frångå den ståndpunkt, som kammaren intog 1931.

Ja, som kammaren hört är jag hes och min röst inte sådan, att den precis uppmuntrar till något fortsatt anförande i dag i denna sak. Jag får låta mig nöja med vad jag redan anför. Men jag vill åtminstone till slut säga beträffande den här omstridda kansliskrivarebefattningen, som ju blivit och naturligtvis på grund av omständigheterna måste vara en personfråga, att när utskottet något ändrat Kungl. Maj:ts förslag och uppfört det förutvarande kontorshiträdet i en kanslibiträdesbefattning, har utskottet följt den regel, man hittills praktiserat, när man anställt dylika befattningshavare vid jämförbara

Ang. omorganisation av gymnastiska centralinstitutet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

institutioner uti staten. Nu står hon såsom kontorsbiträde i statens löneplan i B 4, men skulle såsom kanslibiträde uppflyttas i B 7. Kungl. Maj:t och åtskilliga andra vill ha henne uti B 11 och kalla henne för kansliskrivare. Utskottet har icke ansett nödigt höja upp henne i denna befattning. Vi ha inte funnit skäl nog, som tala för, att arbetet på gymnastiska centralinstitutets kansli skulle vara så omfattande, att det kan vara större skäl i att införa en högre befattning för kanslisten vid denna institution än vid andra jämförbara institutioner. Men det kan vara möjligt, att utskottet misstar sig i detta fall som kanske i en hel del andra.

Vad jag vill säga såsom särskilt försvar för utskottets förslag och såsom dess styrka framhålla, det är, att det blir billigare, ganska väsentligt billigare än Kungl. Maj:ts förslag, att det i sin organisation har en mindre omfattning, att det sålunda är möjligt att — om erfarenheten kommer att visa, att utskottet och riksdagen, därest detta förslag nu tas, ha varit för stränga i sina besparingar — komplettera och bygga på. Men visade det sig, att organisationen blivit för storartad, för vidlyftig och för dyrbar, är det icke lika lätt att skära ned. Jag undrar, vilken uppfattning som kammaren anser vara den riktiga i dessa tider.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag skall blott be att få säga några ord om det klander, som herr Holmdahl riktade mot utskottet, och jag kan i det sammanhanget verkligen ansluta mig till just de slutord herr Jonsson i Eskilstuna använde, nämligen: vilket är lättast för riksdagen — att göra en stor organisation och sedan skära ned eller att först börja så måttligt och sedan öka på? Detta gäller i eminent grad den fråga, herr Holmdahl var inne på, nämligen om rektors lön och hans ställföreträdare.

Vad rektorns lön angår, hade departementschefen föreslagit 14,000 kronor, och vi ha satt ned den enhälligt i statsutskottet, både reservanter och majoritet, till 12,000 kronor. Vi ansågo verkligen, att när det gällde en rektor vid denna institution, kunde man tycka, att han inte behöver ha högre lön än t. ex. rektorn vid skoghögskolan eller veterinärinstitutet. Jag kan icke finna, att detta skulle innebära en degradering för gymnastiska centralinstitutet.

Vad sedan beträffar frågan om rektorns ställföreträdare, är ju detta en fullkomligt ny inrättning, som här föreslås. Rektors ställföreträdare förekommer nämligen icke med avlöning vid något annat institut i vårt land, såvitt jag vet. Nu får man tänka på, att den rektor, som här föreslagits skola ha 12,000 kronor, inte skall ha en enda timmes undervisning, utan endast skall sköta sitt rektorat, och då förefaller det oss vara oriktigt att under det nuvarande ekonomiska tillståndet — jag ser finansministern här närvarande, jag kan återropa honom — det nog är orimligt, att man nu skall göra denna organisation utan tanke på, att vi stå inför ekonomiska svårigheter, som komma att bereda icke minst kulturarbetet i vårt land alldeles oerhörda svårigheter. Vi stå inför, jag skulle nästan vilja säga, fantastiska nedskärningar på åttonde huvudtiteln, vilka vi bli tvungna att gå in på. Och då skall detta väcka sådant förfärligt klander, detta att vi inta en avvaktande ståndpunkt gentemot rektors ställföreträdare med en avlöning på 2,000 kronor!

Vid våra universitet ha vi rektor och prorektor, men prorektor, som ofta inträder i månadtal för rektor, har inte ett öres lön, trots att han alls icke får någon ledighet från sin undervisning. Vi skola dessutom minnas, att i den föreslagna staten finnas särskilda arvoden anslagna med tanke just på detta, att om rektor har ledighet skall vikarie kunna inträda. Det förefaller mig även beträffande de av herr Holmdahl omnämnda två konsulenter, att man först bör avvakta något resultat av dessa två konsulenters verksamhet, innan

vi stå redo att gå in för en avlöning till rektorns ställföreträdare. Det förefaller mig som sagt, som om tidsläget är sådant, att vi icke utan vidare böra åstadkomma en dylik organisation, som kostar pengar, utan att tänka på att man dock här såväl som på alla andra områden måste beakta den ekonomiska situationen.

Med avseende på inträdesfordringarna har jag i sak alls icke någon avvikelse från herr Holmdahls mening, men jag skulle nästan unna herr Holmdahl att sitta några år på andra avdelningen för att där själv få tillfälle konstatera, hur svårt det är att gå fram var och en med sina speciella önsknings. Det går inte att arbeta på det sättet i en avdelning av ett utskott — allra minst i andra avdelningen av statsutskottet. Vi må tänka på, att vi här ha en proposition med ett otal olika punkter. Om var och en går fram med två, tre eller fyra särmeningar, och antalet medlemmar i utskottet är sex, går det hela sönder. Det går icke att komma fram med alla olika meningar. Men naturligtvis medger jag, att herr Holmdahl har sin rätt obeskuren att yrka bifall till sina önsknings. Men jag menar som försvar för min uppfattning, att jag ansåg mig av praktiska skäl — lika väl som herr Jonsson i Eskilstuna och herr Olof Olsson fingo göra det — tvungen, för att komma fram till ett något så när anständigt slutresultat, att jämka och anpassa mina särmeningar. Det har jag också fått göra. Jag har av två onda ting tagit det, som tilltalat mig relativt mest.

Jag tror, uppriktigt sagt, att det icke är någon risk med realskoleexamen plus normalskolekompetens, därför att realskoleexamen kommer faktiskt att innebära studentexamenskompetens. Konkurrenten medför detta. På den vägen få både herr Holmdahls och mina önskemål beaktande.

Till herr Sandwall skall jag säga ett litet ord om gymnastikdirektörstiteln. Jag har sagt, att jag avstått på den punkten från min särmening i avdelningen. Jag ville giva gymnastikdirektörstiteln åt båda dessa grupper, både sjukgymnasterna och friskgymnasterna. Jag avstod även där. Men jag vill protestera mot vad herr Sandwall sade, att den enda förklaringen är, att man vill trycka ned dessa människor. Det är icke sant, herr Sandwall. Jag skall lämna förklaringen. Riksdagen har gått in för två utbildningsvägar, en för sjukgymnaster och en för friskgymnaster och att man skall kunna taga den ena separat från den andra, med undantag av den samundervisning, som man har gått in för. Men om man nu liksom vill belöna dem, som taga båda utbildningarna ihop, med en särskilt fin titel: gymnastikdirektör, är det klart, att den titeln — med den titelsjuka, som finnes i landet — kommer att utöva en oerhört stark lockelse på alla människor. På grund av titeln säga de, att visst vilja de bliva gymnastikdirektörer. Därför skola de välja båda vägarna. Sålunda, även de, som bara ville bliva sjukgymnaster, liksom pressas in även på den andra linjen, som de icke behöva, bara för att skaffa den titeln. Det hava vi icke velat gå in för. Detta är förklaringen, herr Sandwall. Det är icke någon strävan att pressa ned människorna. Jag har till den grad varit fjärran från detta, att jag önskat giva gymnastikdirektörstiteln åt båda grupperna. Men då jag icke fick igenom detta, har jag i denna liksom övriga punkter måst jämka med mig. Då har jag ansett, att jag ville icke hava detta premium för dem, som gingo båda vägarna, fastän kanske en stor del av dem annars icke ville eller behövde göra det. Detta är min mening med avseende å gymnastikdirektörstiteln.

Då herr statsrådet icke är närvarande, vill jag icke gå in på hans i sig själv intressanta och värdefulla framställning. Jag vill dock säga, att vi naturligtvis icke ha själva kunnat besitta tillräcklig sakkunskap i alla dessa ytterligt invecklade frågor. Men jag vågar säga, att vi hava med avseende på den anordning, som vi tänkt oss, använt den allra främsta expertis, som överhuvud

*Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

stätt att få på området. Jag säger ännu en gång, att det kan naturligtvis tänkas, att fel begåtts: det är mänskligt och möjligt. Det är naturligt i ett sådant läge, som vi stätt inför. De är klart, att ingen skall neka sin medverkan, om dylika fel skola sedermera behöva rättas. Jag tror icke, att riksdagen behöver hava någon tvekan i det avseendet. Ty, som sagt, här är den högsta expertis, som utskottet haft att tillgå, använd för dessa ändamål.

Under detta anförande hade herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Mosesson: Herr talman! Då jag icke genom ett enkelt instämmande i något yttrande, som förut hållits här, kunnat få ett uttryck för, hur jag kommer att rösta, har jag tillåtit mig att begära ordet för att säga följande. Jag ämnar biträda reservanternas yrkande men med den ändring, att jag hemställer om bifall till förslaget, att inträde måtte beviljas dem, som allenast hava avlagt realskoleexamen, sålunda i den delen bifall till herr Thomsons motion. Skälet till detta är, att jag anser, att om realskoleexamen kompletteras på sätt, som är föreslaget, med dessa för gymnastikundervisningen avgörande ämnen, så kan det vara nog. Jag har ute i landet träffat en del ungdomar, som vid 16—17 års ålder gripits av en innerlig önskan att vinna utbildning i sjukgymnastik och bliva gymnastikmänniskor. Men det har icke varit dem förunnat att få taga studentexamen. Om de nu få komma in på realskoleexamen, vederbörligen kompletterad, kan det vara möjligt för dessa ungdomar att nå det mål, som de önskat nå och för vilket de torde vara kvalificerade.

Jag ber således, herr talman, att på det sättet få yrka bifall till reservationen, men jag hoppas, att då proposition framställs, det måtte ske på sådant sätt, att det kan vara möjligt för mig och för dem, som ha samma mening, att rösta för vad utskottet föreslagit beträffande inträdesfordringarna.

Med herr Mosesson förenade sig herr *Aqvist*.

Herr Engberg: Herr talman! Jag vet, att inom vida kretsar av riksdagen finnes, sedan denna fråga kom från utskottet, en mycket stark känsla av något, som jag skulle vilja beteckna som ovisshet, osäkerhet och, jag skulle vilja tillägga, villrådighet inför det vildsnår, som genom utskottsbehandlingen här uppenbarligen skapats. Å ena sidan äro avvikelserna från Kungl. Maj:ts förslag i fråga om det, som är gemensamt för statsutskottet och reservanterna, i betydelsefulla stycken sådana, att det är rätt svårt att på en kort tid sätta sig in i vad de komma att innebära till sina konsekvenser. Å andra sidan äro avvikelserna mellan reservanternas och statsutskottsmajoritetens förslag även sådana, att det är vanskligt att därom i hast döma och avgöra. När jag för min del vägt synpunkterna för och emot, har jag kommit till en slutsats och till ett yrkande, som jag skall be att få framställa och som ännu icke framställts. Det är yrkandet om rent bord och avslag på alltsammans. Jag har en känsla av att det icke är något legitimt intresse, som skadas genom att så sker. Däremot torde genom den prövning av frågan, som redan skett, en klarare och riktigare uppläggning bli möjlig vid en annan riksdag.

Jag hemställer därför, herr talman, om avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets och reservanternas förslag ävensom de i ämnet väckta motionerna.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för en kort replik till herr Lindskog. Det tycktes mig framgå av herr Lindskogs yttrande, som om han uppfattade mitt yrkande rörande rektors ställföreträdare så, att det

skulle innefatta yrkande om avslag på utskottets ståndpunkt rörande rektors lön. I fråga om rektors lön intar utskottsmajoriteten samma ståndpunkt som reservanterna, men de ha prutat 2,000 kronor på denna lön. Mitt yrkande innefattar icke någon ändring av utskottets hemställan eller något bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt, utan mitt yrkande innefattar endast bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande frågan om rektors ställföreträdare. Jag är angelägen att betona detta.

Beträffande vad herr Lindskog vidare yttrat om denna fråga vill jag endast säga, att en organisation från början bör uppläggas på det sättet, att den kan svara mot sitt syfte. Man kan icke försvara en för knapp organisation med att man kan komplettera den sedan. Jag menar, att utredningen på denna punkt visat behövligheten av denne ställföreträdare för rektorn.

Sedan, herr talman, ber jag endast att med anledning av herr Jonssons i Eskilstuna yttrande rörande åldern vid realskoleexomens avläggande få säga, att om man ser på skolorganisationen nu, är det två års skillnad mellan avläggandet av realskoleexamen i den femåriga realskolelinjen och förvärvandet av normalskolekompetens i den sjuåriga flickskolan. Normalskolekompetensen förvärfvas två år senare än realskolekompetensen i den femåriga realskolan. Man kan gentemot förslaget att stanna vid realskolekompetensen anmärka, att man där inför en kompetens, som vinnes på för lågt åldersstadium och att det därför icke för ungdomen är någon fördel, att man fixerar kompetensen på det sättet. Att försvara detta förslag därmed, att det i praktiken icke kommer att verka, utan att studentexamen fortfarande kommer att vara den vanliga kompetensen, är ett ganska svagt försvar för denna ståndpunkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande utskottets hemställan, utom i vad anginge dels ställföreträdare för rektor vid gymnastiska centralinstitutet, dels ock fordringarna för inträde vid institutet, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i nämnda delar; 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i punkterna A) samt B) I—IV i herr Kvarnzelius m. fl. reservation i motsvarande delar samt 3:o) avslag å såväl Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition som utskottets hemställan i motsvarande delar; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Danielsson begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Engberg votering, i anledning varav efter given varsel först upplästes och godkändes en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 90, punkterna A samt C I—IV i nu förevarande delar antager det förslag, som innefattas i punkterna A samt B I—IV i herr Kvarnzelius m. fl. reservation i motsvarande delar, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan i nu ifrågavarande delar.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av gymnas-
tiska central-
institutet.
(Forts.)

röstat för nej-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkterna A samt C I—IV i utskottets förevarande utlåtande nr 90, utom i vad angår dels ställföreträdare för rektor vid gymnastiska centralinstitutet, dels ock ford-ringarna för inträde vid institutet, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition som utskottets hemställan i motsvarande delar.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda vo-teringsproposition blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs om-röstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid fler-talet hava röstat för nej-propositionen.

Kammaren hade alltså avslagit såväl Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna propo-sition i nu förevarande delar som utskottets hemställan i motsvarande delar.

Vid denna utgång förklarade sig herr talmannen vilja framställa propo-sition allenast på avslag å utskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition i övrigt; och fattade kammaren efter av herr talmannen given proposition beslut i enlighet härmed.

§ 9.

Föredrogos vart för sig:

första lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 16 mars 1932 avslutad konvention om erkännande och verk-ställighet av domar m. m.; och

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående anordnande av försöksgårdar för prövning av viss typ utav organisation av jordbruk.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.

Å föredragningslistan var vidare uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 februari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad pro-position, nr 108, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda pro-tokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet; och
- 2) lag med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 308 av herr *Mellén*;

nr 312 av herr *Schlyter m. fl.*; och
nr 313 av herr *Sundberg*; samt
inom andra kammaren
nr 467 av herr *Christenson*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intagna förslag till

lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet; och

lag med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden;

B) att motionerna I: 308, I: 313 och II: 467 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A);

C) att riksdagen, i anledning av motionen I: 312, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser om inteckningsförnyelsernas avskaffande;

D) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och på vad sätt lagändring borde komma till stånd i syfte att bereda lättnad i avseende å renovationsskyldigheten i inskrivningsärenden; samt

E) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida för tingslag borde stadgas skyldighet att hålla kanslilokal, som möjliggjorde brandsäker förvaring av fastighetsböcker och arkivalier, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Borell* och *Christenson* yrkat, att riksdagen ville besluta,

dels att i anledning av motionerna I: 308 och 313 samt II: 467 avslå den del av förslaget till lag med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden, som under rubriken »Om inskrivningsakter» innehölls i 12—19 §§ i lagförslaget, vilka paragrafer sålunda borde ur förslaget utgå;

dels ock avslå motionen I: 312 med förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inteckningsförnyelsernas avskaffande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Christenson: Herr talman! Den föreliggande propositionen innehåller två särskilda lagförslag, det ena ett förslag till lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet, och det andra ett förslag till lag med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden. För min del har jag icke anledning att ingå på de här föreliggande frågorna i annan mån än som föranledes av en vid utlåtandet fogad reservation av herr *Borell* och mig. Den reservationen avser dels ett i propositionen ingående förslag om avskaffande av protokoll i inskrivningsärenden, varmed man i denna lag förstår endast lagfarts- och inteckningsärenden, och detta protokolls ersättande med ett dagboks- och aktsystem samt dels utskottets beslut rörande en av herr *Schlyter m. fl.* i första kammaren väckt motion angående avskaffande av inteckningsförnyelserna.

Vad först beträffar frågan om inrättande av aktsystem, så skiljer man mellan två olika slags akter, realakter, varmed man då menar akter, vari man samlar alla i inskrivningsärenden ingivna handlingar, som röra *samma* fastighet, och kronologiska akter, i vilka man för varje år i kronologisk följd,

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

d. v. s. alltefter som ärendena inkomma, samlar alla de handlingar, som ingivas i inskrivningsärenden, och vid årets slut binder tillsammans dem alldeles som man nu binder tillsammans protokoll med ingivna bilagor i kronologisk följd.

Utskottets huvudskäl för borttagande av protokoll och införande av aktsystem är, som utskottet säger, att det under vissa förutsättningar kan medföra en icke oväsentlig arbetsbesparing. Reservanterna hava icke kunnat medge detta. Om man inför aktsystem, förutsätter detta förande av en utförlig dagbok — man kallar hela systemet för dagboks- och aktsystem. De sakkunniga, som varit tillkallade för denna fråga, hava framlagt förslag till vad en sådan dagbok skulle innehålla, och det är ganska mycket. Den skulle innehålla elva särskilda kolumner. I dessa kolumner är avsett att skriva in ungefär detsamma, som man nu skriver in i ett protokoll, d. v. s. dagen när handlingen lämnas in, vem som inlämnar denna, vilka parter som beröras av rättsförhållandet, vad handlingen gäller, om det är lagfart eller inteckning, köpesumman, om det är köp, eller, om det är inteckning för fordran, inteckningsbeloppet, o. s. v. Allt detta skriver man in i dagboken. Det är möjligt, att våra protokoll i inskrivningsärenden för närvarande äro väl vidlyftiga, men det finns intet hinder för att väsentligt förenkla och förkorta dem, så att de i huvudsak icke komma att innehålla mer än som kommer att stå i ovannämnda dagbok. Sedan kommer det till, om man inför aktsystemet, handhavandet av akterna, deras tillhandahållande för dem, som vilja taga del därav, och det kan särskilt vid realaktsystemet komma att vålla rätt så mycket arbete och besvär. Reservanterna äro övertygade om, att om man tar i betraktande allt det arbete och besvär, som föranledes av aktsystemet, kan man icke komma till någon som helst arbetsbesparing i jämförelse med det nu tillämpade protokollssystemet.

Sedan är det ett annat skäl som man anför för aktsystemet, det gäller endast realaktsystemet, och det är just det som jag sagt förut, att man på ett enda ställe får samla alla handlingar i inskrivningsavseende, som röra en fastighet. Det låter ju kanske rätt så bestickande, men om man tittar litet närmare på detta, tror jag icke, att det har så stor betydelse, ty jag tror, att det är mycket sällan, att det är någon som har anledning att begära upplysningar ur akten rörande en fastighet. Det är väl i allmänhet så, att det är inteckningar, man vill hava reda på. Det får man i gravationsbeviset. Vill man hava reda på äganderättsförhållandena får man det lika bekvämt i fastighetsboken som om man skulle gå igenom handlingarna i akten. För resten är det icke meningen, att man nu skall göra avskrift av alla de handlingar i inskrivningsärenden, som under tidigare år hava ingivits och som röra de olika fastigheterna. Det skulle komma att medföra högst betydande kostnader, som man väl icke velat gå in för. Detta gör att akterna komma att bli synnerligen ofullständiga under en mycket lång följd av år. Vi veta ju, att det finns gamla inteckningar, som uppnått en högst respektabel ålder. Jag har sett gällande inteckningar, som äro bortåt 100 år gamla. Således kan man nog räkna på, att det kommer att gå åtskilliga årtionden, innan dessa akter bli något så när fullständiga. Det skälet, som framhållits här, eller att allmänheten skulle ha fördel av att i akterna få taga del av handlingar i inskrivningsärenden, tror jag därför är av mycket ringa betydelse.

Så säger vidare utskottet, att akterna skulle kunna hava en viss betydelse såsom kontroll på fastighetsboken, särskilt vid utfärdande av gravationsbevis. Jag undrar, om någon domare, som utfärdar ett gravationsbevis i framtiden, skulle hava någon anledning att titta efter i de papper, som ligga i akten. Jag tror icke, han skulle göra det. Då han utfärdar gravations-

bevis, går han till fastighetsboken, och jag tror det är i synnerligen få undantagsfall som han behöver gå till protokollet. I sådana fall skulle han i stället för att gå till protokollet få gå till akten. Men då den är så ofullständig under en lång följd av år, skulle han sålunda behöva gå både till akten och protokollet. Jag tror därför, att det skälet är mycket svagt.

Sedan har man talat om, att man har fått så gynnsamma erfarenheter om aktsystemet från Danmark, där det är infört sedan år 1927. Till en början kan man ju säga, att för att pröva ett sådant system som detta, äro naturligtvis de få år, som gått efter 1927, alldeles för kort tid. Det behövs en betydligt längre erfarenhet för att kunna bilda sig ett säkert omdöme. Men dessutom är det ju så, att förhållandena i Danmark äro så avsevärt olika våra förhållanden, särskilt beträffande inteckningar. Hos oss är det ju så, att det är i regel löpande skuldebrev, ställda till innehavaren eller till viss man eller order, som bli föremål för inteckning. I Danmark använder man icke för inteckning sådana löpande skuldebrev. Vad som där blir föremål för inskrivning är ett avtal, upprättat mellan kreditgivaren och kredittagaren, ett s. k. pantebrev, men det egendomliga med detta pantebrev är, att det icke endast innehåller den skuldsumma, som det är fråga om, och de övriga uppgifter, som förekomma i våra skuldebrev, utan det innehåller en hel del andra saker såsom angående prioriteten för den inteckning, som det är fråga om, och om andra gravationer, i synnerhet servitut, som förekomma i mycket stor omfattning i Danmark. Detta inskrives i pantebrevet. I pantebrevet kan man således få se en hel del förhållanden, som ej omnämnas i våra inteckningar utan i stället förekomma i våra gravationsbevis. Man kan säga, att pantebrevet i viss mån ersätter våra gravationsbevis. Därför kan det i Danmark finnas ett intresse att gå och titta på dessa pantebrev. Men det finns icke något motsvarande intresse hos oss att gå och titta i en akt, ty vad man vill veta det ser man både i fastighetsboken och gravationsbeviset.

Dessa äro de skäl som egentligen anförts för aktsystemet. Jag måste säga, att jag tycker de äro synnerligen svaga. Men däremot finns det åtskilliga skäl emot aktsystemet, som jag skall be att få gå litet närmare in på. Först och främst är jag övertygad om, att aktsystemet kommer att draga med sig avsevärda kostnader, kostnader för en betryggande förvaring av akterna, kostnader för anskaffande av eldfasta skåp för att lägga in akterna i, o. s. v., och icke minst kostnader för ökat utrymme i vederbörande kanslilokaler. Om vi tänka på att våra domsagor hava i genomsnitt omkring 9,500 fastigheter vardera, och vi tänka på att det skulle läggas upp och bildas en akt för var och en av dessa fastigheter, så blir det ett högst respektabelt antal, och det kräves givetvis både utrymme och kostnader för akternas förvarande. Nu har man sagt, att erfarenheten i Danmark visat, att det är icke så förfärligt stort utrymme, som dessa akter taga upp. Men härvid må beaktas, att det är en väsentlig skillnad på förhållandena hos oss och i Danmark även i detta avseende. Om vi se på t. ex. antalet inteckningar för det sista år, för vilket det föreligger statistik, så utgjorde de i Köpenhamn, en stad med 616,000 invånare, 11,700, under det att däremot Stockholm med sina 502,000 invånare samma år hade 39,640 inteckningar, således mellan 3 och 4 gånger så många inteckningar hos oss som i Danmark. Detta har ju givetvis sin stora betydelse, när man vill bedöma frågan om utrymme och kostnader, som införande av aktsystemet skulle draga med sig.

Nu har utskottet icke alls gått in på frågan om dessa kostnader, d. v. s. kostnaderna för ett genomfört aktsystem. Det är möjligt, att de äro svåra att nu överblicka, men jag är övertygad om att de komma att bli ganska

*Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

betydande, och det skulle varit av intresse, om utskottet hade velat ägna den saken någon liten uppmärksamhet.

Vad som dock framför allt talar mot aktsystemet är enligt min uppfattning, att det icke kan anses innebära samma trygghet och säkerhet som protokollssystemet. Man kan härvid med skäl instämma i ett uttalande av en häradshövding, som har gjort ett inlägg i denna fråga, vilket varit intaget i Svensk juristtidning. Han säger där bl. a.: »Ett upptecknande i protokollet av de bevis eller andra handlingar, som måste åberopas för bifall till en ansökning, medför en noggrannare och fullständigare prövning av den föreliggande frågan och minskar risken för ett förbiseende av några på prövningen inverkan omständigheter.» Aktsystemet blir särskilt otillfredsställande, när det gäller mera invecklade frågor. De flesta inskrivningsärenden äro ju mycket enkla, både lagfarts- och inteckningsärenden, men det förekommer understundom och särskilt när det gäller lagfarter rätt så invecklade frågor. Om man icke har något protokoll utan har infört aktsystem, då skall den utredning, som kan bli erforderlig i sådana mera invecklade fall, antecknas på ett papper, en lapp, som lägges in i akten. Det är, tycker jag, icke vidare tillfredsställande. Det är ju helt annat, om man har denna utredning antecknad i ett protokoll, än om den förekommer på ett löst papper i en akt. Hur skall det gå, om man råkar lägga in ett sådant papper i fel akt? Det är väl icke alldeles uteslutet. Det ligger där kanske sedan i lång tid, innan det kommer till rätta. Det är väl icke heller alldeles omöjligt, att när man handhar dessa akter — man lägger in handlingar, man tar ut handlingar — ett sådant papper kan förkomma. Då sitter man där vackert, då har man ingenting alls om den utredning, som kanske har varit av stor betydelse i den sak, som det är fråga om.

Utskottet självt framhåller, att de betänkligheter, som ur rättssäkerhetssynpunkt framförts mot aktsystemet, böra ägnas synnerligt beaktande, och utskottet medger, att protokollföringen ger möjlighet till strängare kontroll, och att det därför icke är skäl att efterge protokollföringen, där ej garantier finnas för kontinuitet i den personliga ledningen av inskrivningsväsendet. Utskottet säger således självt, att det åstadkommes en bättre kontroll med protokollväsendet än med aktsystemet, och det är endast när man har de personliga förhållandena ordnade på synnerligen tillfredsställande sätt, som man kan våga sig på att gå in för aktsystemet. Jag tycker, att det är icke vidare rekommenderande för att införa systemet.

Jag skall också be att med avseende på säkerhetsfrågan åberopa, vad som har anförts av ett par ekonomiska sammanslutningar, av svenska bankföreningen och av svenska sparbanksföreningen, som ju båda hava en synnerligen stor erfarenhet på detta område. Svenska bankföreningens styrelse ställer sig betänksam inför frågan att avskaffa protokollen, även om styrelsen under vissa förutsättningar möjligen skulle kunna gå med på det. Styrelsen yttrar emellertid följande: »Betraktat uteslutande från säkerhetssynpunkt syntes det nuvarande systemet med protokoll, i vilka varje ansökning och varje beslut redovisades, och från vilket överföringen till fastighetsboken företoges, vara att föredraga. Det dubbla arbetet minskade vådan av misstag och, om misstag dock gjordes, vore utsikterna merendels goda för deras upptäckande och rättande. Tillvaron av protokoll betryggade möjligheterna att i fall av behov rekonstruera ärendena och klarlägga deras historia.» Och svenska sparbanksföreningens styrelse förordar bibehållande av protokoll, skrivet i sammanhängande följd och upptagande alla ärenden. Man får icke bortse från uttalanden som dessa. De härröra från sammanslutningar, som äro väl förtrogna med denna fråga, och man borde heller icke bortse från vad de på detta område mest sakkunniga säga, d. v. s. underdomarna, såväl häradshövdingarna på landet som

rådhusrätterna i stad, vilka till övervägande del bestämt motsatt sig införandet av aktsystemet.

Nu är det ju visserligen icke meningen att på en gång över hela linjen införa detta aktsystem, utan det är meningen, att det skall ske mera på prov. Utskottet säger, att möjlighet bör beredas att i praktiken pröva tillförlitligheten och ändamålsenligheten av ett inskrivningssystem utan protokoll. D. v. s. man är icke övertygad om tillförlitligheten och ändamålsenligheten av detta system, men man vill hava det på prov under någon tid för att se hurudant det är. Jag tycker icke, att det är något tillfredsställande sätt att lagstifta på, eller att införa förändringar, om vilka man icke är övertygad, att de äro tillförlitliga och ändamålsenliga. Man bör icke införa dem ens på prov, förrän man har kommit till en säker uppfattning om deras företräde framför den anordning, man redan har. Det kan icke vara lämpligt att experimentera på ett sådant område som detta. Om det begås fel eller misstag, kunna därigenom mycket svåra följder inträffa.

Reservanterna ha kommit till den uppfattningen, att aktsystemet icke komme att medföra någon arbetsbesparing. — Det är ett av huvudskälen, som här anförts från utskottets sida. — Reservanterna ha vidare funnit, att aktsystemet icke heller komme att medföra andra fördelar framför protokollssystemet, men att det däremot säkerligen komme att medföra såväl betydligt ökade kostnader som andra olägenheter. Därför hava reservanterna yrkat avslag på förslaget om införande av aktsystem. Och till detta yrkande i reservationen ber jag nu att få yrka bifall.

Sedan har i nu förevarande ärende även upptagits en annan fråga, nämligen om avskaffande av inteckningsförnyelserna. Det föreligger icke något förslag därom i propositionen, men det föreligger en motion i första kammaren av herr Schlyter m. fl. om utredning härutinnan. I denna motion har det begärts, att Kungl. Maj:t redan till nästa års riksdag skulle framlägga förslag om avskaffande av inteckningsförnyelserna. Utskottet har tillstyrkt en skrivelse i frågan, men man blir icke riktigt klok på, vad utskottet tänker om den skyndsamhet i ärendets beredning, som är rekommenderad av motionärerna, ty utskottet uttalar sig icke alls om den saken, men det påpekar i alla fall, att frågan kräver en ingående och allsidig belysning.

Denna fråga om avskaffande av inteckningsförnyelserna är en mycket gammal fråga; den har många gånger varit före i riksdagen. Den har t. o. m. en gång — det ligger så långt tillbaka i tiden som år 1888 — föranlett en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av saken. Det har emellertid aldrig kommit något förslag från Kungl. Maj:t. Icke heller i den proposition, som nu föreligger, har Kungl. Maj:t upptagit denna fråga, ehuru de sakkunniga, som utarbetat det föreliggande förslaget rörande inskrivningsväsendet, hade hemställt, att denna fråga skulle tagas upp och hade uttalat sig för avskaffande av inteckningsförnyelserna. Denna omständighet, att riksdagen begärt utredning i frågan men att det ännu icke kommit någon sådan utredning, tyder ju på att detta är en ganska svår och invecklad fråga. Detta torde kanske också hava varit anledningen till att Kungl. Maj:t icke tagit upp den i det sammanhang, som det här närmast är fråga om.

Otvivelaktigt kunna skäl åberopas för avskaffande av inteckningsförnyelserna. För det första kan man ju åberopa kostnaderna. Detta är visserligen ett skäl, som väl ej kan anses ha så stor betydelse. Kostnaden för en inteckningsförnyelse är för närvarande 6 kronor 50 öre. Då en inteckning icke behöves förnyas mer än vart tionde år, blir det sålunda en avgift av endast 65 öre om året. Men ett annat skäl för avskaffande av inteckningsförnyelserna, som är av betydligt större vikt, är att det icke så sällan förekommer, att personer, som hava inteckningar, glömma att förnya dem. Visserligen möter det i

*Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Förta.)*

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

de allra flesta fall icke någon svårighet att få en ny inteckning utan någon förlust. Men det har också hänt, att rättsförluster uppkommit, antingen så, att senare inteckningar kommit emellan, eller också så, att fastighetsägaren kanske vägrat att ge inteckningsmedgivande, och så har icke inteckningsinnehavaren kunnat få en ny inteckning. Jag tror, att dessa fall äro rätt sällsynta, men de hava nog förekommit.

För bibehållande av inteckningsförnyelserna har det anförts såsom ett viktigt skäl, att man på detta enkla sätt får utmönstrade ur fastighetsboken en hel del penninginteckningar, som förfallit därigenom att de ej förnyats. Man behöver då icke vidare räkna med dem. Skulle man taga bort inteckningsförnyelserna, är det att antaga, att en hel mängd inteckningar, som i verkligheten kanske icke längre gälla, komme att stå kvar i fastighetsboken. Man kunde då icke bli av med dem, förrän de bleve formellt dödade. En annan svårighet, om man skulle gå in för avskaffande av inteckningsförnyelserna, bleve att finna en sådan form för ett mortifikationsförfarande, att man kunde få en förkommen inteckning dödad utan alltför stora besvärligheter, samtidigt som man å andra sidan icke behövde riskera, att en oriktigt såsom förkommen uppgiven inteckning skulle kunna dödas, ehuru den i verkligheten gällde. Att finna en sådan väg är nog ganska kinkigt. Man kan nämligen mycket väl tänka sig, att en fastighetsägare kunde uppge, att han förlorat sin inteckning under de och de förhållandena, som kunde låta mycket trovärdiga. Han kunde kanske skaffa intyg på att den gått förlorad. Det finns så mycket bedrägeri och oredlighet nu för tiden, att man mycket väl kan tänka sig, att det på ett rent bedrägligt sätt kunde skaffas en utredning, som domstolen godkände, och så bleve inteckningen dödad. Då sitter inteckningshavaren där och har ingen aning om detta. Inteckningen är ju i regel ställd på innehavaren eller på viss person eller order, och domstolen, där denna procedur skall företagas, har kanske ingen aning om, vem som innehar denna inteckning. Fastighetsägaren talar naturligtvis icke om det, ty han säger, att den förstörts av honom eller förekommit.

Det påpekas här såsom en utväg att skydda inteckningshavaren för en sådan olägenhet, att inteckningshavaren skulle kunna anmäla sig till domstolen och få sitt namn antecknat i fastighetsboken. Ja, det är naturligtvis ett sätt. Men det bleve säkerligen många, som icke skulle begagna sig av denna möjlighet. De skulle anse, att det vore onödigt besvär; de ha sina inteckningar och bry sig icke om detta. Men skulle metoden användas i någon större utsträckning, bleve resultatet heller icke tillfredsställande. När man tänker på, att våra inteckningar äro synnerligen rörliga papper, som byta ägare kanske flera gånger under samma år, så undrar jag, huru våra fastighetsböcker skulle se ut, om varje innehavare skulle gå och få sitt namn inskrivet där. Jag tror, att det skulle bli svårt att upplägga fastighetsböckerna på sådant sätt, att det bleve utrymme för alla anteckningar, som där skulle införas. Och någon fullt betryggande säkerhet vunne man i varje fall icke på detta sätt. En inteckningshavare kan sålunda, om man tar bort inteckningsförnyelserna, på detta sätt lida en rättsförlust. Det kan måhända bli sällsynta fall, men det är ju möjligt, att de icke bleve mera sällsynta än de rättsförluster, som nu kunna förekomma, därigenom att inteckning genom glömska icke förnyas och ny inteckning ej kan erhållas.

En annan sak är, att om inteckningsförnyelserna avskaffas, kan följande fall inträffa. Då en fastighetsägare löst in en inteckning, kan han utan vidare taga och riva sönder den. Han tycker, att han icke längre behöver den, varför han tar och bränner upp papperet, och han har intet vittne på detta. Sedan står den inteckningen kvar för all framtid. Han kan icke få inteckningen dödad, om han icke kan visa sannolika skäl för att inteckningen för-

störts. Och det kan hända, att omständigheterna äro sådana, att det icke går för sig. Då står denna inteckning kvar och stänger kanske fastighetsägaren för mycket lång tid framåt från möjligheten att få ny inteckning belånad. Detta är sålunda också en olägenhet, som skulle kunna följa med avskaffande av inteckningsförnyelserna.

Så är det en omständighet, som man får lov att fästa avseende vid här, och det är, att en åtgärd i denna riktning komme att medföra mycket stora kostnader. Det framgår av utskottets betänkande, att för närvarande förekomma ungefär 100,000 inteckningsförnyelser om året vid våra olika domstolar, t. o. m. något däröver. Detta gör i expeditionslösen och stämpel en inkomst av ungefär 700,000 kronor per år. Om man nu avskaffar inteckningsförnyelserna, måste staten på ett eller annat sätt, direkt eller indirekt, taga på sig denna kostnad. Det är ju ett högst avsevärt belopp; och att i en tid som den nuvarande framställa förslag om en sådan sak är, tycker jag, icke vidare lämpligt. Det kan ju tänkas, att man vill ställa denna sak på mycket lång sikt, och det är möjligt, att en utredning skulle giva detta vid handen. Men det är ju en viss risk enbart med att påkalla utredning om denna sak. Då har man på sätt och vis också gått in för att taga på sig de kostnader och konsekvenser i övrigt, som denna reform kan komma att draga med sig.

På grund av vad jag nu anfört i den sist berörda frågan skall jag be, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan, i vad den avser skrivelse angående avskaffande av inteckningsförnyelserna, liksom också avslag på den i ärendet väckta motionen.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Kullen och *Lithander*.

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Det är ju så, att lagfrågor i allmänhet äro något torra och tråkiga, och de, som nödgas syssla med dessa frågor här i riksdagen och uppträda som talare i dem, vi bli också torra och tråkiga. Det gör, att då lagfrågor behandlas, får man i allmänhet tala för nästan tomma bänkar. Men man nödgas ju ändå uppträda, om icke för att påverka dem, som icke äro närvarande i kammaren, så för att säga något till protokollet.

Det nu föreliggande lagförslaget omspannar ju ganska mycket. De bestämmelser, som komma att gälla, efter det att detta lagförslag blivit omsatt i levande livet, komma att innebära ganska stora förändringar i fråga om vårt inskrivningsväsen emot vad som nu gäller. Den föregående ärade talaren, herr Christenson, ansåg sig icke ha anledning att gå in på lagförslaget i annan mån, än vad detsamma beröres av hans reservation; och jag skall då också begränsa mig till de frågor, som herr Christenson, jämte herr Borell från första kammaren, reserverat sig för.

Nu är det naturligtvis — det förstår ju en var — icke så lätt för mig och oss andra lekmän, som icke dagligen syssla med fastighetsbokföring, att kunna bli lika säkra i vårt omdöme som de, som ständigt syssla med dessa saker. Men jag ber att få säga, att då det gäller en reform som denna, är det ändå icke så svårt för lekmannen att bilda sig ett omdöme om saken, ty det gäller här mera rent praktiska frågor; det är mera praktiska än juridiska frågor det gäller. Det är, kan man säga, närmast kontorsfrågor, där det gäller att se till, att man på dessa rådhusrätters kanslier och i deras kontorslokaler såväl som i domsagornas har det ordnat på bästa möjliga sätt för att arbetet skall kunna gå snabbt och bli så billigt som möjligt, såväl för statsverket som för dem, som hava att anlita domstolarna.

Den reservation, som herrar Christenson och Borell avgivit, avser ju — med undantag av den del av reservationen, som behandlar herr Schlyters m. fl. motion — endast det s. k. aktsystemet. För min del har jag kommit till en annan

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
n. m.
(Forts.)

uppfattning än herr Christenson i denna fråga. Jag tror, att herr Christenson här svartmålat mycket mer, än vad det finns anledning att göra. Jag tror, att herr Christenson icke bara är en konservativ man, utan att han är oerhört konservativ, icke minst då det gäller dessa saker. Jag var en gång under hösten i fjol i tillfälle att under ett kortare besök i Köpenhamn se, huru man där hade det ordnat med motsvarande bokföring. Och nog fick jag det intrycket, att det var praktiskt, och att det också gav tillfälle till den säkerhet, som vi alla anse vara nödvändig på detta område. Jag tror också, att det är fullkomligt riktigt, vad som där sades och vad som nu sagts i motiveringen till detta lagförslag, nämligen att det innebär en förenkling och en tidsbesparing.

När nu herr Christenson vänder sig emot detta aktsystem, så hänvisar han som särskilt bevis för att han har rätt till lagrådet. Det brukar man ju göra litet var, då man tror, att man har stöd för sin uppfattning hos detta lagråd, och tror, att det kan verka befrämjande för spridandet av ens uppfattning här i kammaren. Nu har herr Christenson, såsom de av kammarens ledamöter funnit, vilka läst utskottets utlåtande och reservationen, icke bara pekat på att lagrådet har denna uppfattning, utan herr Christenson har också citerat något av vad lagrådet anfört. Om ni ha utskottets utlåtande med er, skola ni finna, att herr Christenson har hänvisat till att lagrådet sagt bl. a.: »Å andra sidan synes det vara tydligt, att där behov exempelvis av en verklig äganderättsutredning föreligger ett protokoll innefattar en för framtiden säker och lättillgänglig källa till upplysning rörande utredningen, dess grunder och resultat. I detta hänseende synas knappast anteckningar å den i akten förvarade huvudhandlingen eller å särskilt blad erbjuda fullgod ersättning, och det kan ej bortses från den fara för osäkerhet, i varje fall bristande konsekvens, som kan vara förenad med fristående anteckningar.»

Detta har herr Christenson anfört, och därmed har han sagt, att här se ni, att lagrådet har samma uppfattning som jag. Men då jag läser detta citat, frågar jag: varför har icke herr Christenson fortsatt med att citera lagrådet? Ty läser man lagrådets yttrande i fortsättningen, får man en helt annan uppfattning. Då visar det sig, att herr Christenson icke från lagrådet skulle fått något stöd för sin uppfattning. Lagrådet säger nämligen något längre fram följande: »Då förslaget medger protokollets behållande inom alla de domsagor, där det med hänsyn till fastighetsförhållandenas beskaffenhet kan anses påkallat, och det torde få förutsättas, att protokollets ersättande med aktsystem ej kommer att ske i andra fall än då det även av vederbörande myndigheter finnes utan särskilda olägenheter kunna äga rum, anser sig lagrådet ej heller i denna del böra avstyrka förslaget.» Lagrådet har sålunda icke avstyrkt utan tillstyrkt det förslag, om vilket herr Christenson nu står och säger, att det skulle vara så farligt för riksdagen att godkänna.

I herrar Borells och Christensons reservation säges det: »Enligt vår mening kan det med skäl ifrågasättas, huruvida systemet är ägnat att medföra någon som helst arbetsbesparing.» Ja, därom äro meningarna delade. Man har hört, att det bland juristerna inom första lagutskottet varit något delade meningar om huru stor arbetsbesparing, som skulle kunna göras härmed, och i huru hög grad man kan säga, att systemet skulle verka arbetsbesparande. Men när herr Christenson nu här har hänvisat till lagrådet och dess uppfattning, så låt mig, herr Christenson, även hänvisa till vad lagrådet säger i detta fall. Det säger följande: »Vad beträffar förslaget om protokollets borttagande och dess ersättande med akter, inneslutande handlingar i original eller avskrifter med de påteckningar eller vidfogade anteckningar, som i särskilda fall finnas erforderliga, torde det ej kunna bestridas, att därigenom en — i vissa fall väsentlig — arbetsbesparing kan vinnas.»

Så säger lagrådet där, och det blir någonting helt annat, än vad herr Christenson har sagt. Vidare ha vi ju under riksdagen, utöver vad som finnes i sakkunnigebetänkandet och i handlingarna i övrigt, angående vad som gäller Köpenhamn och systemets verkningar där fått ett litet häfte från en herre i Göteborg. Han har varit i Köpenhamn och studerat förhållandena och han finner dem icke goda, men det råder icke samma uppfattning hos alla, som varit där och studerat.

Vi ha en registrator Ekberg här i Stockholms rådhusrätt. Han har varit och studerat det danska systemet, och jag har en stor promemoria här, som han skrivit efter detta sitt besök i Köpenhamn. Han har icke den uppfattning som göteborgaren och herr Christenson ha. Herr Ekberg avslutar sin framställning med att här framlägga ett förslag om, huru det skall ordnas med fastighetsbokföringen i Stockholm, om denna lag blir antagen. Han säger, efter att ha framlagt sitt förslag: »Med den nu föreslagna ordningen torde Stockholms rådhusrätts första avdelning för fastighetsärenden för relativt små engångskostnader kunna erhålla en av enkelhet, snabbhet och arbetsbesparing utmärkt inskrivningsorganisation, som bör kunna bli en mönsterorganisation för riket.»

Nu säger herr Christenson, att det i Danmark råder andra förhållanden än här i Sverige. Vi ha i sakkunnigebetänkandet en beskrivning över det danska systemet och de danska förhållandena och vi finna däri, att de danska förhållandena icke äro fullt jämförliga med de svenska. Men när jag nu såg, att herr Christenson i sin reservation hade tagit upp detta, lade jag herr Christensons reservation och vad han däri skriver om Danmark sida vid sida med hans motion och vad han däri skriver om Danmark, och då måste jag säga, att detta icke fullt sammanfaller. Jag vill visst inte säga, att herr Christenson talat om Danmark utan att känna till saken. Men det förefaller ändå, som om jag hade anledning sätta större tilltro till vad registrator Ekberg säger efter sitt besök i Danmark.

Jag skall tillåta mig att här läsa upp en enda liten punkt av hans redogörelse ifrån Danmark och det danska systemet, och detta särskilt med tanke på, att herr Christenson både i sin motion och sin reservation talat om de danska förhållandena såsom så olika våra, att vi icke kunna jämföra det system, som Kungl. Maj:t och utskottet nu föreslagit. Registrator Ekberg säger: »Då det från något håll uttalats, att det danska systemet väl kan vara lämpligt för Danmark med hänsyn till de särskilt av gällande dansk rätt skapade servituts- och prioritetsförhållandena, som saknade motsvarighet i svensk rätt, och att detta system skulle på grund av samma omständigheter vara för svenska förhållanden obrukbart, anser jag mig i detta sammanhang böra framhålla såsom min åsikt, att då det danska systemet fungerar så utomordentligt väl och till allmän belåtenhet trots alla svåra och invecklade servituts- och prioritetsbestämmelser, detta skulle i ännu högre grad lämpa sig för våra svenska förhållanden i inskrivningshänseende, vilka sistnämnda äro mera enkla och överskådliga. Visserligen är den svenska kreditgivningen, vad ett stort antal stockholmsfastigheter angår, grundad på en mångfald inteknade skuldebrev, ett förhållande, som för det danska systemet är tämligen främmande, men denna omständighet, som föranleder, att akterna i avseende å sådana fastigheter skulle komma att upptaga ett vida större antal handlingar än vad fallet är i Danmark, gör dock icke systemet mindre användbart eller mindre lämpligt.» — Det var hans uppfattning, och naturligtvis kan jag tillmäta detta stor betydelse, och herr Christenson tillmäta det mindre betydelse.

Vidare framhålla reservanterna, och det framhöll ju även herr Christenson i sitt anförande, att det övervägande antalet häradshövdingar och rådsturätter bestämt motsatt sig införande av aktsystemet. Herr Christenson åberopade i

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

sitt anförande vissa korporationer, bl. a. hänvisade han till sparbanksföreningarna. Men nu är det ju så, herr Christenson, att det bland dem, som suttit med i utskottet — en av domarna här brukar ha ganska mycket att göra med svenska sparbanksföreningar — det åtminstone icke råder någon enhetlig uppfattning om detta liksom heller icke bland sparbanksföreningens män i allmänhet. Och när herr Christenson här hänvisar till ett uttalande, som varit inne i Svensk Juristtidning och vilket väl en hel del av ledamöterna fått i särtryck, skrivet av en av våra mycket duktiga häradshövdingar, ber jag få säga, att om herr Christenson åsyftar samme person, denne i brev till mig sagt, att Kungl. Maj:ts förslag ju är något annat än sakkunniges förslag och att man enligt Kungl. Maj:ts förslag icke kan ha mycket att invända, även om man kritiserat sakkunnigeförslaget. Vi få inte glömma, herr Christenson, att de, som yttrat sig över sakkunnigebetänkandet, haft att yttra sig över någonting annat, som i vissa stycken företett rätt väsentliga olikheter mot det förslag, som nu ligger på riksdagens bord. Det är ju också så, att på grund av frågan om säkerheten och tryggheten häradshövdingar, borgmästare och stadsdomare m. fl. icke vilja ha detta system. Det är ju väl sörjt för att om fastighetsbokföringen icke är ordnad på sådant sätt, att man med större säkerhet kan använda sig av detta aktsystem, man ju kan vänta därmed intill dess man får en omläggning av själva fastighetsbokföringen. Det är ju i 12 § väl sörjt för, att systemet inte kommer att införas mot domarens bestämda vilja, om han exempelvis skulle säga, att han icke anser, att frågan ännu är så ordnad, att vi kunna våga att gå in för detta system. Utskottet understryker detta, när utskottet säger: »Utskottet utgår emellertid från, att systemet ej införes vid annan domstol än sådan, där särskild tjänsteman stadigvarande fungerar såsom inskrivningsdomare, och där denne liksom ock häradshövdingen eller borgmästaren funnit systemet utan olägenhet kunna tillämpas.» Det förefaller mig sålunda, herr talman, som om det vore mycket väl sörjt för, att man inte ger sig in i några äventyrligheter härvidlag. Och jag vill än en gång understryka vad jag sade i början, nämligen att den, som icke sysslar eller sysslat med den bokföring det här gäller, icke har lika säkert omdöme som den, som gör det. Jag har dock för min del kommit till den bestämda uppfattningen, att detta system för förande av fastighetsböcker är att föredraga framför det system, vi nu ha. Och Kungl. Maj:ts av utskottet i allt väsentligt tillstyrkta förslag kommer, det är min fasta förvissning, att medföra en förenkling, som innebär en besparing och för den stora allmänheten ger möjligheter att få ärendena expedierade på ett snabbare sätt än som nu är möjligt.

Nu skall jag icke säga mer om den saken utan endast några ord angående den del, som rör herr Schlyters motion om avskaffande av in-teckningsförnyelse.

Herr Christenson vet ifrån utskottet, att jag för min del har varit något tveksam om, vilket som skulle vara det bästa — att ha det som vi nu ha det eller att gå in för ett avskaffande av in-teckningsförnyelserna. Som herr Christenson här sade, kan det anföras skäl för båda ståndpunkterna, vilket ju också utskottet givit tillkänna, när det tillstyrkte motionen. När jag trots en viss tvekan härvidlag ändå varit med om utskottets förslag, har det varit därför, att utskottet skrivit på ett så försiktigt sätt, att jag icke haft anledning att motsätta mig skrivelsen, då jag tror att det kan vara fördelaktigt, att denna sak blir närmare utredd och prövad. Vidare tror jag icke, att det är riktigt, herr Christenson, att försöka skrämma med de där stora kostnaderna av 700,000 kronor. Nu har ju icke herr Christenson hittat på denna siffra, ty den finnes i handlingarna. Men när man ser dessa siffror, framhållna på ett sådant sätt, som herr Christenson framfört dem i sin reservation — och han har särskilt givit en antydan om, att det icke kan vara lämpligt i dessa tider att gå in för

dessa stora kostnadsökningar — så få vi tänka på, att det här icke är fråga om att öka statsbudgeten eller att — om det nu skall bli en lag om upphävande av inteckningsförnyelserna — dessa 700,000 kronor skola komma på statsbudgeten inom ett år. Herr Christenson har skrivit det hela så, att man vid hastig läsning kan få den uppfattningen, att herr Christenson vill göra gällande, att utgiften kommer redan på nästa budget, men så är det ju inte. Nu minns herr Christenson liksom alla, som närmare trängt in i denna sak, att de sakkunniga, som föreslog ett upphävande av inteckningsförnyelserna, hade tänkt sig, att man finge gå mycket sakta fram härvidlag, och att de vidare tänkt sig en övergångsperiod på 10 år, innan man verkligen skulle kunna komma in i de nya hjulspåren. Vidare tror jag inte det är riktigt att nu räkna och säga, att det kommer att kosta oss 700,000 kronor, ty det bör naturligtvis allvarligt i samband därmed tas under omprövning, i vad mån och i huru hög grad som inskrivningsdomarna få ersättning för de förlorade sportler, de nu gå miste om. Efter allt att döma, kommer det väl att bli så, att man måste, om man går in för avdrag på alla områden i fråga om löner, också gå in för en minskning även här, varför den uppgivna summan väl icke torde vara någon siffra, som vi behöva hålla oss till, eller något som bör särskilt avskräcka.

Nu skall jag, herr talman, inte säga mer. Som utskottsutlåtandet visar har jag och alla vi lekmän, som suttit i första lagutskottet, kommit till den uppfattningen, att reformen är god och bör genomföras, en uppfattning till vilken även flertalet av våra ärade kamrater där, som sitta som domare, anslutit sig. Vi ha också delat justitieministerns och regeringens uppfattning, att denna reform är önskvärd och bör genomföras.

Jag slutar alltså, herr talman, med att yrka bifall till vad utskottet här hemställt.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Grapenson: Herr talman! Jag har icke haft tillfälle att närvara i utskottet vid justeringen av det föreliggande utlåtandet, och mitt namn är därför, som herrarna funnit, försett med en stjärna. Då utskottsutlåtandet emellertid icke riktigt anger min ställning i frågan — den kan ju inte behöva betyda så mycket — men den är i varje fall en ståndpunkt i ärendet — nödgas jag säga några ord.

Jag skall lova att icke uppehålla herrarna en längre tid utan fatta mig så kort det är möjligt. Denna fråga är vidlyftig och det skulle mycket väl gå för sig att diskutera mer än en dag i detta ärende. Utskottet sysslade därmed 5 eller 6 dagar, om jag inte minns fel.

Om jag varit närvarande vid justeringen, hade jag helt visst kommit att följa herrar Borell och Christenson. Min betänksamhet i denna fråga riktar sig särskilt gentemot aktsystemet. Och jag är i all synnerhet misstänksam gentemot de s. k. realakterna, ett förvaringssätt av dessa viktiga handlingar, som ett domarkansli har att mottaga i rikligt mått, i lösa pärmar eller omslag utan att handlingarna på något sätt bli inbundna. Jag medger att detta system kan sägas teoretiskt prestera en fullgod säkerhet under förutsättning, att akterna eller pärmarna skötas mycket omsorgsfullt. Huru de emellertid i framtiden bli skötta, därom kunna vi icke nu uttala oss. Den saken kan avgöras först, låt oss säga, hundra år härefter, då ett flertal domare och biträden skött om kansliet. Med den lilla erfarenhet jag har av skötseln av dylika konvolut, där lösa handlingar inläggas till förvaring, har jag upprepade gånger sett, huru lätt det går, att en viktig handling, som rätteligen skulle ligga i ett visst omslag, kommer på villovägar. Det kan vara en god vän till vederbörande härads-hövding i detta fall, som begär att få låna en handling för en kortare tid, det

*Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

kan vara en tjänste- eller ämbetsman, som behöver handlingen, och får låna den, eller det kan rent av vara ett ämbetsverk på de centralare platserna av landet, som av en eller annan anledning önskar få taga del av en viktig handling. Vem kan under alla dylika förhållanden garantera, att den utlånta handling återställes och återbördas det omslag, vari den är avsedd att förvaras?

Systemet med de s. k. kronologiska akterna, där handlingar förvaras inbundna i böcker, tillförsäkrar en vida större garanti för handlingarnas bevarande för kommande tider.

Jag tror nu icke, att denna reservation kommer att resultera i att kammaren går emot utskottet, men jag vill vid detta tillfälle uttala, att det i sådana fall, då ifrågasatta realakter komma att inrättas, åtminstone ses noga till, att de ämbetsverk och de domarekanslier, som skola handhava dessa akter, äro utrustade med tillräckliga arbetskrafter, så att en lämplig person kan ägna nödig tid och omsorg åt realakternas vård.

Beträffande en hel mängd domarekanslier ute i landet är det väl ofta så, att de arbeta med en ganska liten arbetskraft. Aktsystemets införande kan tänkas ge anledning till yrkanden om förstärkta arbetskrafter i dessa kanslier. Detta är synpunkter beträffande realakterna, som jag omöjligen kan komma över. Jag kan icke inse, att systemet lämnar den säkerhet, man har rätt att fordra av ett ämbetsverk av den betydelse som domarekansliet har, där handlingar av oerhört vittgående betydelse förvaras, handlingar som kunna behövas tagas fram kanske mera än hundra år efteråt.

Vidare har jag också fäst mig vid kostnadssynpunkten. Vi ha ännu det s. k. fastighetsregistreringsarbetet, som pågår och kräver kostnader — den upplysningen har jag fått. Utskottet har nu enhälligt gått in för inrättandet av nya fastighetsböcker, vilka komma att draga avsevärda kostnader. Sagda böcker komma att göra anspråk på stora utrymmen i domarkanslierna, väcka frågor om kommande nybyggnader och utvidgningar å tingshus landet runt. Skall nu också detta realaktsystem komma till användning, är det att emotse att även det skulle bidra till att öka de framtida kostnaderna på detta område.

Jag kan för min del icke inse, att reformen är så brådskande och så viktig, att vi just under dessa tider böra gå in för så mycket nytt på en gång — i all synnerhet som det enligt min uppfattning, såsom jag nyss i korthet sökt visa, också lämnar åtskilligt övrigt att önska ur säkerhetssynpunkt.

Det vore åtskilligt annat att säga i ärendet, men jag gav i början av mitt anförande ett löfte, att jag icke skulle uppehålla kammaren någon längre tid. Jag har blott velat helt kort angiva min syn på saken, och med dessa ord ber jag, herr talman, få förklara min anslutning till den av herrar Borell och Christenson avgivna reservationen, till vilken jag för min del yrkar bifall.

Herr Christenson: Herr talman! Herr Lindqvist yttrade, att reservanterna hade ofullständigt citerat lagrådet. Vi hade ju citerat lagrådet för att styrka vår egen uppfattning, att, då det gäller mera komplicerade ärenden och då det kanske måste göras vidlyftiga anteckningar, aktsystemet är mycket otillfredsställande i jämförelse med protokollsystemet. Och samma uppfattning kommer ju till uttryck i det uttalande av lagrådet, som citerats i reservationen. Riktigheten av detta uttalande står fast oavsett vad lagrådet senare i sitt yttrande anför och oaktat lagrådet, med vägande mot varandra av olika omständigheter, förklarat sig vara med om, icke, som herr Lindqvist slutligen sade, att tillstyrka förslaget, ty det har icke lagrådet gjort, utan att icke avstyrka detsamma. Det ligger en viss skillnad i dessa uttryckssätt. Kanske man får säga, att av de använda ordalagen synes framgå, att lagrådet ställer sig ganska ljumt till förslaget om avskaffande av protokoll i inskrivningsärenden.

Så påpekade också herr Lindqvist, att då jag gjort gällande, att det icke kan bli någon väsentlig arbetsbesparing eller helt enkelt ingen arbetsbesparing alls, om man inför aktsystemet, så kunde han hänvisa till, att lagrådet sagt, att protokollets borttagande skulle komma att medföra i vissa fall väsentlig arbetsbesparing. Ja, men det är väl så, att detta uttalande av lagrådet icke bara syftar på den begränsade åtgärden att byta ut protokollet mot ett dagboks- och aktsystem, utan sannolikt också och kanske framför allt avser den av protokollets avskaffande automatiskt följande konsekvensen, att utskrivningen av protokollet bortfaller. Därigenom uppstår ju uppenbarligen en högst betydande arbetsbesparing. Och det är antagligen detta som lagrådet syftar på i sitt uttalande, ty jag har verkligen svårt att förstå, att man skulle kunna säga, att blotta utbytandet av protokollet mot t. ex. realaktsystemet skulle medföra en väsentlig arbetsbesparing. Men nu är det ju så, att meningen är, att även vid de domstolar, där protokollsystemet skall bibehållas, protokollets utskrivande skall upphöra. Man kan sålunda även med bibehållande av protokollsystemet vinna den arbetsbesparing, som lagrådet förmodligen syftat på.

Sedan sade herr Lindqvist, att han hade talat med den domare, som jag citerade (— herr Lindqvist: Det sade jag inte.) — Jag fick det intrycket; jag ber om ursäkt, om jag misstog mig. Kanske han sade, att han varit i förbindelse med domaren? (— herr Lindqvist: Ja — ja, kanhända i andra hand.) Denne domare hade yttrat, att han vore nöjd med Kungl. Maj:ts förslag (— herr Lindqvist: Det sade jag inte —.) Ja, kanske det var, att han (domaren) numera icke hade någonting att invända mot Kungl. Maj:ts förslag? Vad jag citerade av hans uttalande i en juridisk tidskrift utvisade, att han i säkerhetskänseende gav protokollsystemet bestämt företräde framför aktsystemet. Om han sedan kommit till en annan uppfattning, så att han i alla fall ansett sig kunna gå med på Kungl. Maj:ts förslag, så får det ju stå för hans egen räkning. — Jag har icke varit i någon som helst förbindelse med denne domare och jag känner honom icke. Jag har endast läst hans citerade yttrande.

Vidare gjorde herr Lindqvist gällande, att det skulle finnas en motsättning mellan vad jag uttalat i min motion om förhållandena i Danmark och vad som skrivits i reservationen om dessa förhållanden. Jag har svårt att förstå det. Det förekommer ju en del härom i reservationen, som icke står i motionen, men jag kan ej finna, att uttalandena på något sätt strida mot varandra.

Herr Lindqvist framhöll även de av utskottet uppställda starka garantierna mot ett förhastat införande av ett aktsystem. Systemet skulle icke få införas, såvida icke häradshövdingen och i stad borgmästaren gav sitt samtycke därtill. Ja, herr Lindqvist, men detta står icke i lagen. Utskottet säger sig visserligen utgå från dessa förutsättningar, och det kanske får antagas ha samma betydelse. Men nog tror jag det varit bättre, om dessa garantibestämmelser hade fått flyta in i lagen. Utskottsutlåtandena bli ju tillgängliga endast för ett ringa fåtal.

Jag vill för övrigt inom parentes framhålla det egendomliga i, att häradshövding här har satts vid sidan av borgmästare, vilket jag tror är ganska ovanligt. I likartade fall torde alltid häradshövding och rådstuvurätt sättas vid sidan av varandra. Men här har man helt plötsligt upphöjt borgmästaren och låtit honom få ett avgörande ord, oavsett vad hans rådstuvurätt, kanske bestående av flera lagfarna män, som kunna vara mycket sakkunniga på detta område, ha att anföra.

Sedan väntade jag mig, att herr Lindqvist skulle svara något på min undran över, att utskottet icke alls berört frågan, vad ett genomfört aktsystem skulle komma att draga för kostnader. Men det fick jag icke något besked om av herr Lindqvist.

*Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

Med avseende å frågan om avskaffande av intektningsförnyelserna yttrade herr Lindqvist, att man icke skulle komma och skrämma med kostnader, och att jag här hade yttrat mig på ett sätt, som om staten genast skulle till nästa budgetår få betala ut kanske 700,000 kronor. Nej, det har jag icke sagt! Jag har endast sagt, att det är uppenbart, att avsevärda kostnader komma att drabba statsverket, men att det skulle bli omedelbart, det vill jag icke påstå. Särskilt nu måste det anses betänkligt, att riksdagen tager initiativ till utredning om förslag till åtgärder, som ovillkorligen måste föra med sig betydande kostnader. Det var det, som jag framhöll.

Sedan sade herr Lindqvist, att de sakkunniga velat gå så sakta fram och föreslagit en lång tid, under vilken detta förslag skulle genomföras. Men, herr Lindqvist, jag tyckte, att en av de sakkunniga, som ju är huvudmotionär i ärendet, han ville visst icke gå så långsamt fram, utan han har ju tvärtom yrkat på beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t skulle inkomma med förslag till nästa års riksdag. Jag tycker den takten icke är så vidare långsam.

Ja, herr talman, jag har ingen anledning att icke vidhålla mina yrkanden.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Grapensons anförande, som för mig här var en stor överraskning, icke minst hans yrkande. Ty herr Grapensons deltagande i detta ärende inom utskottet har icke varit sådant, att det fanns anledning tro, att herr Grapenson i dag skulle uppträda och yrka avslag.

Det kan väl förekomma, att man har suttit i ett utskott och icke haft någonting att invända och därför icke gjort något yrkande, men det sedan, när saken kommer före i kammaren, framkommer sakuppgifter, som gör, att man måste ändra den i utskottet intagna ståndpunkten. Men det har aldrig förekommit förut i första lagutskottet, att den, som i utskottet icke gjort något yrkande om avslag, sedan gått upp i kammaren och yrkat avslag. Jag har icke stillatigande kunnat åhöra detta utan har velat säga dessa ord.

Till herr Christenson vill jag endast göra en enda kort replik. Herr Christenson säger, att lagrådet icke hade tillstyrkt. Jag läste ju upp, vad lagrådet sagt. Och sedan får herr Christenson tolka det hur som helst — vare sig på ena eller andra sättet. Men herr Christenson kan icke säga annat än att uttalandet var fullt korrekt återgivet ifrån papperen.

Sedan ett annat ord till herr Christenson. Herr Christenson säger, att i lagen icke finnes given någon garanti för att domaren får det inflytande på saken, som han borde ha. Men det är väl ändå icke riktigt, herr Christenson. Jag läste icke upp 12 §, men när herr Christenson nu säger, att det icke finnes någon garanti i själva lagen, tillåter jag mig läsa upp första stycket av denna paragraf, vari det heter: »Beträffande domsaga å landet eller stad med rådstuvurätt, där det med hänsyn till fastighetsförhållandena och andra omständigheter provas lämpligen kunna ske, må Konungen, efter häradshövdingens eller rådstuvurättens hörande, förordna om inrättande av akter för tillvaratagande av handlingar och utredning i inskrivningsärenden.»

Med denna lagtext och med detta uttalande, som utskottet gjort, vore det märkvärdigt, om det icke funnes tillräckliga garantier.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr förste vice talman! Med all respekt för reservanterna här, som ju äro lagkarlar, har jag dock icke ändå för min del kunnat gå med på deras reservation. Jag tycker verkligen, att utskottsförslaget här skulle kunna tagas utan någon som helst tvekan.

Det är emellertid en passus, som jag är särskilt angelägen om att för kammarens ledamöter få läsa upp och få till dagens protokoll antecknat. Efter

det att utskottet har redogjort för sin ståndpunkt och bemött vissa uttalanden, som ha gjorts ifrån några myndigheters håll, så säger utskottet bl. a.:

»Vid öfvervägande av nu anförda och andra i ärendet framkomna synpunkter har utskottet för sin del kommit till den uppfattningen, att möjlighet bör beredas att i praktiken pröva pålitligheten och ändamålsenligheten hos ett inskrivningssystem utan protokoll. De i förslaget angivna villkoren för införande av dylikt system böra härvid vara gällande. Utskottet utgår emellertid från att systemet ej införes vid annan domstol än sådan, där särskild tjänsteman stadigvarande fungerar såsom inskrivningsdomare och där denne, liksom ock häradshövdingen eller borgmästaren, funnit systemet utan olägenhet kunna tillämpas. I anseende till den meningsskiljaktighet, som yppats beträffande valet av aktsystem, har utskottet vidare funnit lämpligt, att jämväl denna fråga underställes den praktiska erfarenhetens vittnesbörd. Utskottet anser sig därför böra föreslå vissa ändringar i 14 § i förslaget till lag med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden.»

Om herrarna titta på 14 §, så finna ni att detta också är verkställt.

Vidare fortsätter utskottet: »Dessa ändringar innebära i huvudsak, att det kronologiska aktsystemet tillägges samma berättigande som realaktsystemet. Enligt utskottets förslag skall Kungl. Maj:t i förordnande angående inrättande av akter angiva, vilket system som skall tillämpas. Emellertid vill utskottet härvid med bestämdhet förutsätta, att annat system ej införes, än vad nyss-nämnda myndigheter själva funnit med tryggheten förenligt.»

Jag tycker bara detta säger så pass mycket, att det vittnar om att här föreligger ingen risk. Bägge systemen få nu prövas vid sidan av varandra, och vi måste väl ha det förtroendet för våra domhavande — det säger sunda förnuftet — att vi förvänta, att de icke komma att föreslå införandet av ett system, som dels skulle bli mera besvärligt för dem och dels skulle förringa rättssäkerheten. Det är uppenbart, och det säger som sagt sunda förnuftet. Och det system, som befinnes bra, det kommer givetvis att gå segrande fram.

Ja, jag kan icke underlåta att uttala samma förvåning över herr Grapensons uppträdande, som herr Lindqvist nyss gjorde, ty i utskottet — såvitt jag kunnat finna — och jag var med om hela behandlingen — uttalade herr Grapenson aldrig någon avvikande mening eller något som överhuvud taget tydde på, att han skulle vara sinnad att ansluta sig till reservanterna.

Herr förste vice talman, jag är ju lekman, som här tidigare har betonats, men trots detta måste man ju intaga en ställning här, och jag har verkligen försökt att efter bästa förmåga sätta mig in i detta ärende och slutligen kommit till den ståndpunkt, som jag intagit. Och det har intet förekommit, som kunnat ändra min uppfattning i frågan, varför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 11.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 252, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 253, angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande direkta skatter.

Kammaren beslöt enhälligt att omedelbart remittera förstnämnda proposition till bankotskottet.

Propositionen nr 253 bordlades.

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
helsböcker
för landet
m. m. 42
(Forts.)

§ 12.

Fortsattes föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 32; och yttrade därvid:

Herr Grapenson: Herr talman, mina herrar! Bara ett par ord med anledning av den bestraffning, jag fått av två aktade fäder i första lagutskottet. Det var beklagligt, att jag var borta vid justeringstillfället. Jag ber dock att få erinra herrarna om att jag tidigare hade ett yttrande om huru lätt handlingar i en akt kunna förkomma, ett yttrande, som nog var så gott som ordagrant lika det, jag nyss hade här i kammaren.

Jag tillåter mig också att påminna om huru ordföranden sade åt någon ledamot, som kom in efteråt: »Herr Grapenson har hunnit yttra sig, han ogillar realakterna men kan i viss mån tolerera de kronologiska.» Jag tror mig också med all *säkerhet* kunna påstå, att herr Nilsson i Antnäs icke satt inne i utskottet vid detta tillfälle. Det kan hända, att samma förhållande ägde rum med herr Lindqvist. Det senare kan jag dock icke säga bestämt. Jag vill vidare erinra om, att det preliminära beslutet i utskottet — jag betonar, att beslutet var *preliminärt*, fattades under en tämligen nervös sinnesstämning. Man ville nästan till vad pris som helst få slut på den långa diskussionen, och klubban föll hastigt. Jag vill ännu erinra om att en paragraf i lagförslaget stod öppen — jag minns inte numret — vilken § presidiet skulle utforma. Jag vill slutligen erinra om, att utskottets motivering icke ännu var utskrivnen vid detta tillfälle. När jag sålunda icke förr än efter justeringen kunnat taga del av utlåtandet, har jag icke med bästa vilja i världen kunnat finna annat än, att jag nu har full frihet att framlägga min uppfattning om det föreliggande lagförslaget. Jag kunde som sagt icke uttala mig vid justeringstillfället och icke heller då avlämna någon reservation. Det beslut, som fattades i min närvaro, var *preliminärt*.

Herr Christenson: Herr talman! Endast ett par till herr Lindqvist i Halmstad.

Jag sade i mitt föregående anförande, att det skulle vara bättre, om det bleve inskrivet i lagen, att övergång till aktsystem inte skulle få ske annat än på framställning av häradshövding resp. rådstuvurätt, oaktat jag observerat, att utskottet i utlåtandet säger, att utskottet förutsätter, att det inte skall ske annat än i samförstånd med häradshövding eller borgmästare. Då svarade herr Lindqvist mig med att läsa upp § 12 i lagen, där det står, att Konungen kan, efter häradshövdingens eller rådstuvurättens *hörande*, förordna om införande av aktsystem. Det är just däremot, som jag riktat mig.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande *punkten A*), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda punkt, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som därutinnan föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Christenson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i punkten A) av utskottets förevarande utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som därutinnan föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang. lag om
uppläggande
av nya fastig-
hetsböcker
för landet
m. m.
(Forts.)

Vidare blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i *punkten B)* av kammaren bifallen.

Härefter gav herr talmannen beträffande *punkten C)* propositioner dels på bifall till utskottets i nämnda punkt gjorda hemställan, dels ock på avslag därå; och biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna D) och E).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 13 april 1883 angående förlagsinteckning, dels ock en i ämnet väckt motion; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Härpå upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inteckning i jordbruksinventarier m. m.

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.

Genom en den 19 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 106, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om inteckning i jordbruksinventarier;
- 2) lag om ändrad lydelse av 17 kap. 7 § handelsbalken;
- 3) lag om ändrad lydelse av 72 § utsökningslagen;
- 4) lag om ändrad lydelse av 4 och 29 §§ konkurslagen; samt
- 5) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Propositionen hade hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet utom såvitt anginge det under 5) omförmälda lagförslaget, i vilken del propositionen hänvisats till bankoutskottet.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition, i vad anginge de av utskottet behandlade lagförslagen, måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Schlyter*, som ansett, att förevarande proposition borde av riksdagen avslås;

av herr *Bissmark*, vilken hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej måtte bifallas; samt

av herrar *Lindqvist* i Halmstad och *Jönsson* i Fridhill i fråga om viss del av utskottets motivering.

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

Utskottets hemställen föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Ändamålet med det lagförslag, som här föreligger, är att bereda jordbrukarna möjlighet att med fördel belåna sina jordbruksinventarier, detta enligt ett uttalande, som chefen för justitiedepartementet haft vid ärendets föredragning i statsrådet.

När man genomläser den kungl. propositionen, kan man konstatera, att det nog är rätt sällan, som ett lagförslag framlägges för riksdagen, bakom vilket ligga så många uttalanden om tveksamhet rörande den föreslagna lagstiftningens ändamålsenlighet, nödvändighet och nytta. Av de hörda myndigheterna ha en del ställt sig bestämt avvisande, ett mycket stort antal ha uttalat sin tveksamhet, och endast ett fåtal har oreserverat anslutit sig till förslaget. Lagrådets uttalande präglas av mycket stor tveksamhet. Denna tveksamhet har särskilt kommit till uttryck i justitierådet Edeltams och regeringsrådet Afzeli uttalande. Och vad slutligen första lagutskottets utlåtande beträffar, kan detta, såvitt jag förstår, i lika hög grad betraktas som ett avstyrkande som ett tillstyrkande. I det mycket korta uttalande, som lagutskottet gör på sidan 24 i sitt utlåtande, framhåller utskottet först, att vissa betänkligheter kunna resas mot den föreslagna lagstiftningen och att man å densamma icke bör grunda några större förväntningar om förbättring av jordbrukarnas kreditförhållanden. Utskottet anser sig emellertid *icke böra avstyra* det framlagda lagförslaget, särskilt med hänsyn till att arrendatorernas kreditmöjligheter för närvarande äro synnerligen begränsade samt att vid fallande fastighetsvärden uppsägning av lån mot fastighetsintekning möjligen skall kunna i vissa fall undvikas genom säkerhetens förstärkning med inventarieintekning.

Detta är således de skäl, på vilka första lagutskottet anser, att riksdagen nu bör gå till lagstiftning i detta betydelsefulla ämne.

Denna tveksamhet, som nästan på varje punkt kommer till synes, är, såvitt jag förstår, synnerligen väl befogad. Den lagstiftning, som riksdagen nu inbjudes att bekräfta, innebär ett insläende på en väg, där mycket stora risker äro tillfinnandes. Jag vill inte bestrida, att det också finns skäl, som tala för denna lagstiftning. Den sekundära jordbrukskrediten är för närvarande mycket otillfredsställande anordnad, men jag ifrågasätter, om man löser denna mycket omfattande och komplicerade fråga genom ett bifall till detta lagförslag. För min del tror jag det icke. På en punkt kan möjligen denna lag tänkas medföra praktiska fördelar för en grupp av jordbrukare, och det är för arrendatorernas del. För arrendatorerna kan det obestriddigen medföra fördelar, att de få möjlighet att belåna sina inventarier, men jag ifrågasätter, om den fördel, som här vinnes, är tillräckligt stor för att kompensera de uppenbara nackdelar, som denna lagstiftning i andra avseenden kommer att medföra för Sveriges jordbrukare.

Vad som gör, att jag nu särskilt anser mig böra framhålla dessa betänkligheter, är, att denna lagstiftning skall genomföras i en ytterligt svår kristid för jordbruket. Om man för ett 20-tal år sedan framlagt denna proposition, skulle man visserligen saknat de skäl för densamma, som kunna ligga i en hänvisning till jordbrukets för närvarande ytterst bekymmersamma läge, men man kunde å andra sidan gå till denna lagstiftning med större trygghet, ty då hade man ett fastare underlag att bygga på. Man hade då möjlighet att något så när överblicka, vilka konsekvenser denna nya kreditform kunde få; men i nuvarande ögonblick, då faktiskt grundvalarna vackla för Sveriges jordbruk liksom för stora delar av vårt näringsliv i övrigt, anser jag denna lagstiftning ytterligt betänklig. Jag skall endast peka på en punkt, som jag anser vara ett starkt motiv för denna betänksamhet. Den har framhållits i propositionen, den har understrukits av lagrådet och den utgör, såvitt jag förstår, egentligen

det enda motiv för första lagutskottet, när det tillstyrker propositionen, och dock är detta motiv för mig snarare ett skäl för avstyrkande. Det är, när man framhåller, att möjlighet till inventariebelåning kan för jordbruket innebära den fördelen, att jordbrukare, som hotas av uppsägning av sina lån, kunna genom att nu belåna sina inventarier åstadkomma en från bankernas sida önskad hypoteksförstärkning. Ja, mina herrar! Här är just den praktiska konsekvensen av denna lagstiftning tydligt angiven. Hur kommer det i själva verket att gå? Jo, bankerna komma så fort denna lagstiftning är genomförd att av en hel mängd jordbrukare fordra hypoteksförstärkning, förstärkning av de säkerheter, som bankerna nu ha för tidigare lämnade krediter och lån till jordbrukare. En massa jordbrukare tvingas därför att taga ut inventariein-teckningar och lägga dem såsom förstärkt hypotek hos bankerna, och sedan äro dessa jordbrukares personliga kreditvärdighet lika med noll. De kunna inte få en växelkredit på 75 kronor, när de ha sina inventarier belånade. Jag till-låter mig att fråga, om detta är ett sätt att hjälpa jordbruket. Jag tror, att just denna omständighet är ett skäl för att med yttersta försiktighet taga på denna lagstiftning just nu. Det kan tänkas, att den med mindre risk kan ge-nomföras under andra tider, men just nu kommer den att för ett mycket stort antal jordbrukare försvåra och förvirra situationen i stället för att hjälpa dem.

Vad det svenska jordbruket nu behöver är icke ökade kreditmöjligheter, icke ökade möjligheter att belåna sina inventarier, utan det är möjlighet att få bättre betalt för sina produkter, och alla andra åtgärder äro mer eller mindre verk-ningslösa i nuvarande situation. Kan man inte åstadkomma förbättrad ränta-bilitet för jordbruket, hjälper man sannerligen inte jordbrukarna genom att bereda dem ökade lånemöjligheter.

Jag vet, att det finns en klar majoritet för genomförandet av denna lagstift-ning. Jag skall därför inte framföra något yrkande, men jag anser mig böra framhålla de betänkligheter mot den föreslagna lagstiftningen, som jag här i största korthet antytt.

I detta yttrande instämde herrar *Magnusson* i Tumhult, *Törnkvist* i Karls-krona och *Lindman*.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Herr talman! Såsom framgår av handlingarna har frågan upprepade gånger varit före ända sedan mitten av 1800-talet, utan att man dock lyckats komma fram till en lösning. Då emellertid jord-bruksutredningen år 1929 utarbetade reformerade bestämmelser för jordbruks-kasseväsendet, kommo vi underfund med, att möjligheten till in-teckning i jordbruksinventarier stod i nära samband med jordbrukskassväsendet och att ett genomförande av dylik in-teckningsrätt skulle i hög grad stabilisera och underlätta möjligheterna för jordbrukskassorna att existera på ett mera tillfredsställande sätt. Av den anledningen kommo vi då att utarbeta ett förslag till inventariein-teckning, som vi framlade i samband med förslaget om jordbrukskassväsendets reformering. Emellertid lade Kungl. Maj:t icke fram detta förslag för riksdagen, utan det har sedermera blivit bearbetat inom departementet, och det förslag, som nu föreligger, skiljer sig i avsevärd mån ifrån det, som då framkom. Det förslag, som utarbetades av jordbruksutred-ningen, var ju avsett att åstadkomma en verklig panträtt i jordbruksinven-tarier, och utgjorde således en avsevärt fastare belåningsform, men å andra sidan medförde det den olägenheten, att bestämmelserna blevo ganska in-vecklade och drogo med sig en massa följdändringar i olika lagar.

Det förslag, som nu föreligger, är ju endast, kan man säga, en utsträck-ning av förlagsin-teckningsinstitutet, så att nu gällande förlagsin-tecknings-institut kommer att utsträckas även till jordbruksinventarier. Något annat

Ang. lag om
in-teckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

är det i själva verket inte. Men även denna form, som ju har den fördelen, att den är betydligt enklare, synes mig komma att innebära avsevärda fördelar, även om säkerheten liksom vid förlagsinteckning endast består i en förmansrätt vid konkurs.

Det är klart, att en lagstiftning av här ifrågasatt slag kan ses från olika sidor och att den kan ha sina betänkligheter, men jag vågar i alla fall påstå, att den har övervägande fördelar. Jag kan inte förstå, varför det skulle vara farligare att ha en förlagsinteckning, då det gäller jordbruksinventarier, än då det gäller en industri. Den största fördelen består ju däri, att en jordbrukare, särskilt en arrendator, har större möjligheter att stå på egna ben. Därigenom skulle den alltför långt utsträckta växel- och borgenskrediten i avsevärd mån kunna inskränkas. Denna borgens- och växelkredit är ju en mycket betänklig sak, ty den kopplar ihop den ene lantbrukaren med den andre, och är olyckan framme, kan genom detta slag av kredit en hel rad lantbrukare bliva intrasslade och dragas med i fallet.

Det kan ju knappast bestridas, att inte en sådan här anordning skulle innebära avsevärt större möjligheter för särskilt arrendatorer och sådana jordbrukare, som ha sina fastigheter högt belånade, att få en bättre och säkrare kredit. Det är ju möjligt, att den säkerhet, som bjudes i form av en dylik inteckning, inte är av den prima beskaffenhet, att den kommer att över allt godtagas ensam för sig, utan att det i många fall kommer att fordras personlig underborgen. Men det är givetvis bra mycket lättare att få en sådan personlig borgen, om man lägger en sådan inteckning såsom säkerhet hos borgensmannen. Detta slag av borgen är ju av helt annan art och av mindre riskfylld natur än exempelvis en växel eller en vanlig borgensförbindelse. Det synes mig således, som om fördelarna här äro påtagliga och de olägenheter, som man nu framkonstruerar, äro av mera befarad natur.

Vad är det nu för olägenheter, som man tror skola uppstå? Ja, först och främst säger man, att det kommer att öka skuldsättningen, och samtidigt säger man, att det kommer att försvåra den personliga krediten. Detta är ju två saker, som synas mig stå i viss motsättning till varandra, ty försvåras den personliga krediten, är det väl ganska svårt att tänka sig, att skuldsättningen kan ökas. Avsikten är inte att öka skuldsättningen, utan avsikten är att bereda möjlighet till en omplacering av lånen, att ändra låneformerna för borgens- och växelkredit till en mera fast och långfristig kredit med billigare ränta. Givetvis kan denna möjlighet till förlagsinteckning missbrukas liksom allting här i världen, men handhaves den med förstånd och som den bör handhavas, synes det mig alldeles uppenbart, att den bör bli till avsevärd nytta.

Beträffande farhågan att lagförslagets genomförande skulle försvåra den personliga krediten, vill jag meddela, att jordbruksutredningen vid övervägande av detta för sin del ansåg, att det kunde vara till viss fördel, att den personliga krediten bleve i viss mån handikappad. Hittills har det ju varit vanligt, att man sprungit i alla möjliga banker och där haft växlar och lån, men får man förlagsinteckning i en bank, blir man bunden vid denna bank och är tvungen att ha sina affärer där och har svårt att få kredit i en annan bank. Vi ansågo det vara en fördel, om så bleve fallet. Om det i detta avseende blir någon åtstramning, tror jag, att den kan vara snarare till nytta än till skada.

Nu säger herr Anderson i Norrköping, att det särskilt i dessa tider kan vara en viss risk att genomföra en sådan här lagstiftning. Jag tycker för min del tvärt om, att just i dessa tider, då kreditsvårigheterna äro så oerhört stora och då många, som inte äga stort mer än sina inventarier, ha ytterligt svårt att skaffa sig kredit, man bör bereda dem de möjligheter att

använda det kreditunderlag, som de ha, för att skaffa pengar och därigenom komma över de svåra tiderna. Jag tror för min del, att det är riktigt, som utskottet också anmärker, att det är just nu, som det kanske behövs mer än någonsin på grund av fallande taxeringsvärden. Jag har den åsikten, att det här förefinnes ett verkligt behov och att denna lagstiftning kommer att bli till stor nytta och att den kan rädda åtskilliga ur denna svåra kris.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Jonsson* i Risinge instämde häruti.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Det förslag, som här föreligger, har liksom så många andra mer än en sida, och även om förslaget kan komma att medföra fördelar, får man dock icke förbise dess nackdelar.

Föreliggande lagförslag är enligt mitt förmenande bättre än jordbruksutredningens tidigare förslag i ämnet. I sistnämnda förslag utgingo vi dock ej från den utgångspunkt, från vilken herr Anderson i Norrköping i sitt anförande här i dag utgick, nämligen att det skulle åstadkomma större möjlighet för jordbrukarna att åsamka sig skulder, utan man ville tvärtom genom denna anordning bereda möjlighet för jordbrukarna att lägga säkerhet för sina skulder utöver den borgen, som de eventuellt kunde skaffa sig. Det finns många, som inte ha någon fast egendom, som de kunna pantförskriva, men väl ganska stora värden i inventarier och dylikt och som nu ha svårt att skaffa sig kredit. Den föreslagna anordningen bör enligt mitt förmenande bereda någon trygghet för borgenärer och därför lättare att få sådan. Inte tänkte jag mig, att förslaget skulle medföra större möjlighet till ökad kredit. Skulle det innebära större möjlighet till ökad kredit, större skuldsättning, som herr Anderson i Norrköping uttryckte det i sitt anförande, skulle jag vara den siste, som skulle gå med på det. Jag skulle tvärtom mena, att förslaget skulle innebära, att man finge lägga om sina krediter på så sätt, att man finge dem samlade. Som det nu är, är det verkligen illa beställt med krediterna, därför att man inte överhuvud taget vet var låntagare ha sina lån placerade, vilket mången gång försvårar bedömandet av deras kreditvärdighet. Genom detta förslags genomförande skulle, kan man antaga, det bli bättre ordning med dessa förhållanden. I stället för att, som nu rätt allmänt är praxis, affärsmän äro jordbrukarnas förlagsgivare, som mången gång gör dem beroende i icke önskvärd utsträckning, bör erforderligt rörelsekapital kunna anskaffas med tillhjälp av inventarieinteckning.

Herr Anderson i Norrköping anförde, att det icke är med sådana åtgärder som avse en ökad skuldsättning, man skall hjälpa jordbruket. Jag är överens med herr Anderson i Norrköping därom, om vi diskutera jordbrukets räntabilitet, men den frågan och möjligheten för anskaffande av nödigt driftskapital äro vitt skilda. Det finns människor, vilka sakna tillräckligt kapital men ha goda förutsättningar att driva en rörelse, där det behövs större kapital än man själv disponerar. Man skall då med de inventarier, vartill kapital använts, få en möjlighet att ställa säkerhet, som i viss mån tryggar borgenärer, vilka anse att vederbörande låntagare har förutsättningar att kunna reda sig. Med förlagsinteckning är det likartat. En förlagsinteckning tages icke av en bank såsom säkerhet för lån, med mindre det finns borgen bakom.

Vad som egentligen föranledde mig att begära ordet var en annan sak. Utskottet har mycket understrukt vad herr Anderson i Norrköping i sitt anförande underströk, nämligen att man med dessa inventarieinteckningar skulle ge ett uppslag åt bankerna att söka en ytterligare förstärkning av de säker-

*Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

heter, som tidigare utgjorts av inteckningar i fastighet, och som tidigare ha ansetts tillräckliga. Bankerna komma givetvis att försöka detta, i den mån det anses behöfligt och den personliga kreditvärdigheten inte är sådan att den räcker. Jag tycker emellertid inte, att utskottet hade behövt antyda detta, att bankerna skulle behöva, om icke en fastighetsinteckning räckte, använda dessa inteckningar. Jag vill emellertid inte ställa något yrkande om, att detta uttalande skall utgå ur utskottets motivering, men jag anser för min del, att det icke har varit nödvändigt att så starkt trycka på detsamma. Jag har hört sägas, att innebörden här skulle vara, att bankerna i vissa fall skulle taga denna säkerhet som ett tillägg till en annan säkerhet. Jag tror emellertid inte, att saken kommer att uppfattas på det sättet av bankerna. Man har enligt mitt förmenande onödigt anvisat bankerna att pressa låntagarna med säkerheter.

Herr Björkman: Herr talman! Det är naturligtvis inte med någon entusiasm någon från lagutskottet drager i härnad för det beslut, utskottet fattat att tillstyrka den kungl. propositionen, men vi, som stå kvar inom majoriteten, ha känt ansvaret och icke lockats av den lätta lösningen att skriva oss som reservanter.

Jag tror, att var och en känner, att detta är en riskfylld sak, som vi ge oss in på. Var och en är tveksam om, huruvida detta kan vara till gagn eller icke. Anledningen till att emellertid jag och många fler i utskottet gått med på detta är, att vi haft en vederhäftig bakgrund för förhoppningar på något bättre. Den ene av jordbruksutredningens ledamöter säger att man här kan vänta »avsevärda fördelar», den andre säger »stora fördelar». När sedermera Kungl. Maj:t funnit, att det var »vägande fördelar» man kunde hoppas på med denna anordning, samt lagrådet har låtit förslaget passera utan juridisk anmärkning, ha vi funnit ansvaret inför den nuvarande situationen kräva, att man icke bör låta något försök, som kan lända till någon lindring för jordbruket, ligga oprövat. Det är ju så många ting som försökts i avseende å jordbruket i lagstiftningsväg: spannmålsbelåning, lagerhus och det ena efter det andra. Men ej har mycket därmed vunnits. Nu har man funnit en möjlighet vara att träda in för den industriella vägens förlagsinteckningar även på jordbruksområdet.

När vi nu i vårt betänkande särskilt angivit, att vi icke vilja avstyrka detta försök utan vilja framhålla fördelar, mera gripbara fördelar, ha vi satt i första rummet det som från jordbruksutredningen understrukits, att denna anordning kan bli till fördel för arrendatorerna, dessa som stå utan möjlighet, om de icke få detta, att i dessa tider ordna sin kredit. De hava här möjlighet till kreditsäkerhet. Det var det ena. Det andra var vad som herr Pehrsson påtalade, att vi strukit under, att denna bestämmelse rörande inventarieinteckning skulle innebära att man, om det bleve fallande fastighetsvärden, skulle kunna förstärka fastighetsinteckningarna. Detta är emellertid icke alls, herr Pehrsson, något uppslag som vi givit bankerna. Bankerna lära nog förvisso veta, vad de skola göra, och de kanske också läsa Kungl. Maj:ts proposition, där det är så tydligt skrivet, att bland de fördelar, man skulle kunna vinna, är den att vid nedgång i fastighetsvärdet jordbrukaren kan hjälpas, så att han kan kanske övervinna krisen. I detta fall säger departementschefen: »Ett viktigt skäl att nu söka bringa till lösning frågan om inventariebelåning synes även ligga i den fara för sjunkande värden å jordbruksfastigheter, som den starka ekonomiska depressionen inom jordbruksnäringen fört med sig. Gå fastigheterna ned i värde, kunna ökade anspråk komma att ställas på säkerheten för lån, som lämnats mot inteckning i dem. För mötande av sådana anspråk skulle möjligheten att såsom ytterligare säkerhet kunna lämna inteckning i inventarierna utan tvivel bliva av största betydelse.»

Sedermera komma vi till lagrådet, som säger, att det där skulle säkerligen kunna äga ett gott värde, vara användbart som ett supplement till annan säkerhet, exempelvis borgensförbindelse eller sekundär fastighetsinteckning. — »Den sedan några år tillbaka fortskridande nedgången i fastighetsvärdena», heter det, »kan vidare komma att i många fall medföra behov av förstärkning av hypotek i fastighetsinteckning till förekommande av uppsägning, som under den nuvarande depressionen skulle kunna bliva ödesdiger för jordbrukaren.»

Det är med aktgivande på denna särskilt upprepade faktiska omständighet lagutskottet har velat stryka under den särskilda vikten av, att detta bleve en förstärkning av de vanliga fastighetsinteckningarna. Den inteckningen behöver naturligtvis inte lämnas i en bank. Detta kan emellertid göra, att en vederhäftig jordbrukare — det är just för denne det är så värdefullt, har det understrukt i propositionen, att få denna möjlighet — kan vända sig till enskilda personer, kända i en bank, en sparbanks i all synnerhet, och hos dem lägga dessa inventarieinteckningar samt få dem som borgensmän i en bank.

Jag har icke, såsom jag redan i början av mitt yttrande framhöll, med någon som helst entusiasm lämnat min röst för detta lagförslag. Det hade varit mycket angenämare att i en så tveksam sak stå som reservant. Jag har dock ansett mera ansvarsfullt av oss, som hava haft tvekan men blivit i viss mån övertygade om att vi genom att biträda förslaget göra jordbruket en tjänst, att också stå för detta och icke avstyrka denna nya anordning.

Det är med dessa utgångspunkter, herr talman, jag ber att få tillstyrka lagutskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Det har icke av någon av de föregående talarna yrkats avslag på den förevarande propositionen. Jag har därför ingen anledning att säga många ord.

Jag är emellertid uppkallad närmast av ett uttalande av herr Anderson i Norrköping. Herr Anderson sade, att man inte i en kristid sådan som den nuvarande borde gå in för denna lagstiftning. Jag har rätt svårt att förstå, hur herr Anderson därvid resonerar. Jag ger herr Anderson rätt däruti, att det som vekligen kan hjälpa jordbruket naturligtvis är att finna utvägar att förbättra och stärka jordbrukets räntabilitet. Men vi få å andra sidan inte glömma, att vad som också kan hjälpa jordbruket är, att vi kunna ge jordbruket bättre och sundare kreditförhållanden. Ett lägre ränteläge t. ex. är någonting som från många håll påyrkas och som man hoppas på.

Skapandet av en ny form av säkerhet, genom vilken man kan erhålla lån på gynnsammare villkor än förut och kanske med lägre ränta än som gäller t. ex. för borgenslån eller växellån, måste väl dock, menar jag, åtminstone kunna bli till indirekt nytta för jordbruket. Jag har inte kunnat förstå i vilket avseende som denna lags antagande skulle kunna bli till skada.

Nu befarade herr Anderson, att därest banker och andra kreditinrättningar på grund av nedgående taxeringsvärden skulle komma att kräva förstärkning av de säkerheter de innehade, så skulle jordbrukarna komma i svårigheter. Men då vill jag säga, att det tror väl inte herr Anderson, att bankerna uraktlåta att begära förstärkta säkerheter, därest de så önska, även om det icke finnes en lag om inventarieinteckning. Inte låta de då bli att begära förstärkning. Jag kan mycket väl tänka mig, att det i många fall kan vara till fördel för en jordbrukare att då kunna lämna en inventarieinteckning som ytterligare hypotek, därest förstärkning påkallas.

Det har här talats om, att frågan har sin särskilt stora betydelse för arrendatorerna. Det vill jag ytterligare understryka. Det är ändå så, att för en arrendator utgör inventariebeståndet den alldeles övervägande delen av hans tillgångar i de flesta fall. Det förefaller rätt egendomligt, att han då inte skall

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

kunna använda dessa tillgångar som säkerhet i laglig form på något sätt. Även för en jordägare utgör ju i allmänhet inventariebeståndet kanske ofta nog 20—30 %, många gånger kanske mer, av fastighetens taxeringsvärde. Han har där en tillgång som han nu icke kan använda som hypotek. Är jordbrukaren fastighetsägare kan han skaffa sig inteckning, men om en arrendator behöver lån, får han uppdriva dem på annat sätt, med hjälp av släktingar eller vänner eller också genom växelkredit. Jag ser därför detta förslag som innebärande en möjlighet att erhålla sundare och bättre kreditförhållanden. Jag kan icke förstå, att dessa inteckningar i något avseende skulle kunna bli till skada. Jag tror visserligen inte, att man får tillmäta frågan en överdriven betydelse. Jag var själv med i jordbruksutredningen, då det första förslaget utarbetades. Jag hade då anledning att ingående penetrera saken och kom också till den uppfattningen — det var för över två år sedan — att detta är dock något, som kan bli till gagn, ehuru man inte får tillmäta saken alltför stor betydelse.

Det kan också ha ett visst kuriositetsintresse att erinra därom, att då lagen om förlagsinteckning i industriella lager år 1883 antogs, restes just från lantmannahåll starkt motstånd mot den lagen av den anledningen, att icke förlagsinteckning också kunde omfatta jordbruksinventarier. Man lugnade sig emellertid och gick med på förlagsinteckningslagen, först sedan uttalanden gjorts om att man med det snaraste skulle taga upp även denna fråga. Det skedde kort tid efteråt i en utredning, som emellertid rann ut i sanden. Det har dröjt nära femtio år, innan frågan har förts fram från en regering. Jag vill emellertid hoppas att frågan nu skall lösas och att den i sin mån blir till gagn för jordbruket och detta just i nuvarande kristid.

Herr Lithander: Herr talman! När det vid riksdagens öppnande i trontalet tillkännagavs, att Kungl. Maj:t skulle komma med en proposition, att för jordbrukarna skulle möjliggöras belåning av deras inventarier så — det får jag lov att säga — klack det till i mig. Jag reagerade starkt och gjorde den reflexionen: Skall detta vara ett sätt att komma det betryckta jordbruket till hjälp? När man vet, hur oerhört skuldsatt den svenska jorden i många fall är och hur med de försvarade avsättningsmöjligheterna för jordbrukets produkter, detta jordbruk, med de räntor som skola ut, blir just nu mycket klämt, skall då ett möjliggörande av ytterligare skuldsättning vara den rätta vägen att bringa hjälp? Jag tror för min del inte, att det är vägen. Kan man icke målmedvetet rikta in strävandena på att öka avsättningsmöjligheterna och åstadkommande av priser, som löna sig, så gör man sannerligen inte det svenska jordbruket någon tjänst med att underlätta det för förut gäldbundna personer att ytterligare sätta sig i skuld genom att belåna sina redskap, dessa redskap med vilka de skola förvärva fram över.

Här har anförts, att det är arrendatorerna som främst skulle ha nytta av att komma i åtnjutande av denna s. k. förmån. Det förhåller sig på det viset, mina herrar, att om en arrendator har pantsatt sina redskap, så är han berövad den möjlighet han nu har att få kredit för en säck utsäde eller en säck gödning. När den krediten skall lämnas, göras förfrågningar. Har han då pantsatt inventarier eller gjort lösöreköp eller något dylikt, då är han stängd. Jag är fullt övertygad om, att man här är inne på en oriktig väg, och jag har, herr talman, velat giva uttryck åt den uppfattningen, att den svenska riksdagen här är inne på felaktiga vägar.

Med herr Lithander förenade sig herr *Alströmer*.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Då jag tillhör utskottsmajoriteten, vill jag framlägga de skäl, som för mig varit bestämmande vid intagandet

av denna ståndpunkt. Ingen kan förneka, och jag gör det heller icke själv, att vissa betänkliga konsekvenser kunna följa med denna lag. Men då man drar litet grand sina slutsatser angående dessa betänkligheter och jämför dem med de fördelar, denna lag obestriddigen har — och det är ingen, utom den siste talaren, som sagt emot detta — måste man erkänna, att detta förslag är för arrendatorerna ovillkorligen till gagn och nytta. Då de kunna få penningar genom belåning av sådana här inventarieinteckningar för billig ränta, är detta obestriddigen en fördel, som kommer arrendatorerna till godo. Förslaget kommer också särskilt till nytta för de jordbrukare, som ha sina hemman intecknade rätt så högt; men till följd av de sjunkande värdena, så måste långivaren söka att få en bättre säkerhet än som föreligger i de belånade fastigheterna. Jag tänker då närmast särskilt på sparbankerna. Jag är styrelseledamot och ordförande i en sparbank där hemma, visserligen en liten sådan, där vi belåna inteckningar. Det är där en småbruksbygd helt och hållet. Vi ha belånat inteckningar i dessa småbruk så högt som vi ansett oss kunna utan någon risk. Nu ha ju värdena på jordbruksfastigheter sjunkit avsevärt, och vi ha redan, innan den nya taxeringen skett, diskuterat, att det och det hemmanet icke ger full säkerhet för den belåning, som vi gjort på inteckningarna. Det är då en given skyldighet för bankstyrelsen att se till och kontrollera, att icke de pengar äventyras, som äro insatta i banken och som ligga under styrelsens förvaltning. Vi måste naturligtvis vidtaga åtgärder för att få förstärkt säkerhet i dessa fall, och det är givetvis icke lätt för en jordbrukare, som gjort en sådan belåning, att kunna på ett tillfredsställande sätt förstärka säkerheten. Vad borgen vidkommer, så har det kanske varit svårigheter att få sådan förut, och det blir säkerligen hädanefter ännu större svårighet att få förstärkt säkerhet genom borgen; och några avbetalningar på dessa teckningslån kan man heller icke vänta sig att få. Då ligger det en stor fördel för dessa, som ha belånat jordbruksfastighet, att kunna skaffa den förstärkta säkerhet, som sparbankerna fordra, utom genom inteckningar i fastigheten, även genom s. k. inventarieinteckningar. Nu säger man, att härigenom blir det bara mera skuldsättning. Ja, men på vad sätt skall man skaffa penningar? Dessa bönder, som belånat sina inteckningar, till höga belåningsvärden, hur skola de kunna existera i fortsättningen? Sparbanksstyrelsen har ovillkorligen plikt gentemot insättarna att fordra en förstärkt säkerhet på ett eller annat sätt eller avbetalning på lånet i fråga. Just genom dessa inventarieinteckningar kan detta mycket väl låta sig göra.

Jag är efter noggrann prövning fullt och fast förvissad om att denna nya teckningsform ovillkorligen blir till hjälp för en hel del; men naturligtvis kan detta såsom allt annat missbrukas, det erkänner jag, men därför bör det icke avslås.

Vi skola betänka dessa förhållanden, när vi taga ställning till denna lag, och då ingen yrkat avslag på densamma, så hoppas jag också, att var och en inser nödvändigheten av att biträda detta lagförslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag är för min del övertygad, att det här föreliggande förslaget icke kommer att hjälpa jordbruket, utan snarare kommer att ytterligare stjälpa. Om vid en ny fastighetstaxering egendomsvärdena komma att sjunka — och det är icke tal om annat, än att de komma att sjunka avsevärt — hur kommer det då att gå? Då komma naturligtvis bankerna att begära förstärkning av den säkerhet, som de ha i fastighetsinteckningar.

När denna lag blir genomförd, så veta de lånebehövande, att det finnes möjlighet att få teckning i inventarierna, och då komma de också att begära att få sådana teckningar. Hur blir det sedan möjligt för en jordbrukare att efter

*Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

en sådan förpantning så att säga få något lån? Dessförinnan kunde en jordbrukare av vänner och släktingar erhålla hjälp till lån, därför att de veta, att utom den intecknade fastigheten finnes det inventarier till visst belopp. Men efter en sådan lags genomförande, när utan ringaste tvivel bankerna lagt sig till med denna säkerhet, så finnes det icke den nämnda möjligheten längre att erhålla lån på annat sätt. Jordbrukarna komma då enligt mitt förmenande i en betydligt mycket sämre ställning, om vi här skapa den möjlighet, som detta lagförslag innebär.

Av den anledningen, herr talman, tillåter jag mig yrka avslag på föreliggande förslag.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag har jämte en kamrat i utskottet tillåtit mig att anteckna en reservation mot en viss del av utskottets motivering. Men jag skulle icke begärt ordet, om icke herr Paulsen yrkat avslag på föreliggande förslag och gjort det med sådan tvärsäkerhet som han gjorde.

För min del var även jag till en början mest inriktad på att gå emot detta lagförslag, men det var, innan jag närmare satt mig in i detsamma och satt mig in i den motivering, som anförts för förslaget. När jag det hade gjort drogs jag mer och mer åt den sidan, att även om denna lag inte kan ge så mycket, som man skulle önska, så kan den dock ge något, och det finnes icke tillräcklig anledning att gå emot den. Jag tror icke det är riktigt såsom herr Paulsen säger, att lagen icke hjälper utan stjälper; det tror jag är felaktigt.

Men när vi reserverat oss mot utskottsmajoritetens motivering, så var det därför att vi ansågo, att utskottet tillstyrkt med en sådan gnällande motivering, som här skett; ty även om utskottet mycket noggrant prövat förslaget, så har det dock icke varit i tillfälle att så noga pröva detsamma, som förslagsställaren varit och så noga som man kunnat göra det inom departementet. Vi ansågo därför, att utskottet skulle för sin del kunnat utan den här jämmern tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Ty det är väl ändå så, herr Paulsen, om man närmare tänker på det här, att nog är det väl större möjligheter för jordbrukarna att härigenom komma ifrån en del kortfristiga lån och få nya lån på längre tid och till billigare ränta än de kortfristiga lånen.

Det är därför utan tvekan, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Om detta förslag framkommit under något så när normala förhållanden inom jordbruksnäringen, så skulle jag för min del utan någon tvekan ha motsatt mig förslagets genomförande. Ty för var och en som något känner till de ekonomiska förhållandena, så måste det framstå såsom tydligt och klart, att när det gått så långt, att jordbrukaren måste belåna sina inventarier, så är hans ställning synnerligen svag. Men förhållandena äro, Gudi klagat, ingalunda normala för närvarande; och det lärer väl på många håll föreligga sådana ekonomiska förhållanden för jordbrukarna att det bästa som de nu och för en tid framåt kunna eftersträva, är att till nöds kunna hålla sig kvar på sina gårdar och för detta måls vinnande måste de utnyttja alla de möjligheter, som kunna erbjuda sig.

Under sådana omständigheter har detta förslag för mig framstått såsom en utväg, vilken man måste tillgripa, nämligen att belåna inventarierna. Men om den tillgripes, så måste man också göra klart för sig, att det är ingenting annat, än att i någon mån, så att säga förlänga smärtan och förlänga möjligheterna, allt under förhoppning att bättre tider för jordbruket skola inträda.

Jag vill uttala detta och samtidigt betona, att det är endast en hjälp för stunden och under närvarande krisläge, men att den varaktiga hjälpen måste sökas på andra vägar, som verkligen kunna förbättra jordbrukarnas ekonomi.

Jag kan dock icke taga på mitt ansvar att gå emot föreliggande förslag, utan jag kommer, herr talman, att skänka detsamma min röst.

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Edberg* och *Wirsell*.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall anknyta till vad den siste talaren yttrade, att det naturligtvis varit mycket önskvärt, om detta eller ett liknande förslag framlagts under vanliga, normala förhållanden. Det är beklagligt, att så icke skett. Nu ha vi tyvärr icke sådana tider. Även om man säger, att det här är fråga om att gripa efter ett halmstrå för att rädda sig, så äro vi jordbrukare dock nästan tvungna att gripa efter detta halmstrå. Vi hoppas väl alla, att vi skola få andra tider för jordbruket med en annan ekonomisk inställning än för ögonblicket. Eljest kunde vi allihopa lika gärna kasta yxan i sjön, ty då vore det ju alldeles hopplöst.

Nu har ju denna fråga, åtminstone på mina orter, varit uppe i 40 års tid. Den har diskuterats på klubbar och sammanslutningar, där man haft arrendatorer som medlemmar. För en arrendator av en stor egendom, på en 400 å 500 tunnland jord, åtgår väl ett belopp av 100,000 kronor för den absolut nödvändiga förlagsutrustningen. Troligen blir det väl ännu litet dyrare i maskinernas tidevarv. Om nu en sådan arrendator själv har 50,000 kronor att sätta in, så ansågs det enligt äldre förhållanden, att han icke var någon hasardspelarare, utan att det var en person, som verkligen hade något att sätta in. Då var det kanske dock inte så lätt för honom att gå till ett par vänner eller anförvanter och säga: vilja ni gå i borgen för mig för 50,000 kronor. Jag har hundratals gånger från arrendatorer fått höra detta: mina inventarier och allt, som jag är tvungen att ha, representera ett värde fem gånger så stort som den och den bondens fastighet och inventarier tillsammans; han kan ställa realsäkerhet för ett avsevärt belopp, om han behöver göra ett lån, men jag kan inte ställa säkerhet för någonting utan skall vara helt och hållet beroende av den tillfälliga krediten. Det sades här, och det låter ju så bestickande, att följden skulle bli, att man inte skulle bli betrodd ens för en säck gödsel. Ja, go herrar, det är även många gånger kinkigt, när det gäller dessa stora summor, att få folk att gå i borgen. Och hur många gånger har inte denna kammare uttalat sitt beklagande över borgenssystemet! Det har skett så ofta, att jag behöver inte erinra därom. Nu förefaller det mig, som om herrarna här resonera på det sättet, att ett eventuellt beslut är detsamma som en tvångsåtgärd. Det är, som om det vore fråga om att tvinga folk att skaffa sig teckningar i jordbruksinventarier. Men ingen tvingar någon människa att göra det, utan det står var och en fritt, om man vill göra det eller inte. Då kan man väl inte säga, att det är fråga om att tvinga några olyckor på folk. Kunde vi komma undan en hel del lagar och författningar i vårt land lika bra som denna, så skulle vi kunna prisa oss lyckliga. Här finns många lagar, som jag för min del inte vill ha med att göra det allra minsta, men det slipper jag likväl inte. Men denna lag kan man komma undan totalt. Jag behöver inte för denna lags skull utsätta mig för en risk av 25 öre. Anser en arrendator eller mindre jordbrukare, att det är fördelaktigare att låta bli, så kan han låta bli. Men det är orimligt, att icke bereda de större arrendatorerna möjlighet att sätta in en smula realsäkerhet — realsäkerheten må nu bli så stark den kan — när de ha så stora värden, som de verkligen äro tvungna att ha för att sköta sina stora jordbruk. Jag har aldrig kunnat sakligt bemöta deras skäl. Jag har måst svara: det ligger åtskilligt i vad ni säga, men det är inte ordnat så. Jag

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

är visst ingen vän av jordbrukets skuldsättning utan vill på allt sätt hjälpa till så, att den inte blir alltför farlig. Men det finns dock inga bärande skäl för att yrka avslag på föreliggande lagförslag. Jag vågar säga, att det är alldeles omöjligt att leta upp några sådana. Det är konstruktioner, mina herrar, och ingenting annat, vad ni här anförä för avslagslinjen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Persson* i Trången.

Herr **Hollertz**: Herr talman! Då jag ansluter mig till dem, som anse, att detta lagförslag bör genomföras, ber jag att få säga några ord.

Till de talare, som här gå emot förslaget, vill jag rikta den frågan: varför vilja ni inte ge en jordbrukare, som behöver göra ett lån, tillfälle att som säkerhet därför förskriva de inventarier, han äger? Varför skulle detta inte kunna tillåtas? Här har redan anförts, och jag vill för min del kraftigt understryka det, att detta är väl bättre än att fortfara med växlar. Alla, som ha med jordbrukare att göra och särskilt de som äro jordbrukare själva, veta, att det är mycket vanligt med lösa skulder i form av växlar. För dessa växlar utgå ju vid omsättning mycket höga räntor. Dessutom måste de omsättas minst fyra gånger om året och större och mindre amorteringar ske varje gång omsättning sker. Med nuvarande skärpta kreditgivning fordra bankerna större avbetalningar vid omsättningarna. Är det bättre att fortsätta med detta än att ge jordbrukarna möjlighet att förskriva sina inventarier som säkerhet, varigenom de kunna erhålla lån hos sparbankerna eller enskilda personer till moderat ränta och med amortering två gånger om året? Jag tycker, att det är mycket märkvärdigt, att man inte vill gå med på detta förslag. De skäl, som anförts mot lagförslaget, äro inte några bärande skäl. Herr Anderson i Norrköping anförde, att bankerna skulle komma att yrka på förstärkning av säkerheterna för det utlämnade lån de givit och att jordbrukarna därigenom skulle tvingas att låta inteckna sina inventarier och lämna dem som säkerhet. Ja, det är möjligt, att bankerna komma att göra detta. Men det komma de då att göra i vilket fall som helst. Och jordbrukarna måste då försöka ställa den säkerhet de kunna anskaffa. Det blir då på samma sätt som nu: de få försöka vända sig till grannarna och ordna ett lösöre köp, och sedan få dessa å sin sida gå i borgen. Så har det gått till hittills, när det varit svårt med krediten, och så kommer det väl att gå i fortsättningen i än större utsträckning, om förslaget avslås.

Här har sagts, att det icke är lämpligt att för närvarande ge de svenska jordbrukarna ökade kreditmöjligheter. Men enligt min mening är det här icke fråga om några *ökade* kreditmöjligheter utan i stället om möjligheter att på *sundare villkor* erhålla lån. Och detta måste ju vara en given fördel. Man kanske också kan hoppas, att alla dessa agenter, som komma till jordbrukarna för att sälja maskiner o. d., skola bli tvungna att något begränsa sin framfart, för om de änskönt få order så blir nog firman tvungen undersöka, huruvida bondens inventarier äro belånade och då kan nog icke firman låta ordern gå i verkställighet. Då få kanske bönderna vara litet mera i fred för dessa påhållningar vilket endast är till deras nytta.

Herr talman, jag finner lagförslaget sådant att det bör lända jordbrukarna till gagn och ber därför att få yrka bifall till detsamma.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Hade det varit normala tider med konstanta fastighetsvärden, så skulle jag givit herr Lindqvist i Halmstad alldeles rätt, men inte när det är på det sättet, att fastigheterna sjunkit oerhört i värde och taxeringarna naturligtvis komma att följa efter nedåt. Nu säger man, att

bankerna under alla förhållanden, även om detta lagförslag inte går igenom, komma att kräva förstärkt säkerhet eller eljest uppsäga sina lån. Jag tror inte på den saken. Jag är övertygad, att de då skola få taga hand om så många fastigheter, att de tämligen snart skulle bli mätta på dem. Men få de möjlighet att begära dessa inventarieinteckningar, så kommer detta att försämrå jordbrukarnas läge alldeles oerhört.

Jag har, herr talman, ingen anledning att icke vidhålla mitt yrkande.

Herr Herou: Herr talman! Jag tillät mig redan under årets remissdebatt uttala mitt misstroende mot det förslag om inteckning i jordbruksinventarier, som behåddes i trontalet och som det nu är meningen att genomföra. Jag framhöll, att jag ansåg detta vara att kasta den sista återstoden av böndernas realvärden i bankernas klor. Jag har här försökt lyssna till dem, som förordat denna anordning, som talat för lagens antagande. Dessa talare ha endast stärkt mina misstankar, att det här är fråga om ett bankintresse. På grund av de fallande fastighetsvärdena ha bankerna i vissa fall sina intressen inte bankmässigt skyddade, och de vilja därför ha möjlighet att också lägga beslag på böndernas lösören. Om det är sant, att detta är ett stort intresse för arrendatorerna och om saken således ur synpunkten av deras intresse kunde vara att anbefalla, så borde man verkligen — med de många misstankar, som uttalats från dem, som dock förordat lagens antagande — ha begränsat anordningen till sådana jordbrukare, som icke ha någon fastighet att riskera. Men man skulle kunnat vänta också med den saken, tills det blir en allmän önskan från arrendatorernas sida att få denna anordning genomförd. Det har sagts, att detta kan vara till nytta, att det i vissa fall kan hjälpa jordbrukarna. Det är svaga uttryckssätt för vad man säger sig vänta skola bli till positivt gagn för jordbruket. De, som mest spänt sig i selen för detta förslag, ha å andra sidan måst medgiva, att det är förbundet med betydande risker och nackdelar.

Herr talman, de talare som yttrat sig till förmån för förslaget antagande, ha bara fördjupat den misstänksamhet, jag gav uttryck åt under remissdebatten. Jag tillåter mig därför yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition i de delar, varom nu vore fråga; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Herou begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition i de delar, varom nu är fråga.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. lag om
inteckning i
jordbruks-
inventarier
m. m.
(Forts.)

§ 15.

Ang. den s. k.
lösöreköps-
förordningen.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av väckt motion angående upphävande av den s. k. lösöreköpsförordningen m. m. begärdes ordet av

Herr **Lundstedt**, som yttrade: Herr talman! Detta utskottsutlåtande är föranlett av en min motion, och jag måste säga, att jag har all anledning att känna mig tillfredsställd med det sätt, varpå utskottet behandlat densamma, så mycket hellre som genom utskottets vidsträckta motivering samtliga motionens synpunkter torde bli beaktade i det kommande lagstiftningsarbetet.

Det finnes emellertid i denna motivering en punkt som möjligen — jag ber att särskilt få betona ordet möjligen — kan tolkas på skilda sätt. Det är, såsom vi känna, i utlåtandet fråga om två slags köp, dels verkliga köp, som man här betecknat som omsättningsköp, och dels skenköp, d. v. s. i realiteten pantförskrivningar, i utlåtandet kallade säkerhetsköp. I sin motivering, i andra stycket, föreslår nu utskottet i fråga om lagens omarbetning, att omsättningsköpen, de verkliga köpen, skola skiljas från säkerhetsköpen, alltså skenköpen. Därom är givetvis i och för sig ingenting att säga. Men uttalandet skulle kanske, med hänsyn till punktens formulering och sett mot bakgrunden av vissa omständigheter, kunna utläggas såsom stöd för en *principiell* uppfattning, att en köpare vid verkligt köp, vid omsättningsköp, borde få fullständig s. k. sakrättslig ställning till godset genom blotta köpeavtalet, d. v. s. utan att säljaren skildes från besittningen till godset. Detta innebure, att köparens rätt till godset skulle i händelse av säljarens insolvens vara skyddad mot dennes borgenärer genom blotta avtalet, alltså också om godset befunne sig hos säljaren, när han råkar i konkurs eller när utmätningssökande borgenärer anmäla sig.

Jag tillåter mig, herr talman, att varna emot en sådan uppfattning, vars tillämpning faktiskt kan leda till en paralysering genom kringgående rörelser visavis en blivande pantförskrivningslag, liksom det också i övrigt synes mig, att uppfattningen ifråga råkar i konflikt med den allmänna kreditens intressen.

Ett närmare ingående på saken här kan icke från min sida komma i fråga. Jag har endast önskat att få den nu gjorda erinringen till protokollet och önskar, herr talman, för min del yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.47 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 11 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till avgörande företogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion, nr 146, om obligatorisk märkning av vissa importvaror.

*Ang.
obligatorisk
märkning av
vissa import-
varor.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 146, hade herr *Leffler m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t på därom gjord framställning måtte i fråga om sådana varuslag, för vilka den begärda åtgärden befundes erforderlig och lämplig, förordna, att dylik vara icke finge från utrikes ort till riket införas för försäljning med mindre den vore försedd med tydlig ursprungs-beteckning eller särskilt importmärke.

Utskottet hemställde, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den i motionen omhandlade utredningen rörande märkning av vissa importvaror måtte snarast slutföras och att Kungl. Maj:t därefter ville vidtaga de åtgärder i motionens syfte, som kunde befinnas vara lämpliga.

Häremot hade herrar *Ekberg* och *Mårtensson* reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Ekberg: Herr talman! Utskottet stödjer sitt förslag till utlåtande i det föreliggande ärendet på ett av Sveriges industriförbund avgivet yttrande, som jämte tvenne andra yttranden bilagts utskottets utlåtande. Om kammarens ledamöter närmare taga del av detta utlåtande, så finna herrarna, att industriförbundet i slutet av sitt utlåtande yttrar följande:

»Förbundet har med tillfredsställelse erfarit, att inom kungl. handelsdepartementet frågan om utfärdande av bestämmelser för märkning av vissa utländska varor under senaste tiden gjorts till föremål för förnyad utredning, och att resultatet av undersökningen torde snart föreligga.»

Att taga detta uttalande till intäkt för att föreslå kammaren att skriva till Kungl. Maj:t angående denna sak, det finner jag och min medreservant vara synnerligen egendomligt, alldenstund i detta utlåtande konstateras, att resultatet av undersökningen snart torde föreligga. Tager man vidare del av de båda andra utlåtanden, som fogats till utskottets betänkande, så finner man, att generaltullstyrelsen i sitt utlåtande varnar för en sådan åtgärd, som den motionärerna här föreslagit och för sin del förordar, en helt annan väg samt att kommerskollegium formligen avstyrker en dylik åtgärd. Kommerskollegium yttrar följande:

»Den åtgärd från Kungl. Maj:ts sida, varom riksdagen enligt den remitterade motionens hemställan skulle anhålla, befinner sig alltså redan under övervägande inom vederbörande departement.

Ang.
obligatorisk
märkning av
vissa import-
varor.
(Forts.)

Vid sådant förhållande synes en riksdagens skrivelse i ämnet för närvarande icke vara erforderlig.»

Detta är alldeles samma uppfattning som reservanterna ha, då vi, utan att gå in på själva sakfrågan, anse, att när frågan tycks vara så pass nära sin lösning och när alla vederbörande som tillfrågats, förklarat, att så är fallet, så vore det en underlig procedur, om riksdagen i en fråga, som Kungl. Maj:t alltså redan tagit upp, skulle, såsom utskottet här föreslår, skriva till Kungl. Maj:t och anhålla, »att den i motionen omhandlade utredningen rörande märkning av vissa importvaror måtte snarast slutföras och att Kungl. Maj:t därefter ville vidtaga de åtgärder i motionens syfte, som kunna befinnas vara lämpliga».

Detta anse vi vara en fullkomlig överflödsåtgärd. Härtill kommer att detta enligt de sakkunnigas mening är en mycket ömtålig fråga, något som blir uppenbart om man tar närmare del av ärendet. Ett beslut i den riktning, utskottet föreslagit, riskera vi kommer att tolkas, som om riksdagen, åtminstone delvis, bundit sig i denna sak. Jag anser, att den utredning, som nu pågår, bör få fritt och obehindrat slutföras utan att riksdagen nu gör någon påstötning, och jag ber därför att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Gardell i Stenstu: Herr talman! Det var med tillfredsställelse jag konstaterade, att den föregående ärade talaren icke hade något i sak att invända mot att märkning av importvaror komme till stånd. Hans argumentering mot förslaget gick i huvudsak ut på att eftersom det fanns vissa möjligheter att förslaget snart skulle kunna föreligga färdigt, så vore det obefogat att avlåta en skrivelse. Härmed förhåller det sig på det sättet, att det är ungefär tio år sedan riksdagen begärde utredning i den föreliggande frågan, och då vi alltså fått vänta så länge utan att se något resultat alls, så tycker jag det är ganska förklarligt, om riksdagen blivit litet otålig och vill ha den begärda utredningen och se papperen på bordet.

För övrigt vill jag säga, att den hemställan, som utskottet gör i sitt utlåtande, icke innebär bifall till motionärernas hemställan utan har fått en mycket mildare utformning. Utskottet begär endast att Kungl. Maj:t, sedan utredningen slutförts, skall verkställa de åtgärder, som kunna befinnas lämpliga, d. v. s. för alla parter tillfredsställande. Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke inse, att det kan vara något obefogat i att begära utredningens verkställande och att vi få se resultatet snarast möjligt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr Nilsson i Karlstad.

Herr Ekberg: Herr talman! Utskottets ärade ordförande framhåller här, att frågan är tio år gammal. Det bevisar ju endast hur pass ömtålig denna fråga i själva verket är. Men nu, då Kungl. Maj:t tagit upp denna fråga, anser jag det ej lämpligt att forcera den från riksdagens sida och ingripa med en skrivelse. När frågan är så pass gammal, anser jag, att Kungl. Maj:t bör i lugn och ro få avgöra saken och framlägga sitt förslag. De sakkunniga, som utskottet tillkallat för att få upplysningar i frågan, ha framhållit, att utredningen kan väntas föreligga färdig någon av de närmaste veckorna. Att riksdagen nu, då frågan ligger så pass klar, skulle skriva till Kungl. Maj:t, det anse vi reservanter vara fullkomligt onödigt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Gardell i Stenstu: Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren ber jag få framhålla, att när han sade, att den utredningsman, som i ut-

skottet framförde sina synpunkter på saken, skulle ha förklarat, att förslaget skulle föreligga färdigt inom kort tid, så är detta icke med verkliga förhållandet överensstämmande. Det var tvärtom så, att då utskottet presade honom för att få besked i saken från hans sida och få veta om vi kunde vara säkra på att något förslag om importmärkning verkligen skulle komma fram, så svarade han, att han icke kunde lämna något bestämt besked om den saken. Herr Ekbergs ovannämnda uttalande kan jag alltså i detta sammanhang icke tillmätta någon betydelse. Jag vidhåller mitt yrkande.

*Ang.
obligatorisk
märkning av
vissa import-
varor.
(Forts.)*

Herr Mårtensson: Herr talman! Utöver vad herr Ekberg framhållit, ber jag endast få säga gentemot utskottets ärade ordförande, herr Gardell i Stenstu, då han gör gällande, att det skulle vara nödvändigt med en skrivelse i denna fråga, att det förhåller sig ju enligt de vanliga principer, som riksdagen i regel plägar följa, på det sättet, att när en fråga redan ligger under utredning som riksdagen begärt, så brukar riksdagen inte återigen skriva till Kungl. Maj:t om en dylik utredning. I detta fall är det ju så, att en utredning redan har verkställts, och detta utredningsförslag är ute på remiss till olika myndigheter. När frågan har framskridit så långt, kan jag icke finna annat än att det är en fullständig överloppsgärning att återigen skriva till Kungl. Maj:t. Det skulle, som sagt, också innebära, ett visst avsteg från de principer, som riksdagen brukar följa i dylika fall, och därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Ekberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 2.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 91, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till luftfartsväsendet m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Punkten 1, angående understöd åt regelbunden luftfart, föredrogs. Ordet begärdes därvid av

*Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart.*

Herr Olsson i Kullenbergstorp, som yttrade: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att göra något yrkande i sak, ty jag vet av gammal erfa-

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart.
(Forts.)

renhet, att detta är lönlöst, men jag har velat, då ärendet föredrages, ändå uttala en undran, var chefens för finansdepartementet sparsamhet befunnit sig, då denna proposition framlämnades.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.

Punkten 5, angående anordnande av vissa luftfartsleder.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 35 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen medgiva, att luftfartsleder Stockholm—Malmö samt Malmö—Göteborg—norska gränsen finge anordnas i enlighet med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1932 förordats.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Lundquist* i Rotebro m. fl. väckt motion, nr 174, vari föreslagits, bland annat, att riksdagen ville uttala sig dels för ett inställande eller åtminstone en väsentlig inskränkning under år 1933 av »experimenten med nattpostflygning», dels ock emot iordningställande för närvarande som nödhjälpsarbeten eller eljest av landningsfält å flyglederna Stockholm—Malmö och Malmö—Göteborg—norska gränsen.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte medgiva, att luftfartsleder Stockholm—Malmö samt Malmö—Göteborg—norska gränsen finge anordnas i enlighet med vad av utskottet förordats;

b) att motionen II: 174, i vad densamma avsåge förevarande ämne, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Rosén*, *Karl Emil Andersson*, *Olofsson* i Digernäs och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottet bort — med uttalande att utskottet måste på av reservanternas anförda skäl avstyrka, att riksdagen för närvarande bunde sig för genomförande av en så vittutseende luftfartsledsplan, som den av departementschefen framlagda utgjorde även i det första utbyggnadsstadiet, vilket emellertid ej uteslöte, att, därest av förhållandena påkallades igångsättning av arbetena å visst nödlandningsfält som reservarbete, frågan härom i vanlig ordning prövades ur arbetslöshetssynpunkter — hemställa,

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva vad i reservationen anförts; och

b) att de i motionen II: 174 gjorda yrkandena om nedbringande av postverkets omkostnader för nattflygning m. m. samt rörande flygfartsleder måtte anses besvarade med vad i reservationen anförts.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Olofsson* i Digernäs: Herr talman! Som reservant på denna punkt ber jag att få säga några korta ord. Jag anser, att anordnandet av dessa här nödlandningsfälten är ett improduktivt företag, som i dessa tider icke borde ifrågakomma. Frågan är till en början ofullständigt utredd. Huvudlandningsfälten i Stockholm och Göteborg har man i utredningen gått förbi, och dock är det väl så att ett landningsfält i t. ex. Stockholms närhet är basen

för det hela och borde således först ifrågakomma; det vore någon mening med det hela i så fall. Jag anser vidare, att så länge varje passagerare hos Aero-transportbolaget skall subventioneras av staten med hundratals kronor, är tiden icke inne för dessa miljonrullningar. Förslaget innebär en oskyldig början med några miljoner kronor, men var det slutar, det vet ingen i nuvarande stund, och hur man än kalkylerar med inkomster och utgifter på detta område, så kan det icke bli annat än förlust för staten. Ty vad som skall bli en inkomst för flyget, det blir en förlust för järnvägarna. Behovet av snabbare postbefordran förstår jag icke, då vi redan ha mycket snabbare förbindelser med hela världen på det tekniska området.

Flyget skall vara till hjälp för affärsvärlden, heter det. Ja, det hela liknar något Kreugersvindleriet. Kreuger lär ju både för sig själv och andra ha använt flyget i stor utsträckning, men vilka affärer gjorde han? Jag tror, att en god och redbar affärsman håller sig mera på jorden. Hur detta förslag hänger samman med finansministerns paroll i höstas om att all möjlig sparsamhet skulle iakttagas, ja, det får kommunikationsministern själv förklara. Att utskottets förslag kommer att gå igenom här i kammaren, det tar jag för givet efter den bearbetning, som skedde från högerhåll i utskottet, då t. o. m. herr Olsson i Blädinge föll från sina gamla positioner, och han är dock en man, som av naturen är danad för sparsamhet. Jag anser honom efter detta som en fallen man i sparsamhet. Hur han skall kunna stå till svars inför sina valmän, det vet jag icke. Det är för mig tröstlöst att se, hur en sådan sparsamhetens man som herr Olsson i Blädinge kunde falla för den bearbetning han blivit utsatt för i detta fall. För övrigt blir det ju högern själv, som får bära ansvaret, jag fränkänner mig åtminstone allt ansvar för vad som kommer att inträffa i den här frågan.

Jag vill sedan påpeka, att det synes ofrånkomligt, att miljonerna ovillkorligen skola rulla åt södra ändan av Sverige, när det gäller sådana här saker. Vi fingo i februari månad en uppgift från arbetslöshetskommissionen, och den uppgiften visar, att nu skola över 12 miljoner kronor gå till arbetslöshetshjälpen i Bohuslän och Blekinge. Om man skulle fortsätta och hjälpa alla län i Sverige i samma mån, ja, då vill det ofantligt många miljoner till. Jag tycker ändå, att man borde fördela de här summorna till arbetslöshetens bekämpande något så när rättvist. Jag har en ganska färsk uppgift från arbetslöshetskommissionen, en uppgift, som avser mars månad i år, och därav framgår, att i Västernorrlands län finnas arbetslösa till ett antal av 14,319 personer. Men vad får Västernorrlands län i nödhjälpsarbeten? Jo, 3,761,146 kronor. Då jag förut nämnde, att enbart Bohuslän och Blekinge få över 12 miljoner, så måste man väl säga, att detta är ju icke jämförliga siffror på något sätt. Jag vill sedan påpeka, hurusom miljonerna ha rullat ned till Skåne, tack vare den hjälp, som detta landskap fått genom inmalningstvånget och understödet till betodlingen och sockertillverkningen. Allt detta går säkert till åtskilliga miljoner, och det sker på Sveriges övriga befolknings bekostnad. Vidare har riksdagen förut i år beslutat omkring en halv miljon kronor för att rensa farleder dels för sjöfarten och dels för fisket i Bohuslän och Blekinge skärgårdar. Det har redan gått ofantliga summor till hjälp åt fisket, i form av nödhamnar, men i många fall har den hjälpen varit detsamma som att kasta pengarna i sjön. Nu skall också den södra stambanan elektrifieras för en beräknad kostnadssumma av 70 miljoner kronor, och därigenom går också en hel del pengar ned till södra ändan av Sverige. Stenindustrien har nyligen fått 4 miljoner till hjälp, men hur mycket får t. ex. Jämtland av nödhjälpspengarna? Jo, Jämtland få 150,000 kronor allt som allt och det är till ett arbete, som skall utföras på kronoparken Anundsjö i Jämtland. För övrigt får Jämtland ingen hjälp alls av dessa pengar. Jag tycker, att kommunikationsministern borde

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

tänka en smula även på Norrland, och det är min bestämda uppfattning, att skulle han varit hemmaboende i Västernorrlands län, då hade icke denna proposition sett ut som den gör nu, ja, den hade icke sett ut alls, det är min tro. Men kommunikationsministern har god hjälp, han har, kan man säga, hela socialdemokratiska partiet med sig, och nu tycks han även ha fått en god hjälp av högern. Ja, det är ju att gratulera till, när man får hjälp för sina syften, men jag tycker inte, att hjälpen kommer från det rätta hållet. Jag skulle för min del hellre vilja ha hjälp i en sådan här fråga av de mera borgerliga elementen i denna kammare än av socialdemokraterna, ty det vet man ju på förhand, att de icke äro lagda för sparsamhet utan ha god råd, när det gäller att taga statens pengar i anspråk. Huruvida de själva vilja offra någonting, det bör man kanske tala tyst om, men på statens bekostnad äro de mycket frikostiga.

Jag skall icke uppehålla kammarens tid längre, det kommer flera talare efter mig, och därför skall jag endast be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmgren: Herr talman! När frågan om statssubvention till det reguljära flyget för första gången var före här i riksdagen, ställde jag mig för min del icke på den sidan, som yrkade bifall till det anslaget. Det var ett nytt anslag, och man bör givetvis vara försiktig, när det gäller att anslå medel till nya statsutgifter. Sedan den tiden ha emellertid åtskilliga år gått, och nu är det väl ingen tvekan om att icke vi fått den erfarenheten om luftfarten, att vi lugnt kunna göra det påståendet, att trafikflyget fyller ett ändamål och att denna luftfart tvivelsutan kommer att i framtiden få en utveckling. Den har ingalunda nått sin kulmen utan kommer med all säkerhet att vidare fortgå på ett sätt, som vi för ögonblicket icke ens kunna överblicka. Kommerskollegium med flera myndigheter och korporationer ha på det allra bestämdaste understrukt luftfartens betydelse för näringslivet, och min övertygelse är, att vi komma icke ifrån att subventionera detta kommunikationsmedel, ty det är faktiskt numera ett statsintresse att se till, att det kan hållas i gång.

När herr Olofsson i Digernäs här framhåller, att så stora utgifter av statsmedel gå ned till de södra provinserna och att man är så njugg mot Norrland, så kan jag icke underlåta att erinra honom om att alla dessa anslag, som gå ut för nödhjälpsarbeten o. d., äro avsedda för *människor*, som äro arbetslösa. Beloppen skola naturligtvis stå i någorlunda proportion till befolkningstätheten; det är icke lika många människor i Jämtland som i Skåne, det är icke lika mycket folk i Digernäs som på många andra håll, och därför kommer det icke heller så stora understödbelopp dit. Det är ju alldeles naturligt.

När man nu emellertid har ett kommunikationsmedel, vars utveckling av allt att döma kommer att bli mycket stark, är det klart, att man i tid måste planera, hur man skall ställa sig gent emot detta trafikmedel. Kommunikationsministern har också ifråga om flyglederna gjort en mycket grundlig undersökning. Han har framlagt en plan, som jag för min del finner vara, jag vill rent av säga, förträfflig. Jag skulle dock i detta sammanhang vilja rikta en vördsam hemställan till honom, huruvida han icke skulle vilja vara god och litet grand i detalj följa de förslag, som framkomma angående de olika nödlandningsplatserna. Man har nämligen sagt mig, att på måhända flera ställen, där man planerat nödlandningsfält, det visat sig, att de föreslagna platserna äro mindre lämpliga och komma att draga dryga anläggningskostnader, under det att man några tusentals meter vid sidan av dessa platser kan finna fält, som äro bättre och lättare kunna iordningställas. Jag tror icke, att det är så noga med förläggandet av dessa platser, att man icke kan välja dem ett eller annat tusental meter vid sidan av den föreslagna stråkvägen.

Man har på känn, att ett bifall till den nu föreliggande propositionen skulle komma att medföra att fränmande trafikbolag under sådana omständigheter äro beredda att när som helst fortsätta med sin trafik ända upp till Stockholm, ehuru väl de planerade nödländningsfälten skulle komma att ligga på dubbelt så stora avstånd sinsemellan, som brukar vara fallet utomlands. Ur statsfinansiell synpunkt synes det mig över huvud taget synnerligen lämpligt att vidtaga dessa arbeten nu, ty vi ha en betydande arbetslöshet och ett lämpligare nödhjulsarbete än att iordningsställa nödländningsplatser kan man knappast tänka sig, ty det behövs ingen som helst yrkeskunskap för att kunna utföra dylikt arbete. Det är rena schaktningsarbeten. Det är i alla fall bättre, att man håller människor sysselsatta med arbete, än att de sitta med händerna i kors och taga emot understöd. Det blir icke ett spår billigare för staten, om man slopar detta förslag. När herr Olofsson i Digernäs talar om millionrullningar, så bör han åtminstone inte göra det under punkt 5, ty det blir icke ett öre billigare för det allmänna, därest man underlåter att iordningställa dessa landningsfält med dessa medel, ty då skulle precis lika mycket pengar tas i anspråk för andra nödhjulsarbeten eller i form av arbetslöshetsunderstöd. Miljonrullningarna bli precis lika stora, vilket man än gör. För min del håller jag före, att man icke visar någon som helst avvoghet mot Norrland, om man anordnar lufttrafik mellan Stockholm och Malmö. Det är väl inte meningen att upprätta luftleder i Norrland utan anknytning till det europeiska luftnätet, ty det vore värdelöst. Om man anordnar en luftförbindelse mellan t. ex. Östersund och Härnösand, så har den ju icke något som helst värde, om den icke blir anknuten till det övriga luftnätet. När vi ordnat luftlederna mellan Stockholm och Malmö, så kommer det väl Norrlands tur sedan.

För min del vill jag på det allra varmaste stödja utskottets förslag, som dessutom — det vill jag tillägga — för mig har ett speciellt intresse, därför att dessa nödländningsplatser komma att bli till nytta för vårt försvar. För närvarande ha vi ofta flygningar mellan Skåne och mellersta Sverige och det finns inga nödländningsplatser på vägen. Vid ett flertal tillfällen ha nödländningar ägt rum på denna väg, varvid olyckor ägt rum. Deras antal kommer att betydligt minskas genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Den siste ärade talaren har åt den plan, som kommunikationsministern framlagt, givit betyget förträfflig. Jag skall icke närmare gå in på den frågan. Jag nöjer mig i det avseendet med att konstatera, att meningarna om sträckningen av Malmö-leden hela den tid, under vilken denna fråga varit aktuell, varit synnerligen delade. Jag tillåter mig erinra om den mening, som marinstabschefen uttalat. Jag tillåter mig vidare erinra om den linjesträckning, som föreslogs av 1929 års luftfarts-sakkunniga och vilken sträckning icke oväsentligt skiljer sig från den, som nu förordas. Jag tillåter mig också erinra om att riksdagen så sent som i fjol själv var inne på att man åtminstone provisoriskt skulle leda flygleden Malmö—Stockholm över Göteborg och till slut ber jag att få erinra om att samme överste Hedengren, som varit med om att utarbeta det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, år 1928 var inne på en helt annan linje, som då mycket varmt av honom rekommenderades.

Jag vet icke vad eller vem som kan garantera, att de resultat, som just i år framlagts, äro de bästa tänkbara. Med hänsyn till den mycket stora snabbhet, som karakteriserar utvecklingen på detta område, tror jag för min del, att det ingalunda är omöjligt att inom en ganska snar framtid förhållandena på detta område kunna ha ganska väsentligt och radikalt omändrats. Detta alltså beträffande själva planen.

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

Ifråga om kostnaderna, så gör ju statsutskottet med mycket stor skärpa gällande, att det här endast är fråga om en summa av 2 1/2 miljoner kronor. Jag vågar ändå ställa den frågan till statsutskottets ärade ledamöter, om det är någon, som verkligen på allvar vill göra gällande, att ett beslut i dag i överensstämmelse med statsutskottets förslag verkligen icke skall komma att innebära högre statsutgifter än 2 1/2 miljoner kronor. Såvitt jag har kunnat läsa statsverkspropositionen rätt och lärt mig att summera, kan jag icke förstå annat än att ett insläende på den väg, som här rekommenderas betyder i det allra närmaste 10 miljoner kronor i statsutgifter eller i varje fall i allmänna utgifter. — Jag tänker då på de bidrag, som kunna komma ifrån städerna.

Herr Holmgren gjorde vidare gällande, att här skall icke ett öre belasta budgeten. Det är uteslutande arbetslöshetsmedel, som här komma ifråga. Jag för min del tror icke, att vi få ett enda nödländningsfält i brukbart skick, utan att även andra medel komma att krävas. Det framgår av statsverkspropositionen. Vad som också är alldeles säkert, det är, att, när nu en gång dessa fält blivit iordningställda, kommer säkerligen krav på statskassan av sådan art, att det nog kommer att märkas på budgeten. Jag tänker på de ökade statsbidrag som, såvitt jag förstår, med naturnödvändighet måste komma såsom en följd av den ökade flygning, som då naturligtvis också skall komma till stånd. Vad det kan komma att röra sig om för belopp, därom veta vi i dag ingenting.

Riksdagen har ju åtminstone på senaste tid vägrat att bygga järnvägar för att bereda hjälp åt de arbetslösa. Man har icke velat gå in för järnvägsbygge i annan mån, än som kan anses försvarligt med hänsyn till framtida behov. Av precis samma anledning anser jag för min del, att icke heller dessa luftstambanor nu böra byggas just med tanke på de ökade kostnader, som sedermera årligen komma att därigenom förorsakas.

Vad skulle det nu riskeras för allvarliga värden, ifall man vilade på hanen litet och varför är det så förfärligt bråttom från riksdagens sida? Här har redan erinrats om att det landningsfält, som Stockholms stad skulle anlägga, icke ens ännu påbörjats, och såvitt jag har kunnat följa förhandlingarna i Stockholms stadsfullmäktige, är intresset där för närvarande på den punkten synnerligen svagt. Jag tror för min del, att riksdagen med mycket stort lugn kan följa reservanternas ifråga om luftstambanorna.

I den motion, herr talman, som jag och några andra tillät oss att väcka ha vi emellertid också såsom ett särskilt moment föreslagit, att riksdagen skulle uttala sig för att under 1933 experimenten med nattpostflygning böra antingen helt inställas eller åtminstone väsentligt inskränkas. Detta yrkande har statsutskottet så gott som fullständigt gått förbi, men, såvitt jag förstår av utskottets kläm, är det meningen, att, därest man har någonting att säga på den punkten, skall det komma fram i detta sammanhang.

Jag kan ju inte för min del riktigt förstå sammanhanget emellan dessa frågor. Jag ber emellertid att få erinra om, att nattluftpostbefordringen förorsakar statsverket väsentliga kostnader. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att utöver de belopp, som riksdagen beviljat i statssubvention och i övrigt till flygningen, finnes också å postverkets stat anslag upptaget för s. k. luftpostbefordran. Detta belopp har under de sista åren stegrats oerhört. 1928 var det endast 70,000 kronor för att i år vara uppe i 590,000 kr. Denna stegring är till väsentlig del beroende på den utveckling, som nattpostflyget tagit. Jag vill i detta sammanhang erinra om att statens samlade utgifter för flygtrafiken för närvarande uppgår till i det allra närmaste 1,400,000 kronor per år. Det förefaller då, som om det i en tid som denna vore anledning att undersöka, om det icke finnes möjlighet att åstadkomma några begränsningar på detta område. Då vi motionärer därvid ha främst velat förorda en inskränkning

av nattpostflygningen, så har det varit därför, att denna gren enligt vårt förmenande är den, som har den minsta betydelsen för närvarande för landet. Jag ber att få framhålla, att denna uppfattning ävenledes delas av statens organisationsnämnd, vilken, enligt vad som framgår av statsverkspropositionen själv ifrågasatt, om icke i dessa tider en inskränkning av dessa flygningar vore motiverad. Jag erinrar vidare om att Norge, som i fjol deltog i denna flygning, i år på grund av statsfinansiella förhållanden avstått ifrån att delta. Jag vill i anslutning därtill även framhålla, att kommunikationsministern på icke mindre än två ställen i statsverkspropositionen uttalar sin mycket stora tvekan om lämpligheten av att uppehålla nattpostflygning mellan Göteborg och Malmö, därest icke anslutning upprätthålles till och från Oslo. När vi velat förorda sparsamhet på detta område, förefaller det alltså, som om vi ha ett ganska starkt stöd såväl i organisationsnämnden som hos kommunikationsministern själv.

Herr Holmgren har framhållit betydelsen av flygtrafiken för näringslivet. Jag tror emellertid ändå, att de, som äro mest entusiastiska för denna lufttrafik, göra sig skyldiga till vissa överdrifter och överskatta nattpostflygningarnas betydelse. Jag skall icke här nämna några siffror. Jag vill endast understryka, att den postkvantitet, som befordras mellan Stockholm och Malmö, är utomordentligt ringa, jag skulle nästan vilja säga löjligt ringa. Den direkta inkomst, som staten har på denna luftposttrafik i form av särskilt luftporto, är praktiskt taget ingen. Detta kan väl icke vittna om att affärsvärlden själv anser, att denna flygning är av så utomordentligt överväldigande betydelse för näringslivet.

I dessa tider, herr talman, då riksdagen gått hårdhänt fram över olika anslag och nedskurit det ena efter det andra, även där dessa sedan länge utgått och ansetts vara av största betydelse för landet, anser jag, att man ändå har anledning att fråga sig, om det verkligen kan vara rätt att, när det gäller lufttrafiken, icke blott icke sänka de anslag, som förut utgått, utan höja desamma. Jag vill i detta sammanhang även framhålla att, samtidigt som Kungl. Maj:t på detta sätt höjt anslaget för luftpostbefordran, så har samma Kungl. Maj:t vidtagit sänkning av det anslag, som generalpoststyrelsen begärt för lantpostbefordran, med icke mindre än 150,000 kronor under de sista två åren. Vad denna nedskärning betyder för landsbygdens befolkning, behöver jag väl icke här närmare gå in på.

Till stöd för sitt tillstyrkande av luftfartsstambanor har statsutskottet, något som också herr Holmgren gjorde, mycket starkt tryck på arbetslöshetsmomentet. Jag skall lämna det därhän, men det skälet kan man väl i varje fall icke åberopa, när det gäller nattpostflyget under 1933 och därför, herr talman, hoppas jag att åtminstone på den punkten en opinionsyttring i enlighet med motionens förslag måtte komma till stånd från riksdagens sida. Det är ju också åtskilligt, som har hänt, sedan statsverkspropositionen skrevs och förslaget framlades, och det är åtskilligt, som har ändrats. Nödvändigheten att spara ha vi åter och åter fått höra talas om, icke minst från regeringsbanken. Särskilda kommitterade, en särskild budgetberedning har tillsatts o. s. v., för att driva ned utgifterna. Jag misstänker därför, med tanke särskilt på vad som hänt de sista månaderna, att regeringen med ganska blida ögon skulle se en opinionsyttring från riksdagens sida för större återhållsamhet på detta område, något som ju såväl motionärerna som reservanterna vilja.

Det är självfallet, herr talman, att jag fullt ansluter mig till reservationen och kommer att rösta för densamma. Då jag emellertid vet, att det finnes åtskilliga av kammarens ledamöter, som anse sig böra rösta för utskottets förslag, därför att de dock anse, att i denna tid av oerhörd arbetslöshet man bör taga vara på dessa tillfällen till arbete, men å andra sidan gärna äro med om

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

en opinionsyttring till förmån för större återhållsamhet i fråga om flygpostbefordringen under de bistra tider, vi för närvarande genomleva, skall jag — för att om möjligt rädda något i denna sak, om tilläventyrs reservationen faller — tillåta mig föreslå ett tillägg till utskottets motivering. I reservationen behövs det icke något tillägg i den riktningen, därför att den talar sitt tydliga språk ändå. — Jag ber alltså att få yrka, att till översta stycket på sid. 20 i utskottsutlåtandet fogas följande mening: »Utskottet vill dock med anledning av motionen II: 174 uttala, att utskottet med hänsyn till rådande statsfinansiella förhållanden finner frågan om inskränkning av nattpostflygningen under år 1933 böra tagas under övervägande.» Det är ju ett synnerligen moderat förslag, som jag hoppas, att i varje fall man icke från regeringsbanken skall taga illa upp. Jag ber alltså, herr talman, få yrka, att detta tillägg göres till utskottets motivering.

I detta yttrande instämde herrar *Magnusson* i Tumhult, *Holmström*, *Persson* i Grytterud, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Nordkvist*, *Olsson* i Österbo, *Eurén*, *Persson* i Falla och *Nilsson* i Antnäs.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag har icke varit mycket stämd för att uppträda i debatten i dessa dagar, men då jag hörde herr Olofssons i Digernäs framställning, var jag rädd för att kammaren kunde få det intrycket — särskilt om man ser på vilket parti reservanterna tillhöra — att det är en enhällig mening inom det frisinnade partiet, att man skall gå emot förslaget, och därför, herr talman, begärde jag ordet. Om jag inom utskottet hade deltagit i ärendets behandling, hade jag icke befunnit mig bland reservanterna.

Jag kan icke förstå, att man menar, att ett land som vårt kan hålla sig utanför den internationella verksamhet, som gäller flygväsendet. Det vore detsamma som att isolera sig, och den, som har betraktat den karta, som åtföljt handlingarna, har kunnat se, hur vårt land lyser vitt gentemot andra länder, till och med sådana, som man snarare skulle tro hålla sig tillbaka. Jag menar, att internationella intressen sporra vår kultur och samfärdsel att vara med i någon mån. Jag vill visst icke säga, att man skall vidtaga vilka åtgärder som helst för att vara med bara för att man skall synas, men då man samtidigt genom de anläggningar det är fråga om kan lösa en arbetslöshetsfråga, åtminstone till en viss del — jag är övertygad om att regeringen särskilt sett på detta — synes det mig vara skäl att bifalla förslaget. Vi använda arbetslöshetsanslag i stor utsträckning till att bygga vägar, och vi som bo på landet böra vara tacksamma för det, men vi måste också tänka på att andra krav skola tillgodoses. Och när herr Olofsson i Digernäs säger, att vi gå emot järnvägarnas intressen, så vill jag säga, att skulle man se på det, så skulle varken herr Olofsson i Digernäs eller jag skaffat oss någon bil, ty det är också emot järnvägarnas intresse. Vi skulle ha hållit på med våra hästar och rest på järnväg för resten. Men det går inte att gå emot strömmen, om man icke vill bli helt och hållet efter på vägen.

Herr Lundquist i Rotebro säger, att vi ha måst säga nej till så många berättigade anslagskrav eller nedskurit dessa på många områden. Ja, det är sant, herr Lundquist, men tror herr Lundquist, att vi, om vi än hade sagt ja till dessa krav, hade sluppit undan att bevilja anslag till arbetslöshetens bekämpande? Det hade vi icke, och dessa saker kunna således icke sättas emot varandra. Man får se till, att särskilt på sådana områden, där man icke behöver ha yrkesmäsigt folk att hjälpa till med arbetet, det ordnas även med nödhjälpsarbeten för grovarbetare. Nu är det så med ordnandet av nödlandningsfält, att vanliga grovarbetare kunna sysselsättas därmed, och arbetslösheten är störst bland dessa. Då jag yrkar bifall till utskottets förslag, är det särskilt med tanke på att man

därigenom kan tillvarataga alla möjligheter att skaffa arbete åt de arbetslösa.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av vad herr Olofsson i Digernäs sade, då han med fri vilja slungade ut det påståendet, att socialdemokraterna låta miljonerna rulla. Jag kunde knappast från denna plats i kammaren få något sammanhang på början och slutet i den sats, som innehöll det av mig anförda, men jag vill säga, att därest en sådan beskyllning riktas, bör den rimligen på något sätt verifieras. Åtminstone vid innevarande års riksdag ha socialdemokraterna knappast sökt sätta i gång med någon miljonrullning. Tvärtom kan man säga, att i det avseendet ha socialdemokraterna sökt hejda miljonrullningen, fastän jag vill tro, att herr Olofsson i Digernäs hjälpt till att hindra socialdemokratiska besparingar så gott han kunnat.

Vad denna speciella fråga angår, kan jag för min del icke ha rätt att framstå såsom någon särskild entusiast. Det är sällan jag är betänksam, men i detta ärende har jag varit betänksam under många år, icke minst till detta anslag, som riksdagen bundit staten att betala till aktiebolaget Aerotransport. Men i år ligger det så till, att det avtal, som ingåtts om delaktighet, icke kan rubbas. Enligt kommunikationsministerns synpunkt har icke ärendet legat till så i år, att han vågat göra en anslagsframstöt i det stycket, och därom är sålunda intet att göra för närvarande.

Detta ärende var — fastän i annat läge — redan under föregående riksdags behandling. Då var det några, jag vet icke vilka, som där hade speciella intressen att tillgodose. Jag kan tänka mig luftfartsintresset, framför allt det civila. Det var fråga om att genom nödhjälpsarbeten iordningställa nödlandningsfält. Och riksdagen gjorde ett visst uttalande i den riktningen. Det återfinnes på sid. 11 i utlåtandet, där det heter, »att riksdagen ej velat motsätta sig att, i avvaktan på ifrågavarande utredningars slutförande, vissa nödlandningsfält iordningställdes som nödhjälpsarbeten». Jag har ingen kännedom om i vilken omfattning eller om ens något arbete av denna beskaffenhet utförts sedan dess. Men i årets statsverksproposition har denna fråga förts fram mer pregnant, i det att arbetslöshetskommissionen stiger fram och vitsordar, att det föreligger svårighet att på annat sätt tillgodose behovet av *lämpliga* arbetslöshetsföretag, om man icke beviljar anslag till iordningställande av dessa nödlandningsfält. Jag vill uppriktigt erkänna, att det är ett av de starkaste skälen för mig att reservationslöst biträda utskottets hemställan, ty är det så, att man har ett stort klientel av arbetslösa, som sakna yrkesmässig utbildning och detta är ett lämpligt arbete för dem, så skulle det vara högst olämpligt, då vi anslå stora belopp till nödhjälpsarbeten, att icke bereda arbetslöshetskommissionen den möjlighet, som erbjödes, att bereda dessa ett lämpligt arbete. Att gå på avslag på den saken, samtidigt som man gärna vill hjälpa de arbetslösa, skulle icke vara riktigt lyckligt.

Det är också en annan sida av denna sak, som herr Holmgren var inne på. Det är skäl att understryka, att nödlandningsfälten ha betydelse för hela riket. Det är icke bara fråga om nattpostleder och passagerareflygleder, vilkas maskiner skola gå ned på flygfälten. Alla våra flygare, som röra sig över terra firma, ha säkerligen stort behov av att icke sakna lämpliga landningsplatser. Den sidan av saken är det skäl att beakta icke minst i fråga om militära flygplan. Jag har, herr talman, icke kunnat annat än biträda det förslag, som utskottet har kommit med, vilket innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

Slutligen vill jag säga, att det hördes också till min bänk, att herr Olofsson i Digernäs nämnde fisket och att det fått så stort understöd. För min del har jag ett visst intresse för den saken såsom varande född fiskarpojke och i min tidigare levnad mycket legat i fiskarbåtar. Jag har kunnat följa med jordbrukshuvudtiteln utdelningar av anslag till fisket, och det förvånar mig i högsta grad, att herr Olofsson talade på sätt som han gjorde om stöd åt fisket. Det finnes anslag av detta slag visserligen under nionde huvudtiteln, men de äro av det blygsamma slag, att man skäms att titta på dem, om man jämför dem med andra anslag till jordbruksnäringen. Man kan inte tala om att fisket fått något rationellt stöd. Menar man stöd åt fiskehamnar, som det kan tänkas, så ligger det annorlunda till, och jag skall icke ventilera det spörsmålet, utan bara säga, att riksdagen understödjer fiskehamnarna men icke fisket. Fiskarna leva därpå och icke på hamnarna.

Slutligen vill jag säga, att det måste anses vara från vår synpunkt lämpligt att stödja den sittande regeringens olika ledamöter, då sådant kan anses vara lämpligt. I detta stycke har herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet fått ett synnerligen lyckligt grepp om uppgiften, och då skulle det icke vara speciellt lämpligt att bara därför att man icke är partivän till kommunikationsministern säga, att han skall icke hjälpas, han skall icke få framgång för sina strävanden. Jag har funnit det vara ett nöje att stödja kommunikationsministern i detta fall, och jag kommer att fortsätta i det avseendet och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Ovanmyra: Herr talman! Jag är delvis redan förekommen av herr Lundquist i Rotebro och skall därför endast göra några kompletteringar till vad han anför. Det är sannerligen inga små slantar, som Kungl. Maj:t begärt. Gör man en liten översikt av det hela, kommer man till ett ganska rundligt belopp. Det nämndes av herr Lundquist, att det bär av till bortåt 10 miljoner kronor för dessa nödlandningsfält, och om man däri inräknar nödlandningsplatser även för Stockholm och Göteborg och dessutom belysningsanordningar och driftkostnader m. m., så blir beloppet ännu större. Ser man därutöver vidare på de anslag, som vi hålla på att besluta om i andra punkter, först och främst det stora flyganslaget på 650,000 kronor och därutöver de andra anslagen på ett tiotal poster, gå de sammanlagt upp till den försvärliga summan av 901,600 kronor. Tar man sedan vad Kungl. Maj:t begär i årets statsverksproposition, inklusive detta, nämligen den första etappen i detta byggnadsföretag, dessa nödlandningsfält för 250,000 kronor, så kommer man till 3,991,600 kronor eller närmare 4 miljoner kronor.

I detta belopp är då även inräknat subventionen från postverket, som belöper sig till 590,000 kronor. A propos denna är det anmärkningsvärt, vilken ofantlig stegring denna undergått. Den började år 1928 med 70,000 kronor, och efter fyra år är den uppe i 590,000 kronor. När det gäller speciellt denna del av postbefordringen, är det inget knussel, samtidigt som man får konstatera, att Kungl. Maj:t har sänkt av generalpoststyrelsen begärt anslag för lantpostbefordran för år 1931 med 100,000 kronor och för år 1932 med ytterligare 50,000 kronor. Man gör sina reflexioner inför dessa omständigheter, det kan inte hjälpas. Man tycker, att på landsbygden är man i ganska bra behov av utveckling även för dess skull, men där drar man in, samtidigt som man ökar i oerhörd omfattning i vad gäller denna speciella sida av postbefordringen.

För att närmare belysa vad postverkets subvention betyder vill jag icke undanhålla kammaren ett par siffror, som utmynna i det, att för linjen Malmö—Amsterdam utgår en subvention per dagtur av icke mindre än 760 kronor 32 öre och för linjen Stockholm—Helsingfors 97 kronor 20 öre per dagtur. Det är alldeles uppenbart, att dessa utgifter icke på långa vägar återgäldas av de

luftporton, som upptagas. Inkomsten är, som jag vill minnas herr Lundquist i Rotebro antydde, ganska minimal. Därutöver får postverket av det ordinarie portot en inkomst i vederbörlig ordning på annat sätt genom vanlig postbefordran. När man säger i statsutskottets utlåtande, att utgifterna täckas av utlandsportot, är det rena rama camouflaget, ty de inkomsterna håvar postverket granneligen in på annat sätt.

När jag är inne på detta, kan jag icke underlåta att göra en översikt av vad flygväsendet kostar staten eller vad det får i understöd av statsmedel. En liten blick på vad varje passagerare kostar i understöd är ganska belysande i detta avseende, när, enligt inkommen uppgift, varje passagerare på linjen Malmö—Amsterdam kostar staten 347 kronor i extra tillskott och varje passagerare på linjen Stockholm—Helsingfors 234 kronor.

Nu säger man som så: ja, det är ett kommersiellt intresse, det är ett köpmannaintresse, och vad man kostar på vederbörande får man mångfalt igen. Handen på hjärtat, ni som stå nära dessa förhållanden och ha möjlighet att överblicka dem! Jag undrar, om man ser på passagerarklientelet, om det ej är en avsevärd procent av passagerarna, som utgöras av andra än köpmän och sådana, som fara ut i avsikt att tjäna landet och att skapa arbetstillfällen här hemma o. s. v., som det låter så vackert. Jag är övertygad om att en stor del av dem, vilka begagna sig av dessa möjligheter, utgöres av rena rama lustresande och liknande, som staten är så generös mot och kostar så stora pengar på. Man kan säga, att det hör ej ihop med detta. Ja, om det ej är så formellt, så tycker jag ändå, att det ej kan skada att draga upp denna bakgrund för att få en överblick, över, hur det hela står till. Jag vill säga, att är detta transportmedel av så oerhört stort värde för vissa samhällskategorier, borde dessa i större mån få vidkännas kostnaderna. Det är ett rimligt och billigt krav.

Så kommer man till syvende och sist och säger: det är ett arbetslöshetsintresse av första rang. Här är det ett medel till att skapa arbete för arbetslösa. Arbetslöshetskommissionen har funnit ett objekt här, som är lämpligt att fly till, när det är fråga om att anordna arbeten av den karaktär, att de passa för att sysselsätta alla arbetslösa utan undantag. Det är det, som är det fina i hela historien. Javäl, när det gäller att hjälpa de arbetslösa, så är det ej fråga om annat än att man i möjlig utsträckning får göra det. Men det är skillnad, på vilket sätt det sker. Finnas då inga andra arbeten, som arbetslöshetskommissionen skulle kunna ställa till med, som äro av sådan natur, att man kan säga, att de äro av mera gagn för de bredare lagren av folket än dessa arbeten med nödländningsfält? Den tankeställaren är av sådan karaktär, att vi ej komma ifrån den. Hur många människor i jordbruksbygderna finnes det ej, som få vänta på begärda anslag till enkla vägar? De få vänta i många, många år, innan de komma i tur och ordning och få del av anslaget. Jag tycker för min del, att här vore ett tillfälle för arbetslöshetskommissionen att placera dessa pengar på ett område, som jag vågar påstå skulle komma det stora flertalet medborgare till betydligt större nytta, än dessa arbeten komma att bli till.

Sedan säger man, att man får i alla fall följa med sin tid. Här har man grannländerna, och här har man stormakterna, och här har man alla dessa stater, som göra sina stora anstalter, och vi måste naturligtvis med naturnödvändighet inordna oss som ett led i denna trafikkedja, för att även vi skola kunna fylla vår plikt och vår plats. Det låter så vackert det där. Det har talats här under de sista dagarna om vår andra storhetstid, och det är inte alldeles utan, att man tycker sig ha på känn, att de här stora högtflygande planerna stå i ej så litet sammanhang med detta program. Kanske vi ändå ej böra syfta så högt. Kanske vi gott kunna klara oss med litet återhållsamhet

*Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)*

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

på vissa områden, och kanske vi kunna reda oss ganska bra, om vi ej flyga iväg alltför högt och draga iväg med för stora utgifter till arbeten, som kanske en vacker dag visa sig ej fylla sina ändamål och ej vara värda de pengar och kostnader man offrat därpå. Jag vill fråga: vad riskera vi egentligen genom att i en tid av fortlöpande revolutionerande framsteg på det flygtekniska området ställa oss en smula avvaktande? Ingenting enligt min mening. Våra köpmän och liknande kunna nog söka att taga sig fram lika bra ändå, utan att vi vidtaga sådana arrangemang, som här är meningen att göra. Jag tror, att det kan vara klokt ibland att ej förhasta sig och ha alltför bråttom.

Beträffande utvecklingen på det flygtekniska området vill jag hänvisa till ett för kammarens ledamöter ganska känt faktum, att det varit en allmän strävan att mer och mer göra sig oberoende av dessa vida start- och landningsplatser. Det är en allmän strävan att göra landning och start vertikalt, rakt upp och ned, och i det hänseendet har man kommit ganska långt. Jag vill påminna kammarens ledamöter om Ilis-utställningen, där vi hade denna autogiro, som visade vad den duger till. Och kammarens ledamöter ska inte tro, att dessa uppfinningar befinna sig endast på försöksstadiet. Jag vill säga, att man är ganska långt kommen i detta hänseende beträffande ej allenast försök utan även färder på längre sträckor. Och man kan vara övertygad om att i en ganska snar framtid är det så långt skridet med experimenten på detta område, att man kan vara tämligen oberoende av de anstalter, som det nu är meningen att vi skola gå i författning om.

Jag har i likhet med andra opponenter i dag ej kunnat fria mig från den tanken, att Kungl. Maj:t visat ganska stark generositet i detta avseende. Utan att vara elak vill jag säga, att den tanken kommit för mig, att kommunikationsministern Ola Jeppsson måste ha kämpat en viss kamp med bonden Ola Jeppsson, när han skapat till detta förslag. Bönderna äro ett försiktigt folk. De hålla sig på terra firma, utan att därför hålla sig fjärran från tidsutvecklingen. Men i alla händelser, när det blir fråga om dessa stora saker, tycker man, att en smula försiktighet, en avvaktande hållning varit på sin plats. Vi kunna gärna wait and see, som engelsmännen säga, och jag tror ej, att vi förlora något därpå.

Det vore mera att andraga, men jag skall ej trötta kammaren med några ytterligare argument, om jag ej blir driven därtill. Jag vill bara uttala en enkel bondes syn på dessa saker. Jag tror på flygets framtid, men på ett annat sätt, än förespråkarna för förslaget tyckas göra. Om vi dröja ett litet tag, tror jag, att vi snart komma därhän, att vi bli mer eller mindre oberoende av dessa landningsplatser, som här ifrågasatts, dessa vida fält på bortåt ett sextiotial tunnland, som det är meningen att ha på fem miles avstånd från varandra. Det är ett tjugutal, som här föreslås. Man kan ej fria sig från vissa jämförelser, när man är inne på detta spörsmål. Jag har tänkt i mitt stilla sinne och välsignat den snara dag, då vi kommit dithän, kommunikationsministern och jag, att vi få stiga in i var sin ägande lilla flygmaskin och stiga rakt upp i luften och åka upp i dessa fria banor och stiga ned precis var vi vilja. Jag har tänkt många gånger, när jag gått hemma på fåbodstigen, där det endast finnes klövjevägar, och där bara människor och hästar kunna gå fram men inga hjuldon, på den dag, när man får använda detta fortkomstmedel. Nu, då man ändå kommit så långt, får man bygga stora vägar genom landet för att dessa flygmaskiner skola komma fram, dyrbara vägar, miljonvägar. Det hade man tidigare ej drömt om i detta sammanhang.

Jag vill till sist säga, att det är enkla bondesynpunkter jag anlagt på frågan, byggda kort och gott på den förutsättningen, att våra pengar och arbetslöshetsmedel skola användas till verkligt nyttiga och produktiva ändamål, som komma de bredare folklagren till större gagn än de här avsedda. Jag anser

det vara av betydligt större värde att hjälpa människor, som kämpa sin hårda kamp för tillvaron ute i obygderna, att få nödtorftiga förbindelser med yttervärlden, än att subventionera dem, som leva på livets solsida, och som utan de anordningar, som föreslås, kunna och böra få taga sig fram utan det avsevärda tillskott av statsmedel, som föreslås.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Jeppsson**: Herr talman! Jag hade ej tänkt begära ordet redan nu, men en del av den siste talarens anförande har föranlett mig därtill. Jag skall ej försöka följa den siste ärade talaren i hans lyriska ordflykt. Jag föredrar att hålla mig på marken, som bönder brukar göra. Men när herr Andersson i Ovanmyra säger, att han tror, att jag som statsråd haft en hård kamp att kämpa med min bondenatur, när det gällt denna sak, vill jag säga herr Andersson i Ovanmyra, att den striden har varit lätt. Har jag ej haft värre strider i min tid att utkämpa, så har min kraft ej blivit satt på alltför hårda prov. Men trots att jag är bonde, vågar jag påstå, att jag är tillräckligt stor optimist för att tro, att detta nya trafikmedel, flyget, som under de sista årtiondena haft en så kraftig utveckling, är ett trafikmedel, som har framtiden för sig, och jag vill ej vara med om att bromsa upp dess utveckling i vårt eget land.

Det var ett par yttranden av herr Andersson i Ovanmyra och herr Lundquist i Rotebro, som föranledde mig att begära ordet för att förhindra ett missförstånd, som annars kan insmyga sig i debatten, och det är, när herr Andersson och herr Lundquist säga, att här går Kungl. Maj:t in för att med stor generositet utöka anslaget till luftfartsväsendet och framför allt nattpostflyget, men gör samtidigt indragningar på de summor, som generalpoststyrelsen begärt för landpostbefordring. Jag tycker, att herrarna kunnat vara så uppriktiga, att herrarna även upplyst om att Kungl. Maj:t, när det gällt att fastställa för postverket gällande driftskostnadsstat, nedskurit icke bara det äskade anslaget till landpostbefordran utan även gjort väsentliga nedprutningar på av generalpoststyrelsen begärda anslag till nattpostflygningen. Generalpoststyrelsen önskade nämligen, om jag ej missminner mig för mycket, utsträckning av nattpostflygningen från 4 månader, som det varit under år 1931, till 6 månader på linjen Stockholm—Malmö. Kungl. Maj:t vägrade att vara med om denna utsträckning. Jag tror, att därmed skett mycket större procentuell nedprutning i fråga om nattpostflygningen än på anslaget till landpostbefordran, och liknande förhållande gäller i fråga om befordran av nattflygpost från Göteborg till Malmö. Jag vill därtill säga, att när herr Lundquist i Rotebro framhåller, att endast så och så mycket svensk post befordras med nattpostflyget Stockholm—Malmö, bör man ej glömma, att även den finska posten går med samma transportmedel till Malmö. Och när herr Andersson i Ovanmyra frågar efter vad vi riskera om vi vänta med att genomföra och utbygga dessa luftstambanor, skall jag ej gå in på någon längre analys av vad man kan riskera, men jag vill peka på, att den flygpostbefordran, som går över Sverige, denna transitoposttrafik från Finland och Estland, kunna vi riskera att mista. Om vi ej ordna flyglederna här, kan denna post gå en annan väg, och vi få sämre möjligheter att ordna vår egen postbefordran. Under fjolåret har befordrats ett avsevärt antal breförsändelser med nattflyg. Man räknar med att under förra året befordrades 1,800,000 stycken brev. Utgifterna voro 228,000 kronor. Drar man därifrån inbesparad transitoersättning och erlagda luftporton, som kunna beräknas till 40,000 kronor, återstår då 188,000 kronor, som i det närmaste motsvarar skillnaden mellan det inhemska portot å 15 öre och utlandsportot, som är 25 öre. Jag tror ej, med hänsyn till att vi

*Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)*

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

ha ett förhållandevis ganska högt utlandsporto, att dessa utgifter varit för postverket så ruinerande.

Här föres också ett resonemang, som om man från Kungl. Maj:ts sida ville forcera fram saken. Så är ingalunda fallet. Redan den 20 oktober 1928 hemställde samtliga landets handelskammare hos Kungl. Maj:t, att flygfartsleder skulle utbyggas på linjen Stockholm—Malmö. Sedan kända herrarna, hur ärendet utretts och hur Kungl. Maj:t i fjol förelade riksdagen den utredning, som då förelåg. Och jag vill begagna tillfället att erinra, att riksdagen redan i fjol bemyndigade Kungl. Maj:t att verkställa utbyggande av de flyglandningsplatser, som kunde ligga på statlig och kommunal mark. I riksdagens skrivelse den 30 maj 1931 säges, att riksdagen ej velat motsätta sig förslaget att — i avvaktan på slutförande av utredningarna rörande luftfartsled såväl mellan Stockholm och Malmö som mellan Malmö och norska gränsen, till vilken sistnämnda utredning 1930 års riksdag anvisat medel — vissa nödlandningsfält iordningställdes som nödhjälpsarbeten.

Det har under förra året till Kungl. Maj:t gjorts framställning att igångsätta arbeten på ett flygfält söder om Stockholm. Jag ville emellertid ej vara med om det då, därför att jag ville avvakta den slutliga utredning, som nu föreligger i propositionen, och bereda riksdagen tillfälle att se utredningen och taga ställning till frågan. Under sådana förhållanden tycker jag, att det är omotiverat att säga, att Kungl. Maj:t vill forcera saken, då Kungl. Maj:t — trots riksdagens bemyndigande — av hänsyn till riksdagen ej har begagnat detta bemyndigande för igångsättande av arbeten utan velat bereda riksdagen tillfälle att taga del av utredningen i fråga.

Jag skall till sist måhända säga ett par ord till min ärade vän herr Olofsson i Digernäs. Herr Olofsson i Digernäs talade här om en del, som ej rör denna fråga. Han talade om jordbrukshjälpen, spannmålsregleringen och vad det var allt, och till sist talade herr Olofsson i Digernäs om att han ansåg, att de södra landsändarna blivit gynnade i arbetslöshetshänseende. Herr Holmgren i Karlskrona har redan påpekat, att de södra provinserna få en relativt stor andel av arbetslöshetsanslaget, därför att där är den största folkmängden. Men det är en annan sak också. Herr Olofsson i Digernäs talar om Västernorrlands län och säger, att där finnas så många arbetslösa, och frågar, varför man ej anordnar arbeten där. Ja, enligt de uppgifter, som herr Olofsson i Digernäs själv begagnat, voro ju i början av februari eller i mitten av februari statliga reservarbeten i gång i Västernorrlands län för 3½ miljoner kronor. Men vad jag vill säga är det, att det beror ej alltid på myndigheterna i Stockholm, var dessa arbetslöshetskommissionens arbeten bli placerade och igångsatta. Det beror i mycket stor utsträckning på de lokala myndigheterna själva, om det kommer in framställningar till arbetslöshetskommissionen och till Kungl. Maj:t, och om man sörjer för, att planer uppgöras i tid och beslut fattas av de lokala myndigheterna.

Jag tillät mig vid remissdebatten att beröra detta ämne i samband med Västernorrlands län, och jag vill citera vad jag då anförde. Det låg till på det sättet, att från vissa håll i Västernorrlands län till mig gjorts framställningar. Man hade påtalat, att framför allt vägarbeten ej komme i gång i den utsträckning, som önskvärt vore. Och det föranledde mig — Kungl. Maj:t kan här ej taga initiativ, innan det kommer framställningar från myndigheterna — att anmoda landshövdingen att sammankalla samtliga vägstyrelser till en sammankomst, som hölls på länsstyrelsens lokal i Härnösand, där jag hade tillfälle att rådgöra med samtliga vägstyrelser. Därpå införskaffade jag på nyåret, den 30 januari, en rapport från vägingenjören, hos vilken jag anhallit att få uppgift om de arbeten, som voro igångsatta där uppe. Han säger däri, att det under årets första nio månader, alltså från den 1 januari i fjol till den

1 oktober, hade igångsatts 38 stycken arbeten däruppe för en sammanlagd kostnad av $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Under årets sista tre månader, alltså efter det nyssnämnda konferens hållits på länsstyrelsen, hade det igångsatts 49 företag för en kostnad av 8,760,000 kronor. Jag vill med detta endast säga, att herrarna icke endast skola klaga över, att i de och de länen få de så och så mycket arbete utfört genom arbetslöshetskommissionen eller på annat sätt, utan herrarna böra se till, att det från de respektive länen kommer fram förslag, vilka arbetslöshetskommissionen kan ta hand om. Då är det mycket möjligt, att en hel del av vägbehovet inom dessa övre län härigenom kan bli i viss mån avverkat — på samma sätt alltså som man nu förmenar att de sydliga länen i alltför stor utsträckning ha begagnat sig av.

Ja, herr talman, jag skall icke nu upptaga kammarens tid mycket längre. Jag vill endast till sist säga, att de förslag, som här föreligga i Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkta proposition, ju helt naturligt innebära, såsom redan ifrån olika håll framhållits, att arbeten skulle utföras på de s. k. luftstambanorna för mycket stora belopp. Och jag vill öppet erkänna, att hade det gällt att utan vidare begära dessa belopp och anvisa dem direkt till dessa ändamål, skulle jag för min del aldrig ha varit med om det just nu. Men när det ligger till på det sättet, att man på åtskilliga ställen behöver just dessa arbeten för att kunna sysselsätta en hel del arbetslösa, kan jag icke frigöra mig från den tanken, att det väl ändå måtte vara bra mycket bättre att en del arbetslöshetsmedel användas till att iordningställa dessa hjälplandningsfält, vilka dock — det vågar jag tro — även i framtiden kunna få en viss betydelse och bli till nytta och gagn för samfärdseln. Det måtte väl vara bättre att använda åtskilliga pengar för iordningställandet av dessa fält än att ge ut dem i direkta kontantunderstöd, vilket — såvida jag har mig bekant — de flesta arbetare högst ogärna vilja ha; de föredra att genom ärligt arbete försörja sig.

Det är med hänsyn till detta jag har kunnat vara med om saken, så att detta förslag nu ligger på kamrarnas bord. Därtill kommer naturligtvis också, att detta förslag icke kan fränkännas den mycket stora betydelse, som ligger uti att man genom ett utbyggnad av dessa luftstambanor och ett iordningställande av dessa hjälplandningsfält får en anknytning till det europeiska luftflygnätet och därmed får landets huvudstad inlemmad i det internationella luftfartsväsendet. Sådana förhållandena nu äro, kan man icke säga, att vi ha någon ordnad luftled. Däremot har det ju från olika håll och från åtskilliga utländska bolag gjorts gällande, att i händelse man hade en utbyggd luftfartsled till Stockholm, skulle det från dessa utländska bolags sida öppnas flygtrafik på Stockholm, vilket ju kunde ha sina fördelar för landet i dess helhet. Jag tror därför, att man icke kan säga, att de pengar, som nedläggas på dessa fält, äro bortkastade — alldeles fränsett det behov av arbetstillfällen, som förefinnes, och som i mycket stor utsträckning skulle tillgodoses.

Jag vågar också hoppas, att kammaren behagade bifalla statsutskottets förslag, vilket jag tror vara i nu föreliggande situation mycket väl försvarbart. Jag skulle till och med vilja kalla ett dylikt beslut lyckligt.

Herr Danielsson: Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet i denna debatt, om jag inte blivit, åtminstone indirekt, uppfordrad därtill av herr Olofsson i Digernäs. Jag är ju åtminstone enligt hans åsikt bonde; om jag enligt hans uppfattning är från det rätta hållet också, vet jag icke. Men då jag i varje fall är en ringa röst i statsutskottet, vill jag säga ett par ord.

Herr Olofsson i Digernäs ansåg, att flyglandningsplatserna i Stockholm och Göteborg borde iordningställas först. Det vore det riktigaste, innan man gäve sig in på de andra. Detta tycker också jag är lämpligt. Jag vill dock påminna om att ifrån fjärde avdelningen fanns ingenting nämnt om den saken,

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

men i statsutskottets betänkande mitt på sidan 20 återfinnes en passus, som lyder: »Ett viktigt led i flyglinjernas utbyggnad är emellertid huvudlandningsplatserna i Stockholm och Göteborg. Utskottet förutsätter att frågorna om nämnda landningsplatser iordningställande snarast på ett tillfredsställande sätt ordnas.»

Vad herr Olofsson nämnde om Kreuger tror jag mig kunna förbigå. Jones Erik Andersson var också inne på dessa högtflygande planer om Sveriges storhetstid, som nu ramlat tillsammans med vissa fallissemang. Denna storhetstid, sade han, skulle på ett märkvärdigt sätt sammanhånga med våra dagars flyg i Sverige. Jag tror inte alls, att dessa saker ha något sammanhang, och det torde väl inte behöva bevisas. I varje fall förbigår jag den saken nu.

Herr Lundquist nämnde också något om ändrade förhållanden. Han menade att eftersom förhållandena ändra sig ganska fort, skulle man inte nu gå och anlägga dessa nödlandningsplatser.

Ja, förhållandena ändra sig ju snabbt. Det fanns en tid, då städerna sköto ifrån sig järnvägslinjerna och stationerna, vilket de sedan fått ångra. Men här stå vi ändå inför ett faktum: Skola vi, som kommunikationsministern senast nämnde, få en anknytning till det stora europeiska flygnätet eller icke? Skola vi låta posten gå ifrån Finland via de baltiska staterna ner till Europas flygcentra? Detta är saker, som vi måste ta i betraktande, när vi försöka bilda oss ett omdöme i denna fråga.

Det är obehövt att gå alltför mycket in på detaljer. Men herr Jones Erik Andersson påstod, att det icke är andra än lustresande, som flyga. Vad arbetslösheten beträffar ansåg han, att man kunde hitta på något annat arbete, som vore nyttigare för landet i dess helhet. Jag anser däremot, att om man tror på flygets framtid, och det gjorde Jones Erik Andersson — han sade bestämt ifrån, att han trodde på flyget och dess framtid — då måste man åtminstone medge, att dessa nödlandningsplatser, som ju äro avsedda för inträffade kalamiteter för antingen det civila eller militära flyget, nog komma att bli ganska nyttiga.

Herr Andersson var också inne på flygteknikens senaste utveckling. Jag kunde dåligt följa med hans tankegång, och jag tror icke, att han höll sig så precis på jorden utan nog var uppe i fantasiens rymder åtskilligt. Å ena sidan ansåg han emellertid det överflödigt med dessa landningsfält och att vi borde vänta och se. Å andra sidan hade han för sig, att vi mycket snart skulle kunna flyga rätt upp och ned och således därför skulle vänta, tills vi kunde flyga på det sättet och icke inrätta oss efter de nuvarande förhållandena, då man ju ännu i allmänhet inte flyger rätt upp och ned.

Vad autogiron beträffar, sågo vi den kanske litet var på Ilis-utställningen i fjol. Den har dock bakom sig ett tolvårigt konstruktionsarbete. Hur länge det dröjer, innan den är praktiskt lämplig för trafikflygning, kan icke jag och kanske ingen annan här heller avgöra, men jag vet, att ingenjörer och tekniker räkna med en avsevärd tid av år framåt och likaså att de räkna med, att vi kanhända få två typers utveckling bredvid varandra. Den ena är den vanliga flygmaskinen. Den andra är autogiron, som då mera skall bli en sportmaskin, och som, åtminstone såvitt man kan se under den närmaste tiden, inte kommer att bli så lämplig just för trafik- och postflyg.

Det är dessa saker, som gjort att jag för min del icke kunnat underlåta att gå med på vad utskottet här föreslagit. Det är alltså dels arbetslöshets-synpunkten — vi komma ju ändå inte ifrån att utbetala dessa pengar — och dels att vi icke böra avstå från tillfället att söka anknytning till det europeiska flygväsendet. Tror man så varmt på flyget och dess framtid, som herr Jones Erik Andersson gjorde, då förstår jag icke, hur man kan gå emot

ett sådant här förslag, som avser anordnandet av nödländningsplatser. Men han trodde visst, att det skulle flyga fortare med utvecklingen, än vad jag gör.

*Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)*

Härmed vill jag endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad herr andre vice talmannen och herr Törnkvist i Karlskrona yttrade.

Nu har herr Törnkvist framhållit, att detta är ett arbete, som är så utomordentligt bra för de arbetslösa. Jag säger: Att bygga vägar är ett lika bra arbete för de arbetslösa. Sågverksarbetarna i Norrland, som i stor utsträckning gå utan arbete, äro likaväl skickade att bygga vägar som någon annan. Man behöver alltså icke hitta på de här nya landningsfälten för att få arbete för arbetslösa. Det är ju också så, att det redan skickas en del arbetare från Norrland och till Sydsverige för dessa nödhjälpsarbeten. Är det rimligt, att man på så sätt skall skicka bort arbetarna och söndra familjerna däruppe, när det finnes så utomordentligt gott om arbete på platsen? Det ligger högar av ansökningar om tillstånd att bygga nya vägar i Norrland. De äro tillstyrkta av Konungens befallningshavande, de bara vänta på statsmedel för att sättas i gång. Det ligger högar i varje län, så att det finns gott om tillfällen till nödhjälpsarbeten. Och varför icke sätta i gång dessa arbeten lika gärna och slippa skicka arbetare från den ena landsändan till den andra?

Till sist skulle jag vilja säga ett ord till herr andre vice talmannen, eftersom han visst tyckte, att jag trampat honom på tårna.

Hur var det i vintras, när vi behandlade väganslagen, när vi i statsutskottet hade fått majoritet för ett anslag, som gick utöver Kungl. Maj:ts förslag med 300,000 kronor till enskilda utfartsvägar? Sedan debatten pågått en lång stund här i kammaren och klubban höll på att falla för förslaget, vilken var det, som trädde upp och begärde votering, om icke andre vice talmannen? Det förvånade mig på det högsta. Sedan Skåne fått, vilket jag i mitt förra anförande påpekade, sådana utomordentliga fördelar av statsmedel, då stiger herr andre vice talmannen upp och begär votering och vinner med en röst — och det anslag, som skulle gå till utfartsvägarna, föll ifrån Norrland! Det var dock fråga om ett anslag, som endast skulle gå till hälften mot kostnaden. Den andra hälften skulle byinvånarna själva få betala. Det var ett anslag, som skulle räcka för mer än halva Sverige. Jag tyckte det var hårt, att herr andre vice talmannen den gången begärde votering, men jag skall ha det i minnet. Det var ingen broderlig handling, vilken man skulle kunna fordra just från det hållet.

Jag skall inte uppehålla tiden.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i denna fråga. Jag förstår ju mycket väl, att när det gäller framdrivande av ett nytt kommunikationsmedel, det skall finnas motståndare till detta. Så har det varit i alla tider. När järnvägar kommo till i vårt land, fanns det också motståndare mot dem. Jag vet, att när t. ex. järnvägen byggdes mellan Stockholm och Uppsala, kom det ett yttrande ifrån Uppsala, från universitetets myndigheter, vilka sade: »Vi behöva ingen järnväg. Det kan inte bli folk, som åker på järnvägen, ty här gå två diligenser om dagen, och det räcker till!»

Detta var naturligen ett uttryck av samma skaplynn, som vi i dag se yttringar utav. Det fanns människor, som inte trodde på de nya kommunikationsmedlen — då som nu. Jag finner alltså, att herr Olofssons i Digernäs och

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

herr Anderssons i Ovanmyra invändningar endast äro vad man kunnat vänta sig. Det är ju klart, att det skulle komma ett sådant motstånd.

Hur var det, när t. ex. bilarna kommo till? Hur hette det inte då att bilarna voro ett fortskaffningsmedel för överklassen, för dem som hade råd att hålla sig med bil. Det vore blott ett lyxfortskaffningsmedel. Hur är det nu? Har inte herr Olofsson i Digernäs en bil, som han använder? Men när jag satt i lagutskottet år 1906, då var det praktiskt taget en enhällig mening bland lantmännen, att billagen skulle de inte vara med på, men nu ha de ändrat sig sedan den tiden. Nu har man kommit underfund med, att bilarna äro bra att ha. Jag vet inte, men jag antar, att det är många av herrarna, som komma att rösta mot detta anslag, som själva hålla sig med bil.

Hur är det beträffande andra kommunikationsmedel? Hur var det exempelvis med telefonen? Jag vet inte, om det var ett så starkt motstånd emot den, men vilka svårigheter att införa den var det icke från första början? Så har det varit med allting, varför jag finner det alldeles naturligt, att denna sak skall möta motstånd.

För min del ser jag saken litet annorlunda. Jag vill se det så, att flyget är något för framtiden. Vi behöva blott kasta en blick på den kolossala användning flyget har fått ute i världen. Man flyger ju kolossala sträckor från England till Indien o. s. v. Och vilken betydelse har det inte för befordran av människor och post. Det är ju klart, att det icke är av betydelse enbart för dem, som flyga för sitt nöjes skull eller i övrigt kunna ha råd därtill. Blott detta att exempelvis posten kan befordras så snabbt, kommer ju oss alla till godo. Även om det ej kommer den enskilde direkt till godo, så blir det i alla fall nyttigt på ena eller andra sättet.

Ytterligare vill jag endast påpeka att jag är norrlänning liksom herr Olofsson i Digernäs. Herr Andersson i Ovanmyra är visserligen dalkarl och sålunda inte norrlänning i egentlig mening, men han är dock från bygderna norrut. Nu frågar jag dessa herrar: Hur var det med våra järnvägar däruppe, hur var det med norra stambanan, när den drogs upp? Hur är det med den nu? Hur har den burit sig? Hur bär sig Inlandsbanan? Men vilja ni vara av med dessa banor, ni som bo däruppe? Det skulle ni icke vilja, men flyget det vill man inte vara med om, därför att man anser sig icke ha någon direkt nytta därav. Men jag vågar påstå, att vi ha nytta av flyget — icke direkt men indirekt kommer det oss alla till stor nytta.

Vidare skulle jag vilja säga, att vi icke kunna på detta sätt isolera oss helt och hållet från andra. När man över kontinenten och på andra håll skapar flyglinjer, då är det för oss, tycker jag, en viss skyldighet att följa med, så att vi icke bli efter utan följa med i den utveckling, som där pågår.

Att det kan kosta pengar i början, vill jag inte förneka, men om man inte börjar med en kommunikationsled, kan det aldrig bli några inkomster. Varje kommunikationsled, som kommer till, är ju avsedd att så småningom skapa inkomster och detta ha våra järnvägar gjort hittills, tills de fingo konkurrens med bilarna o. s. v. I Norrland finnas många platser, där de icke gjort det och kanske heller aldrig komma att göra det. Jag vill vidare framhålla, att detta ju har betydelse även från den synpunkten, att om en dylik linje kommer till, suger den till sig trafik från andra håll.

Herr statsrådet talade nyss om den finska trafiken. Veta herrarna, vart den tar vägen, om vi icke skapa några kommunikationsmedel? Genom goda kommunikationer däremot dra vi den till oss och behålla den hos oss, liksom vi behålla den norska, om vi draga flyglinjer över Göteborg. På det sättet kan man i verklig mening tala om, att många bäckar små bli en stor å. Men naturligtvis blir det en del kostnader och svårigheter, innan man kommer därhän.

Jag skall berätta en liten historia. På mina resor till Norrland kunde jag första tiden bara resa halva vägen till Hälsingland på järnväg, men så kröp norra stambanan så småningom norrut, och till sist blev det också järnväg mellan Ljusdal och Hudiksvall. Jag reste den vägen en av de första gånger, som tåget gick. Det var då de där gammalmodiga kupéerna med en dörr till varje kupé och inget korridorsystem. Vi satt där några stycken i vår kupé, folk som icke kände varandra. När tåget stannade i Delsbo, kom det en gumma med röd fäll på kjolen fram, öppnade dörren och tittade in. Då sade jag: »Vi ha god tid, så var så god och stig in och titta hur det är!» Då utbrast gumman: »Herre jisses, ha bönnerna betalt allt det där?»

Så är det också med herrarna. Ni resonera på ungefär samma sätt som gumman. Ni tycka, att ni skola vara med och betala för något, som ni icke själva ha något nöje av, men den dag, som ni själva börja flyga, skola ni få se, att det ter sig litet annorlunda.

Jag skall icke yttra mig så mycket om de olika lederna och om den led, som här blivit föreslagen. Det är alldeles uppenbart, att oenighet kan råda om dessa leders sträckning, men så har det också alltid varit med våra järnvägar. Det har alltid rätt oenighet, tills man slutligen kommit fram till att vi fått en led, som man tyckt är lämplig. Herr Olofsson i Digernäs och hans landsmän uppe i Jämtland voro till exempel skulden till att vi fingo en mycket olycklig sträckning på norra stambanan. Därför att man skulle tillfredsställa både Sundsvall och Östersund, så kom banan att gå alldeles som herr Olofssons i Digernäs eget parti, mitt emellan. Den skulle tillfredsställa båda parterna, med det resultatet, att den kom mitt emellan, men det blev icke något gott resultat. Nu menar man, att om man drar leden över Göteborg, så skall man kunna tillfredsställa både den norska trafiken och den finska trafiken. Den led, som man nu föreslår, har dock kommit fram efter en hel hop undersökningar. En liknande oenighet har som sagt rätt även beträffande alla våra järnvägar.

Jag vill icke underlåta, herr talman, att här säga även ett ord om försvaret. Det hjälper icke, att när vi tala om denna sak, ha vi också rättighet att tala om försvaret. Om herrarna haft tillfälle, som jag hade, att under en tid i februari månad vara med på nedrustningskonferensen i Genève, så skulle ni ha funnit, att det fanns knappast något ämne, som det var så mycket tal om som just luftförsvaret och dess betydelse för de olika ländernas försvar. Hela det franska förslaget låg till en stor del just på detta luftförsvar. Jag vill säga, att om nu denna led, som jag hoppas, kommer till stånd, så blir det av stor betydelse, därför att våra flygstridskrafter kunna förflytta sig på ett enklare och bättre sätt, än vad de förut kunnat göra.

Jag skulle till sist, herr talman, blott vilja säga ett enda ord, och det är, att jag tycker, att all tveksamhet borde kunna förflyktigas, när man ser på det utlåtande, som arbetslöshetskommissionen har avgivit. Nu säger herr Olofsson i Digernäs, att vi kunna ju i stället bygga vägar i Norrland, och den saken har också framhållits av andra motståndare till det föreliggande förslaget. Ja, naturligtvis kunna vi göra det. Att vi ha arbetslösa i Norrland, veta vi allesammans, men vi veta också, att vi sökt skaffa sysselsättning åt dem, och vi veta, att det också finns arbetslösa i södra och mellersta Sverige. Att detta är ett utomordentligt lämpligt arbete för de arbetslösa, kan väl ändå knappast förnekas, ty det är ju fullkomligt vitsordat av arbetslöshetskommissionen, som säger, att det är synnerligen lämpligt, att arbetet kan fortgå hela året om, att det inte behövs något dyrbart befäl, att vem som helst kan användas utan att behöva ha någon yrkesskicklighet o. s. v. Jag undrar, när man lägger tillsammans allt detta, om icke detta är ett lika bra arbetsfält för de arbetslösa som till exempel att sätta dem på järnvägsbygge mellan Ulricehamn och Jönköping och mellan Malung och Vansbro. Järnvägar ha icke den framtid längre, sedan

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

vi ha fått automobilkonkurrensen. Jag undrar därför, om icke detta kan vara ett lika bra och lika nyttigt fält för de arbetslösas verksamhet som någonsin de företag, som jag nyss talade om.

Jag vill också säga, att när man måste lägga fram förslag om ett anslag på 25 miljoner kronor för att hjälpa de arbetslösa, så är det icke så olämpligt att av detta anslag använda de 2.5 miljoner kronor, som det här är fråga om, för att skapa detta nya kommunikationsmedel och att göra det just i en tid, när det är lämpligt från arbetslöshetssynpunkt. Ty kammarens ledamöter kunna vara övertygade om att vi komma icke att spara in ett öre på arbetslöshetsanslaget, om vi säga nej till det nu föreliggande förslaget. Det kommer att gå ut i alla fall.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Jag ämnar icke vidare yttra mig om den principiella sidan av saken. Jag begärde emellertid ordet, när herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet gjorde vissa erinringar emot de uttalanden, som blivit gjorda av mig m. fl. Herr statsrådet tyckte icke om, att vi hade framhållit, att, medan Kungl. Maj:t så kraftigt hade höjt bidraget till nattpostbefordran, så hade Kungl. Maj:t minskat det av generalpoststyrelsen begärda anslaget till lantbefordran. Jag står emellertid för vad jag har sagt. Jag kan komplettera herr statsrådets uppgifter, eftersom jag har handlingarna till hands, med, att de nedprutningar i postverkets förslag, som herr statsrådet gjort beträffande anslaget till luftbefordran, inskränkte sig till 60,000 kronor. Det var en sänkning från 650,000 till 590,000 kronor. Vad som i alla fall beviljades, var ju dock 140,000 kronor *mera* än vad som utgick under år 1931. Beträffande anslaget till lantpostbefordran har jag endast sagt, att postverkets förslag har nedskurits med 150,000 kr. under de två senaste åren, och det äger sin riktighet. Att denna nedskärning också måste komma att synnerligen menligt inverka på landsbygdens postbefordran, framgår mycket tydligt av den motivering, som generalpoststyrelsen anförte för sitt krav på en höjning av anslaget i fråga.

Sedan ville herr statsrådet med stöd av siffror från föregående år göra gällande, att denna nattpostbefordran skulle bära sig. Herr statsrådet hade räknat ut, att denna nattpostbefordran förra året hade omfattat 1,800,000 brev och att kostnaden härför skulle ha uppgått till endast 188,000 kronor. Men hade dessa brev i stället befordrats järnvägsledes, så hade denna utgift helt och hållet undvikits för statskassan och postverket.

Det är naturligtvis alldeles riktigt, som herr statsrådet sade, att riksdagen redan i fjol gav Kungl. Maj:t fullmakt att sätta arbetet i gång med dessa landningsfält, men jag förmodar, att eftersom herr statsrådet själv ändå har lagt fram frågan igen, det berott därpå, att herr statsrådet med hänsyn till nuvarande förhållanden känt sig tveksam. Jag har därför utgått från att vi nu hade full frihet att pröva detta förslag, som sålunda på nytt lagts på riksdagens bord.

Sedan skall jag endast säga ett ord till herr Danielsson, som talade om Bromma landningsfält. Han sade mycket lugnt, att statsutskottet har ju sagt, att det förutsätter, att detta fält snart blir iordningställt. Jag vet nu icke vad herr Danielsson har för möjligheter att utöva påtryckning på Stockholms stad därvidlag. Stockholms stad har ju vid sin behandling av frågan beslutat att lägga saken åsido tills vidare. Ett enkelt förutsättande från statsutskottets sida kan väl i så fall näppeligen garantera något omedelbart utbyggande av det landningsfältet.

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Jag skall drista mig att ge en liten replik till herr Lindman, om han möjligen skulle vilja ägna litet upp-

märksamhet däråt. Han var ju som vanligt på sitt mest strålande humör, och det är ju icke så gott att tas med honom i den situationen. När han emellertid gör jämförelser mellan förr och nu, mellan animositeten mot järnvägarna förr och mot flyget nu, och vill göra gällande, att jag hör till dem, som icke tro på flyget, att jag tror lika litet på flyget nu som vad bönderna trodde på järnvägarna förr, så vill jag säga, att herr Lindman måtte icke uppmärksamt ha följt med den redogörelse, jag gav för min inställning till denna fråga, varvid jag uttryckligen sade ifrån, att jag tror på flyget, fastän jag tror på det på ett helt annat sätt än vad herrarna här göra. Beträffande dessa nödlandningsfält ville jag göra gällande, att vi en vacker dag, och jag skulle tro inom en ganska nära framtid, kunna komma i den situationen, att man kommer att betrakta dessa nödlandningsfält med samma ögon som man nu ser på en hel del av statens fiskehamnar, dessa miljonbyggen, som ligga där som ett ständigt spektakel, och som ha kommit till ytterst ringa nytta. Kanske kommer man att fråga sig, hur folk ha kunnat vara så dumma att ställa till med sådana arbeten som dessa landningsfält, som icke fylla något behov. När vi kommit dithän, att man icke behöver dessa fält, och folk kommer och frågar vem det egentligen varit, som kommit på den där idén och som har rekommenderat något sådant, så nödgas man svara, att det har varit herr Lindman & kompani.

Man har också kommit med sådana argument beträffande dessa landningsfält som att, om de icke komma till någon annan nytta, så äro de i alla fall bra för jordbruket. Jag frågade den sakkunnige vid ett tillfälle, när han kom med ett dylikt argument, i vilket avseende dessa fält skulle komma att tjäna jordbruket, och han svarade, att de komma att bli betesmarker och komma att tjäna boskapsskötseln. Boskapsskötsel på nödlandningsfält! Har man då icke tänkt på risken att köra ihjäl dessa stackars kossor, dessa flegmatiska varelser, som det är stora svårigheter att klara på landsvägarna, även då de äro i vaket tillstånd, och ännu värre blir det, då de ligga och sova om näterna.

Det ena med det andra gör, att jag måste säga, att vi få se vem som får rätt, herr Lindman eller jag, om vi leva några år till. Herr Lindman med sitt pigga humör torde väl komma att överleva mig. Men då den dagen kommer, kunna vi i dagens protokoll se vem som har spått rätt, herr Lindman eller jag.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag måste upplysa herr Lindman om att han tagit fullständigt fel på min person, om han tror, att jag är gammalmodig och icke vill vara med om något nytt. Jag kan upplysa om att jag kanske är den förste lantman, som kört bil här i Stockholm. Redan 1905 körde jag bil på Stockholms gator. Det behövdes inga papper på den tiden, utan man körde fritt, precis var man ville. Det fanns inga förordningar om bilar. Jag var också en av de första, som var med om att bygga länstelefon där hemma. Vi sammanslöt oss till små föreningar, som byggde ut linjer från Östersund åt olika håll. Jag var en av de första, som var med i en liten förening, som byggde ut en linje från Brunflo till min socken och vidare till Hackås och Näs. Jag följer med något så när, vill jag säga, på de nymodiga sakerna, men jag vill icke slösa bort alltför mycket pengar. Jag har också varit med på Inlandsbanan men endast delvis. När den frågan först kom upp från en konselj i Göteborg, att det skulle bli en så kallad Pacificbana ända upp till nordligaste Norrland, då var jag en av de första, som motionerade om att det kunde vara nog att börja med Orsa—Sveg och bygga en stump om sänder. Jag har aldrig varit med om att hela sträckan upp skulle byggas en dyrbar bana, på vilken vilka lokomotiv som helst skulle kunna fara, utan jag har haft den me-

*Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)*

Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.
(Forts.)

ningen, att man kunde där ha rätt sig med en tertiärbanan. Då hade järnvägen blivit betydligt billigare, och det hade ändå blivit tillräckligt, ty det är san- nerligen så litet att göra för den banan, att den bara kommer att gå med för- lust ideligen.

Som sagt, herr Lindman skall icke tro, att jag varit med om alla galen- skaper. Det var endast den upplysningen, jag ville ge, att herr Lindman här tagit fel på min person.

Herr Lindman: Herr talman! Både herr Olofsson i Digernäs och jag ha nog i vår dag varit med om många galenskaper, men vi få väl hoppas, att vi också varit med om åtskilliga kloka och förnuftiga saker, så att jag tror icke, att vi behöva diskutera den saken. Här är det endast fråga om, huruvida det är klokt att taga detta förslag eller ej och på den punkten ha vi tydligen olika meningar.

När herr Olofsson i Digernäs säger, att han åkte bil på Stockholms gator år 1905 och fick fara fram hur som helst, så vill jag säga, att då fanns icke den lag, som jag nyss talade om, ty det var år 1906, som jag satt i lagutskottet och denna lag kom till. Det var alltså därför, som man år 1905 fick fara hur som helst. Jag förmodar emellertid, att herr Olofsson i Digernäs, om han då var med i riksdagen, icke satt i lagutskottet och uppträdde emot lagförslaget. Där- emot minns jag mycket väl, att lantmännen i utskottet voro mycket starkt emot denna sak, och det berodde naturligtvis på att de icke trodde på den. De voro icke lika framsynta, som jag vet, att jämtlänningarna i allmänhet bruka vara och äro. De övriga kolleger, som herr Olofsson i Digernäs hade och som voro med här år 1906, sågo det icke på samma sätt som han.

För övrigt skulle jag vilja fråga herr Olofsson i Digernäs, när han talade om flyget och är en sådan motståndare till denna sak: Hur är det? Ha ni icke ett flyg på Frösön, som hjälper till att transportera sjuka? Jag tycker, jag minns, att det till och med har kommit en motion om den saken. Ha ni icke också uppe i Boden ett flyg, som hämtar sjuka och som har utfört utomordent- liga gärningar och bragder? Jag har själv i Carnegiestiftelsen varit med om att belöna sådana, som utfört alldeles storartade bragder vid sjuktransporter. Där ser man, att flyget verkligen kan vara till nytta.

Beträffande mitt humör vill jag säga herr Andersson i Ovanmyra, att jag i allmänhet har gott humör. Det tryter icke på den saken.

Vilken som lever längst av oss bägge, det står i Vår Herres hand, och det kunna vi icke själva avgöra. Det kan ju hända, att ingen av oss får uppleva den dagen, då vi få se vad flygfälten få för betydelse. Men säkert är, att icke blir det bara betesfält. På den långa flyglinje, som i Amerika går mellan New York och San Francisco, användas fälten många gånger just som betesfält och som sädesfält, fastän de kunna användas såsom nödlandningsplatser och äro utmärkta med signaler. Det är ingenting märkvärdigt med det. De kunna an- vändas för bägge ändamålen på samma gång.

Så vill jag bara till sist säga, att när jag talade om motståndet i början mot järnvägarna, var det icke lantmännen, som jag talade om. Om det då var lant- män, som voro emot saken och ställde sig tveksamma, så befunno de sig i gott sällskap, ty det var professorerna i större akademiska konsistoriet i Uppsala, som jag sade voro emot. De, som då voro emot, voro alltså i mycket gott säll- skap.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande utskottets hemställan i förevarande punkt, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen

vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olofsson i Digernäs, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

*Ang.
anordnande
av vissa luft-
fartsleder.*

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5 av utskottets förevarande utlåtande nr 91, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid denna punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vidare gav herr talmannen beträffande det av herr Lundquist i Rotebro under överläggningen gjorda yrkandet i fråga om motiveringen propositioner dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Lundquist i Rotebro begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det under överläggningen om punkten 5 i statsutskottets förevarande utlåtande nr 91 beträffande motiveringen gjorda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 84 ja och 71 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit det av herr Lundquist i Rotebro under överläggningen gjorda yrkandet i fråga om motiveringen.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 6*, angående anslag till flyttning av elektriska ledningar för anordnande av landningsfält för flygplan, yttrade:

*Ang. flyttning
av vissa
elektriska
ledningar.*

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarades avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 7—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. för-
värvande av
mark till
landningsfält
för flygplan.*

Vidare föredrogs *punkten 11*, angående förvärvande av mark till landningsfält för flygplan; och yttrade därvid:

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit; och blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

§ 3.

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.*

Härpå upptogs till behandling bevillningsutskottets memorial, nr 40, med föranledande av återremiss av viss del av utskottets betänkande nr 33 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa.

I betänkande nr 33 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 247, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa hade bevillningsutskottet, såvitt anginge Kungl. Maj:ts förslag rörande tulltaxenummer 227, avstyrkt bifall till propositionen i denna del.

Sedan kamrarna emellertid vid föredragning av nämnda betänkande visat utskottets hemställan, såvitt anginge berörda del, åter till utskottet för ny behandling, hemställde nu utskottet i föreliggande memorial, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 247, i vad densamma avsåge tulltaxenummer 227,

1) besluta, att uti den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan skulle under nummer 227 intagas en anmärkning av följande lydelse:

»*Anm.* Röntgenfilm inbegripes icke under detta nummer utan hänföres till nr 1110.»; och

2) förklara, att tillägget skulle träda i kraft å dag, som Kungl. Maj:t bestämde.

Uti en vid memorialet fogad reservation hade herrar *Örne, Boman, Lövgren* och *Björklund* hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 247, i vad densamma avsåge tulltaxenummer 227.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Björklund**: Herr talman! Vi dimpa ju tämligen häftigt ned från den s. k. stratosfären och hava åter något så när fast mark under fötterna, fastän den icke kan sägas vara så alldeles riktigt fast i alla fall.

Det ärende, som vi nu ha att behandla, var, som kammarens ledamöter minnas, för kort tid sedan föremål för överläggningar i denna kammare. På grund av beslut i första kammaren om återremiss, diskuterades överhuvud taget icke detta ärende här, utan man ansåg lämpligt, att ärendet i sin helhet fick återgå till bevillningsutskottet, så att det på nytt skulle prövas, i vad mån den ställning, som bevillningsutskottet från början intagit, vore den riktiga eller om

man skulle med hänsyn till de fingervisningar, som givits åt utskottet i de olika kamrarna, fatta annat beslut.

Nu finna vi, att bevillningsutskottets majoritet rättat sig efter den pekpinne, som hållits fram för det av både många och lärda män. Det gällde som bekant en rent konstitutionell fråga, huruvida det är riktigt att taga upp detta ärende till behandling, trots att det redan förut behandlats en gång. Jag skall icke fördjupa mig i dessa olika grundlagstolkningar, som ärendet var föremål för förra gången och troligen även kommer att bli föremål för i dag. Den saken överlåter jag åt dem, som bättre kan det än jag. Jag ser på frågan ur rent praktiska synpunkter, och jag undrar, om ett beslut i enlighet med utskottets förslag kan vara lyckligt för ett fortsatt arbete i riksdagen. Regeringens besvärigheter har jag icke att lägga mig i, men jag skulle tro, att det vid åtskilliga tillfällen för en regering, vilken det än må vara, skulle vara tämligen lugnt, om man icke hade gått den väg, som det här är fråga om.

Nu förstår jag mycket väl, att detta är en prestigefråga. Finansministern påstår motsatsen. Men det kan ju ändå icke vara på det sättet, att det ekonomiska i ifrågavarande ärende skall vara avgörande, ty här är det endast fråga om ett belopp av 60,000 kronor, som man i ett hastigt ögonblick råkade få med den gången, vi den minnesvärda söndagen i februari, vill jag minnas det var, innevarande år beslöto vissa tilläggstullar. Man hade då i propositionen fått med röntgenfilmen och röntgenröret. Det visade sig sedermera, att det rörde sig om ett belopp av 60,000 kronor, fördelade på landets samtliga olika sjukvårdsinrättningar, städernas och landstingens, samt kanske en och annan privatperson, som håller sig med dessa moderna läkarutrustningar. Det samlade beloppet rör sig emellertid blott om 60,000 kronor. Och är det så, att man betraktar detta som utslagsgivande, detta belopp på 60,000 kronor, fördelat över hela landet, då blir förvåningen hos mig verkligen stor. Detta är ju ett nog så beaktansvärt belopp i och för sig, men när det fördelas på så många, så betyder det tämligen litet, och jag vill därtill lägga, att landsbygden och städerna ha samma skattebetalare som staten. Ur den synpunkten borde man alltså icke ha några större invändningar.

Vi äro fyra stycken, som reserverat oss här, och jag vill tillkännagiva, att jag för egen del, och jag tror jag kan tala även för de övrigas del, icke finner det vara någon hjärteangelägenhet, hur riksdagen till sist beslutar i detta ärende. Men vi ha trots det vara lämpligast, att riksdagen och regeringen allt fort fasthålla vid en enligt vårt förmenande gammal god princip, att när ett ärende en gång har i riksdagen behandlats, då bör man icke vare sig från regeringens eller utskottets eller någon enskild ledamots sida försöka återigen taga upp ärendet.

Nu kan man säga, att om det varit så, att man i kamrarna avgjort ett ärende, som lett landet in i äventyrligheter i ekonomiskt eller andra hänseenden, kunde det kanske varit mera berättigat att intaga en sådan ståndpunkt, som bevillningsutskottet här gjort. Jag kan för min del icke inse, att så är fallet, och jag tror, som jag sade i början, att det skulle visa sig lugnast både för riksdagen som sådan och för regeringen att fasthålla vid en gammal god princip, att är det så, att riksdagen fattat beslut i ett ärende ett år, så bör man, såvida icke alldeles utomordentliga omständigheter föreligga, icke rucka på detta beslut.

Det är med hänsyn till dessa enkla synpunkter, herr talman, som jag begärt ordet och varit med om att underskriva den reservation, som finnes vid betänkandet. Jag måste för min del vidhålla detta, därför att jag tror, att det är bäst för oss alla i fortsättningen.

Jag yrkar alltså avslag på Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga.

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 44.

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)*

Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag ger den föregående ärade talaren rätt i att det är en liten fråga, och att det är något helt annat än en prestigefråga. Om jag överhuvud taget haft någon prestige, lärar väl icke prestige förlora på att denna proposition blir avslagen. Jag blev emellertid något förvånad att höra herr Björklunds utläggning. Om herrarna haft propositionen tillgänglig och läst vad som återfinnes på sid. 3, så står herr Björklunds uttalande knappast i god överensstämmelse med den allmänna politik och den sympati, som den föregående talaren alltid lägger i dagen gentemot sådana personer och grupper, som i ganska stor utsträckning drabbas av den tilläggstull, som här kommit med. Jag erkänner villigt och gärna, att denna tulltaxerubrik naturligtvis från början skulle varit försedd med den anmärkning, som nu den sista propositionen här ifrågasätter. Så hade säkert också skett, om det observerats, när den stora tullpropositionen framlades. Men det förstår var och en av kammarens ledamöter, att jag naturligtvis icke kan personligen syssla med en massa tullrubriker utan måste lita på underordnade tjänstemän och ämbetsverk. Då det från dessas sida icke föreslogs, att undantag skulle ske beträffande röntgenfilm, så kom den med på det sätt, som här blivit antytt.

Omedelbart efter riksdagens beslut uppsöktes jag av tvenne läkare, som påpekade förhållandet och framhöllo, vilken ökad tunga detta i själva verket utgjorde för sjukvården, och sedan inkom till Kungl. Maj:t en den 8 februari 1932 dagteknad skrivelse från Svenska radiologförbundet. Däri påpekades, att röntgenundersökningar och röntgenbehandlings- i allt större utsträckning kommit till användning och att detta medfört ökad åtgång av film för ifrågavarande ändamål. Icke minst med hänsyn till valutakursernas stegring har detta jämte den tilläggstull, som beslöts, kommit att verka i hög grad fördyrande. Det anføres i denna skrivelse, att den ordinarie tullen jämte tilläggstullen kommit att utgöra omkring 8 procent av varans värde. Det framhålls vidare, att även för den enskilde patienten, särskilt den mindre bemedlade, som själv hade att erlagga kostnaden för förbrukade röntgenutensilier, innebure denna stegring av omkostnaderna för varje särskild undersökning en icke oväsentlig och kännbar merutgift.

Detta var för mig utslagsgivande. För övrigt har riksdagen gång efter annan uttalat sig för att man bör göra läkemedel och allt, som hör till sjukvården, så billigt som möjligt. Att då öka tullen på en sådan vara som denna, måste ju anses vara oriktigt. Under dessa förhållanden tillstyrkte jag Kungl. Maj:t att framlägga en proposition om ändring i detta hänseende.

Tidigare ställde sig utskottet på en konstitutionell ståndpunkt och menade, att man icke skulle upptaga frågan enär detta skulle strida mot 63 § riksdagsordningen. Men sedan riksdagens båda kamrar underkänt denna ståndpunkt och utskottet hade att taga ställning till frågan från rent praktiska och materiella synpunkter, förefaller det mig egendomligt, jag säger det ännu en gång, att herr Björklund här rest motstånd mot ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att frågan även om den är liten, dock är av den betydelsen, ställd i sitt sammanhang, att den förtjänar en annan behandling och ett annat beslut än det, som herr Björklund förordade.

Herr **Engberg**: Herr talman! Den synpunkt, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anlade på frågan, är i och för sig både begriplig och, jag vill tillägga, mänsklig. Om man bortser från formen för det konstitutionella handläggandet och inriktar sig uteslutande på ärendets materiella innebörd, är det självfallet, att de önskemål, åt vilka herr statsrådet nyss gav uttryck, äro synnerligen behjärtansvärda. Den saken behöver icke diskuteras. Men tyvärr är det så, herr talman, att ett i och för sig behjärtans-

värt önskemål kan vara inlindat i en form, som ger anledning till de allra största betänkligheter.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på ärendets gång. Vi hade i gällande tulltaxa för denna vara en tullsats på 80 kronor per kilogram. Söndagen den 31 januari beslöt vi en tilläggstull på 70 kronor per kilogram för samma vara. Så återkommer Kungl. Maj:t med en proposition, i vilken hemställes, icke att vi skola upphäva tilläggstullen, utan att vi skola göra dessa varor helt tullfria. Nu kan det sägas, att grundlagsfrågan är på förhand i viss mening avgjord genom att kamrarna remitterat denna proposition i vanlig ordning. Det kan nämligen vid sträng grundlagstolkning sägas, att remiss borde ha vägrats av talmannen eller genom att kammaren på yrkande av någon dess ledamot beslutat remissvägran och att i händelse av konflikt mellan kammaren och talmannen frågan remitterats till konstitutionsutskottet för avdömande. Så skedde emellertid icke, utan bevillningsutskottet fann sig vid granskning av Kungl. Maj:ts proposition böra med hänsyn till bestämmelsen i sista stycket av 63 § riksdagsordningen yppa stark tveksamhet angående förenligheten mellan denna propositions framläggande och innehållet i sagda bestämmelse. Det står nu emellertid, mina herrar, uttryckligen i detta sista stycket uti 63 §, att vad kamrarna samstämmade beslutat vare riksdagens beslut. Kamrarna hava samstämmade fattat beslut i saken den 31 januari, och enligt grundlagens ordalydelse skall detta vara riksdagens beslut.

Det har hävdats bland annat av herr Lindman i den debatt, som vi hade här i kammaren vid det förra tillfället, att man finge icke rida så på formen. Och med hänvisning till en mycket sträng grundlagsexpert, nämligen professor Reuterskiöld, hävdade herr Lindman, att man hade rätt från Kungl. Maj:ts sida att återkomma med en proposition, även där det hade fattats samstämmade beslut i annan riktning tidigare.

Jag har tänkt sedan dess åtskilligt på detta problem, herr talman, och jag måste säga mig, att ju mera jag reflekterat, desto äventyrligare har denna grundlagstolkning, som man från herrar Lindmans och Reuterskiölds sida gjort sig till målsman för, tätt sig i mina ögon. Jag gör tankeexperimentet, mina herrar, att man uti olika budgetfrågor kan förfara på detta sätt. Detta är en budgetfråga. Man får fråga: Var går gränsen? Skola tullfrågor överhuvud taget kunna tagas upp till behandling igen, sedan de genom samstämmade beslut av kamrarna äro avgjorda? Var hamna vi då egentligen? Jag nödgas hålla före, att då kan herr statsrådet och chefen för finansdepartementet komma tillbaka med en proposition om, låt mig säga, kaffetullens höjning. Det är nämligen, såvitt jag förstår, icke minsta hinder för något sådant, därest den grundlagstolkning, som här förfäktades förra gången, godkännes, vilket herr statsrådet säkerligen tycker vara det riktiga.

Eller jag skall taga ett annat fall. Mitt under en riksdag äger rum ett regeringsskifte: två regeringar avlösa varandra. Den avgående regeringen har lagt fram en proposition om, låt mig säga, arbetstidslagen med vissa bestämmelser, som, låt vara med mycket knapp majoritet, godtagits av kamrarna genom samstämmiga beslut. Så kommer det en ny regering. Den kan då enligt denna tolkning framlägga en proposition, i vilken den föreslår ett upphävande av de bestämmelser, som den föregående regeringen föreslagit samma riksdag. Jag frågar eder, mina herrar, vart vi egentligen komma med en sådan grundlagstolkning. Håller jag mig till budgetfrågorna, är det från åtskilliga håll ett ofta framställt önskemål, att besluten borde betraktas som preliminära. Och vid olika tillfällen hava ju projekt i den riktningen legat på riksdagens bord, att former skulle skapas, som möjliggjorde preliminära budgetbeslut, som sedan vid riksdagens slut kunde justeras ytterligare.

Såvitt jag förstår, har man med den grundlagstolkning, som här förfäk-

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)*

Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltar.
(Forts.)

tas, i själva verket redan faktiskt ställt sig på ståndpunkten, att budgetbeslut äro att betrakta såsom preliminära. Men jag måste, som jag sade förra gången, hävda, att man gör klokt i att vara mycket försiktig och konservativ i grundlagsfrågor. Man skall icke för tillfälliga behov tumma på grundlagens föreskrifter. Ty börjar man en gång synda, så avlar den ena synden den andra. Och en vacker dag river man upp väsentliga grundvalar i vår svenska grundlag. Och den är enligt min mening en så värdefull tillgång, denna vår grundlag i sin smidighet och uti sin utomordentligt skickliga byggnad, att jag säger för min del, att med varje år, som går, känner jag mig mer och mer böjd att tillämpa hellre en sträng grundlagstolkning än en alltför liberal och välvillig sådan. Ty om man ger sig in på de tolkningsvägar, som det här varit fråga om, är jag rädd för, att det kan inträffa åtskilligt. Antag, mina herrar, att ett beslut fattats med mycket knapp majoritet och att det blir upplyst, att utgången berodde på, att några voro frånvarande, så kan jag mycket väl föreställa mig, att detta kunde fresta en Kungl. Maj:t att kasta fram en proposition på nytt för att taga ett nytt stickprov i samma fråga. Det har enligt min tanke aldrig varit våra grundlagstiftares mening, att det sista stycket i 63 § riksdagsordningen skall kunna tolkas på detta sätt. Såvitt jag vet, finnes det inga precedensfall att hänvisa till.

Nu söker man skapa in casu en viss tolkning i en riktning, motsatt den, som hittills betraktats såsom absolut självklar. Jag kan icke finna, att den sakfråga, som här föreligger, har den utomordentliga vikt, att man skall äventyra en strikt grundlagstolkning.

Det är ur den synpunkten, herr talman, som jag ber att få ansluta mig till det yrkande, som framställdes av den förste ärade talaren.

Med herr Engberg förenade sig herrar *Fast* och *Hallén*.

Herr statsrådet **Gyllenswärd**: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord angående de skäl, på vilka Kungl. Maj:t ansett sig konstitutionellt oförhindrad att framlägga denna proposition även i avseende å detaljen rörande röntgenfilm.

Jag skall då först inskränka mig till att bara i förbigående säga något om tolkningen av § 63 riksdagsordningen. Sålunda frågan, huruvida denna § begränsar också Kungl. Maj:ts initiativrätt på detta område. Jag skall i den delen bara erinra om — vad redan, tror jag, antyddes av herr Engberg — att det finns framstående statsrättsliga auktoriteter, som uttalat den uppfattningen, att § 63 riksdagsordningen inte innefattar något förbud för *Kungl. Maj:t* att framlägga förslag, som innebära ändring av tidigare vid samma riksdag fattade beslut. Jag framhåller härvidlag de namn, som nämndes av en ärad talare i den föregående debatten häromdagen. Det var professorerna Rydin och Reuterskiöld, som uttalat den uppfattningen. Och jag vill också framhålla, att, såvitt jag kan se, finns ett visst stöd för deras åsikt i en riksrechtsdom. Visserligen rätt gammal, nämligen från 1835. Denna dom hänför sig således inte till den nu gällande riksdagsordningen utan till den, som antogs 1809. Men även däri fanns en bestämmelse, som motsvarade nuvarande § 63 riksdagsordningen; jag vill minnas, att det då var § 75. Det var den gången fråga om, att två stånd stannat i olika beslut mot två; sålunda motsvarighet till det fallet, att den ena kammaren stannar i olika beslut mot den andra. I den riksrechtsdomen säges, att förevarande paragraf i riksdagsordningen enligt riksrättens uppfattning icke bestämt uttryckte, att Kungl. Maj:t skulle vara enligt den paragrafen begränsad i sin initiativrätt. Och så hänvisas det till, att grundlagarna skola tolkas enligt sin ordalydelse.

Jag vill emellertid, som antytts, inte i detta sammanhang fästa alltför stor

vikt vid frågan, hur man skall tolka § 63 riksdagsordningen. Vad som var avgörande, när Kungl. Maj:t bestämde sig för att trots det tidigare beslutet i år framlägga denna proposition och låta den omfatta även röntgenfilm, det var, att man ansåg, att man i detta speciella fall icke — hur man än skulle tolka § 63 riksdagsordningen — behövde vara förhindrad att framlägga ett sådant här förslag. Detta därför, att propositionen, jämförd med det tidigare beslutet, var så lagd, att man i själva verket inte kom att vidtaga någon ändring i det tidigare riksdagsbeslutet.

Det beslut, som det här skulle vara fråga om att ändra, är ju det beslut, varigenom riksdagen tidigare i år antog en förordning angående tilläggstullar. Denna förordning, som Kungl. Maj:t sedan utfärdat i enlighet med riksdagens beslut, innefattar i sak det, att i de fall, där enligt gällande tulltaxa skall utgå en viss tull på en vara, det dessutom skall utgå en viss tilläggstull. Och såvitt jag kan förstå — det är väl för övrigt ganska klart — är det så, att även om riksdagen nu bifaller den här sista propositionen också beträffande röntgenfilm, så föranleder detta ingen ändring i det tidigare riksdagsbeslutet. Den förordning, som då antogs, kommer att gälla fullkomligt likadan som förut. Det ändras icke ett ord i den tidigare författningen. Och fortfarande blir det så, att i de fall, då en vara enligt gällande tulltaxa är tullbelagd, skall det utgå även en tilläggstull. Beslutet nu innebär med andra ord, att man ändrar — icke författningen om tilläggstullar — utan vad man ändrar, det är själva huvudförfattningen, den som innehåller gällande tulltaxa. Och ändringen består i, att man under rubriken »fotografisk film» sätter in en anmärkning, som innebär, att rubriken »fotografisk film» i tulltaxan inte vidare kommer att omfatta röntgenfilm. Men denna rubrik i gällande tulltaxa har förut inte varit föremål för något beslut av riksdagen i år.

Nu vill jag naturligtvis medge, att effekten av ett bifall till propositionen i vad den avser röntgenfilm är den, att författningen rörande tilläggstullarna inte får riktigt samma vidsträckta tillämpning som den har förut. Det kommer inte att utgå tilläggstull i samma utsträckning som om man inte ändrat i den gällande tulltaxan. Detta är dock bara ett faktiskt förhållande. Formellt har man inte vidtagit någon ändring i den författning, som beslöts tidigare i år.

Jag ber också få säga, att jag tror, att man kan påvisa tidigare exempel på, att riksdagen i sådana här fall, där man varit formellt försvarad — sålunda formellt icke rubbat på ett tidigare beslut — inte varit alltför sträng, när det gällt att i det här avseendet tillämpa § 63 riksdagsordningen. Jag har funnit ett par exempel på den saken.

Det ena av dessa är från 1909. Där vill jag minnas, att det lades fram en proposition angående lönereglering för landstatstjänstemän. Den framlades i början av riksdagen, men propositionen avslogs då. När det beslutet anmälades för Kungl. Maj:t, ansågs det emellertid, att detta skulle bli alldeles för obilligt, och så hemställde vederbörande departementschef, att Kungl. Maj:t skulle komma med en ny proposition i stället, som innefattade förslag om en tillfällig löneförbättring. Sålunda en del av det, som innefattades i den förut avslagna propositionen. Men den nya propositionen antogs det oaktat av riksdagen utan debatt eller votering.

Ett annat exempel är från året förut, sålunda 1908. Då väcktes i början av riksdagen en motion om att det skulle beviljas anslag till tuberkulosvården, och i motionen åberopades det betänkande, som då nyligen avgivits av den s. k. tuberkuloskommittén. Motionen avslogs emellertid av riksdagen, och av utskottets motivering ser man, att skälet var det att man ansåg, att eftersom frågan ännu inte prövats av Kungl. Maj:t, så borde Kungl. Maj:ts prövning avvaktas, innan riksdagen tog ställning till saken. Den prövningen från Kungl. Maj:ts sida skedde emellertid under samma riksdag. Sålunda kom det längre fram un-

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)*

Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)

der riksdagen en kungl. proposition, som innehöll förslag till anslag för tuberkulosvården, och den propositionen bifölls.

Med detta vill jag framhålla, att jag tror det kan sägas, att riksdagen tidigare varit rätt försiktig, innan riksdagen velat genom en alltför sträng tolkning av § 63 riksdagsordningen binda sina händer. Och jag tror, att man — även under normala förhållanden — och naturligtvis särskilt under de förhållanden, som nu gälla, när det sker ändring snart sagt från den ena dagen till den andra i våra förhållanden, skall vara försiktig att binda sig alltför hårt. Jag understryker emellertid vad jag sade, eller, att jag tror, att riksdagen varit försiktig på denna punkt även under *normala* tidsförhållanden.

I samband härmed får jag kanske säga också det, att jag undrar, om inte ett beslut, som fattats här tidigare i dag, visar, att om man är alltför sträng i tolkningen av § 63, så hamnar man till slut i kaos. Jag syftar härmed på beslutet i dag, varigenom propositionen angående gymnastiska centralinstitutet avslagits. Den propositionen innehöll också förslag till stat för institutet. Skulle man här vara så sträng som reservanterna — och även den föregående ärade talaren — så är jag rädd för att det komme att resultera i, att gymnastiska centralinstitutet finge lägga ned sin verksamhet. Ty efter deras uppfattning kan man väl inte lägga fram ett nytt förslag från Kungl. Maj:ts sida om att bevilja en stat för gymnastiska centralinstitutet. Och det får man väl ändå lov att säga, att det är alldeles nödvändigt att någonting i den vägen vidtages, ty det har väl knappast varit meningen med § 63 riksdagsordningen, att man skulle vara så sträng i tolkningen, att man komme in i absurda förhållanden.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag har begärt ordet huvudsakligen för att få emellan de lärda avhandlingarna från Stockholmsbanken och regeringsbanken sticka in ett ord om de synpunkter, som varit för utskottsmajoritetens avgörande.

När vi behandlade detta ärende förra gången, så erinrade ju kammaren sig, att utskottsmajoriteten hade ställt sig på den ståndpunkt, som här har hävdats av herr Engberg. Personligen hade jag den meningen, att med den tolkningen skulle man hava sträckt sig vidare, således icke bara till filmen. Den meningen delade icke utskottet, men personligen anser jag, att man skulle låtit denna dom gå ut över tre av de olika rubrikerna. Jag vill emellertid icke dölja, att den tveksamhet, för vilken herr Björklund förut här gjort sig till tolk, icke var främmande för utskottet, när det nu andra gången gick att taga ställning till denna sak. Det är ju alldeles självfallet, att man måste vara försiktig i detta avseende. Utskottet var försiktigt föregående gång, och utskottet är försiktigt denna gång, ty utskottet har här förklarat, att orsaken till att utskottet nu går in i en saklig diskussion är motivet för den återremiss, som skedde, när kammaren för ungefär fjorton dagar sedan behandlade denna sak. Utskottet har fattat återremissen som ett ståndpunktstagande och som ett besked åt bevillningsutskottet att upptaga det återremitterade spörsmålet till en saklig behandling, och vid detta sakliga överbäggande har utskottet icke kunnat komma till annat resultat än att tillstyrka den kungliga propositionen.

Jag medger fullt och väl att det är alla skäl att vara så tveksam som möjligt är, ty vi skola naturligtvis icke blunda för att det kan följa konsekvenser med ett hävdande av en princip, som man från visst håll har velat göra gällande, att man är fullkomligt oförhindrad att taga upp ett ärende två gånger. Jag tror, att om man däremot håller tolkningen inom den gräns, som statsrådet Gyllenswärd här gjorde senast, att man således försöker hålla i minnet, att vad det här nu gäller är en justering i den ordinarie tulltaxan, under det att det beslut, som fattades den 31 januari, avsåg en tilläggstull, så kan man icke i framtiden komma och åberopa detta såsom ett prejudikat på det sätt, som herr

Engberg och herr Björklund här hava framhållit. Det är visserligen sant, att med denna not till den ordinarie tulltaxan bringas ur världen även beslutet om tilläggstull i fråga om röntgenfilm, som fattades den 31 januari. Jag har velat framhålla, att jag tror, att utskottsmajoriteten är lika tveksam som de fyra reservanterna om att, därest man driver tolkningen för långt, detta kan innebära vådor för framtiden. Men när riksdagens kamrar genom återförvisande av detta ärende och genom den motivering, som presterades för denna återremiss, har sagt bevillningsutskottet, att det bör ingå i saklig prövning av den föreliggande punkten, har bevillningsutskottet vid denna sakliga prövning icke kunnat komma till annat resultat än att tillstyrka den kungliga propositionen.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr Björklund: Herr talman! Jag sade redan från början, att jag icke behärskade den del av detta ärende, som rörde grundlagstolkningen, men när man här från i all synnerhet regeringens sida mycket starkt hävdar, att det icke kan vara på det eller det sättet utan är på det sättet, och man åberopar vissa grundlagsauktoriteter, vissa framstående män på detta område, får jag säga, att det är väl ändock den sak, varom de lärde tvista. Och det är just det sätt, på vilket de tvista, som gör, att jag för min del i varje fall icke vågat fatta någon absolut ståndpunkt till frågan härvidlag, utan jag för min del har sett den ur praktisk synpunkt. Men då leda dessa praktiska synpunkter mig fram till, icke att komma till det resultat, som utskottet gjort, utan att komma till det resultat, som reservanterna gjort. Jag vill i samband med detta säga till statsrådet och chefen för finansdepartementet, att jag ömmar allt fortfarande för de sjuka och fattiga. Det är icke från min sida någon hårdhjärtighet, när jag ställer mig på den ståndpunkt, jag här gör, men jag hoppas, att man till kommande år skall ändra denna tullsats. Och när jag ser vad skada den gör genom att man tillämpar den ett år mot den skada, som eventuellt kan uppstå genom att riksdagen fattar ett sådant beslut, som nu är föreslaget från bevillningsutskottets sida — när jag väger dessa två saker gent emot varandra, då stannar jag obetingat på den ståndpunkten, att jag säger: Det är bättre att under det år som går människorna få betala den merutgift det härvidlag är fråga om, än att man här fastslår en princip, som riksdagen icke förut, såvitt jag vet, velat vara med om.

Det har från statsrådet Gyllenswärd påpekats, att sådant har förekommit. Ja, men han tillade också, att det var icke under den riksdagsordning, som numera gäller, såvitt jag fattade honom riktigt, annars är det en missuppfattning från min sida. I varje fall var det första exempel, som herr statsrådet nämnde, just av sådan art, att det icke kunde inordnas under den riksdagsordning, som för närvarande gäller.

Jag vill säga för min del, att när man säger från utskottets talesmän, att man är lika tveksam som vi fyra reservanter, så förstår jag icke den synpunkten, när man stannat vid att då utan vidare fränfalla en ståndpunkt, som man förut haft, och gått in för att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Ty då hade man väl i all rimlighets namn bort vidbliva sin förutvarande ståndpunkt, och jag finner det så mycket mera förvånande, som herr Olsson i Gävle ville hävda en betydligt vidare tolkning den första gången, vi hade detta ärende före, än vad vi övriga från utskottet ville. Han ville helt enkelt icke taga med en hel massa rubriker angående tilläggstullen, som togs den 31 januari. Han rådde röra vid rubrikerna men icke vid varan. Vi hava talat endast om varan, som förut var behandlad, men ingalunda om tullrubriken som sådan.

Ja, herr talman, jag skall icke vidare lägga mig i detta. Jag har velat säga,

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)*

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)*

att det är icke någon förändrad sinnets ståndpunkt med hänsyn tagen till att de sjuka och de fattiga behöva få sina läkemedel så billigt som möjligt, utan uteslutande från min och mina medreservanterns sida månheten om att man här i kammaren icke skall gå in för ett sådant instrument, som onödigtvis många gånger, äro jag och mina medreservanter rädda för, skulle oroa arbetet inom riksdagen.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Anderson i Storegården: Herr talman! Det framgår av bevillningsutskottets tidigare betänkande, att det råder tveksamhet inom utskottet, huru denna sak grundlagsenligt skall uppfattas. Då emellertid vid behandlingen i kamrarna förra gången kamrarna togo sin ställning, och då det gäller en grundlagstolkning, det ändock är på det sättet, att då det föreligger olika tolkningar, blir den tolkning gällande, som kamrarna och talmännen äro ense om, har, såvitt jag kan finna, den grundlagsenliga frågan med detta ställningstagande blivit avgjord. Vi hava sålunda icke lagt oss i diskussionen om grundlagsenligheten i ärendet, utan endast prövat denna sak ur dess reella innebörd, och det är då givet, att man måste gå på ett bifall till den kungliga propositionen. Ty det finns ingen anledning att av förbiseende pålägga en tullbeskattning, som man ursprungligen icke har avsett att pålägga.

Det kan också vara av betydelse, att man får en grundlagstolkning, som är sådan, att den icke stöter på allt för oöverstigliga praktiska svårigheter. Det kan ju hända, att det bleve på det sättet, att en finansminister blir ställd inför den situation, att han behöver vid ett senare skede av riksdagen framlägga proposition i ett ämne, som har varit behandlat förut, för att överhuvud taget få medel till att täcka den utgiftssumma, som riksdagen beslutat, eller eventuellt uppkomna nya utgiftsbehov. Detta gör ju givetvis, att en grundlagstolkning, sådan som den professor Reuterskiöld har givit sin auktoritet åt, enligt min uppfattning är den i varje fall ändamålsenligaste.

Jag tror, att kammaren är ense om, att tullbeskattningen på röntgenfilm icke bör höjas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skulle icke begärt ordet i denna fråga, om det icke varit på det viset, att jag blivit apostroferad av herr Engberg för det anförande, som jag hade förra gången vid behandlingen av denna fråga. Jag vill säga herr Engberg, att vad jag då åberopade var vissa auktoriteter, och det var icke bara professor Reuterskiöld, utan det var även professor Rydin, som jag åberopade. Han säger ju, att i varje fall kan en regering lägga fram en proposition, och jag menar, att man behöver icke hava auktoritetstro, — här kan ju den ena auktoriteten säga på ett sätt och den andra på ett annat sätt, så att där kommer ju en lekman på området att stå, som man säger, »mellan två höttappar», — ja, ursäkt mig, jag menar det naturligtvis icke bokstavligen. Men där stå i alla fall Reuterskiöld och Rydin, som hava denna tolkning. Nu har jag också studerat Sveriges grundlag, handbok av Hagman, och på denna punkt säger han, att i analogi med den tolkning konstitutionsutskottet senast år 1900 framställt av uttrycket »väckt fråga» i riksdagsordningen par. 61, måste som ny fråga anses varje yrkande i vilken laglig form som helst, som icke ord för ord överensstämmer med ett redan gjort förslag. Nu har jag icke hunnit se efter, vad konstitutionsutskottet yttrat, huru det förhåller sig med det, utan jag tar bara det som står här och läser upp detta.

Emellertid är det på det sättet, herr talman, att grundlagen skall tolkas efter sin ordalydelse, och här står, som jag tillät mig framhålla förra gången,

att »vad kamrarna sammanstämmande besluta, det vare riksdagens beslut». — Men om ett ämne samma år helt eller delvis upptages återigen, så blir det också riksdagens beslut. Det står icke något förbud mot att göra det. Det står vidare: »Bliva kamrarna ej, efter den behandling ovan är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan» — utom i visst fall — »anses hava för den riksdagen förfallit».

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)*

Nu anförde statsrådet Gyllenswärd den fråga, som varit före idag, nämligen om gymnastiska centralinstitutet. Där är det onekligen på det sättet, att där hava kamrarna stannat vid olika beslut. Första kammaren har godkänt utskottets förslag, och andra kammaren har avslagit hela propositionen. Då skulle ju, som herr statsrådet nyss nämnde, på grund av detta riksdagen icke kunna upptaga den frågan igen, och då skulle icke någon stat kunna komma titl stånd. Frågan skulle vara för den riksdagen förfallen, står det i grundlagen. Skall man tolka den första punkten efter ordalydelsen, skall man också tolka den andra efter ordalydelsen, och »då anses frågan för den riksdagen hava förfallit». Emellertid skulle jag vilja säga, att efter det yttrande, som fälldes av statsrådet Gyllenswärd nyss, så synes det mig, att man skulle egentligen icke behöva gå in på denna fråga nu, man behöver icke knäcka frågan om grundlagstolkningen.

Herr Engberg har dragit upp gardinerna och öppnat fönstren och släppt in alla möjliga vindar i detta spörsmål, och jag vet icke allt vad han målade upp, vad som kunde hända, när man byter om regering och den ville komma med nya förslag och slå omkull vad som beslutats förut, och han framhöll, att om en regering t. ex. fått ett beslut avslaget i en kammare, därför att några av dess meningsfränder varit frånvarande, så kunde regeringen bara lägga fram en ny proposition och skicka bud efter dem och säga: kom nu ty om ni komma blir det majoritet. Det är överdrifter helt enkelt, som icke komma i fråga, att någon regering kommer att inlåta sig på, om detta förslag, som här nu är framlagt, blir antaget. Det är stora överdrifter.

Jag sade vid förra tillfället, att då behöfde vi icke knäcka frågan i annat avseende, vill jag minnas, än det om Kungl. Maj:t har rätt att framlägga proposition eller icke, och jag sade, att enligt Rydin kunde Kungl. Maj:t framlägga en proposition i samma fråga, följaktligen behöfde vi icke knäcka frågan annat än vad den angick Kungl. Maj:ts rätt att framlägga proposition. Nu menar jag, att man kan även avstå från detta, och man kan säga, att det som anförts från statsrådsbanken — det tillfredsställer mig åtminstone — bör vara tillräckligt för att kunna vara med på detta bevillningsutskottets förslag, utan att man alls behöver gå in på någon som helst grundlagstolkning.

Det är därför jag menar, att kammaren kan med fullkomligt sinneslugn gå på det, som utskottet här föreslagit.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att detta stycke i 63 § riksdagsordningen, som vi diskutera, det sönderfaller i två åtskilda bestämmelser. Det heter först: »Vad kamrarna sammanstämmande besluta, det vare riksdagens beslut». — Beslutet den 31 januari var fattat sammanstämmande av båda kamrarna. — Sedan kommer bestämmelsen om de fall, där kamrarna stannat i olika beslut och som är formulerat på följande sätt: »Bliva kamrarna ej, efter den behandling ovan är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan, utom i de fall 65 § upptager» — det gäller nämligen gemensam votering — »anses hava för den riksdagen förfallit».

Man skiljer alltså i grundlagen strängt mellan de fall, där kamrarna fattat sammanstämmande beslut, och de fall, där de stannat i olika beslut. I det senare fallet är det endast därest frågan går till gemensam votering, enligt 65 §, som det kan bliva beslut. När därför herr statsrådet Gyllenswärd tog dagens fråga

Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)

som ett exempel, som han ville spela ut emot min tolkning, måste det, herr talman, bero på en missuppfattning från hans sida. Ty dagens beslut har icke fattats sammanstämmande av kamrarna. Andra kammaren har fattat *ett* beslut, och första kammaren har fattat *ett annat*. Andra kammaren har avslagit utskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition och alla framställningar i frågan; första kammaren har tagit utskottets förslag. För att det skall bli ett beslut i grundlagens mening av den frågan, måste det ske, som här finnes angivet i det av mig nyss upplästa stycket, då måste frågan för att det skall bli beslut gå till gemensam votering. Kan detta icke ske, har frågan förfallit för denna riksdag.

Spörsmålet huruvida det behövs en kunglig proposition för att liksom återställa den gamla staten för gymnastiska centralinstitutet blir en särskild fråga, som i synnerhet herrar konsulter inom regeringen få taga itu med och söka knäcka. Jag skall i detta sammanhang icke uttala mig om formen därvidlag. Det finns naturligtvis olika möjligheter att där välja emellan. Men vad jag har velat hävda är, att när sammanstämmande beslut fattats, så är det beslutet den riksdagens beslut.

Här försöker man nu att gent emot detta säga, att det är att måla orimligheter. Herr Lindman menade, att jag överdrev, om jag, såsom jag här uttalat, fruktade konsekvenser av detta vid regeringsskiftet o. d. Ja, jag undrar, om det är att överdriva. Ty kom ihåg, mina herrar, att herr statsrådet Gyllenswärd nödgades gå tillbaka ända till 1835 för att finna vad han trodde vara ett parallellfall. Men även där tog herr statsrådet fel. Ty från 1835 kan endast inhämtas ett fall, där det gäller olika beslut mellan stånden. Här är det fråga om sammanstämmande beslut. Herr statsrådet kan icke i 1835 års fall söka något som helst stöd för en tolkning i denna sak, eftersom detta fall grundar sig på sammanstämmande beslut, medan 1835 års fall, som herr statsrådet riktigt omnämnde, gäller motsatta beslut mellan stånden. Vid sådant förhållande nödgas jag, herr talman, vidhålla, att man gör klokt i att hålla sig till en strikt tolkning.

Det har nu sagts under hand — det har icke sagts öppet i kammaren, men det har sagts under hand av ett par grundlagsexperten här — att om vi stryka orden: »Bliva kamrarna ej, efter den behandling — —» o. s. v., så återstår endast: »Vad kamrarna sammanstämmande besluta, det vara riksdagens beslut». Och då efterlyser man — det gjorde också herr Lindman — förbudet. Ja, då återkommer jag till den replik, som herr Lindman gav mig en gång 1918, då vi debatterade grundlagen här i riksdagen, och då han sade, att det finns i den gamla kadettinstruktionen en bestämmelse, där det står, att kadetten må icke inbilla sig, att det som här icke är uttryckligen förbjudet därför skulle vara tillåtet. Även denna gång passar den repliken. Det finns i vår svenska grundlag åtskilligt, som icke är uttryckligen förbjudet, men som därför icke är tillåtet. Och i sådana stycken, där man är tveksam, bör man alltid tänka på konsekvenserna. Man bör ställa frågan så här: låt vara, att detta fall är ganska oskyldigt, men det är ändå en sak, som kanske kan få konsekvenser; och vilka bli dessa konsekvenser? Då får man fortsätta att tänka sig, huru det gestaltar sig i tillämpningen på andra frågor. Var går gränsen, och var hamna vi? Gärdet är då upprivet. Och det är detta, som jag för min del såsom gammal ledamot av konstitutionsutskottet icke kan stillatigande finna mig i, att man så här utan vidare vill införa en grundlagstolkning, som kan leda till dylika följder.

Eftersom herr Lindman åberopade min ärade vän, professor Carl Axel Reuterskiöld, som helt plötsligt blivit hans auktoritet, kan jag också få läsa upp vad professor Malmgren skrivit i denna fråga. Han säger så här: »Ett vid en riksdag fattat beslut får icke upprivas eller ändras vid samma riksdag. Har

ett positivt beslut fattats, skall detta verkställas. Ha försöken att få ett dylikt beslut till stånd misslyckats, får man vänta med ett påtänkt nytt försök till nästa riksdag.» Det är ganska klara verba. Där står, som sagt, auktoritet emot auktoritet.

Nu gjorde herr statsrådet ett försök att trola bort en post i räkningen. Vi ha först tulltaxans tull på 80 kronor per kilogram. Vi ha vidare den tilläggs-tull, som beslöts den 31 januari, på 70 kronor. Herr statsrådet säger, att här sker nu icke någon ändring i beslutet av den 31 januari, d. v. s. i tilläggstul-len, utan det sker en ändring i den ordinarie tulltaxan. Ja, jag höll på att till-lägga: simsalabim, herr statsråd! Vart togo de 70 kronorna vägen, som be-slötos den 31 januari i år? Herr statsrådet säger, att det gäller bara en ändring i den ordinarie tulltaxan; vi plocka alltså bort de 80 kronorna. Men, herr statsråd, även de 70 kronorna försvinna. Jag trodde, att det innebar en ändring i beslutet av den 31 januari, men det gled herr statsrådet behändigt förbi.

Med all aktning för mina ärade motståndare nödgas jag, herr talman, säga, att deras argument, åtminstone hittills, enligt min tanke icke äro bärande.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att till herrarnas övervägande framhålla en synpunkt, som efter mitt bedömande bör kunna verka därhän, att man med en viss tolerans ser på regeringens och utskottsmajoritetens grundlagstolkning i detta fall. Det skulle kanske räcka med en rent formell synpunkt. Enligt de sista raderna i § 63 riksdagsordnin-gen innehåller grundlagen ett förbud mot en frågas upptagande på nytt vid en riksdag endast i det fall, att kamrarna fattat olika beslut. Det rättsfall, som där beskrives, föreligger ju icke här, eftersom kamrarna i denna fråga en gång fattat sammanstämmande beslut. Och huru det förhåller sig med rätten att återupptaga frågan, då sammanstämmande beslut föreligga, därom uttalar sig helt enkelt och simpelt icke riksdagsordningen. Å andra sidan måste man ju erkänna, att det blivit en »convention», som det heter på det engelska parlamen-tariska språket, en sedvänja, att en fråga skall betraktas såsom avgjord, att den icke bör upptagas på nytt, sedan den väl en gång varit föremål för riks-dagens beslut, även i det fall, att det är sammanstämmande beslut, som före-ligga. Det har blivit ett slags convention. Hela vår budgetlagstiftning är för övrigt byggd på sådana »conventions».

Tillämpar man emellertid, som sagt, en strikt formell grundlagstolkning — att grundlagen skall efter sin ordalydelse tillämpas — så synes det mig, som om man skulle ha fria händer i detta fall. Men då står, som jag också nämnde, å andra sidan emot detta formella betraktelsesätt hänsynen till den gällande sedvänjan. Och brott mot denna sedvänja bör enligt mitt förmenande förekom-ma endast i yttersta undantagsfall. Och jag skulle tro — och här kommer jag till den synpunkt, som jag ville framhålla — att här föreligger ett fall, som kan berättiga till ett undantag. Vad är det, som här har hänt? Jo, på grund av omständigheternas makt nödgades regeringen i slutet av januari i år lägga fram förslag till dessa s. k. söndagstullar, och, även på grund av omständig-heternas makt, tvingades riksdagen därvid att avstå från begagnande av mo-tionstiden. Meningen med den där bestämmelsen om tio dagars motionstid är ju den, att det utifrån samhället skall vara möjligt att komma fram med in-vändningar emot ett framlagt förslag. Det skall beredas tillfälle för pressen och för korporationer och sakkunniga att föra fram till riksdagens ledamöter sina synpunkter. Och då kunna riksdagens ledamöter genom motioner föreslå ändringar i det framlagda kungliga förslaget. I detta fall har, som sagt, ge-nom ett nödtvång denna motionstid gått under bordet, om jag så får säga. Det har i själva verket betytt ett slags lädering av allmänna intressen. Den kri-tik, som under den regelmässiga motionstiden skulle beredas tillfälle att kom-

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.*

(Forts.)

Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)

ma fram, har varit avspärrad. För att liksom reparera de sår, som på det sättet slagits i vår konstitutionella rätt, har, sedan det från samhällets sida förts fram legitima synpunkter, Kungl. Maj:t, om jag så får säga, velat skapa ett surrogat eller en kompensation för den förlorade motionstiden. Om man på det sättet noggrant begränsar och restringerar fallet, tror jag, att man med större tolerans skulle kunna acceptera denna företeelse, som vi här diskutera.

Vad sedan beträffar den andra frågan, som i detta sammanhang varit dryftad, nämligen om vad som nu skall ske efter beslutet om gymnastiska centralinstitutet, måste jag säga, att om man tillämpar bestämmelsen om den ordgranna tolkningen av grundlagen, så ligger den frågan mycket svårare till. Ty där delar jag icke herr Engbergs mening. Här föreligga dock i detta speciella spörsmål olika beslut av kamrarna. Och det finnes uttryckligen sagt i 63 § riksdagsordningen, att frågan då är för den riksdagen förfallen. Men en grundlag får i alla fall icke tolkas på det sättet, att statsmaskineriet skall på en viktig punkt helt avstanna. Jag tror, att man i det fallet får taga sin tillflykt till en gammal, hävdvunnen grundlagstolkning av en annan paragraf. Det är en paragraf, som annars mycket sällan blir framdragen i ljuset i våra dagar, nämligen 4 § regeringsformen, där det står: »Konungen äger att styra riket.» Det betyder helt enkelt och simpelt, att det är regeringsmaktens sak att se till, att förvaltningen hålles i gång. När då genom förbiseende från riksdagens sida någonting går i baklås, har regeringen skyldighet att taga initiativ för att sätta maskineriet i gång igen.

Ur dessa synpunkter, herr talman, har jag velat se denna sak.

Herr statsrådet Gyllenswärd: Herr talman! Med anledning av herr Engbergs sista anförande ber jag att få framhålla, att de lärda herrar, som kommenterat grundlagen, äro ense om att man måste på samma sätt behandla båda de fall, herr Engberg talade om, nämligen dels sådana där riksdagen fattat positiva beslut, och dels sådana där man försökt fatta positiva beslut men misslyckats. Och denna mening omfattas, såvitt jag kan finna, av kommentatorerna till grundlagen, vare sig man, såsom professor Malmgren, har den uppfattningen, att § 63 riksdagsordningen begränsar även Kungl. Maj:ts initiativrätt, eller man, såsom professorerna Rydin och Reuterskiöld, anser, att bestämmelsen icke har avseende å Kungl. Maj:t.

Eftersom herr Engberg citerade professor Malmgren, får jag kanske i detta sammanhang läsa upp vad han säger rörande bestämmelsen, att motion kan väckas — efter den ordinarie motionstiden —, då den föranledes av under riksdagen inträffad händelse. Däröfver säger han så här: »Om en fråga förfallit därigenom att kamrarna stannat i olika beslut, kan detta visserligen få tjäna som anledning för väckande av motion efter den stadgade motionstidens utgång, men detta får icke innebära den fallna frågans återupptagande till förnyad behandling.»

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag tror, att ju längre vi diskutera denna fråga, ju mer invecklad kommer den att te sig för oss alla. Jag skall därför icke alls lägga mig i den tvist, som uppstått mellan regeringsbanken och konstitutionsutskottets nuvarande och förutvarande ledamöter.

Jag begärde ordet närmast därför, att min vän, herr Björklund, uttalade sin synnerliga förvåning öfver att utskottet ändrat mening. Och framför allt sade han, förvånade han sig öfver att herr Olsson i Gävle, som velat ha en ännu strängare tolkning, hade ändrat mening. Jag hävdade ju förra gången, frågan var före, den uppfattningen, att tre av rubrikerna rätteligen icke bort kunna komma upp, därför att de berördes av tilläggstullsbeslutet. Det skulle sålunda endast vara punkterna om förtätade gaser och röntgenrör, som det sedan

skulle vara möjligt att taga ställning till. Men vad skall en stackars fattig syndare göra? Den mening jag hävdade underkände bevillningsutskottet; den mening bevillningsutskottet hade underkändes genom talmännens i båda kamrarna ställningstagande till denna sak och genom kamrarnas återremiss. Då finns det ju i hela denna soppa av underkända meningar överhuvud taget intet annat att göra, än att en syndare får omvända och bättra sig, och det är vad man tydligen har gjort.

*Ang. vissa
ändringar i
gällande
tulltaxa.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering i vissa fall för befattningshavare i statens tjänst, i vad angår befattningshavare under elfte huvudtiteln;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, m. m.;

nr 48, angående viss ändring av § 60 i reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 5.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående kontroll å tillverkningen av samt handeln med margarin, margarinost, fettemulsion och konstister m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.*

I en den 19 februari 1932 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 114, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, förklarat sig vilja inhämta riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning angående kontroll å tillverkningen av samt handeln med margarin, margarinost, fettemulsion och konstister, m. m.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 198 av herr *von Heland*,

nr 300 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.*,

nr 301 av herr *Jönsson m. fl.*,

nr 302 av herr *J. Fritiof Gustafson m. fl.*,

nr 303 av herr andre vice talmannen *Nilsson m. fl.* och

nr 314 av herrar *Gottfrid Karlsson* och *August W. Johansson* samt

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

inom andra kammaren:

- nr 300 av herr *Anderson* i Storegården m. fl.,
- nr 440 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl.,
- nr 441 av herr *Gustafson* i Kasenberg m. fl.,
- nr 442 av herrar *Bengtsson* i Kullen och *Olsson* i Berg,
- nr 447 av herr *Nordkvist* m. fl.,
- nr 448 av herr *Persson* i Grytterud m. fl.,
- nr 449 av herr *Nordkvist*,
- nr 450 av herr *Nygren*,
- nr 451 av herrar *Sjöström* och *Wijkander*,
- nr 465 av herr *Carlström* m. fl. och
- nr 466 av herrar *Magnusson* i Skövde och *Nordkvist*.

Utskottet hemställde,

- 1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t
 - a) anmäla, att det för riksdagen för yttrande framlagda förslaget till förordning angående kontroll å tillverkningen av samt handeln med margarin, margarinost, fettemulsion och konstister, m. m. föranlett de erinringar och ändringsförslag, som framginge av vad utskottet anfört; och
 - b) anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels föranstalta om utredning angående förutsättningarna för samt verkningarna av att genom skärpta bestämmelser på förevarande lagstiftningsområde eller i annan ordning begränsa avsättningen inom landet av margarin och fettemulsioner, därvid möjligheten av färgning av fettemulsion eller förbud mot dylik varas marknadsförande borde upptagas till särskild prövning, dels ock vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunde föranledas; samt

2) att de av utskottet till behandling förehavda motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under 1), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Uti en vid utlåandet fogad reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson*, *Granath*, *Karl A. Johanson*, *Sköld* och *Uddenberg* — med uttalande att de icke kunnat biträda de av utskottet upptagna förslagen om dels maximering av smörfetthalten hos margarin och dels särskilda bestämmelser om färgen å margarin samt icke finna, att anledning föreläge för igångsättande av den utav utskottet ifrågasatta utredningen — förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att det för riksdagen för yttrande framlagda förslaget till förordning angående kontroll å tillverkningen av samt handeln med margarin, margarinost, fettemulsion och konstister, m. m. föranlett de erinringar och ändringsförslag, som framginge av vad reservanterna härom anfört; och

2) = utskottet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman, ärade kammarledamöter! Såsom framgår av utskottets betänkande, ha jag och övriga socialdemokrater reserverat oss emot den utvidgning, som utskottet har gjort utöver Kungl. Maj:ts förslag. Vi hava ansett, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, icke till sin natur eller sitt innehåll varit sådant, att vi haft någon anledning att motsätta oss detsamma. Det är endast på en enda punkt, där vi liksom utskottet haft någon erinran att göra, och det gäller sista stycket i § 21 angående analysen. Man har nämligen från sakkunnigt håll upplyst utskottet om att det

är omöjligt att fastställa procentsatsen av alla de olika ämnen, som ingå i margarin, och i den delen har därför utskottet föreslagit ändring i Kungl. Maj:ts förslag, men i övrigt hava vi tillstyrkt detsamma.

Men dessutom har utskottet föreslagit en maximering av smörfetthalten i margarin till 3 %, varigenom man skulle omöjliggöra, att det som nu kallas smörblandning finge förekomma. Margarinfabrikanterna hava icke ansett denna sak vara av någon avgörande betydelse, ty de framhålla, att man kan framställa ett gott margarin, bara man har råämnen, som äro av sådan beskaffenhet, att den konsumerande allmänheten kan bli tillfredsställd. Men såsom förhållandena hittills hava varit, har dock årligen icke mindre än ungefär 1,200,000 kilogram smör använts till inblandning i margarin. Jag befarar därför, att jordbrukarna icke komma att ha någon fördel av den föreslagna ändringen i detta hänseende, ty det är knappast troligt, att så stora medborgargrupper i vårt land under nuvarande tidsförhållanden skola komma att övergå till att använda smör i stället för margarin.

Det är en ekonomisk fråga för många inom landet vilka icke ha ekonomisk möjlighet att köpa enbart smör utan äro tvungna att använda det uppblandat med margarin. Och det tror jag icke, att jordbruket kommer att vinna på.

Men det allra svåraste, som utskottet kanske förslagit, det är dessa färgningsbestämmelser, vilka äro hållna i så vaga ordalag, att man knappast kan säga, huru de komma att tillämpas i praktiken. Margarinet skall icke få färgas mera gult än natursmöret är, när det är som ljusast. Jag är övertygad om att det kommer att medföra ofantligt stora svårigheter. Man vill ju ifrån utskottets sida ha en bestämd skillnad i färgen mellan smör och margarin. Det sistnämnda kommer väl att bli nästan vitt, med en liten nyans kanske mot gult. Det kommer kanske att bli som kokossmöret, och det kommer naturligtvis icke att bli tillfredsställande för husmödrarna att använda sådant margarin, då det kommer fram som bordssmör. Man vet ju, vad själva meningen är. Man vill utestänga margarinet, man vill försvåra marknaden för det, och man vill försöka få den svenska allmänheten att använda smör istället. Men jag tycker icke, att tiderna äro sådana, att man skall komma med så långt gående författningsförslag som vad utskottet kommit med för närvarande. Vi leva ju i tider, då stora massor av svenska medborgare äro nästan urståndsatta att försörja sig eller icke kunna försörja sig utan att anlita hjälp. Att då göra det svårare för dem nu, tycker jag icke kan vara riktigt, allra helst som jag icke kan finna, att jordbruket härigenom kommer — såsom vi framhålla i utskottsutlåtandet — att få några fördelar. Det är en gest detta, och man tror, att man skall få högre smörpriser därigenom. Ja, om man skulle gå den vägen, som föreslagits av herr Anderson i Storegården, då skulle det vara möjligt, den vägen nämligen, att det inblandas en viss kvantitet smör och priset på det smör, som användes i inblandningen, bestämmes av Kungl. Maj:t. D. v. s., det skulle bli ungefär som en »inmalning» av smör i margarin. Men går man icke den vägen, kan jag icke finna, att man kan nå det syftet. Och den vägen har ju utskottet avslagit.

Vidare har man nu lagt fram en författning, som Kungl. Maj:t sedan skall utfärda. Men man anser i alla fall, att den författningen är för svag. Man är redan färdig, samtidigt som riksdagen lägger fram detta författningsförslag, att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om ännu mera skärpta bestämmelser angående margarinlagstiftningen. Det är väl något sällsynt, att riksdagen, när den antager en författning eller en lag, samtidigt skriver till Kungl. Maj:t och begär en utredning om ytterligare skärpning i den lagstiftningen eller i detta författningsförslag, som föreligger. Jag tror icke man vinner på detta. Man säger, att i Danmark, där hade man ett färgningsförbud. Men man fann emellertid, att det kringgicks genom att smöret fär-

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

gades i butikerna. Sedan försökte man hindra det genom lagstiftning, och då kom färgningen in i hemmet. Och sedan fann danska riksdagen sig icke kunna uppehålla detta förbud utan upphävde detsamma.

Nu skall man visserligen icke i Sverige införa färgningsförbud, ty det har icke utskottet velat vara med om. Då skulle, säger utskottet, margarinet bliva oaptitligt. Men varför skall man förbjuda, att det får färgas som smör. Jo, man skall kunna skilja det, man skall skilja smöret från margarin. Man har också vänt sig — det ha vi icke haft någon anledning att gå emot — mot olika varumärken, där man kallat margarinet Herrgårdsväxt o. dyl., och sagt, att detta var förvillande för allmänheten. Man har trott, att det varit smör, därför att man hade namn, som erinrade om lantbruk och mejeri. Jag vågar dock säga, att så lång tid har dock margarinet funnits inom vårt land, att allmänheten, när den köper det, vetat, vad det är fråga om. Men på denna punkt ha vi icke velat resa någon opposition, då varan kallas margarin. Men varför förbjuda inblandning av smör? Denna inblandning kommer att ske i hemmen i alla fall. Varför skall man ålägga husmodern att verkställa detta, då det kan verkställas mycket enklare inom fabrikena? Det må sedan ut sättas — det är jag gärna med om, jag har här samma uppfattning, som herr Olsson i Ramsta i sin motion — på förpackningen, huru många procent smör och fett varan innehåller. Då vet allmänheten, vad den köper. Den vet, att så och så mycket smör innehåller varan. Men att förbjuda denna inblandning tycker jag är orättvist, och, som jag sade, detta kommer icke att gynna jordbruket. Det är icke säkert, att konsumtionen kommer att öka med de 1,200,000 kg., som nu gå till smörblandning, utan det kanske kommer att användas rent margarin i stället, fast i detta icke finnes mera smörfett, än det som tillkommer på grund av den kärning i mjölk, som företages.

Vi ha icke kunnat på dessa punkter biträda utskottsförslaget. Vi ha ansett, att Kungl. Maj:ts proposition kan ju godkännas, men vi ha icke kunnat gå med på dessa utvidgningar i densamma, vilka skulle komma att för den stora allmänheten bliva till största obehag och särskilt för fattiga familjer, som icke ha råd att hålla sig med smör. Det skulle för dem bliva ännu mera obehagligt, ifall man gjorde den av utskottet påbudna färgningen. Jag antager, att debatten i denna fråga kommer att bliva lång, och jag kanske får anledning återkomma.

Jag skall inskränka mig till detta och ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av undertecknad m. fl.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Carlström: Herr förste vice talman! Om man skulle taga hänsyn till vad som sagts i pressen om jordbruksutskottets utlåtande i denna fråga, sedan det blev bekant, skulle man kunna tro, att det vore fråga om att Sveriges jordbrukare nu här ville rent av göra något nidingsdåd mot margarinfabrikanterna och margarinkonsumenterna, då man här i en del tidningar knappast funnit nog starka ord för att uttrycka sin förvåning över ett utlåtande sådant som detta.

Jag vill då från början säga, att orsaken, varför jordbruksutskottet nu här gått in för detta förslag, är icke den, att utskottet fattats av något slags jordbrukspolitiskt lättsinne. Man har ej heller framlagt förslaget, därför att man vill åstadkomma någon oreda eller några svårigheter, vare sig för den ena eller andra parten. Vi ha ju inom utskottet gått en smula längre, än vad Kungl. Maj:t gjort i sitt förslag, och det kan vara förklarligt, därför att när den utredning, som Kungl. Maj:t bygger på i sitt förslag, skedde inom de olika in-

stanser, där frågan har varit uppe för undersökning, så var icke läget i fråga om smörpriset eller det ekonomiska läget för jordbrukarna i landet överhuvud taget sådant, som det nu är. Jag vill redan från början säga, att om det vore på det sättet, att man kunde försälja vårt smör på exportmarknaden till ett pris, sådant, att man därför kunde framställa varan, skulle man icke ha något emot att man här i landet använde margarin. Det skulle ju då bara vara en nationalekonomisk och en ekonomisk angelägenhet för litet var att skicka på utlandet den dyrare produkten och försöka nära sig fram med en billigare, som kan finnas inom landet. Men hur ligger saken i själva verket till för närvarande? Jo, om det vore så, att vi hade vår gamla guldkrona kvar, så fick vi i dessa dagar på den utländska marknaden för vårt smör 1.30—1.35 kronor per kg. Nu vill jag fråga, är det någon i denna kammare eller i Sveriges land, som tror, att det är möjligt att producera smör, vare sig till export eller för den inhemska marknaden till ett sådant pris? Jag tror icke, att någon gärna vill påstå det.

När man tager del av den statistik, som finnes på detta område, och ser, att det 1930 förbrukades 38,014,000 kg. mejerismör och 54,925,000 kg. margarin här i landet, kan man göra sig den frågan vart det skall bära hän, om utvecklingen skall fortsätta på detta sätt, och om exportmarknaden i fortsättningen skall ge ungefärligen sådana priser som nu. Vad vilja riksdagens ledamöter då rekommendera Sveriges jordbrukare att göra i avseende på smörproduktionen? Skola vi lägga ned denna produktion? Jag vill, att var och en som går emot denna fråga här i kammaren skall göra klart för sig, vad det nu egentligen gäller. Kan man säga, att vi ha att hoppas på en exportmarknad, som tager emot vårt smör till rimliga pris, då skola vi nöja oss och begära inget ingripande. Eller vill man säga, att vi icke behöva så mycket jordbrukare här i landet, som producera smör? Då är det nödvändigt, att vi gå över på någonting annat, men visa oss då, vad detta andra är. Säg oss, när vi nödgas lämna jordbruk och torva, vad ni öppna för möjligheter för oss på andra områden. Jag är överens med det uttalande, som professor Heckscher fällde för några år sedan, att vi icke skola ha mera jordbrukare i vårt land, än vi behöva. Det är riktigt, det skola vi icke ha. Men jag framställde i sammanhang med den diskussionen den frågan: Kan man visa, att inom industrien och andra näringar kan givas arbete åt det folk som blir överflödigt vid jordbruket? Då ha vi inget emot att befolkningen i Sveriges bygder avtunnas. Då kunna vi icke göra något åt saken. Då är det en naturlig utveckling. Men nu undrar jag verkligen, om man kan finna marknad för industrien på utlandet på samma sätt hädanefter som hittills. Är det icke ändå så, att rationaliseringen jämte varje enskilt lands ansträngningar att tillgodose sitt eget behov så långt det är möjligt, både i avseende på jordbruksprodukter och industriprodukter, gör, att vi få hålla blicken öppen för att vi gå emot en tid, då exportmarknaden såväl i det ena som i det andra avseendet kommer att begränsas. Och då uppstår givetvis den frågan: Skola vi då här i vårt land kunna finna möjlighet att hålla kvar det folk, som nu finnes vid jordbruket, eller möjligen skaffa några flera dit? Det är ur den synvinkeln, som jag sett denna fråga. Och jag vill säga, att om man här under debatten i fortsättningen kan anvisa den ena eller andra vägen med nya exportmöjligheter för smörmarknaden till ett rimligt pris, som man kan producera varan för, eller ökade exportmöjligheter för industrien, så att vi kunna gå över dit, vi som icke kunna försörja oss vid jordbruket, då skall jag gärna ge avkall på kravet i detta fall att söka bereda mera marknad inom landet för natursmör.

Det är huvudsakligen tre punkter, i vilka utskottet har skilt sig eller gått längre än Kungl. Maj:ts förslag. Det gäller då först inblandningen av smör

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 44.

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

i margarin. Där har utskottet uttalat sig för att en sådan inblandning icke skulle få ske. Visserligen skulle margarinet i fortsättningen få lov att tillverkas i mjölk, och sålunda en viss mängd smörfett, högst 3 %, vara tillåten i margarinet, men för övrigt skulle smörinblandning i margarin vara förbjuden. Nu säger man, och det sade utskottets ärade ordförande också, att i avseende på inblandningsförbudet sådana åtgärder kunna icke leda till någon hjälp för avsättningen av smöret inom landet. Ty det är ju ändå 1,200 ton smör, som för närvarande användas i margarinfabriken, och det smöret kan sålunda icke längre få marknad där, och vi måste då vinna den på andra områden. Det är riktigt, men vi jordbrukare tro, att om vi verkligen draga en reell gränslinje mellan smör och margarin på det sättet, att vi säga, att de båda varorna skola vara åtskilda, kommer det att leda till att smöret vinner så mycket större terräng på den inhemska marknaden.

Sedan är det den andra saken och det är färgningshistorien. Det har långt före detta höjts röster inom landet för att färga margarinet med en annan färg än den vita eller gula, och vi veta, att det väckt löje och förargelse, och kanhända med rätta. Men då det å andra sidan talas om att margarinet icke skulle få färgas alls, har man sagt, att man icke rimligen kan vara med om att förbjuda färgning av margarin. Ty i sitt ursprungliga skick ser margarinet otrevligt och grådaskigt ut. Och därför skulle detta vara ett sätt att osmakliggöra detta födoämne. Det vill man icke heller höra talas om. Hur man vänder sig är det lika illa, om det icke alltid får ha samma färg som smör. Ja, jag vill säga, att då vi gått in för att margarinet borde ha en minsta gul färg, ha vi därmed icke sagt, att vi ville *osmakliggöra* margarinet genom färgbestämnelserna. Skulle man icke kunna komma överens om, att när margarinet får ha samma färg som smöret, när det är som ljusast, har man väl i alla fall icke begått något helgerån mot margarinfabrikanterna eller margarinkonsumenterna. Då har man icke gjort det osmakligt. Men varför, säger man, skall man förbjuda vederbörande att följa smörets nyanser så att margarinets färg är likadant som smörets vinter som sommar — ty det säges, att margarinfabrikanterna äro mycket skickliga att följa med smörets färgskiftningar under de olika årstiderna, ifrån blekare gult till mera kraftigt gult, allt eftersom utfodringen inverkar på smöret och dess färg. Jag menar, att talet om att man nu i fråga om färgningshistorien skulle vilja försvåra marknaden för och så att säga misstänkliggöra margarinet, icke är sant. Vi vilja icke misstänkliggöra det, *men vi trodde, att smöret skulle någon gång få lov att skilja sig från margarinet, så att man icke jämt skall behöva ha margarinet i släptåg, att åka snälskjuts på smörets utseende.* Alltid skall man hämta efter — det måste väl vara den anledningen — för att försöka inbilla folk, att det här ser ut som smör och är lika gott. Jag tror därför icke, man kan frambära några vägande skäl mot vad utskottet framhållit rörande färgningshistorien.

Man säger så, att det är omöjligt att få fram den färg som skulle passa. Jag tycker dock, att herrarna, som lansera den meningen, borde ha sådan respekt för tekniken i detta land och den »fingerfärdighet» man här visat på olika områden, att de skulle kunna medge, att framställningen av den färg, man skulle ha, icke torde möta större svårigheter. Och jag tror det skall bli möjligt att framställa en konstant färg för margarinet, som utan svårighet kunde av margarinfabrikanterna tillämpas.

Jag vill säga till herr ordföranden inom utskottet, att då han i avseende på denna färghistoria talade om att det icke var tilltalande med denna färg, kan jag icke riktigt förstå honom, ty han menade väl då, att husmödrarna och förbrukarna ville ha margarinet något gulare. Men strax efteråt i sitt anförande sade han, att det betyder inget, därför att de kunna färga hemma. Ja,

det äro vi överens om, att icke kunna vi stifta lagar, sådana, att vi förbjuda husmödrarna att färga margarinet, som de själva vilja ha det. Jag tror alltså, att även då det gäller den saken, kan man icke med fog påstå, att vi velat begå några helgerån, vare sig då det gäller utseendet av margarinet eller eljest att försöka komma åt detsamma på ohemula vägar.

Det tredje spörsmålet, i vilket utskottsförslaget skiljer sig från Kungl. Maj:ts och reservanternas är frågan om skrivelseförslag angående begränsning av margarinförbrukningen inom landet till smörets fördel. Utskottets ärade ordförande sade, att det var väl mycket ovanligt, att, då man gav vissa anvisningar till en av regeringen framlagd förordning, samtidigt begära en utredning. Det kan ju hända, att det kan synas vara märkvärdigt, men jag måste säga, att i en tid som denna, då situationen är så kritisk för Sveriges jordbrukare, och då det verkligen är fråga om att om möjligt söka göra något och att kasta blicken en liten smula längre än bara tills i morgon eller i övermorgon, är det kanhända icke så orimligt, att man begär en skrivelse i den här riktningen. Av en viss tidning har uttalats en ganska hård dom i avseende på vad man vill i den vägen. Det heter bland annat så här: »Osympatiskt till sitt syfte är slutligen förslaget om utredning av begränsad avsättning inom landet av margarin och fettemulsioner. Margarinindustrien är en lovlig och nyttig fabrikation i så hög grad som någon annan, och margarinet är en del av folknäringen, mot vars hygieniska egenskaper ingen invändning kan resas. Det är helt enkelt odiskt att riksdagen skall medverka till att premiera en producerande klass på direkt bekostnad av en annan och snart sagt öppna ett direkt fälttåg mot en oskyldig och nyttig industri.» Ja, här talar man nu om att det är fråga om att ingripa på något sätt och ekonomiskt premiera en viss folkklass på en annans bekostnad. Det är rent av odiskt! Ja, mina herrar och damer, vad är en vanlig tull, som fördyrar priset på livsmedel? Är den icke ett ingripande till en viss folkklass båtad gentemot en annan? Vad är inmalningstvänget om icke samma ingripande till en viss befolkningsgrupps båtad? Likadant är det med sockerbetssubventionen. Jag kan icke finna, att det är någon skillnad om man i ena fallet ingriper i fråga om brödsäd och sockerbeter och i andra fallet då det gäller animaliska produkter. Men det är en ganska märkvärdig uppfattning, man har här i detta land, att, då det gäller brödsäd och sockerbeter kan man till nöds från andra grupperns sida än jordbrukarna gå med på att här måste något göras, men, då det gäller animalieproduktionen, är det alldeles slut med uppslagen och viljan. Och ändå vet man och påstår, att det är storgodsägarna och de större bönderna, som ha nytta av en prisförhöjning på brödsäd och sockerbeter, men, när det gäller de hundratusentals småbrukarna, som ha att i huvudsak ägna sig åt mjölkhantering och ladugårdsskötsel, då vill man ingenting göra, då säger man: Det är odiskt att göra något! Här ha vi varit samlade under denna riksdag i fyra månader snart, och här har från alla håll talats om att vi måste hjälpa Sveriges jordbrukare, om vi kunde det. Men när det kommer fram ett förslag i syfte att bereda Sveriges jordbrukare och därmed även dem, som driva animalieproduktion, möjlighet att få mer insteg i marknaden med sina produkter så att de kunna fortsätta med sin näring, då säger man: För all del! Ni få ha klart för er, att här skada ni en konsumentgrupp; det är odiskt! Och man försummar aldrig att i samma andedrag tala om arbetslösheten och om dem, som icke ha råd att köpa smör. Jag frågar, hur långt ned skola priserna på livsmedel i allmänhet och särskilt på animalieprodukter i vårt land sjunka för att man icke från våra motståndares sida skall sätta sig emot en prisförhöjning och säga att man icke kan vara med om att företaga något, som kommer att skada de fattiga och nödlidande arbetslösa? Är det meningen, att man, om man får en krona för smöret och 35 och 45 öre för

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

fläsket, slaktad vikt, ändå från visst håll skall säga, att man icke vill vara med om skyddsåtgärder? Skall man alltså säga, att man ingenting kan göra därför, att det finns fattiga arbetslösa, som icke ha råd att betala? Jag tycker det borde vara slut med den trafiken, och jag gratulerar de kammarmedamöter, de må tillhöra vilket parti som helst, som i höstens valstrid vilja resa omkring och säga, att Sveriges riksdag har varit samlad i fyra, fem månader och hela tiden talat om att hjälpa bönderna, och alla Sveriges tidningar ha talat om det också, men, när det vid något tillfälle varit fråga om att gripa in, så har ni icke vågat eller velat. Är det meningen, att animalieproducenterna skola lyfta sig i håret och på det sättet få möjlighet att klara sig, så kunna ni ju tala om det, men säg då för all del ifrån, att det är att ledera konsumenternas intressen att hjälpa animalieproducenterna. Man borde kunna vara överens om litet var, vare sig vi höra till den ena eller andra producent- eller konsumentgruppen och till vilket politiskt parti vi än må höra, att det är angeläget, att folket i detta land i fortsättningen kan utnyttja de arbetstillfällen, som naturligt ge sig, och att de arbetstillfällen, som skapas genom utbyte av varor mellan olika producent- och konsumentgrupper, lämna ett så pass väl betalt arbete, att dessa människor också kunna leva. Det behöves ett ingripande för att natursmöret skall få rum på den svenska marknaden framför en konstprodukt, vars råvaror importeras från exotiska länder eller till stor del bestå av valfett och dylikt. Jag tycker man kunde vara överens om att det är viktigare att landets eget folk, som har att arbeta vid jordbruket, kan få framskapa dessa produkter. Kunta de icke säljas till rimligt pris, så kommer jordbruket att mer och mer krympa samman och gå tillbaka. Jag har vidrört ett ämne förr här i kammaren, och det må förlåtas mig om jag vidrör det i kväll också, då man nu menar, att det här är fråga om ett ohemult ingripande, varigenom man vill försöka att på vissa vägar binda den fria handelns rörelsefrihet o. s. v. Hur är det i verkligheten på andra områden, där vissa grupper anse sig ha rätt att leva? Fråga en byggnadsarbetare eller någon annan hemindustriarbetare, om han icke anser, att det område, där han har sin verksamhet, bör skyddas? På vilket sätt det nu bör skyddas, det spelar ju icke så stor roll, om det bara har samma verkan att höja lönerna så att arbetarna kunna existera på sitt arbete. Därvidlag lägger man sannerligen icke fingrarna emellan, om man kommer från annat håll och vill tränga in på ett arbetsområde eller försvåra möjligheterna för respektive grupper att leva och existera. Det borde väl, tycker jag, icke förundra, om även Sveriges jordbrukare ansåge sig ha rätt att i en sådan tid som denna — då exportmarknaderna mer och mer synas sluta till sina portar och vi äro hänvisade till att i större utsträckning än förut dela vårt lands till- och fränsidor — begära, att den inhemska marknaden bevaras åt landets eget folk. Det är det, som ligger bakom. Det är det, som vi här ha velat och det är det, som har gjorts, att jordbrukarna ifrån de borgerliga partierna inom jordbruksutskottet kunnat ena sig på denna linje. Det är klart, att vi jordbrukare kunna ha olika intresse och olika meningar även i sådana här frågor, och det har naturligtvis icke kunnat undgås, att man även när det gällt den här frågan fått försöka att kompromissa sig fram och finna en medellinje. Det är icke alls någon våldsamhet, som begås vare sig mot margarinfabrikanterna eller konsumenterna. Jag tycker, att man får förlåta, om Sveriges jordbrukare vilja på detta sätt göra något för jordbruket. Det skulle bara varit önskvärt, att för en gångs skull alla inom utskottet varit med och slutit upp på samma linje. Jag brukar ibland under valstriderna, då man kanske blir angripen på visst håll, för att man icke är tillräckligt jordbrukarvänlig, säga, att jag har försökt och jag vill i fortsättningen försöka att i riksdagen medverka till sådana åtgärder, som jag tror vara till nytta för jordbruksnäringen och som icke göra sådan skada,

att man därmed åstadkommer stora svårigheter för det övriga folket. Jag tror, att en jordbrukare får lov att ha denna uppfattning, och jag måste säga, att jag finner det vara underligt, om jordbrukarna här i andra kammaren och alla de, som tala om att de vilja hjälpa jordbruket och försöka se till att någon bättring inträder, vid ett tillfälle sådant som detta skulle säga, att den här historien är något odiöst, som vi icke kunna gå med på och något, som kommer att skada i stället för att gagna. Vi tro icke det kommer att skada, och vi tro, att det kan finnas en smula förhoppning om att denna uppgörelse, kan man kalla den, mellan smöret och margarinet blir till nytta och likaså att en undersökning är berättigad angående nödvändigheten av att bereda större marknad inom det egna landet för smörproduktionen, som jordbrukarna äro i så hög grad beroende av. Jag tror, att vi i detta fall borde kunna enas om att här icke begäres för mycket utan endast vad riksdagens kamrar kunna gå med på.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Carlström förenade sig herrar *Gustafson* i Vimmerby, *Magnusson* i Skövde, *Nordkvist*, *Olsson* i Blådinge och *Bengtsson* i Kullen.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Det torde knappast råda mer än en mening därom, att den gamla margarinförordningen av år 1905 är i starkt behov av en revision, och utredning har i detta avseende, som vi veta, pågått ganska länge. Det förslag till förordning, som nu förelagts riksdagen för yttrande, grundar sig till väsentlig del på ett förslag, som har utarbetats av lantbruksstyrelsen och över vilket åtskilliga myndigheter och korporationer beretts tillfälle yttra sig. Jag har icke anledning att här mera ingående uppehålla mig vid de olika bestämmelserna i förslaget eller redogöra för, i vilka avseenden detta avviker från den f. n. gällande förordningen. Jag har så mycket mindre anledning härtill, som utskottet i de allra flesta punkterna anslutit sig till samma ståndpunkt, som regeringen intagit.

Det är närmast i två avseenden, som man från utskottets sida angående den fortsatta behandlingen av frågan uttalat önskemål, som innebära en viss avvikelse från det förslag, som framlagts av regeringen. Det är då närmast fråga om rätten att blanda in smör i margarin. Det är den ena frågan, och vidare är det frågan om färgning av margarin. Vad angår frågan om rätten att blanda in smör i margarin, så har ju en sådan inblandning förekommit, särskilt under de senare åren, i ganska stor utsträckning. Det förslag, som från början framlades av lantbruksstyrelsen, upptog en bestämmelse att man icke skulle få använda beteckningen »smörblandat», så vida icke procenthalten smörfett utgjorde minst 18 procent. Man ansåg således, att, om blandningen innehöll mindre än 18 procent, fick blandning visserligen äga rum, men det fick icke på varans förpackning eller på annat sätt anges, att margarinet var smörblandat. En liknande bestämmelse förekommer för övrigt i Holland.

I övrigt visar margarinlagstiftningen i olika länder en ganska stor provkarta på skilda bestämmelser i detta hänseende. I två länder, nämligen Danmark och Tyskland, tillåtes i princip icke att inblanda smör eller smörfett. I Danmark tillåtes inblandning av 3 procent smörfett i margarin; i Holland tillåtes 18 procent, beräknat på visst sätt, i England 10 procent, i Finland enligt den nya lagstiftningen 5 procent, medan däremot i Norge den nya margarinlag, som antogs förra året, innehåller en bestämmelse, att inblandning av smör skall obligatoriskt äga rum i så stor omfattning, som av regeringen bestämmes. Den mängd, varmed smör skall blandas in, bestämmes av det behov av inblandning, som föreligger för att det smör, som produceras i Norge och som eljest icke vinner avsättning inom landet, skall kunna gå åt genom att

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

blandas in i margarin. Det är alltså avsikten, att man icke skall behöva ha någon export eller åtminstone icke någon nämnvärd export utan skall blanda in så mycket smör i margarin, att allt producerat smör går åt inom landet. Nu har ju Norge ingen vidare stor överskottsproduktion, så att inblandningsprocenten är åtminstone för närvarande mycket låg. Då man inom regeringen hade att taga ställning till denna fråga vill jag också nämna, att vi också hade kännedom om det förslag, som framkommit från lantmannahåll här i Sverige om obligatorisk inblandning. Yrkande framställdes i höstas på vissa håll om att man skulle ålägga fabrikanterna av margarin att inblanda, som jag tror man tänkte sig, ganska stora mängder smör i margarin för att man därigenom skulle få avsättning för smör och icke behöva exportera så mycket. Jag ber för övrigt också få erinra om att denna tankegång återkommit i en motion från en lantmannarepresentant i denna kammare, som yrkat på obligatorisk inblandning av smör i margarin.

Då regeringen hade att taga ställning till denna fråga, så ansåg man, att beteckningen smörblandning icke borde tillåtas alls. Det har förekommit, att det sålts margarin med mycket liten procenthalt smörfett, ibland bara några få procent, men det har i alla fall på förpackningen angivits såsom prima smörblandat margarin o. s. v. Ibland har på ett braskande sätt angivits, att det varit smörblandning, ehuru analysen sedan visat, att det i själva verket varit en mycket minimal blandning av verkligt smörfett, som förekommit. Men vi ansågo också, att det, även om man räknade med större inblandning av smör, kanske upp till 18—20 procent, alltså ungefär en femtedel av hela varans mängd, i alla fall var oegentligt, att ett smörsurrogat som margarin skulle få begagna sig av smörets namn vid reklamen på förpackningar och dylikt. Och därför stannade vi vid att helt och hållet förbjuda beteckningen smörblandning liksom man också förbjöd andra beteckningar, som på ett eller annat sätt häntydde på lantbrukshållning, mejeriväsende eller dylikt. Jag vill också erinra därom, att frågan om förbud mot inblandning av smör i margarin varit upp till behandling vid de två senaste riksdagarna, och vid bägge tillfällena ha yrkandena på dylikt förbud blivit avstyrkta av jordbruksutskottet, och riksdagen har sedan anslutit sig härtill. Däremot har jordbruksutskottet uttalat, att det funnit det tilltalande, att man angav procenthalten smörfett, som förekom i margarin. Då man övervägde inom regeringen alla dessa olika synpunkter, som kunna anläggas, och de olika uppslag, som framkommit, och tog del av de olika sätt, varpå man löst dessa frågor i skilda länder, stannade man för att man knappast hade anledning att förbjuda inblandning av smör i margarin, så mycket mera som vi visste, att man från lantmannahåll ansett detta ganska fördelaktigt, ty på detta sätt gick dock en hel del smör åt. Man stannade därför vid att i förslaget icke upptaga något förbud mot inblandning och föreskrev, att procenthalten smörfett skulle angivas. Man anslöt sig alltså i detta avseende så nära man kunde till det uttalande, som gjorts av jordbruksutskottet såväl 1930 som 1931. Då förslaget till margarinförordning remitterades till jordbruksutredningen, ansåg denna, att bestämmelserna i detta avseende borde skärpas så till vida, att jämte procenthalten smörfett borde dessutom på förpackningen angivas, vilken procenthalt av andra fettämnen, som förekom i margarin. Man ansåg inom regeringen, att detta var en riktig väg att gå. Vi ha tagit upp denna tanke, som förts fram av jordbruksutredningen, och i förslaget äro alltså upptagna föreskrifter, att man må angiva procenthalten smörfett men endast under villkor, att man samtidigt också anger procenthalten av andra fettämnen, och i detta avseende ha vi föreslagit, att det inte skulle vara någon klumpsumma utan man skulle vara skyldig att angiva, huru många procent av olika slag av växtfett och djurfett, som förekomma i margarin. Jag kan

därför säga, att det förslag till förordning, som föreligger, innebär i denna punkt en nog så väsentlig skärpning av det förslag, som framlades av lantbruksstyrelsen, och vi ha i denna fråga, som jag nämnde, anslutit oss till den ståndpunkt, som intagits av jordbruksutredningen.

Nu har utskottet i denna punkt anslutit sig till regeringens förslag utom i det hänseendet, att det inte vill att man skall föreskriva, att procenthalten av de olika främmande fettämnen, alltså fettämnen, som inte äro smörfett, skall angivas, utan anser, att man skall nöja sig med att angiva i klump procenthalten av annat fett. Man motiverar detta med att det är svårt att genom anays få reda på, vilka andra fettämnen, som förekomma. Jag vet, att det kan vara svårighet att angiva precis hur mycket växtfett resp. djurfett av olika slag, som förekommer, men jag vill dock erinra därom, att enligt förslaget åligger det margarinfabrik att ständigt föra särskild bok över alla varor, som användas vid tillverkningen. Jag hyser den meningen, att kontrollen — en fortlöpande kontroll skall ju ske av margarinfabrikationen — skulle kunna gå till på så sätt, att man på ort och ställe vid fabriken kontrollerar, vilka ämnen, som verkligen användas, låt vara, att man kanske inte helt och hållet kan genom analys få reda på dessa ämnen. Jag kan därför inte neka till, att det förefaller, som om utskottet i detta avseende vill giva förordningen en mildare utformning än som regeringens förslag innefattar.

Emellertid har utskottsmajoriteten dessutom uttalat såsom sin mening, att man borde förbjuda inblandning av smörfett i margarin till högre procenthalt än tre procent, alltså den procenthalt, som gäller i Danmark. Det har uppgivits, att det för närvarande är ungefär 1,200 ton smör, som blandas in i margarin, och man menar väl då, antar jag, att därest förbud mot inblandning på detta sätt sker, skulle dessa 1,200 ton smör komma att användas i alla fall av svenska konsumenter. Jag förmodar, att man menar, att de, som nu använda smörblandat margarin, komma, när det blir förbjudet att blanda in smör i margarin till högre procenthalt än 3, att i stället använda rent smör. Det är ju inte gott att säga, hur konsumenterna ställa sig i detta avseende. Det är möjligt, att en del folk, som nu använder dylikt smörblandat margarin, kommer att i stället övergå till smör, men det kan också hända, att man kommer att säga som så: nu får jag inte smörblandat margarin, men jag tycker, att det rena margarinet är bra — jag vill inte neka till att margarinfabrikationen står högt i tekniskt avseende — och då kan jag mycket väl nöja mig med det rena margarinet. Sker detta, kan jag knappast finna, att smörförbrukningen inom landet kommer att direkt främjas genom ett dylikt förslags antagande. Hela margarinfabrikationen har under de senare åren utgjort något över 50,000 ton, och inblandningen av smör i margarin torde endast utgöra, om jag utgår från en siffra av 1,200 ton, omkring två procent av hela margarinfabrikationen.

Jag har endast velat angiva detta för att därmed visa, att detta inte är någon så synnerligen stor fråga. Jag tror inte, att det spelar så stor roll varken för margarinkonsumenterna eller för jordbruket. Konsumenterna tror jag inte på något sätt skulle bli lidande på saken, men jag vill heller inte säga, att jag tror, att det ur jordbrukssynpunkt är så särskilt mycket att vinna genom att förbjuda inblandning av smör i margarin.

Utskottet har resonerat som så, att vi skola draga en skarp gräns mellan smör och margarin, och jag anser, att det nog ligger något tilltalande i den tanken, att inte blanda ihop två varor av olika ursprung. Man menar, som sagt, att vi skola skilja olika varor åt, och jag medgiver, såsom jag nyss nämnde, att det i och för sig ligger något sympatiskt däri, men jag är oviss huru mycket jordbruket kommer att vinna eller om smörpriset kommer att stiga genom att man eventuellt kan avsätta mera smör inom landet.

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Vad sedan angår frågan om färgning så vill jag medgiva, att under utredningen av frågan har egentligen icke något förslag framkommit om färgning eller färgningsförbud. Man återfinner verkligen i ett förslag av ett hushållningssällskap år 1910 ett yrkande på färgningsförbud, men sedan har det egentligen inte på något håll framkommit yrkande i detta avseende. Jag vet, att i vissa länder förekommit färgningsförbud i margarinlagstiftningen därstädes under en viss tid, men lagstiftningen har i detta avseende ändrats så att för närvarande är det mig veterligt icke något land, som har direkt färgningsförbud eller påbud om att margarin skall färgas på visst sätt. Den proposition, som nyligen framlades för riksdagen i ett av våra grannländer, nämligen Finland, upptog ett förslag om att margarin skulle färgas på sådant sätt, att man kunde skilja det från smör — det angavs inte med vilken färg — men detta förslag lär inte ha blivit bifallet av riksdagen i Finland.

Nu föreslår emellertid utskottet, att man skall visserligen tillåta färgning av margarin men endast en mycket svag färgning. Man skall tillåta färgning så långt att margarinet får samma färg som smöret, när det är som ljusast, men man får inte färga det med starkare gul färg. Jag vill i detta avseende säga, att smöret växlar ju i färg ganska mycket. På sommaren, särskilt vid betesgång, får smöret i allmänhet en starkare gul färg, medan det på vintern i regel är ljusare, och särskilt om utfodringen är svag, blir smöret mycket ljust. Nu vet jag inte, hurudan smaken egentligen är i detta avseende. Jag tror, att somliga människor tycka om, när smöret har en stark gul färg, andra tycka mera om, när det är mycket ljust. Jag vet inte, huru man i allmänhet ställer sig i detta avseende. För egen del tycker jag kanske att det ser mera tilltalande ut, när smöret inte har för stark färg, ty när det har mycket stark gul färg, får man kanske det intrycket, att här är det något, som verkar konstgjort; i detta hänseende är dock som sagt smaken olika.

Jag vill härmed endast ha sagt, att jag tror knappast man kan påstå, att därest man nu tillåter att margarin färgas med svag gul färg, det därigenom blir särskilt oaptitligt och att därför margarinkonsumenterna komma att känna sig särskilt illa berörda — det har jag svårt att tänka mig. Men jag medger gärna att man kan genom det förslag, som utskottet stannat för, möjliggöra att skilja på smör och margarin, förutsatt nämligen, att smöret kommer att färgas med en stark gul färg eller att det t. ex. under sommartiden har en stark naturlig gul färg, så att man kan se en tydlig skillnad. Förslaget innebär alltså en möjlighet att åstadkomma en särskilnad mellan smör och margarin. Det är dock inte säkert, att jag, om jag får en vara framför mig, som har ljusgul färg, säkert kan avgöra, om den är smör eller margarin.

Nu kan man uppställa den frågan, huruvida det kan vara möjligt att i en författning på tydligt sätt ange vad som är tillåtet och icke tillåtet. Att endast i en författningstext säga, att margarin inte får ha en starkare gul färg än natursmöret har, när det är som ljusast, att enbart stanna vid en sådan formulering skulle jag knappast tro vara tillfyllest. Det kan lätt uppstå tvekan om vad som är natursmörets ljusaste färg. Det torde kanske bli nödvändigt att på ett eller annat sätt genom färgprov ange, vilken mörkaste färg på margarin som får tillåtas. Jag vågar icke i närvarande stund säga, om det är möjligt att i en författning införa ett färgprov, som verkligen blir färgbeständigt, som icke kommer att med tiden blekas. Det är möjligt, att det kan gå för sig, men det är en teknisk fråga, som jag icke vågar yttra mig om. Man kan också tänka sig, att man skulle ha färgprov, som funnes tillgängliga på olika platser i landet, där man då kunde jämföra med dessa prov, när tvekan förelåg. Jag vill emellertid i denna punkt säga, att det är möjligt, att man kan finna en framkomlig väg. Jag vågar dock icke åtminstone för närvarande uttala mig med full bestämdhet i det hänseendet.

Vad sedan angår förslaget i övrigt, så är det med tillfredsställelse jag kan konstatera, att utskottet i stort sett anslutit sig till regeringens förslag. Jag nämnde i början av mitt anförande, att det var hög tid på att få den gamla margarinförordningen reviderad. Jag får medge, att det ligger icke så litet sanning i vad som anfördes av den föregående ärade talaren, att margarinet så att säga har åkt snålskjuts på smörets bekostnad. Det har nog varit en ganska fördelaktig snålskjuts många gånger. Man blir verkligen förvånad, då man ser den provkarta på olika förpackningar, annonser och dylikt som förekommer och där man på alla möjliga olika sätt genom vackra bilder av lantgårdar och ladugårdar och mjölkpigor och annat, som ser tilltalande ut, gör reklam för margarin. I fråga om förbud mot dylikt har inte heller från utskottets sida gjorts någon som helst erinran mot det enligt min mening nog så skarpa och bestämda förslag som framlagts. Vidare innehåller författningen en del skärpta bestämmelser rörande kontrollen över tillverkningen, bestämmelser rörande vad som skall iakttagas vid införsel o. s. v. Som en viktig punkt är att märka, att man nu infört särskilda bestämmelser rörande tillverkning, etikettering o. s. v. av gräddliknande produkter, som hädanefter inte få betecknas som konstgräddade utan skola bära samma beteckning som den vilken förekommer i vissa andra länder, nämligen fettemulsion.

Jag vill därför tro och hoppas, att förslaget, eventuellt med den överarbetning, som kan ifrågakomma och vilken givetvis kommer att göras objektiv och saklig och med beaktande av de önskemål som kunna framställas från riksdagen, i den mån de kunna visa sig möjliga och framkomliga, jag hoppas att detta förslag och den förordning, som kan komma att utfärdas, skall leda till att det i framtiden blir sundare och riktigare förhållanden på detta område.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru Nordgren: Herr talman! Herr Carlström har i sitt anförande velat lägga denna sak så, som att var och en som är motståndare till det förslag, utskottet här framlagt, skulle vara ovilligt stämd gentemot jordbrukarna och inte vilja gå in för en hjälp åt dem. Herr Carlström får ursäktas, att jag tycker detta vara att förenkla frågan väl mycket. Man måste väl dock i främsta rummet taga i övervägande, huruvida de åtgärder, som föreslås, innebära någon verklig hjälp för dem, som skola hjälpas. För min del kan jag inte finna att en försämring av margarinproduktionen skulle ha någon avgörande betydelse för beredande av hjälp åt den jordbrukarbefolkning som har sin inkomst av animalieproduktion. Man kan för övrigt konstatera av utskottets utlåtande, att tron på att åtgärder av detta slag skola bli någon verklig hjälp, icke ens finnes hos utskottet självt. Det heter nämligen i utlåtandet på sidan 31: »Det synes utskottet finnas fog för antagandet, att åtskilliga hittillsvarande konsumenter av smörblandat margarin komma att övergå till konsumtion av smör.» Detta vaga uttalande vittnar om att man icke hyser några större förhoppningar om att så blir fallet.

Herr Carlström anförde, att man inte borde spela ut de arbetslösa i detta fall. Häri kan man instämma, men man måste väl ändå se förhållandena sådana som de verkligen äro och då kan man väl inte komma ifrån, att vi ha hundratusentals arbetslösa i vårt land, som inte ha några möjligheter att köpa den dyrare vara, som natursmöret utgör, om de aldrig så gärna skulle vilja det. Vi ha andra tusental, som arbeta med inskränkt arbetstid, tre till fyra dagar i veckan och med inkomster som nätt och jämnt räcka till för att hålla nöden borta från dörrarna. Stora lager av den övriga befolkningen befinna sig också i det ekonomiska läge, att de inte ha råd att utbyta en billigare vara mot en dyrare. När man vet detta, förstår man ju, att de här ifrågasatta åtgärderna inte kun-

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts)

na få någon nämnvärd betydelse för smörproducenterna. Vad återstår då av hela detta förslag? Jo, bara att man här på lagstiftningens väg framtvingar en försämring av ett av de viktigaste näringsmedlen för stora kategorier av de svenska konsumenterna.

Det föreliggande förslaget har av en stockholmstidning betecknats som en attack mot de svenska husmödrarna, vilket är riktigt. Ty här sägs tydligt ifrån i utskottets utlåtande, att man kan inte hindra husmödrarna att själva blanda in smör i margarinet eller att färga detsamma. Då blir ju det hela bara, att man vill försvåra arbetet för husmödrarna, tvinga dem att återgå till gamla förhållanden, sådana dessa voro på den tid, då margarinet var så dåligt att husmödrarna nödgades omarbета det och med tillhjälp av grädde och andra ingredienser samt genom färgning söka få det mera smakligt. Man frågar sig också, vilka samhällskategorier det är, som skulle åstadkomma den ökade förbrukningen av natursmör jordbrukarna förvänta. Ha exempelvis staten och kommunerna råd att bekosta natursmör åt dem som skola besipis å de offentliga anstalterna eller inrättningarna av skilda slag? Är detta inte främst en kostnadsfråga om så skall kunna ske? Säkerligen. År 1930 väcktes motion från bondeförbundshåll i Malmöhus läns landsting, om att man skulle gå in för förbrukning av enbart natursmör på sjukhusen. Jag tyckte för min del, att detta var en rimlig begäran. Ty om några skulle ha natursmör, så borde det väl vara de sjuka. När det så gjorts en utredning om, vilka kostnader ett enbart användande av smör skulle medföra, blev man ganska betänksam, och ehuru det icke gjordes något direkt uttalande emot en dylik anordning, så stannade man i varje fall för så att säga hälftenförbrukning. Man skulle använda natursmör för all utspisning men margarin för matlagning. Av utredningen framgick att exempelvis för Lunds sjukhus, där man under år 1929 hade använt 8,371 kilogram natursmör och 4,870 kilogram margarin, med ett medelpris för smöret av 2 kronor 51 öre och för margarinet 1 krona 15 öre, skillnaden mellan kostnaderna för smör och margarin i sistnämnda kvantitet, 4,870 kilogram, uppgick till inte mindre än 6,623 kronor 20 öre. Detta för bara ett enda av landstingets sjukhus. Liknande erfarenheter har man från andra håll. Med anledning av cirkulär från Kungl. Maj:t företogs en utredning i samma sak vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona. Det visade sig, att merkostnaden för de 125 internerade uppgick till 1,395 kronor för år, med nu gällande smör- och margarinpriser. Då frågar man sig: Är det någon som tror, att i tider som dessa, det är möjligt att använda natursmör vid våra sjukhus, fängelser, ålderdomshem o. s. v. nej, det komme att ställa sig alltför kostsamt och lika väl som vi äro tvungna att iakttaga all nödig sparsamhet, när det gäller statsbudgeten, så måste även våra offentliga anstalter göra detta.

Vad vinner man då med en sådan lagstiftning? Intet annat än att man åstadkommer ett sämre margarin, vilket alla dessa som av ekonomiska skäl icke kunna köpa natursmör måste förbruka. Kan jordbruket ha någon som helst nytta av detta?

När man så kommer till vissa detaljer, exempelvis färgningsförbudet, så måste man säga sig, att detta är rena nonsens. Inte behöver man ha margarinet ofärgat, därför att man skall kunna skilja mellan detta och natursmör. Det finns väl ingen husmoder i vårt land, som inte kan göra det, även om färgen är lika. Mig veterligen finns det heller ingen försäljare av margarin, som utger varan för någonting annat än vad den verkligen är. När man i utskottets utlåtande hänvisar husmödrarna till att färga margarinet i hemmen, så vet jag inte, vad vinst det kan vara för jordbruket, att husmödrarna få detta merbesvär för sin räkning.

Man måste allvarligt reagera mot åtgärder av ifrågasatt slag, vilka komma att drabba alla dessa tusental, som ha det fattigt och svårt förut, men som

åtminstone hitintills haft förmånen att ha ett någorlunda smakligt och gott sovel på brödet i det billiga margarinet. I första hand drabbas fattiga, barnrika familjer, vilka helt enkelt äro oförmögna — även om familjen har regelbundna inkomster — att köpa natursmör. Jag kan taga ett exempel på hur omöjligt detta är, ifrån en familj jag känner, där vid tiden före kriget husfädern hade en inkomst av 18 kronor i veckan. Familjen hade sex barn. Husmodern förklarade för mig, att hon måste gå bort och arbeta varje dag, ty bara margarinet och brödet till de åtta familjemedlemmarna gick till elva kronor i veckan och då blev det endast sju kronor kvar av mannens inkomst till övriga utgifter. Man förstår vilken stor post margarinet är i en stor familj med små inkomster och att det är omöjligt för sådana familjer att använda en ännu dyrare vara. Det finns i vårt land, även om man bortser från de arbetslösa, tusental för att inte säga hundratusental, som existera på inkomster, vilka icke överstiga tvåtusen kronor om året. Dessa kunna heller inte köpa natursmör. Ja, invänder kanske någon. Det åsyfta vi inte heller. Det finns andra samhällsgrupper, som ha råd att köpa natursmör men som föredraga margarin eller smörblandad vara av sparsamhetsskäl. — Ja, men sparsamhet anses ju vara något berömvärd, särskilt i tider av nöd och i kristider. Man bör också bemärka, att dessa kategorier köpa icke margarin för personligt bruk, utan för tjänare och personal, till matlagning och bakning. Detta komma de säkerligen också göra även när margarinet blir försämrat, om detta förslag kommer att gå igenom, vilket man ju inte, efter vad som tilldragit sig här i riksdagen under de senaste veckorna, har någon anledning att betvivla.

I övrigt synes det mig att förbud mot inblandning av smör och mejeriprodukter i margarin är ett något underligt sätt att söka öka avsättningen av dessa produkter. Jag hade bättre kunnat förstå om utskottet hade trätt in för den tankegång som herr Anderson i Storegården framfört i sin motion, nämligen en tvångsinblandning av smör i margarin, vilket det varit mera mening i. Det hade då blivit avsättning för smöret. Med det nu föreslagna inblandningsförbudet kan man snarare befara att de 1,200 ton smör, som nu gå till margarinfabrikationen, icke komma att få avsättning inom landet, utan att avsättningen som helhet minskas med dessa kvantiteter.

Jag är övertygad om, att de här ifrågasatta åtgärderna av husmödrarna ute i landet icke komma att betraktas som annat än rena trakasserier. Alldeles särskilt gäller detta de mindre bemedlade husmödrarna. Det kommer aldrig att lyckas att få fattiga människor att förstå, att man i onödan försämrar en vara, som de äro hänvisade att konsumera för att härigenom framtvinga ökad avsättning för en jordbruksprodukt, som det stora flertalet icke har råd att hålla sig med, ja helt enkelt inte kunna förskaffa sig en ringa bråkdel av, framför allt inte under de nödtider, vari vi nu leva, och som vi väl komma att få dragas med långa tider framåt.

Herr Carlström sade sig vilja rekommendera, att vi i valrörelsen ginge ut till folket och sade, att vi inte ville hjälpa jordbrukarna med detta förslags genomförande. Ja, jag vill säga, att jag skulle vilja rekommendera herr Carlström och andra att gå ut i valrörelsen och tala om för hundratusentals fattiga husmödrar, att man har gått in för en försämring av en nödvändighetsvara som margarin, därtill utan att man kunnat peka på att det kommer att bli till något verkligt gagn för jordbruksnäringen. När denna lagstiftning kommer att omsättas i praktiken och husmödrarna finna sig påtvingade en sämre vara än den de tidigare varit vana vid, så kommer det säkerligen att följa ett bakslag för dem, som varit med om att genomföra en dylik lagstiftning. Detta kan kanske dock ha det goda med sig, att den stora mängden likgiltiga kvinnor, som nu icke bry sig om politiken, få ögonen upp för att politik är något, som i hög grad berör vardagstingen, och att även kvinnorna ha intressen att

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

bevaka vid valen. Herrarna skola därför inte vara så alldeles säkra på, att resultatet, ur valsynpunkt sett, blir det tänkta.

Jag förbiser för min del visst inte jordbrukets svårigheter. Jag anser förvisso, att det ur alla synpunkter är önskvärt, att smöret beredes ökade av-sättningsmöjligheter, men jag tror, att det härvidlag finns andra vägar att gå, som äro bättre. Hur skulle det vara, om man begagnade sig av de medel margarinfabrikanterna anlitat för att göra sin vara känd, nämligen framstäl-landet av en god vara och kraftig reklam för densamma? Jag undrar, om det inte skulle ha varit till nytta för smörproducenterna om man för länge sedan hade verkat för att skyltarna i affärerna »Här säljes margarin» bytts ut mot skyltar med inskriptionen: »Här säljes prima lantsmör och mejerismör till låga priser.» Eller huru vore det om lantbrukarna skulle utbyta de stora skyltar, som nu pryda deras åkrar och på vilka man kan läsa »Pratts bensin» och »Shells bensin», mot skyltar med reklam för deras egna produkter? Det är icke så lång tid tillbaka, då vi i Skåne kunde finna skyltar med reklam för marga-rin vara uppsatta t. o. m. på lantbrukarnas mjölkbord vid landsvägarna. Det skulle säkerligen vara till större gagn för jordbrukarna, om man ginge in för en effektiv propaganda för jordbrukets produkter, än vad som kan ernås ge-nom att man bereder svårigheter för en näring, som ju i alla fall ger syssel-sättning åt tusentals personer i vårt land, och genom att man dessutom för-sämrar ett viktigt näringsmedel för tusentals människor, som av ekonomiska skäl äro hänvisade till detsamma.

Till sist ber jag att få säga några ord om den utredning, som utskottet föreslår. Om det hade gällt en förutsättningslös, objektiv utredning, skulle man inte haft något att invända mot en sådan, men här säges tydligt ifrån i utskottets utlåtande, att den ifrågavarande utredningen syftar till åtgärder för begränsning av margarinavsättningen. Hur har man tänkt sig, att detta skall ske? Det kan inte ske på annat sätt än att man antingen måste fördyra margarinet så mycket, att varan icke tål konkurrens med natursmöret, eller ock-så att man måste ransonera varan, så att den blir tillgänglig blott för de mindre bemedlade. Intetdera av dessa två sätt är att eftersträva; vartdera är synnerligen ekonomiskt oklokt.

Det är väl för övrigt icke meningen att man helt skall rasera våra möjlig-heter till export av smör. Det ekonomiska vanvett, som nu råder överallt i världen, skall väl någon gång övervinnas av det sunda förnuftet. När det in-träffar, böra vi icke ha försatt vårt lands smörexport i samma situation, som vi gjorde under världskriget, då vi flyttade över smöret från den engelska marknaden till den tyska — av snöd vinning kan man säga. Det ha vi fått sota för under tiden därefter. Man gör inte samma dumhet två gånger.

Jag ber att få citera vad herr Olsson i Kullenbergstorp tidigare i dag sade i ett anförande i en annan jordbruksfråga. Han sade: »Vi hoppas väl ändå alla, att vi så småningom skola få andra tider för jordbruket; i annat fall är det hela hopplöst.» — Det är väl under sådana förutsättningar vi få för-söka ordna upp de nuvarande svårigheterna och söka göra det bästa möjliga för avsättning av smöret såväl inom landet som utom.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Johansson i Uppmälby avgivna reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Man kan naturligtvis vid bedömande av denna fråga finna, att här stå starka intressen emot varandra. Den sista ärade talarinnan har ju givit exempel på, hur hon ser frågan från konsumen-ternas sida och vilken oförrätt man enligt hennes förmenande genom denna lagstiftning tillfogar de fattigaste, de, som bäst äro i behov av att få ett billigt näringsämne. Men man får ju även tänka på att det är två andra stora

intressen, som stå emot varandra, å ena sidan jordbruksnäringen gentemot konsumenterna, å andra sidan jordbruksnäringen såsom sådan gentemot margarintillverkningen. Här gäller således att avväga och söka få fram, vad som är det rättvisa och billiga i allt detta. För min del måste jag säga, att när man söker bedöma saken, kommer man väl i alla fall till det resultatet, att utskottet vid sin behandling av frågan gått fram, enligt mitt sätt att se, ganska milt. Det synes mig, som om det omdöme, som fälldes av fru Nordgren, inte är alldeles hållbart och rättvist på det sätt, som hon framställde saken. Hon talade bland annat om, att här skulle man tvinga husmödrarna att blanda smör i margarinet. Ja, det är klart, att de få göra det, om de vilja. Här gäller det ju emellertid att göra något för jordbruksnäringen, och då frågar man sig: Skall man inte underkasta sig ett besvär från konsumenternas sida för att göra detta? Fru Nordgren talade även om att lasaretten på sina håll inte använda smör därför att de inte ha råd därtill. Jag tycker det är beklagligt, om inte våra offentliga inrättningar och överhuvud taget våra kommunala anstalter söka på allt möjligt sätt befrämja svensk produktion och svenskt näringsliv, såväl när det gäller att använda smör å ett sjukhus som de varor i övrigt, som produceras inom landet. Jag menar, att i en sådan tid som denna bör man söka i största möjliga utsträckning göra detta.

Emellertid sade fru Nordgren, att sparsamhet är berömvärd, och det är riktigt, men i sparsamhet får väl också ingå, att man sparar mera på det sättet, att man använder sitt eget lands varor och inte använder importerade varor, då man kan använda en inom landet producerad vara. Även detta är sparsamhet.

När man bedömer denna sak, måste man emellertid, synes det mig, hålla med utskottet därom, att vad som varit det angelägna och ett av huvudsyftena, är ju allenast att söka få en gränslinje mellan tvenne näringsgrenar, mellan margarintillverkningen å ena sidan och tillverkningen av smör å den andra. Man vill få fram bestämmelser, som äro sådana, att inte en produkt, som tillhandahålles allmänheten, lätt kan förväxlas med en annan produkt, och att inte margarin framhålls på ett sådant sätt för den köpande, så att det framstår som om det vore någonting annat än vad det i själva verket är. Det är ju inte meningen att genom denna lagstiftning hindra folk att vare sig köpa eller använda margarin. Man vill endast tala om för den, som köper margarin, att vad ni nu köper är margarin, eller, om det gäller smör, att det är smör. Sedan har ju var och en full rätt att göra vad han vill.

Jag skulle knappast kunna tänka mig, att margarinfabrikanterna, om de söka att se objektivt på denna sak, skulle kunna ha så förfärligt mycket att invända mot det förslag, som här av utskottet blivit framlagt. Det hela är ju ett förslag från Kungl. Maj:t, framlagt för riksdagen för yttrande, och riksdagen går nu att besluta, i vad mån den skall yttra sig om det, och jag anser, att om riksdagen yttrar sig såsom utskottet föreslagit, böra verkligen inte margarinfabrikanterna kunna känna sig förnärmade av det eller deras intressen lida någon skada härav. De få naturligtvis vissa bestämmelser, där de haft större frihet förr och som kunna försvåra det något för dem. Så är ju t. ex. fallet med de mycket omtalade färgningsbestämmelserna, som ju avse, att margarin endast får erhålla den ljusaste smörfärgen, och det är naturligtvis meningen, att vid författningen skall vara fogat ett färgprov, som är lika med den ljusaste smörfärgen. Jag undrar, om man kan säga, att detta är att gå näringen för hårt in på livet? Det är ju i alla fall smörfärg, som margarinet skall erhålla. I England t. ex. är det smör, som är mest gouterat och mest använt, av den allra ljusaste färgen. Det är väl inte troligt, att vårt folk är vant vid detta och anser, i likhet med engelsmännen, att det ljusaste smöret är det förnämsta, utan man kanske tycker, att det ser för ljust ut. Men man vill ju, som

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
in. m.
(Forts.)

jag redan sagt, ha en skillnad och så som förslaget nu ligger, tycker jag inte att man begär någon oförrätt mot margarinfabrikanterna.

Nu ha vi ju fått erfara, att det är nödvändigt att vid inkärning av margarin använda smör i viss grad och att det måste vara en smörhalt av minst två procent. Därför är den högsta smörhalten i förslaget satt till tre procent. Något oaptitligt utseende kan man inte säga, att margarinet får genom de föreslagna bestämmelserna, och inte heller blir det osmakligt. Det blir endast litet ljusare. Vill man, kan man ju i hushållet blanda in smör. Jag förstår inte, att färgningen skall kunna ha den kolossala verkan på dem, som skola äta denna produkt, som man här framställt.

Vad beträffar inblandningen föreslås, att denna får uppgå till högst tre procent. Nu kan man naturligtvis gå den väg, som man har föreslagit, att vi skola blanda in så mycket smör som möjligt, ty då få vi avsättning för smöret. Ja, men då blir ju margarinet dyrare. Inblandningen av smör varierar för närvarande — jag minns inte riktigt siffrorna — från 2 och ända upp till 18 procent, som väl i undantagsfall förekommer, men detta räcker inte till för att taga upp hela vår smörproduktion, ifall vi skulle bli stäckade i vår export. För att kunna göra detta måste man komma till en inblandning, som skulle innebära, att man placerade ut minst 20,000 ton natursmör i 55,000 ton margarin. Och dit kan man inte komma.

Beträffande fettemulsion vill jag, herr andre vice talman, säga, att det, när man sett, vilken utveckling margarintillverkningen tagit, förefaller mig klokt, att man inte låter tillverkningen av fettemulsion gå samma väg, d. v. s. stiga till en kanske från början alls icke anad höjd. Ty det kommer att skada det svenska jordbruket ännu mera genom att dessa fettemulsioner äro fria för tillverkning utan användande av svenska ingredienser. Till slut kommer kanske då den dag, då man blir nödsakad att ingripa mot detta. Det är väl då bättre att försöka hindra uppkomsten av denna fabrikation, om man därigenom kan gagna den svenska modernäringen, vilket jag förmenar att man kan göra.

Vad i övrigt beträffar skrivelsen till Kungl. Maj:t vill jag blott säga, att ingen av oss, som är närvarande i denna sal, kan förutspå vad framtiden bär i sitt sköte. Man kan ju säga, att vi väl någon gång skola komma ur denna tid med dess extrema tullmurar, såsom den ärade talarinnan före mig sade. Men därom veta vi ingenting. Det kan mycket väl hända, att, liksom i Tyskland, tullen på den icke kontingenterade kvantiteten stigit till 136 mark per 100 kilogram, vilket ju är en fullständigt prohibitiv tullsats, tullen i England, det andra från Sverige smörimporterande landet, blir sådan, att vi helt enkelt icke kunna dit exportera smör i samma utsträckning som förut. Är det inte då, frågar jag, förutseende att söka utreda, vad vi skola göra för att bereda hjälp åt den svenska smörproduktionen? Är det inte, herr andre vice talman, nödvändigt, att vi uppehålla denna produktion, som väl är den naturligaste av alla produktionsgrenar inom vårt land. Ty utom skogsbruket och tidigare, ja kanske även nu, järnbruket är väl detta vår naturligaste hantering. Här ha under århundraden för att inte säga årtusenden våra förfäder röjt mark och brutit sten och gjort i ordning sina tegar med otrolig möda. Res över gränsen från Växjö till Blekinge och se, hur de brutit upp dessa massor av sten och lagt dem i stenmurar och stora stenrösen för att möjliggöra produktion av jordbruksprodukter. Skola vi nu vara tvungna att tänka oss, att vi efter allt detta arbete, som generation efter generation utfört, skulle befinna oss i det läget, att vi inte kunna få avsättning för våra jordbruksprodukter? Jag tycker, att det är hart när otroligt, att vi skola behöva tänka något sådant. Men så är verkligheten fallet. Ser jag litet på siffrorna i detta fall, så finner jag, att under det att smörkonsumtionen från 1913 till 1928 ökat med 12 procent, så har margarinkonsumtionen samtidigt ökat till det dubbla. Är detta verk-

ligen en rimlig och naturlig utveckling? Jag vågar tro, att det icke är det. Och samtidigt, som vi se denna utveckling, se vi också, hur smörpriset dalat ned. Det har från sista förkrigsåret, 1913, och till nu gått ned ifrån 265 till 169 öre per kilogram. Vart vill man, att det svenska jordbruket skall taga vägen? Här ha vi fått inmalning och inblandning, och därmed ha vi till en viss grad räddat möjligheterna för den svenska cereala produktionen, den svenska brödsädesodlingen. Och detta har ingalunda skett på bekostnad av kvaliteten. Det har inte gått, såsom herr Engberg sade, att vi skulle blanda grått i brödet. Jag tror inte heller, att utvecklingen i denna fråga kommer att bli sådan, att man behöver befara några olyckor beträffande margarinet för dem som vilja ha det. Det är säkerligen en mycket stark överdrift att påstå något sådant. Däremot är det helt visst ingen överdrift att, såsom jag nyss gjorde och såsom en föregående talare förut gjort, fråga: Vart skall det taga vägen med det svenska jordbruket? Vi anbefalldes att producera animaliska produkter. Vi norrlänningar göra detta i mycket stor utsträckning. Det är ju vår huvudsakligaste produktion, kan jag säga. Men var skola vi göra av dessa produkter, om de inte konsumeras och om priserna gå ned hur lågt som helst? För mig är problemet fullkomligt olösligt, om man inte vill vidtaga nödiga åtgärder för att åstadkomma en höjning av priserna på smör och andra lantmannaprodukter. I annat fall kommer man till sist in på denna väg med statsubvention och statsunderstöd, som vi sett framlagd i den gröna bok, som jordbruksutredningen har kommit med.

Herr andre vice talman, jag har intet vidare att tillägga. Jag vill blott till sist säga, att man icke bör överdriva denna saks betydelse. Jag anser, att margarinfabrikerna inte böra överdriva denna sak, och jag menar, att konsumenterna inte heller behöva överdriva den. Om man går till överdrifter, så skadar man därigenom en så utomordentligt naturlig näring som vår egen produktion av jordbruksprodukter, en näring, som vi under alla omständigheter måste uppehålla, därför att vi inte kunna nedlägga den.

Herr Sköld: Herr andre vice talman! Jag skall för min del följa herr Lindmans råd att inte överdriva denna fråga. Men jag tror, att det är just, vad såväl herr Lindman som herr Carlström i mycket stor utsträckning ha gjort.

Innan jag emellertid kommer in på vad dessa båda talare här andragit, skulle jag vilja anföra några kritiska synpunkter på Kungl. Maj:ts proposition och det arbete, som lett fram till den. Jag tror, att man har lov att säga, att denna proposition och denna fråga bära vittne om, att det är rätt mycket en fabel, då man talar om att vi här i vårt land ha en sådan demokrati, att alla stå lika inför lagen. Jag tror, att denna frågas behandling visar, att alla stå inte lika inför lagen. Om man tittar på denna fråga — det gäller ju här margarinindustrien, dess produktion och konsumenterna — så finner man, att förslaget i denna fråga har ursprungligen uppgjorts av lantbushälsstyrelsen; det har förberetts i jordbruksdepartementet och i riksdagen behandlats av jordbruksutskottet. Det gäller ju här en industrifråga, icke en jordbruksfråga. Om det skulle varit någon mening med den administrativa ordning vi ha i detta land, så skulle förslaget varit uppgjort av kommerskollegium, förberett i handelsdepartementet och behandlat i lagutskott. Jag vill inte säga, att det begåtts något fel mot former och lagar. Men när man suttit i jordbruksutskottet och hört denna frågas behandling, så har man funnit, att denna fråga har, åtminstone i utskottet, behandlats på samma sätt, som om man tänker sig att man skulle låta privathandlarna stifta lag för kooperationen eller kooperationen stifta lag för privathandlarna. Det har varit de argaste motståndarna till margarinindustrien och dess produkter som hand-

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
hadeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

lagt denna fråga. Jag kan inte hjälpa att jag tycker, att denna sak bör påtalas. Det som jag tycker är det otrevligaste i denna sak är egentligen inte det resultat, vartill lagstiftningen kommer, utan den anda, vari förslaget kommit fram. Det är så ofantligt mycket i denna lagstiftning, som verkar trakasserier, som inte har någon betydelse i sak men som verkar trakasserier. Man kan bara tänka på att man kunnat hitta på någonting så förfärligt träffande och skickligt som detta ord »fettemulsion». Man påtvingar alltså en viss fabrikation denna etikett »fettemulsion». Det fanns vidare i Kungl. Maj:ts förslag en paragraf, som kunde tolkas på det sättet, att den lätt kunde leda till trakasserier. Vi ha kanske sett i tidningarna, att det finns en viss margarinfabrik, som tillverkar en margarinsort, som kallas »Vera». Om nu Kungl. Maj:ts förslag gått igenom och lagen trätt i kraft, så skulle en jordbrukare, som vore lagd för trakasserier, ha kunnat låta inregistrera märket »Vera» för t. ex. en potatissort, och sedan skulle han kunnat anmäla denna margarinfabrik och fått den bötfälld för att den använde beteckningen »Vera». Denna oförmåhet har utskottet varit vänligt nog att plocka bort. Men jag skulle kunna taga fram åtskilliga sådana för att påpeka, hurusom det i botten av denna lagstiftning finns en massa småstingsligheter, som äro mycket otrevliga.

Nu har jag för min del i utskottet varit med om att acceptera regeringens förslag i det allra närmaste. Jag har funnit, att regeringens förslag innebär i grund och botten inte någon olägenhet för konsumenterna i allmänhet. Lagstiftningen kommer att medföra vissa besvärigheter för margarinindustrien. Men jag anser för min del, att margarinindustrien har rygg att bära dem och att det inte finns någon anledning att ur den synpunkten hysa några större farhågor. Jag har därför som sagt för min del ansett, att regeringens förslag i allt väsentligt kunde godtagas.

Jag ber härefter att få yttra några ord om de tillägg, som gjorts av utskottet. Jag börjar då med det förslag till färgningsbestämmelser, som utskottet har framfört. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har redan pekat på de tekniska svårigheter, som vidlåda utskottets förslag. Jag tror, att jag kan illustrera dessa tekniska svårigheter litet närmare. Vi skola komma ihåg, att förslaget innebär, att man skall i författningen fastställa ett färgprov, och sedan skola herrar kontrollanter, officiella och inofficiella, gå omkring och se efter, att margarinet överensstämmer med detta färgprov. Med den lust att trakassera margarinindustrien och margarinförsäljningen, som faktiskt förefinnes, kan man vara livligt övertygad, att man här har en källa till mycken förargelse och till besvär för industrien, som det är ytterligt svårt att motivera. Nu har herr Carlström förklarat, att denna bestämmelse inte tillkommit för att göra margarinet osmakligt. Jag skulle vilja fråga, varför har den då tillkommit? Om den inte tillkommit för att göra margarinet osmakligt, varför har man då hittat på den, varför har man då hittat på dessa besvärigheter för margarinindustrien? Jo, säger herr Carlström, man skall ha denna bestämmelse, för att folk skall kunna skilja mellan margarin och smör. Det är verkligen inte någon större utsikt för smöret att hävda sig i konkurrensen, om det gått därhän, herr Carlström, att allmänheten inte med tungan och smaknerverna kan skilja mellan smör och margarin utan därför måste anlita en färgskala. Jag tror inte, att det är någon anledning att uppehålla sig vidare vid denna sak. Jag föreställer mig, att det kommer att bli en och annan konsument som blir illa berörd. Och att det kommer att leda till trakasserier och besvär för margarinindustrien, därom råder ingen tvekan. Men jag frågar, vad nytta gör det jordbruket? Är det någon som tror, att på grund av denna bestämmelse margarinkonsumtionen kommer att minskas och smörkonsumtionen ökas? Här är det dock på det sättet, att vi inte behöva

befinna oss i någon ovisshet. En bestämmelse, fullständigt analog med den, som utskottet här föreslår, infördes i Danmark i början av 1900-talet och fanns kvar till 1925. Den avskaffades i Danmark därför att den visat sig fullkomligt värdelös. Margarinkonsumtionen stegrades ofantligt i Danmark under den tid bestämmelsen gällde. Den stegrades så, att margarinkonsumtionen är större i Danmark än i något annat land. När danska Folketinget till slut upphävde bestämmelsen, så skedde det efter ett tal av den danske jordbruksministern, som förklarade, att det var på tiden, att man tog bort den fläck på det danska smörets ära, som den bestämmelsen utgjorde. Det visade sig vara en dumhet i Danmark. Ärade kammarledamöter, kan det vara någon som helst anledning för oss att vara så omoderna här i Sverige, att vi inte skola ha några andra dumheter att hitta på än dem danskarna föllo offer för redan för ett kvarts sekel sedan och numera likviderat?

Jag vänder mig härefter till det andra av de ändringsförslag, som från utskottets sida framförts, nämligen bestämmelsen, att man icke får inblanda smör i margarinet till mer än 3 procent. Den bestämmelsen tror jag inte har någon annan betydelse än att mejerierna komma att slippa sälja 1,200 ton smör till margarinfabrikena. Det är den enda säkra följden av detta förslag. Det är klart, att i det långa loppet spelar den kvantiteten ingen roll. Men säkert är, att under en övergångstid komma de mejerier, som förlora denna leverans, att bli utsatta för stora svårigheter. Herrarna kunna väl inte inbilla sig att man genom denna bestämmelse vinner några fördelar för jordbruket. Om herr Carlström har rätt i att färgningsbestämmelsen inte leder till att margarinet blir smaklöst eller motbjudande för allmänheten, om man behöver färgningen för att skilja mellan smör och margarin, om man alltså erkänner, att margarinet smakar lika bra som smör, vad har man då för anledning att antaga, att man genom att förbjuda inblandning av smör i margarinet skulle kunna minska margarinkonsumtionen. Jag måste säga, att ur jordbrukssynpunkt är detta tveeggat förslag, som sannerligen inte får någon större betydelse.

Man frågar sig: varför kommer man med sådana ingrepp i näringsfriheten, sådana försök till trakasserier som denna lagstiftning innebär och som utskottets förslag innebär. Herr Carlström har mycket patetiskt förklarat, att det sker för att hjälpa jordbruket i dess nödläge. Han har sagt, att de, som inte vilja vara med på hans speciella påfund, måste anvisa andra vägar för att hjälpa jordbruket. Vi ha under den gångna riksdagen till leda fått höra särskilt högern och bondeförbundet här tala om att det gäller att hjälpa jordbruket rejält, att göra den svenska jordbruksnäringen bärkraftig. När man kommer från ord till en handling, så kommer man först med ett förslag att höja äggtullen med 20 öre. Alla äro fullkomligt på det klara med att denna tullförhöjning inte kommer att förbättra äggpriset. Så tar man i går eller när det var och sätter en liten tull på potatis. När man sedan går ut härifrån och får Nya Dagligt Allehanda i sin hand, så får man läsa ett uttalande, att den tullen inte kommer att höja priset på potatis. Och det kan den ju inte göra, eftersom potatisodlingen är så betydligt mycket större än vad som åtgår av potatis till människoföda. Slutligen kommer man här och föreslår dessa bestämmelser i en margarinlagstiftning, som får lika litet värde. Här frågar herr Carlström: vad vilja ni göra för animalieproduktionen. Jag frågar: vad är det för förslag herr Carlström för fram för att hjälpa animalieproduktionen? Det är humbug och bluff. Man skall inte komma och försöka inbilla någon, att man genom 20 öres tillägg på äggtullen, genom en liten tull på potatis och genom dessa margarinlagstiftningsbestämmelser hjälper animalieproduktionen ur dess nödläge. Det är att försöka föra jordbrukarna bakom

Ang.
kontroll i
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

ljust, om man vill inbilla dem, att man genom sådana åtgärder når det resultat, som man här med så stora ord talar om.

Fru Nordgren pekade på en del saker, som jag inte kan underlåta att också beröra. Enligt mitt sätt att se finns det ingen annan möjlighet för det svenska jordbruket att uppnå en sund ekonomisk ställning än att först och främst försöka förbättra sin avsättningsorganisation. Fru Nordgren påpekade, att jordbrukarna själva på sina mjölkbord ha skyltar med reklam för margarinet. Jag frågar: när har man här i Sverige verkligen gjort reklam för runmärkt svenskt smör? När har man gjort det? När vår kamrat i denna kammare, herr Persson i Fritorp blev direktör för bränneriidkarföreningen, så dröjde det inte länge, förrän vi fingo se annonser i alla landets tidningar med en vacker brännvinsflaska och orden: köp svenskt brännvin. Men jag frågar, när ha de svenska mejeriföreningarna annonserat eller reklamerat: köp runmärkt svenskt smör. Man har aldrig gjort det minsta försök att föra in mejeriernas kvalitetsprodukter på den svenska marknaden och vinna avsättning för dem. Jag frågar: finns det någon konsument i England, som vet, vad runmärkt svenskt smör är. Det finns inte en enda. Det är endast mellanhänderna i England som veta det. Här riktar man nu våldsamma attacker mot margarinindustriens reklammetoder. Jag säger inte något om att man går till rätta med vissa överdrifter. Men hade det inte varit bättre, att herrarna använt en del av denna kraft till att säga till jordbrukarna och deras föreningar: reklamera för edra varor här i landet också, försök vinna avsättning för dem.

Här kommer nu en lagstiftning för margarinet, som kommer att leda till största möjliga hygien i margarinfabrikerna. Jag frågar: hur är det ställt med hygien i mejerierna? Hur se maskinerierna ut i dessa fabriker? Vilken hygien har man i dessa fabriker? Det är inte många dagar sedan det berättades för mig, att man vid ett andelsmejeri hade haft ombyte av mejerist, och när den nye mejeristen kom, så upptäckte han, att pastören i mejeriet inte på tio år varit i stånd att driva upp uppvärmningen till de i lag fastställda 85 graderna. Gå ut och fråga dem, som arbeta inom den svenska mejerihandlingen, hur den personal, som tjänstgör i mejerierna, utbildas. Vi skola komma underfund med att om det finns någon produktion som behöver en lag om förbättrad teknik, så är det mejerihanteringen. Har man, frågar jag, från jordbrukarnas sida försökt organisera avsättningen här hemma i Sverige? Har man försökt taga ut av marknaden vad som kan tagas ut? Jag tror man kan säga, att man icke har gjort det. Jag säger för min del rent ut, att jag har ingenting emot att i en tid som vår, då alla organisera sig för att tillvarata sina intressen, jordbrukarna göra likadant. Jag kommer inte att gråta, om jordbrukarna genom sina organisationer på ett eller annat område komma att ta ut monopolpriser. Det finns andra som göra det, och det är ingenting orätt i det. Men det är en sak. En annan sak är att komma till den svenska riksdagen och begära, att den skall vidtaga åtgärder för att höja inkomsterna för en viss samhällsgrupp. Det leder till konsekvenser, som herrarna kanske inte tänkt på. Jag återkommer senare till den saken. Vi skola inte försöka komma bort ifrån de hårda ekonomiska lagar, som herr Carlström i ett tidigare skede av sin utveckling så ofta talat om och som fordra, att jordbrukarna organisera sig, att jordbrukarna göra reklam för sin vara och försöka på alla områden genomföra sådana kostnadsbesparingar, som kunna leda till jordbrukets anpassning till nuvarande läge. I den mån de svenska statsmakterna genom understöd och uppmuntran kunna hjälpa jordbrukarna i denna strävan, skall det ske. Nu är jag fullkomligt på det klara med att detta stora saneringsarbete, som vi inte undgå, kommer att taga mycket lång tid. Och i den kristid, vari vi nu leva, kunna mycket stora sociala olyckor för jordbruket inträffa. Herr Lindman må tala hur föraktligt han vill om det direkta understödet till jordbrukare, som

äro i nödläge. Vi skola inte försöka sticka huvudet under vingen. Det går inte att med tullförhöjningar på smör, fläsk och ägg eller genom margarinlagstiftning åstadkomma den förbättring för animalieproducenterna, som räddar dem över krisen. Vilja vi rädda dem över krisen, så få vi bita i det sura äpplet och ge dem, som äro värst ställda, pengar. Det är enda sättet.

När jag förklarar, att jag inte har något emot att jordbrukarna genom sina organisationer på ett och annat område skaffa sig monopolpriser, så kan man säga till mig: varför skulle man inte kunna genom statens ingripande ge jordbrukarna dessa monopolpriser? Ja, då komma vi fram till en principfråga. Vi komma fram till den principfrågan: stå vi nu inför den situationen, att samhället skall ingripa för att fördela inkomsterna mellan de olika samhällsgrupperna. Äro herrarna beredda att taga den konsekvensen, t. ex. när lantarbetarna komma och säga: nu måste staten se till att vi få en människovärdig tillvaro, var god och ålägg arbetsgivarna att betala den och den lönen. Vad säger herr Carlström om den saken? Jag minns, hur herr Carlström yrenskades och gjorde motstånd, då det gällde att i samband med sockersubventionen inskriva önskemålet, att betodlarna skulle betala vissa löner. Herrarna skola inte tro, att det går lyckligt, om man vill driva den politiken, att staten skall med sin fiskaliska makt lägga över inkomster åt en viss grupp i samhället, utan skola vi här gå in för att staten skall garantera vissa inkomster åt medborgarna, då stå vi inför planhushållningen, inför en medveten planmässig fördelning av folkhushållets inkomster mellan de olika medborgarna i samhället. Jag förnekar inte, att vi en vacker dag stå inför det problemet. Men då skola vi inte taga upp det från så ensidiga synpunkter, som man här från herrarnas sida gör.

Jag vill alltså för min del hava sagt, att herr Carlström och herr Lindman skola inte försöka komma och säga, att man genom denna margarinlagstiftning eller genom det förslag till utredning, som herr Carlström vill genomdriva, löser jordbrukets svårigheter och räddar animalieproducenterna. Detta är en betydligt mycket mindre fråga. Detta är saker och ting, som inte leda till någon väsentlig ändring för någon och vilkas enda faktiska innebörd är, att det kanske blir svårt för en del människor att utöva sin näring och att man stöter vissa folkgrupper för pannan. Det kommer inte att ge jordbruket någon förbättring av värde. Jag tror, att herrarna fallit offer för en panik, en panik, som uppkommit därigenom att man på omdömeslöst håll drivit upp denna margarinfråga till någonting himmelshögt, som den långt ifrån är. Det är i grund och botten en ganska liten fråga.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Paulsen* och *Andersson* i Höör.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Ja, det var ju en rätt våldsam salva vi fingo. Det kan man inte komma ifrån. När herr Sköld i slutet av sitt anförande sade, att detta egentligen inte var någon stor fråga, så tyckte jag, att detta stod i bra dålig samklang med de uttalanden han hade, när han var som högst uppe och svängde ut över hela fältet, vilka uttalanden förresten icke hade mycket sammanhang med den fråga vi nu diskutera. Åtskilligt av vad herr Sköld anförde var också sådant, att man nästan är tvungen att en liten smula bemöta detsamma, i synnerhet när man vet, vilken auktoritet herr Sköld åtnjuter inom sitt eget parti dels som jordbrukssakkunnig och dels som finanssakkunnig.

Herr Sköld ansåg först, att utskottets utlåtande på något sätt gick emot principen om allas likhet inför lagen. Ja, herr Sköld, på den punkten har jag

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

alltid haft samma åskådning som herr Sköld där gav uttryck åt. Ty när jag såsom mejeriman och margarinfabrikanten sitta vid sidan av varandra, så har jag aldrig funnit, att det varit någon likhet inför lagen för oss två. Jag får nämligen inte blanda hans margarin i mitt smör, men han får gladeligen blanda mitt smör i sitt margarin. Tycker herr Sköld att det är någon likhet inför lagen? Jag kan absolut inte finna det.

På tal om färgningen säger herr Sköld, att danskarna ha redan likviderat den dumheten. Ja, danskarna ha nog haft åtskilligt som de likviderat men som de nu söka plocka upp igen, om det är möjligt. Det har inte slagit så synnerligen väl ut för en hel del av de danska jordbrukarna, utan nöden och besvärigheterna ha varit rent ut förtvivlade och helt säkert lika stora bland de danska jordbrukarna som här hos oss. Sedan kom herr Sköld in på en sak, som jag inte kunde begripa. Han sade, att mejerierna skulle komma i en del svårigheter, om lagförslaget går igenom. Ja, hade han hållit på litet längre, så hade väl alla svårigheter kommit från det hållet. Jag förmodar, att han menar, att vi inte få lov att sälja smör till margarinfabrikerna. Ja, jag står den risken såsom gammal mejeriman. Jag var mejeriman, innan herr Sköld var född. Jag vet nog, vilken risk jag ger mig in i som mejeriman, men jag tar den risken utan vidare. I anledning av vad herr Sköld yttrade om jordbrukshjälpen vill jag säga herr Sköld, att jag tror inte på något universalmedel för att hjälpa jordbruket ur dess svårigheter. Det går inte att få ett sådant, utan man får vara nöjd att taga litet på ena sättet och litet på andra sättet och kanske ytterligare litet på tredje sättet. Det går inte att ordna det hela i stort. Vi skulle väl förresten få höra, hur det skulle komma att låta från herr Sköld och hans meningsfränder, om vi skulle taga i riktigt starkt och säga, att nu ha vi hela jordbruksfrågan klar, nu ha vi fått en slutgiltig hjälp. Då skulle det bli ett ramaskri, varemot det vi nu få höra är rena västanfläktar. Herr Sköld talade om bluff. Ja, är det någon som bluffar, så tycker jag att det är margarinfabrikanterna. Och då herr Sköld drar sin lans särskilt för dem, så tycker jag, att vi kunna vara kvitt och inte behöva resonera vidare om bluff. Vidare sade herr Sköld, att vi inte göra reklam för vårt smör. Jag ser åtminstone i en skånsk tidning, att det reklameras varenda dag för smör och smörkonsumtion. Jag vet inte, om herr Sköld sett det, men det håller på dag ut och dag in. Jag vet inte, vad vi skola göra. Vi kunna ju inte taga folk i nacken och säga, att de skola vara så goda och äta smör. Det går väl inte. Man får försöka övertyga dem om att det är en fördel att köpa det rena och präktiga runmärkta mejerismöret.

Så talade herr Sköld om ett mejeri, där man, enligt vad han låtit sig berättat, inte på tio år pastöriserat upp mjölken till den värmegrad, den skall ha. Hur det mejeriet kunnat klara sig igenom utan att få plikta oerhört, kan jag inte begripa. Ty den saken undersöker man på mejerierna minst en gång i månaden, och är det ett mejeri, som man misstänker, så gör man det en gång i veckan. Är det inte allt, som det skall vara, så får man plikta oupphörligt, och det blir inte billigt. Den som burit fram detta till herr Sköld måtte inte vara överdrivet sanningskär.

Herr Sköld sade vidare, att vi skulle försöka komma till en kostnadsminskning i jordbruket. Vad skulle det vara i? På arbetslönerna kunna vi inte få någon kostnadsminskning. Våra arbetare äro så lågt betalda i förhållande till industriarbetarna, att vi inte kunna tänka på någon minskning. Man får i stället försöka få en liten höjning av inkomsterna, om det överhuvud skall vara möjligt att driva jordbruk.

Sedan tog herr Sköld till sist fram sitt stora nummer, att han kan vara med om att ge jordbrukarna rena kalla pengar men inte vara med om att äta deras smör. Men att ge rena pengar till de jordbrukare, som behöva det, hade

han ingenting emot. Jag måste säga, att det är en underlig jordbrukspolitik herr Sköld bedriver.

Jag skall nu med några ord vända mig mot ett par yttranden av fru Nordgren. När hon relaterade vad Malmöhus läns landsting beslutat om kostförändringen på sjukhusen, så gjorde hon inte relationen fullständig utan tog bara med det, som passade för hennes syfte. Det verkliga förhållandet var, att man från sjukvårdsavdelningen i förvaltningsutskottet hade kommit med ett förslag att till våra sjukvårdsinrättningar skulle inköpas blandningsmaskiner för att blanda smör i margarin. Man hade nämligen kommit underfund med att som det då var — de köpte båda delarna — så åt betjäningen upp smöret och patienterna fingo margarinet. Därför skulle man ha blandningsmaskiner för att blanda smöret och margarinet. Då vägrade vi i vändningen och ville inte köpa dessa blandningsmaskiner utan sade, att den frågan skall lösas på annat sätt, nämligen så, att utspisningen till alla, både betjäning och patienter, skall vara smör. Däremot fick man till matlagningen använda margarin bäst man ville. Sådant blev beslutet helt enkelt, och det har inte upphävt ännu. Oaktat majoriteten vid sista landstinget var en annan, kom det inte något förslag om att upphäva detta beslut. Jag tror också, att det var ett lyckligt beslut vi fattade, ty jag vet egentligen inte, varför medicinarna voro så angelägna att pressa margarin i patienterna, då landstinget självt icke påyrkat, att så skulle ske.

Fru Nordgren yttrade vidare, att hon ansåg utskottets förslag vara alldeles orimligt, ty det gick ut på att folk skulle få en försämrad vara, när de skulle köpa margarin, sedan dessa bestämmelser kommit i tillämpning. Ja, vad betyder detta uttalande om försämrad vara, därest vi gå litet djupare in på frågan. En blandning av 20 procent smör och 80 procent margarin anses ju vara en utmärkt vara, ty den innehåller ju en mycket hög smörhalt. Men köper man en sådan blandning, så får man ju i alla fall 80 procent av den sämre varan. Jag undrar, om folk riktigt reflekterat över detta. Genom den utomordentliga tekniska skicklighet, som margarinfabrikerna besitta, kunna dessa ju genom tillsättning av grädde eller smör få fram en smak på dessa fetter, som ingå i det färdiga margarinet, så att det hela smakar som om det vore smör. Men man lurar sig själv i alla fall. Vore det inte billigare för konsumenterna att köpa fetterterna oblandade, innan margarinfabrikerna få fatt i dem? Jo, det skulle ställa sig mycket billigare, absolut mycket billigare. Margarinfabrikerna göra inte sitt arbete för inte, utan de göra sig en briljant handelsvinst på sin rörelse: margarinet finnes ju i alla fall.

När herr Carlström gick så hårt till attack mot margarinet, kunde jag dock icke underlåta att lägga märke till att han ställde sig på en principiell försvarslinje i vad gäller margarinet och margarinfabrikerna. Och dock är det väl i verkligheten så, som jag så ofta framhållit, att margarinet är en vara som parasiterar på naturprodukten. Det är en parasit, det har det alltid varit och det är det fortfarande. Detta förklaras helt enkelt därmed, att det är absolut tvunget att det måste förhålla sig så, ty annars kan man icke tillverka margarin. Kommerskollegium uttalade att margarinfabrikerna kunde uppfinna ett ämne att tillsätta margarinet och på så sätt ej behöfve köpa smör eller grädde samt mjölk för tillsättningen och då förlorade jordbruket en stor kund. Jag anser att det vore lyckligt om så skedde, ty då bleve det allas likhet inför lagen. Vi få icke blanda, och margarinfabrikerna fingo icke heller blanda. Vi ha våra råprodukter och kunna framställa våra varor därav, och margarinfabrikerna fingo förfoga över alla andra möjliga varor, med vilka de kunna framställa sina produkter.

Nu förstår jag, att den åskådningen icke kan gendrivas, ty den är korrekt. Men när vi nu på jordbrukarhåll varit så grundligt flata i 40, 50 år, så kan

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

man icke komma så långt med ens. Man vågar sig icke fram så långt, och då får man ju kompromissa, om kompromissen överhuvud är värd någonting. Och vad det beträffar kan jag inte neka till att jordbruksutskottets utlåtande verkligen är värt någonting. Jag medger att det ur jordbrukets synpunkt är en kompromiss från början till slut, men det har dock här tydligare än någonsin förut förklarats ifrån en större grupp av riksdagsmän här i Sverige hur jordbrukarna vilja ha det. Jag har inte hört klarare ljud från jordbrukarhåll, än detta, men jag är fullt och fast övertygad om, att den dagen varder kommande, då man tager steget fullt ut och säger, att margarin skall vara margarin och smör skall vara smör. Dit skola vi komma en gång, men utskottet har i alla fall närmat sig den ståndpunkten högst avsevärt. Det håller jag utskottet räkning för, och det är det som gör, att jag ämnar stödja utskottets förslag, då det nu tagit till så pass, att det betyder något i sak och visat en allvarlig vilja att skilja på margarin och smör liksom på de andra konstprodukterna och äkta vara. Nu går det icke längre an, att denna vara, margarinet, får hänga alltför mycket på andra, d. v. s. naturprodukterna. Ännu hänger dock margarinet givetvis på koprodukten, det kommer man inte ifrån, men man har dock lyckats skaka av sig det en liten smula.

Det är dock ett uttalande av utskottet, som jag finner något märkvärdigt, och det är när utskottet vill slå ihjäl en passus i den motion jag väckt. Jag hade förklarat, att jag fann det synnerligen olämpligt, att mejerikonsulenten också skulle kunna vara tillsyningsman vid margarinfabriker. Ja, det kan ju hända, att det finns personer, som lämpa sig för båda dessa uppdrag, men jag vågar verkligen säga herr statsrådet, att en sådan person kommer aldrig att åtnjuta något förtroende hos mejerifolkets män. Det går icke att i längden tjäna två herrar, den ene kommer man mer eller mindre att draga vid näsan. Den som skall vara tillsyningsman skall vara det, och den som skall vara mejerikonsulent skall vara det. Jag hoppas, att man betänker sig mer än en gång, innan man kombinerar de två sakerna, ty det vore mycket ledsamt för oss mejerifolk, om det skulle ordnas på det sättet, det kan jag inte komma ifrån. Naturligtvis är det så, att det finnes många ställen i den motion jag väckt, som äro sådana, att om man plockar itu alltsammans, så skall man kanske finna att det inte går att komma så långt som jag tänkt. Nå, det får jag då finna mig i, när man i alla fall gått så långt som man här har gjort. Jag vill ännu en gång giva utskottet mitt erkännande för vad det föreslagit, liksom jag också vill tacka jordbruksministern för att han framlade den kungl. propositionen i ett betydligt bättre skick än det, vari lantbruksstyrelsen hade avlämnat sitt förslag. Man har bättrat sig över hela linjen oupphörligt, så att om ett par år blir det kanske rätt bra med de här sakerna. Jag väntar nämligen, att den skrivelse, som man här föreslår, skall ha den effekten, att man går riktigt till djupet med denna fråga. Vi mejerifolk ha ingenting att frukta av en sådan undersökning.

Gentemot det där talet om att jordbrukarna skola existera på organisationer, vill jag säga, att man kan icke leva på organisationer, jo, kanske några förtroendemän och några ombudsmän, men alla övriga, som tillhöra organisationer, äro urständsatta att leva bara på organisationen. När det gäller en organisation, där man förutsätter, att alla Sveriges jordbrukare skola vara med, så kan man icke tillämpa samma bestämmelser som för en vanlig fackförening, vars medlemmar äro koncentrerade till en stad. Det vet herr Sköld, och därför kan han mycket väl säga, att vi få gå med på en organisation, även om den skulle visa monopolistiska tendenser. Herr Sköld vet alltför väl, att detta är något som nära nog hör till det orealiserbara. Endast om de svenska jordbrukarna vore bragta till ren förtvivlan och ansåge sig alldeles åsidosatta av både regering och riksdag, endast då skulle det kunna tänkas, att de utan vidare ryckte

fram utan att bry sig om följderna. Jag hoppas innerligt, att situationen aldrig blir sådan utan att man skall kunna komma fram på övertygelsens väg, på en väg, där vi kunna uppträda såsom gentlemän mot varandra. Det rådet vill jag ge mina yrkesbröder, jordbrukarna, och därför vill jag icke vara med om en organisation, där vi skola slåss med monopol som medel. Herr Sköld vet, att det skulle leda till mycket svåra följder. Vi ha emellertid kommit en god bit.

Jag skulle visserligen ha lust att yttra en hel del mera, men då nu många talare äro kvar, vill jag låta det vara nog med vad jag redan sagt. Jag förklarar alltså, att jag kommer att ge min röst åt utskottets förslag, och jag tror, att detta innebär ett högst betydligt framsteg på detta område, ja, det största framsteg, som åtminstone jag haft att annotera under min fyrtioåriga bana som mejeriman.

Herr Wijkander: Herr talman! Herr Lindman framhöll, att man inte skulle gå till överdrifter, men jag får lov att säga, att såvitt jag kan se, ha hittills de största överdrifterna kommit från det håll, som han i detta ärende representerar. Jag förstår mycket väl, att det är en mycket stor svårighet att väga konsumenternas och producenternas intressen mot varandra vid en lagstiftning sådan som den nu föreliggande. Jag förbiser inte, att jordbruket kämpar med stora svårigheter, men det är många andra av landets näringar, som också göra det. Jag kan inte säga annat än att jag vid studiet av Kungl. Maj:ts förslag och ännu mera vid studiet av utskottets betänkande har känt mig ganska obehagligt berörd av den tendens, som går igenom både förslag och betänkande.

Utskottet säger bl. a. på sid. 20, att »de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna i vissa hänseenden innebära väl stora eftergifter åt de intressen, som av producenterna av konstprodukterna företrädas». Ja, det är den tendensen, som går igenom det hela, att man ogillar produktionen av margarin och andra här uppräknade varor. Men Kungl. Maj:t har, såvitt jag kan förstå, inte värvat om producenternas intressen utan möjligen om konsumenternas, visserligen inte i den utsträckning som jag för min del skulle anse att man borde göra, men dock i alla hänseenden mer än vad utskottet velat göra.

Utskottets betänkande förefaller mig att vara byggt på en alldeles felaktig uppfattning om näringsvärdet hos de konstprodukter, varom här är fråga. Man bör hålla i minnet, när man behandlar dessa saker, att här är icke fråga om en mindervärdig produkt, utan om ett för stora samhällslager värdefullt tillskott i försörjningen med fettämnen. Man kan vid genomläsningen av utskottets betänkande icke värja sig för den känslan, att utskottet förbisett detta för ett riktig bedömande av läget grundläggande faktum. Utskottet förbiser detta och talar om margarin som om det icke skulle vara äkta vara. Enligt min mening är margarinet i lika hög grad en äkta vara som smöret och kan icke i någon mån sägas vara en förfalskning.

Herr Olsson i Kullenbergstorp kommer nu och säger, att margarinet parasiterar på smöret. Alla sådana uttalanden tycker jag äro ovärdiga, när man talar om en så högt förädlad vara som margarinet i själva verket är.

Med den inställning till frågan, som utskottsmajoriteten intager, är det icke underligt, att utskottet kommit och begärt, att det genom Kungl. Maj:ts föranstaltande skulle verkställas en utredning angående »förutsättningarna för samt verkningarna av att genom skärpta bestämmelser på förevarande lagstiftningsområde eller i annan ordning begränsa avsättningen inom landet av margarin och fettemulsioner, därvid möjligheten av färgning av fettemulsion eller förbud mot dylik varas marknadsförande bör upptagas till särskild prövning». Detta uttalande kallade herr Lindman för ett milt omdöme. På mig verkar det

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
Forts.)

däremot beklämande, att ett riksdagsutskott kan i sådana ordalag föreslå ett beskrande av de mindre bemedlades försörjning med ett för deras hälsa så nödvändigt fettämne som margarin. En övergång till smörkonsumtion ställer sig för den övervägande delen av dessa mindre bemedlade omöjlig, utan att samtidigt en så stor reduktion i deras försörjning med fettämnen uppstår, att denna försörjning blir otillfredsställande.

Jag skall icke förlänga debatten med att vidare orda i principfrågan, men jag kan icke undgå att med ett par ord beröra en detalj, i vilken herr Sjöström och jag motionerat. Jag är fullständigt ense med utskottet om att de konstprodukter, varom här är fråga, böra hållas klart åtskilda från de lantbruksprodukter, för vilka de utgöra ersättning. Jag framhåller här uttryckligen ordet »lantbruksprodukter», vilket jag anser vara riktigare att använda än den av utskottet begagnade terminologien »äkta varor». Som jag i motionen framhållit, kan förbudet mot användande av konstgrädde och konstmjolk icke bero på att man velat skydda allmänheten från misstag, ty tillägget av ordet »konst» före grädde och mjolk är tillräcklig garanti för att allmänheten icke skall missledas. Avsikten har uppenbarligen varit att försvåra, ja, förhindra försäljningen av dessa produkter. Det kommer säkerligen att dröja avsevärd tid, innan våra husmödrar förstå vad fettemulsion är och vartill det kan användas, i all synnerhet som det enligt § 21 skulle vara förbjudet att å förpackningarna angiva, att varan i fråga skulle kunna användas i stället för grädde eller mjolk. Utskottet är icke heller konsekvent, då utskottet ju medgivit användandet av konstister och margarinost. Motiveringen för denna inkonsekvens är synnerligen svag. Hänvisningen till departementschefens påpekande, att orden konstister och margarinost brukats alltsedan produkterna i slutet av 1800-talet först kommo i marknaden, hade enligt min mening bort av utskottet kompletteras med den uppgiften, att riksdagen så nyligen som år 1929 i tulltaxan accepterat benämningarna konstgrädde och konstmjolk. Dessa benämningar ha enligt min mening alltså redan vunnit burskap i svenska språket och angiva på ett tydligt sätt *såväl* att produkterna icke äro mejeriprodukter utan konstprodukter, *som också* att de kunna användas såsom ersättningsmedel för grädde respektive mjolk. Utskottets påpekande, att benämningen konstister gott kan få användas, därför att priset därå icke obetydligt överstiger priset å naturligt ister, det visar ju bara, hur fångat i agrarprotektionistisk tankegång utskottet varit vid utformningen av sitt förslag.

Med den ståndpunkt jag intager till frågan skulle jag ju helst velat komma med ett yrkande om avslag på utskottets framställning, men då ett sådant yrkande säkerligen icke har utsikt att vinna bifall här, skall jag nöja mig med att yrka bifall till reservationen, som dock enligt min mening är betydligt mera försiktigt hållen än utskottets förslag.

Med herr Wijkander förenade sig herr Carleson.

Herr Forssell: Herr talman! Det utskottsutlåtande, som här föreligger till behandling, liksom åtskilliga, för att icke säga de flesta av de motioner, som här diskuterats, synas mig bottna i en uppfattning av de svenska konsumenternas ställning till frågan om margarinförbrukningen, som knappast kan kallas verklighetstrogen. Jag vill säga det, att den som tror, att den svenska konsumenten, när han använder margarin till sin smörgås — om nu ordet smörgås är tillåtet hädanefter, när den författning, som nu skall genomföras, kommit till — den som tror, att den svenska konsumenten, när han använder margarin som sovel till sitt bröd, gör detta av någon slags inpiskad elakhet mot de svenska jordbrukarna, den misstar sig helt och hållet. Den som lever i den

föreställningen att konsumenten, som köper margarin, gör detta för att hängiva sig åt ett rummel av njutningar, som han icke har råd till, han misstar sig också mycket grundligt. Det förhåller sig också på det sättet, att margarinet vunnit sitt insteg här i det svenska folkhushållet genom att det har tillfredsställt ett fettbehov, ett fysiologiskt fettbehov, kan man väl säga, hos de breda lagren inom nationen. Den, som ser till föreliggande fakta, statistiska fakta, kan icke heller komma ifrån, att det svenska jordbruket, trots allt arbete, som är nedlagt på att höja det svenska jordbrukets smörproduktion, helt enkelt icke på egen hand kan tillfredsställa det legitima, fysiologiska fettbehov, som föreligger inom folkhushållet. Jag vill bara erinra om några siffror, ehuru man ju icke skall draga så många siffror i ett muntligt anförande så här dags på dygnet. Jag ber emellertid herrarna komma ihåg, att margarinbehovet i landet år 1930 var uppe i 55,000 ton. Sedan hade vi samma år en konsumtion inom landet av mejerismör, uppgående till 28,000 ton, vilket alltså sammanlagt gör 83,000 ton. Sedan kommer då för jordbrukets del en kvantitet av mejerismör, som gick till export. Den var för samma år uppe i 26,000 ton. Om man nu skulle tänka sig att den där exportkvantiteten var försvunnen och skulle avsättas på den svenska marknaden, så blir det, om jag rör mig med dessa fixa siffror, utan tanke på de variationer, som i realiteten kanske skulle inträffa, för den svenska marknaden 26,000 plus 28,000 ton mejerismör, alltså sammanlagt 54,000 ton. Men den påtagliga erfarenheten visar, att fettbehovet är uppe i 83,000 ton. Det är med dessa statistiska siffror genast klart, att det här föreligger en brist på 30,000 ton i årsbehovet, en brist, som på något sätt måste fyllas. Läget är alltså, synes det mig, sådant, att man skulle kunna — med lätt förändring — säga om margarinet ur folkhushållningssynpunkt vad Voltaire lär ha yttrat om vår Herre, att om han icke funnes, borde han uppfinnas. Det är faktiskt så med margarinet, att om det icke funnes, så borde det uppfinnas, ty man kan icke begära, att allt detta legitima fettbehov på 30,000 ton skulle avskäras och icke få tillfredsställas. När nu läget är detta, frågar man sig verkligen: Hur tänker man sig saken på jordbrukarhåll? När man hör herr Carlström och hans meningsfränder rikta sina energiska frågor till opponenterna i kammaren, huru de tänka sig saken, då ha vi opponenter verkligen å vår sida också befogenhet att till våra meningsmotståndare returnera frågan, hur *de* i all världens namn tänka sig situationen, om herr Carlström skulle lyckas driva det dithän att den inhemska margarinindustrien dödades. Ja, då måste fettbehovet täckas på annat sätt och då komma vi tillbaka till den gamla regimen, då vi icke hade en inhemsk margarinindustri utan nödgades importera amerikanskt fett och amerikanskt ister. Jag vågar ifrågasätta om det, ur det nationella arbetets synpunkt och ur handelsbalanssynpunkt är ett mera lockande perspektiv att basera denna del av folkhushållningen på en återgång till import av amerikanskt fett och ister i stället för på en inhemsk margarinproduktion. Ja, herr talman, jag har här bara omnämnt — jag skall icke fördjupa mig i dessa synpunkter — den bakgrund mot vilken jag ser detta problem.

När man utgår ifrån de breda folklagrens behov av dessa fettämnen, vill jag också säga att dessvärre förhåller det sig så, att det svenska folket icke av naturen är gnidigt eller egentligen sparsamt. Läget är sådant, att för de allra flesta, som äro hänvisade till margarinkonsumtion, står det såsom ett mål för deras strävan att så kunna förbättra sin ekonomiska situation, att de kunna övergå till smörkonsumtion. Redan den omständigheten att det svenska mejerismöret är dyrare än margarin gör, i förening med vårt folks allmänna läggning, att det anses vara något eftersträfvansvärt att kunna komma därhän, att man får köpa svenskt mejerismör. Den omständigheten synes man väl också

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

böra hålla i minnet, då man går att bedöma den folkpsykologiska inställningen till detta spörsmål. Det är alltså ett misstag ifrån jordbrukarnas sida, om man tror — jag upprepar det — att det i denna margarinkonsumtion ligger den ringaste grad av fiendskap mot Sveriges jordbrukare, mot deras arbete och arbetsproduktion. Tvärtom är det ett slutmål för allas strävan att kunna komma därhän ekonomiskt sett, att man skall ha råd att köpa jordbrukarens produkter. Men när läget är sådant — jag tror icke, att någon skall kunna jäva denna analys av läget — då måste jag säga, att det i mina ögon är mindre tilltalande att komma med en lagstiftning med åtgärder, som på detta vis sätter liksom ett slags pariastecken på en vara, som är en nödvändighetsvara för så stora delar av nationen, på en vara, som denna del av nationen inte kan komma ifrån i sin dagliga konsumtion. Det är mitt sätt att se saken och jag försäkrar eder, mina herrar kamrater av jordbrukareklassen i kammaren, att det är sannerligen ingen animositet mot edra likar, som ligger bakom detta sätt att betrakta saker och ting. Nu vill jag genast säga ifrån, att jag ansluter mig till den reservation, som är fogad till utskottets betänkande. Jag måste säga, att när man det gör, så accepterar man ju i stort sett den kungliga propositionen. Det är ju den kungl. propositionen, som man kan säga förordas i reservationen. Reservanterna avvisa alltså endast vissa tillägg, vissa förändringar, som gjorts inom utskottet. När man gör detta och ställer sig på den kungl. propositionens sida, så har man från mina utgångspunkter sett gått mycket långt i medgivande i fråga om rigorösa bestämmelser gentemot margarinproducenterna. Man får komma ihåg att den förordning, som här föreslås dock från alla sakkunnigas sida karakteriseras såsom en mycket ingripande och rigorös lagstiftning, som i fråga om åtskilliga punkter verkligen är ett hårt ingrepp i den svenska margarinindustrien och därmed också i de svenska margarinkonsumenternas intresse. Man har här alltså, det vill jag fasthålla i diskussionen, gått långt, betydligt långt, när det gäller att tillmötesgå de svenska jordbrukarnas krav i detta hänseende.

Vad då de två särskilda punkterna beträffar, som här varit diskuterade, nämligen frågan om inblandning i smöret av margarin och frågan om färgningen, ber jag att få säga några ord också härom. Jag måste anmärka, att när man hörde på jordbruksministerns yttrande rörande inblandning i smöret av margarin — man får ju verkligen förutsätta att jordbruksministern för en mycket jordbruksvänlig politik — så fick man snarast det intrycket, att han betvivlade, att detta blandningsförbud skulle vara till gagn för det svenska jordbruket. Ställer man sig på reservanternas ståndpunkt i den delen, måste jag säga, att det förefaller mig, som om man då hade en mycket god jordbruksauktoritet för sitt ställningstagande.

Vad sedan färgningen beträffar, får jag erinra om, att jordbruksministern i sitt anförande yttrade, att detta färgningsproblem först på ett mycket sent stadium kommit fram under hela utredningsarbetet. Såsom framgår av den kungl. propositionen, har denna fråga spelat en mycket undanskymd roll. Ja, då vågar jag verkligen ifrågasätta: är det riktigt att så där taga upp en så ny metod, en så oprövad metod, och utan vidare föra in detta i utskottförslaget, när jordbruksministern själv här säger, att denna detalj icke varit tillräckligt prövad under utredningsarbetet. Det finnes dock frågor, som man kan ställa sig inför detta färgningsprojekt, frågor, som knappast kunna låta sig avvisas, när man, som utskottet vill göra, går in för en viss färgvalör. Man frågar sig: innebär möjligen denna bestämmelse inte bara en regel för hur färgningen skall se ut? Är det inte tänkbart, att den kan påverka varans kvalitet? För att säga precis rent ut, så vill jag säga, att i den allmänna diskussionen har det påpekats, att för varans vitaminisering kan en sådan färgvalör vara av sådan be-

tydelse att vitaminiseringen förhindras. Nu vet jag mycket väl, att det från annat håll framhålles, att detta är grundlöst och att vetenskapen skall hittat på sådana metoder, att man inte behöver tillgripa några färgvalörer men likväl kunna framställa en vara med den vitaminhalt, konsumenterna ha rätt att kräva. Det skall nog ordna sig, och om sådana risker veta vi ingenting, säger man. Men då frågar jag, varför går utskottet utan att prestera den ringaste utredning på den punkten in för att kategoriskt bestämma färgen och allttjämt giva saken sken av att vara allenast ett färgningsproblem, då det med stor sannolikhet är ett kvalitetsproblem? Det kan inte vara ett rimligt förfarande, då det dock *är* så, att en mycket stor del av nationen är hänvisad till margarin-konsumtion. Det kan icke vara rimligt att förvägra denna del av nationen att få en tillräckligt vitaminhaltig sovelprodukt. Redan denna synpunkt synes mig göra det berättigat att mot utskottets förslag i denna del rikta en allvarlig gensaga. Beträffande sedan frågan om den utredning, som utskottet här går in för, kan jag icke vara med om den redan av den anledningen, att den syftar till margarinindustriens borteskamotering. Jag skulle kunna vara med om en utredning om undersökning av färgningsproblemet under den bestämda försätsningen att genom färgningsbestämmelserna intet som helst intrång finge ske vare sig på varans kvalitet eller aptitliga yttre, men ett sådant yrkande föreligger ju icke.

Ja, herr talman, jag måste till slut gentemot herr Carlström göra en gensaga. Han sade: om ni nu, som äro mina och mina meningsfränders motståndare, opponera eder mot utskottets förslag särskilt i den där punkten om inblandning och färgning, vad ha ni för projekt att komma med i stället? Här gäller det den svenska smörproduktionens vara eller icke vara — vad ha ni att sätta i stället? Mot denna hans fråga måste jag ställa den reflexionen: är då denna färgbestämmelse och denna regel om inblandning det recept, som han har att komma med, när det gäller att lösa den svenska smörproduktionens svåra problem? Jag får säga, att man hör här ofta i kammaren talas om att kammarens ledamöter indelas i det praktiska livets män å ena sidan och teoretiker, lektorer och doktorer å andra sidan. Jag måste tillstå, att om denna färgning och denna inblandning är herr Carlströms recept, när det gäller att lösa den svenska smörproduktionens allvarliga spörsmål, då bekänner jag gärna, att min av teorier förmörkade hjärna är absolut utestängd från det praktiska livets mysterier. Jag är fullständigt oförmögen att fatta, att herr Carlström genom färgningsbestämmelsen och genom detta inblandningsförbud, om vilket allt jordbruksministern fällt sitt sakkunniga omdöme, löser det svenska smörproblemet. Om han kan förebbringa någon som helst bevisning för att han med detta skulle lösa det svenska smörproduktionsproblemet, måste jag fråga mig: var verkligen icke detta problem svårare än så? Då skulle jag förfärligt gärna avstå från alla mina synpunkter, som jag här har andragit, och giva honom hjälp med min röst att lösa denna stora fråga efter hans linjer, men som sagt, mitt teoretiska sinne är så funtat, att jag kan icke intränga i de sagolika mysterier, vars förhandenvaro herr Carlström har antytt.

Med dessa ord, herr talman — jag skall vid denna sena timme icke förlänga debatten vidare — ber jag att få yrka bifall till reservationen, och jag kan tillägga att, efter vad jag nyss erfarit, har reservationen segrat i första kammaren vid voteringen.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! En föregående talare här i debatten har påmint om att denna fråga förts fram i en anda, som präglades av trakasseringslusta. Denna iakttagelse är enligt min mening fullkomligt riktig, och det var också delvis på grund av de uttryck för trakasseringslusta,

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

som man här har kunnat spåra, som jag lockats att begära ordet. Det var emellertid framför allt därför att den grupp av samhällets medborgare, som nu skall bli utsatt för dessa trakasserier, är en grupp, som på grund av sin fattigdom tvingats att äta margarin och lärts att äta margarin.

Vi skola här komma ihåg, att frågan om smör eller margarin i hushållet alltid har varit och är än den dag som är till huvudsaklig del en fråga om köpkraft. Så har det varit i alla tider. På herrgårdarna, där man hade råd, där åt man smör. I statarstugorna, där fattigdomen härjade, där fick man vara nöjd med margarin och än i dag är det på samma sätt. Varje försök från statsmakternas sida att tvinga folk att köpa över sin köpkraft torde vara dömt att misslyckas. Här är det fråga om att söka tvinga fattigt folk att köpa vad dessa fattiga människor faktiskt icke ha råd till att köpa. Man vill tvinga dem därtill genom att göra den vara eller den ersättningsprodukt, man nu får nöja sig med, oaptitlig genom att märka den på visst sätt. Det kan vara lätt t. ex. för herr Lindman att stå här i kammaren och förorda en sådan åtgärd, som leder till att margarin kommer att se oaptitligt ut, ty herr Lindman har väl aldrig på grund av fattigdom varit tvungen att äta margarin. Men saken ställer sig dock annorlunda för de människor som, om de överhuvud taget skola ha något på brödet, äro tvungna att begagna det sålunda till synes oaptitliga margarinet. Jag bara frågar mig i detta sammanhang: skäms icke den, som är född och fått leva på livets solsida, att komma med en sådan framställning?

Jag skall för min del icke yttra mig om något annat än om kravet på förbud att giva margarinet samma färg som smöret. Syftet med detta skulle ju vara och är naturligtvis att tvinga margarinproducenterna att låta margarinet få en sådan färg, att det skall kunna klart synas vad det är, att det med andra ord skall se oaptitligt ut, så att konsumtion av margarin därigenom minskas, varigenom man skulle ernå en ökad smörkonsumtion. Man vill med andra ord sätta klasstämpel, klassmärke på den brödkaka, som den fattige skall äta, ty i och med en sådan bestämmelse, som man här vill ha, skulle ju fattigstämpeln vara satt på brödet, samtidigt som man bredde margarinet på detsamma. Visst finnes det många människor här i landet, som icke alls skulle skämmas för att äta sin margarinsmörgås även om det lyste margarin lång väg, men de finnas dock, som kanske skulle ha svårt att genomlida de kval, som det skulle medföra. Jag tänker närmast på skolbarn, som ha sina smörgåsar med sig och som äta dem i kamratkretsen. Hur skulle det komma att ställa sig för dem? De skulle komma att särskiljas och man skulle på deras smörgåsar kunna se, vilka barn som äro fattiga och vilka som äro välbärgade. De skulle alltså också få klassmärket på smörgåsarna. Det är icke nog med att kläderna bära fattigdomens prägel. Jag är rädd för att det skulle bli värst för barnen. De vuxna skulle väl klara sig, ja det skulle t. o. m. finnas vuxna, som skulle komma att äta sitt vita margarin, som en protest mot försöket att förhindra margarinkonsumtionen.

Jag vänder mig direkt till andra kammarens jordbrukare och kanske då framför allt till herr Carlström. Ha herrarna tänkt på vart det kan leda, om den smörkonsumerande industribefolkningen i detta land satte sig i sinnet att ställa sig solidarisk med dem, som tvingades att äta det klassmärkta margarinet? Ha herrarna tänkt på, vad detta kan betyda? Detta är icke ett hot från min sida, men var god och observera vissa insändare i pressen runtom i landet och ni skola få se, att denna tanke redan är under diskussion! Det kan hända, att herrarna få anledning ångra detta enligt mitt förmenande ganska oförsynta försök.

Herr Lindman manade i sitt anförande fram fädernas skuggor. — Ja, när

det gäller sådana här anlopp mot de fattigaste bland de fattiga — i vilket fall även jag gärna brukar ta ordet i kammaren — då är det anledning också för mig att i likhet med herr Lindman ett ögonblick mana fram fädernas skuggor i margarindebatten.

Jag fick i min barndom gå till skolan med margarinsmörgåsen inknuten i vad man i den trakten och på den tiden kallade ett litet matkläde — d. v. s. de gånger det fanns något margarin att stryka på; andra dagar fick man vara utan. Den tidens fattiga barn fingo äta margarin. Statarungarna fingo ha margarinsmörgåsar med sig bara därför, att föräldrarna icke hade möjlighet att skaffa något annat åt dem. Och därför blev situationen den i skolan, att storböndernas barn sutto på skolans trädgårdssoffa och äto sina vad vi kallade »smörsmörgåsar», medan statarungarna fingo sitta på vedbodtrappan och gnaga på sina margarinsmörgåsar. Och margarinet på den tiden var sämre än det är nu. Det bör icke förvåna någon, att slikt kommer igen, när man nu skall straffa dem, som man en gång i tiden tvingade att börja äta margarin. På det sättet lärde man nämligen fattigmans barn att äta margarin, och tack vare detta har ju detta lands jordbrukare, till kanske den dag som i dag är, låtit pigor och drängar äta margarin, medan man själv håller till godo med smöret. Man borde för övrigt, inom parentes sagt, kanske börja reformera i sin egen matordning, innan man vill reformera andras. Ty de fattiga i detta land, som lärdes och tvingades att äta margarin, skulle säkerligen icke ha begärt bättre än att få begagna riktigt smör, och de begära säkerligen ingenting bättre i dag heller, om de bara kunde få råd därtill.

Nu äro i stor utsträckning här i landet de fattiga hänvisade till att äta margarinet. Om man nu genomdriver en sådan åtgärd, som här är föreslagen, skulle man sätta en stämpel på margarinet och göra det till synes oaptitligt, och det skulle synas lång väg vad man hade på smörgåsen, när man tog upp sitt smörgåspaket på verkstaden eller var det nu kunde vara. Tro ni icke, att det då här kan vakna en solidaritetskänsla med de sämst ställda? Jag fruktar, att det gör det. Och är det så, att man vill tvinga folk — vilket här är ifrågasatt — är jag tämligen på det klara med, att svaret blir sådant, att herrarna komma att ångra sig. Ty kom ihåg: det finns massor av människor, som få inskränka sin kosthållning till det yttersta. Gå ner t. ex. till Tidaholm, där man måste försörja sig och sin familj på 19:50 i veckan. Om någon säger, att han icke har råd att köpa smöret, trots att smöret enligt mitt förmenande är billigt, men om han ändå inte kan köpa det — utan får söka en ersättning i margarinet — kan det finnas reson i, att man för dessa människor skall stifta en lag eller söka få till stånd en förordning, som gör, att det kanske skulle riktigt kvälja dem, när de sätta sig att intaga sin enkla måltid! Det får finnas någon reson uti, vad man begär och vad man kräver.

Herr Carlström frågade, vad man skulle göra för att bönderna skulle få tillräckligt betalt för sitt smör. Ja, den frågan är ju alltid berättigad, och jag skulle vilja understryka den och vore synnerligen glad, om någon kunde stiga fram och ge svaret.

Men detta svar kan icke herr Carlström ge, och det kan icke jag ge och säkerligen ingen annan heller för ögonblicket. Herr Sköld har anvisat den enda väg som man för närvarande kan se. Men en sak är klar, och det är den, att man icke kan öka priset på smör genom att med sådana här tilltag utmana de medborgare eller de grupper i landet, som man skall försöka vinna som smörkonsumenter. På det sättet skapar man sannerligen icke något höjt pris på smöret. Ifrågavarande förslag är ingenting annat än just en utmaning gentemot dessa. Och jag är fullt på det klara med, att de småbrukare, vilkas ta-

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

lan herr Carlström menade sig föra i sitt anförande, säkerligen icke komme att tacka honom, om han finge sin vilja igenom härvidlag. De anmärkningar och det svar, som skulle komma, skulle kanske icke träffa jordbruksrepresentanterna i riksdagen, men de skulle tyvärr säkerligen träffa oskyldiga jordbrukare ute i landet.

Jag har för min del fullt klart för mig jordbrukets svårigheter. Jag behöver icke några som helst predikningar om den saken eller några bevis, ty bevisen äro för mig mer än tillfyllest. Men just därför vore det i högsta grad beklagligt, om riksdagen vidtog sådana åtgärder, som skulle bidraga att skapa ett ytterligare irritationsmoment och sätta en ytterligare kil emellan landsbygdens och jordbrukets folk å ena sidan och industriens å den andra. Man skulle med en sådan åtgärd som den här ifrågasatta skapa fram en sådan stämning i landet, att man därefter icke skulle kunna vinna det gehör, man behöver vinna för att hos grupper utanför jordbruket vinna förståelse för och beaktande av den sanningen, att jordbruket lider under ekonomiska svårigheter. Jag räknas förmodligen som industrirepresentant — jag vet för övrigt inte, hur man räknar, men i varje fall har man väl den beskyllningen emot sig — men under år och dag har dock min förnämsta uppgift varit att bland industriens arbetare söka förklara, att jordbruket verkligen har det svårt. Det finns tusenden och åter tusenden bevis för detta mitt påstående. Man skall icke komma och säga, att jag talar för margarinet för att skada jordbrukarna. Jag talar för att varna jordbrukarna för att driva igenom någon-ting, som skulle bli till en sorg och förbittring bland de fattigaste bland de fattiga i detta land och en förbittring, som därefter skulle gå ut över jordbrukarna och minska möjligheterna för dem att vinna förståelse för, att de verkligen kämpa med svårigheter.

Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Persson* i Tidaholm.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Herr talman! Jag hade i anledning av den sena timmen tänkt stryka mig, men har, sedan jag hört herr Skölds anförande, föranletts att säga ett par ord.

Herr Sköld har ju sitt särskilda sätt att uppträda. Jag kunde icke märka, att han nämnde ett enda ord av förståelse och medkänsla för jordbrukarnas nödläge. Han riktade endast en hel del förebräelser mot oss för det sätt, varpå vi skött oss. Och han drog fram ett par avskräckande exempel på denna skötsel.

Men då vill jag säga, att herr Sköld själv är ett avskräckande exempel såsom rådgivare och hjälpare för lantbruket. Jag vill inte dra upp riksbanksdebatten igen, men jag kan inte underlåta att säga, att det icke var så länge sedan han i riksbanksledningen var med om att, när våra priser hade sjunkit långt under produktionskostnaderna, utfärda parollen: Nu skall riksbanken använda all kraft och alla medel för att icke den inre prisnivån skall stiga! Detta gjorde på oss lantmän ett oerhört dåligt intryck.

Vidare vill jag säga, att när det gällt åtgärder för ett effektivt främjande av lantbruket och ett effektivt upphjälpande av priserna, som ju är det enda egentligen, som kan hjälpa oss, exempelvis genom tullar, spannmålsreglering och allt sådant, har han också motsatt sig varenda sådan åtgärd — och det må nu så vara. Men vad är det han rått oss till? Vilka goda råd har han givit?

Jo, han har rått oss att gå över till animalisk produktion, särskilt fläskproduktion. Ja, han har rentav velat pressa oss över till ensidig produktion i

den riktningen, men därav skulle naturligtvis följden bli export och export, så alltmåra beroende, absolut beroende av utlandsmarknaden! Vi ha det dåligt nu, men jag frågar: Var hade vi befunnit oss, om vi följt herr Skölds råd? Vi hade säkerligen då haft det sjufalt värre, det tror jag att alla vi lantmän kunna vara ense om. Herr Sköld synes mig för oss ha varit en farlig rådgivare, och därför är han sannerligen inte rätte mannen att stå här och mästra och ge oss en straffpredikan och påstå, att vi sköta oss som ena stackare. Jag tror, vi göra så gott vi kunna, och om vi följt herr Skölds råd, ja då hade vi sannerligen varit i en sådan ställning, att jag icke vet hur vi skulle burit oss åt.

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nygren: Herr talman! Jag skall med hänsyn till den sena timmen och i all synnerhet till frågans utgång i första kammaren fatta mig mycket kort. Jag skall inte alls beröra den motion jag tillåtit mig väcka med förslag till vissa ändringar och jämkningar i Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall endast med tillfredsställelse konstatera, att utskottet icke visat sig alldeles oemottagligt för vissa av de praktiska förhållandena påkallade sakliga ändringsförslag. I det fallet har jag ju i några punkter haft tillfredsställelsen att finna förståelse och gehör inom utskottet.

Jag skall endast tillåta mig, att då jag nu har uppträtt såsom motionär i denna fråga och då jag även på annat håll deklarerat, att jag icke kan ansluta mig till utskottsförslaget, i likhet med några andra talare bestämt betona — vilket jag även gjort i motionen — att mitt ståndpunktstagande ej på något sätt kunnat tolkas såsom någon motvilja eller något oförstående gentemot lantbrukets intressen och betryckta läge. Jag har under den korta tid jag tillhört kammaren vid många tillfällen — jag skulle tro vid de allra flesta — givit min röst åt förslag om åtgärder, som gått ut på att genom tullar och andra protektionistiska åtgärder söka skydda lantbruket mot utländsk dumping och andra förhållanden, beträffande vilka näringsidkarnas egna åtgärder enligt mitt förmenande icke kunde tänkas leda till framgång.

Men detta, herr talman, kan icke hindra mig att i en fråga som denna ställa mig på en linje motsatt utskottets ståndpunkt. Ty här gäller det dock icke bara att slå vakt om lantbrukets intressen, utan det gäller också att ta hänsyn till en annan eller flera andra legitima näringsgrenars intressen och även till konsumenternas intressen, såsom här från många håll har påpekats.

Man har sagt, att denna fråga icke skall överdrivas. Men jag måste säga, att den har blivit betydligt överdriven här i debatten, icke minst från den sida, som har förfäktat utskottets ståndpunkt. Om man talar med herrarna både i utskottet och kanske i synnerhet med herrarna utom utskottet, men som nu gå på utskottets linje, och om man talar man och man emellan, då kan man få höra vittnesbörd om, att till och med lantmännen skulle ha en mycket liten förhoppning om förbättrade förhållanden genom att utskottsförslaget ginge igenom. Jag hörde ifrån sakkunnigt håll i fråga om färgningshistorien uppgivas, att den färg, som skulle bli tillåten för margarinet, skulle göra margarinet likt det vackraste exportsmöret. Jag har mycket svårt att förstå, att ett margarin av det utseendet skulle bli någon effektiv hjälp för lantmännen i deras strävanden att hävda smörets ställning på margarinets bekostnad. Min ståndpunkt, herr talman, dikteras sålunda uteslutande av det förhållandet, att jag anser man måste ta hänsyn även till andra näringsgrenars och konsumenternas legitima intresse, men dessutom och i allra högsta grad därav, att jag ingalunda tror, att detta förslag kan komma att medföra något gagn för lantmännen utan snarare tvärtom.

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Jag ber att med denna motivering få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den avgivna reservationen.

Herr Carlström: Herr talman! Jag hör att herrarna »sjunga». Det är inte alltid man här i kammaren är så angelägen att snabbt få slut på debatterna. Men så fort det är fråga om jordbrukarna och deras intressen, då börjar det på att bli synnerligen bråttom.

Jag skulle kanske inte haft anledning att yttra mig vidare i detta ärende, om det icke vore så, att jag ej från något håll fått svar på de frågor jag framställt och vilka voro huvudorsaken till, att jag intresserat mig för denna historia, främst då frågan om, vad man ville göra med Sveriges jordbruksproducenter, om de icke kunna producera smör och få betalt därför till sådant pris, att de kunna existera. Men ingen har svarat. Ingen har svarat — inte herr Sköld och inte herr Olovson i Västerås, inte herr Forssell och inte herr Nygren. Den saken går man alldeles förbi. Den som emellertid karakteriserade lusten att hjälpa Sveriges jordbrukare på det utmärktaste sätt här i dag, och på ett mycket vanligt sätt på det hållet, var herr Wijkander. Han sade, att han var obehagligt berörd av den här historien. Det är så riktigt så. Så länge det blott gäller att *tala* om att hjälpa Sveriges jordbrukare, då äro alla så intresserade — konsumenterna, fabrikanterna, grosshandlare och allesammans. Men när man kommer fram i riksdagen och vill på statlig väg försöka *ingripa*, då är det obehagligt, och då blir man »obehagligt berörd». Jag tycker, att herr Sköld i diskussionen klädde av sig så fullständigt som jordbrukare, att vi icke behöva några belägg vidare på hans intresse för svenskt jordbruk, ty han satte oss på de anklagades bänk. Det var allt. Att åt jordbruket ge hjälp på statlig väg, det passar inte!

Jag måste säga, att försvaret på motsidan här eller för reservationen är mycket egendomligt. Ty å ena sidan säger man blott, att detta ju inte hjälper jordbruket, och å den andra säger man, att det är så förskräckligt, så att herr Olovson i Västerås knappast visste, hur han skulle karakterisera det hela. Och man har också undrat, hur saken skulle betraktas, och vad det skulle svaras från konsument- och arbetarhåll.

Vad är det, som skall besvaras?

Vi ha velat ge margarinet en färg, som är lika bra som det bästa exportsmörets. Vi ha visserligen velat förbjuda inblandning av smör i margarin, men detta är en renlighetssynpunkt, mina herrar! Låt smör vara smör och margarin vara margarin. Men vi ha icke förbjudit någon husmor att göra sig det besväret att själv blanda hur mycket som helst. Vi ha sport, om det visat sig, att det icke kan finnas marknad på utlandet till sådana priser, till vilka vi kunna producera, och vi ha frågat, om vi under sådana förhållanden skola få lov att utreda, om vi kunde bereda rum inom landet för denna vår produktion. Också detta hånar man ned och säger, att det är något alldeles förskräckligt. Jag tycker herrarna på den sidan gärna fullständigt kunde klä av sig sitt »jordbruksintresse». När herr Sköld talar om humbug och bluff, vill jag svara, att detta är sanning: Ni vilja sannerligen inte hjälpa Sveriges jordbrukare.

Skulle inte fru Nordgren vilja gå ut i valstriden och tala sanning om vad detta förslag verkligen innehåller och tala om, att det icke var något nidingsdåd vare sig mot margarinfabrikanter eller konsumenter utan att det här helt enkelt var tal om ingrepp, som icke på något sätt skulle göra smöret osmakligt och som icke på något sätt skulle förbjuda, att man för närvarande använde margarin precis som förut.

Det var för övrigt rätt mycket i herr Skölds anförande, som det kunde vara

skäl att närmare vidröra. Han sade bl. a., att vi icke hade vidtagit några åtgärder för förbättrade avsättningsmöjligheter. Ja, det kan ju hända, att våra smörexportörer icke varit så eniga hittills, men vi ha ju försökt att ordna så, att de på statlig väg skulle kunna bli det genom en gemensam kontrollstation i Malmö och kanske också på andra håll. Och när det svenska smöret, natursmöret, från alla håll omvittnas vara så gott och bra, så måste det väl vara det. Och när man i fråga om margarinet vill efterhärma smöret till smak och utseende, så trodde vi, att smöret talade något för sig självt, utan att behöva reklamera sig fram som margarinet.

Herr Forssell sade, att det här var fråga om levnadsstandarden. Ty om vårt svenska folk kunde komma i ett läge, så att de hade råd att äta smör, ville han, att de skulle få äta smör, och önskade ingenting hellre än att de skulle komma i tillfälle att göra det. Under de sju år, som ligga emellan 1922 och 1930, alltså de år i Sveriges land, som varit industriens stormaktstid, och som givit åt arbetarna en realinkomst, som de aldrig förr haft — ha de gått över till att äta smör i stället för margarin? Nej, under dessa sju år har det sammanlagt förbrukats 170,630 ton mejerismör, men 293,283 ton margarin. De ha haft råd att äta smör, men de ha ätit margarin i alla fall.

Jag menar, att då man ifrån den sida, där man vill bagatellisera detta utskottsbetänkande, å ena sidan genom att säga, att det intet värde har för jordbrukarnas räkning, och å andra sidan, att det är ett ingrepp och något, som kan liknas nästan vid ett attentat mot konsumenterna, förstår jag egentligen icke, vad man menar. Det är de obotfärdigas förhinder, mina herrar. Det är »obehagligt» att höra talas om att hjälpa jordbruket!

Jag vet väl, att då nu första kammaren har avslagit utskottets förslag, man menar, att frågan härmed är ur världen, d. v. s. att man visserligen har gått på Kungl. Maj:ts förslag, som ju ger en del. Men margarinfabrikanterna kunna nu sitta där och skära sina pipor i vassen och jubla över, att de hade stöd hos den del av det svenska folket, som icke hörde till det svenska jordbruket. Jag tror ändå inte, att det skulle vara alldeles utan sin betydelse, om andra kammaren i alla fall ville uttala sig för utskottets förslag. Jag tror för övrigt icke — hur mycken förargelse detta än må väcka och hur många deklamationer som än komma att framföras — att denna fråga kommer att tystna, utan att den så småningom kommer att drivas dithän, att vi nödgas vidtaga åtgärder i detta land för att landets folk skall kunna leva och få sysselsättning.

Det är möjligt att vi ånyo nödgas göra ingrepp i näringsfriheten. Jag tänkte inte tala om krigsåren, men det är en del omständigheter här i kväll, som göra, att jag måste säga några ord om den saken också. Det fanns en tid under de åren, då världen höll på att svälta, och då även vårt folk hade det litet knappt med både fettvaror och annat. Man vädjade då från riksdagens sida till Sveriges jordbrukare att göra vad de kunde för att hjälpa svenska folket att leva igenom kristiden. Det var en berättigad vädjan, och själv sade jag på den tiden, när jordbrukarna klagade över detta, att de icke skulle göra det, utan att det var klart, att de måste dela med sig. Då var det icke tal om, hur förskräckligt det var att göra ingrepp i näringsfriheten. Vi fingo av staten oss tillmätt, herr Sköld, ett visst kvantum med tillsägelse, att så och så mycket fingo vi äta upp, men resten skulle vi vara goda och leverera till kommissionerna, så att folk kunde leva. Jag vill nu icke alls utnyttja dessa paralleller, men jag tycker, att det vore hälsosamt, att man tänkte på den situationen nu, när det råder överflöd i världen, och man icke alls behöver räkna med jordbrukarna. Det är klart, såsom jag också sade, när jag började mitt anförande, att vi icke alls skulle komma fram med sådana här historier, om vi hade ut-

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

sikt till att för det svenska jordbruket och mejerihanteringen, jämsides med en blomstrande margarinindustri här i landet, kunna få avsättning för dess produkter. Vi skulle under sådana förhållanden gärna kosta på oss att önska, att margarinindustrien och dess arbetare och konsumenterna också finge så att säga bo tillsammans med oss. Men jag får nu säga, och jag har sagt det samma i vår motion, att gäller det att välja mellan å ena sidan en blomstrandande margarinindustri och å andra sidan att försöka ha jordbruket kvar för att därigenom kunna bättre försörja folket, så väljer jag jordbruket, därför att jag tror, att detta är det naturligaste och nyttigaste icke bara för Sveriges bönder utan även för Sveriges arbetare, vilken sysselsättning och anställning de än må ha. Det är ur de synpunkterna jag nödgas fasthålla vid, att det ligger mer i denna fråga än man vill erkänna från den motsatta sidan. Varför ha vi egnahemsrörelsen? Varför anslår staten medel för att folket skall hållas kvar vid jorden? Är det så, att man menar, att man skall ha jordbruket såsom en asyl, där man stoppar in de människor, som under vissa tider icke få plats i industrien? Jag tycker, att denna uråldriga näring icke borde få anses som en asyl. Jag tycker, att den i fortsättningen borde få ha rätt att leva. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Näslund: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inskränka mig till att endast framställa ett yrkande. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 1 mom. a) men avslag å mom. b) i samma punkt.

Herr Månsson i Furuviik: Herr talman! Det är icke ofta jag talar i kammaren, men sedan jag hört herr Carlström, kan jag inte underlåta att säga några ord till honom.

Det skulle förvåna mig, om man numera i Småland måste förnedra sig så avgrundsdjupt, att man nödgas gnöla så mycket klasshat och tarvlighet inför valmanskåren för att kunna flyta, som här presterats. Herr Carlström talade om, att denna urgamla näring skulle försvinna. Denna urgamla näring försvinner nog inte! Däremot kommer det säkerligen att stå strid om, huruvida den *tullnäring*, varom herr Carlström här talade, kommer att försvinna eller icke. Den striden kommer säkerligen att föras, men detta är väl inte precis platsen att tala om den saken. Det få vi väl göra ute i landet på talarstolarna, ty att vi nu måste göra allt för att inte sjunka ner till Österrikes och Ungerns tullutplundring, när det gäller att välja representationen, ha vi lärt oss under de senaste dagarna.

Jag tror inte, att detta förslag kommer att medföra vare sig någon fördel eller nackdel. Det är icke ens fråga om handlingen som sådan och den ekonomiska betydelsen därav. Det är här icke ens fråga om orden i allmänhet, utan det är här fråga om den anda av simpelhet och klasshat, som går igenom hela denna agitation, och jämmer, som vi hört ifrån dessa bänkar i dessa dagar. De tolvhundra ton smör, som inblandas i margarinet, komma väl att allt fortfarande bli inblandade, så att den saken spelar inte så stor roll. Vad som här spelar huvudrollen är denna anda av hat till de fattiga. Man kan inte spotta på dem nu så öppet och under allmänt gillande som man kunde förut. Men nu driver man på i denna anda inom vissa grupper och inom vissa småklickar på vissa orter, med denna medfödda, rent instinktiva motvilja mot dem, som råka vara fattiga. Det är detta som ideligen går igenom denna agitation. Här kräves nu utredning för att få åtgärder till stånd till minskande av margarintillverkningen, och man kräver nu en viss färg på margarinet, så att det skall se

ut som en verklig proletärföda. Men jag förstår inte, varför herr Carlström då inte kräver utredning om flera åtgärder. Här är ju så mycket som konkurrerar med jordbruket. Vi ha ju den otäcka sillen, som konkurrerar med fläsk och kött. Skulle inte herr Carlström kunna motionera om, att den skall doppas i tjära, innan den får förtäras. Herr Carlström har ju klar majoritet för den saken i kammaren, det ha vi ju sett den senaste vintern och under de senaste dagarna, så att det är intet tvivel om, att den saken går igenom. Det är bara att fortsätta! Havren bör man rödfärga, så att de fattiga skola känna sig alltför förnedrade att äta den. Det är bara att gå vidare. Risgrynen konkurrerar ju med kornet. Motionera om att få dem svartfärgade. Trädgårdsodlarna odla i sina täppor och trädgårdar spenat och sallad. Motionera om, att de få lov att gå till herr Carlström och få spenaten eller salladen doppad i fotogen, innan man får äta den och så vidare. Varför skola trädgårdsodlarna konkurrera med storbönderna. De små odlarna av potatis och bär böra få köpa potatis och bär av herr Carlström och hans gelikar. Det är inte någon ny historia. Det är inte något främmande för svensk lagstiftning detta. Det fanns en tid, då herr Carlströms förfäder i Småland slogos mot förtryckare. Det fanns en tid, då frälset förklarade, att alla böndernas smådjur voro deras, ända från döttrarna till bina — vägglössen ville de inte ha, men allt annat var deras. Det fanns en tid, då Måns Johansson Natt och Dag som ståthållare i Kalmar häktade bönderna, därför att de stulo hans hustrus honung, ty man lärde på den tiden den läran, att bönderna sedan urminnes tider voro skyldiga att hålla bin. Men frälset i Tyskland, Slesvig och Skåne hade kommit underfund med, att all avkastning av böndernas smådjur var deras, och att därför bönderna skulle köpa den honung, som de tillverkat, av Måns Johansson Natt och Dag. Hönsen voro bönderna skyldiga hålla. Hönsen voro deras, och dem måste de hålla, men äggen voro frälsets, och dem måste de köpa av Måns Johansson. Humlegårdar skulle de hålla, men humlet var frälsets, och det skulle de köpa hos Måns Johansson eller rättare sagt av hans käring. Jag förstår inte, varför man inte är konsekvent här, när man slagit in på denna nya frälsepolitik, och kör vidare. Skall det vara frälse, så skall det väl vara frälse med besked.

Herr Carlström vet mycket väl, att det margarin som användes i Sveriges land användes i lika hög grad i bondgårdar som bland arbetare. De bättre situerade arbetarna i många hem köpa säkerligen mycket smör, medan de sämst ställda få hålla sig till margarinet. Nu gör det mig detsamma vilketdera de använda, för jag kan inte känna någon skillnad i smaken, ty då jag provar, gissar jag för det mesta fel. Men jag vill säga, att om vi se på Danmark, Holland och flera andra länder med framskridet jordbruk, så finna vi, att Danmarks bönder konsumera en överväldigande del av det margarin, som beredes i landet. Och liknande är fallet, ehuru i mindre mån, i Holland. Säkerligen äta svenska jordbrukare och deras tjänare lika mycket margarin som någonsin går åt bland Sveriges arbetare, så i det avseendet kan man nog inte komma med några förebräelser. Det är nog inte så, att arbetarna äta margarin av ovilja mot bönderna, och ännu mindre torde bönderna äta det av motvilja mot sig själva. Om det är något så när pris på smöret, sälja bönderna det och äta margarin i stället — klokt nog för resten.

Det här är inte något annat än ett valtrick. Man vet, att de här föreslagna åtgärderna göra så oerhört liten nytta, men man menar, att i de valkretsar, där man arbetar, äro människorna så efterblivna, att man kan lura dem på limspö med sådana knep. Det är däri det hela sitter, ty man kan inte komma nästa gång med samma affischer som herrarna hade vid förra valet, på vilka man fick se, hur arbetare rövade kor och hästar och strypte kvinnor och så

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

vidare, de där valaffischerna, som ni kvällen före valsöndagen klistrade upp på alla ladugårdsväggar i riket. Nej, nu skola ni ha något annat! Herr Carlström är ärlig nog att erkänna, att det icke är någon skillnad på de gamla tullarna och de nya. Vem har sagt det? Det är ingen skillnad! Det här är också bara en fortsättning på det gamla frälsets taktik. Det är bara nya frälsefasoner, som dyka upp och breda ut sig allt djärvare och djärvare. Det är här icke tal om några reformer för jordbruket, ej heller tal om att hjälpa jordbruket. När vi här föreslå, och det har jag för min del gjort många gånger, att vi på valutareglerande väg skola se till, att vi inte släppa in andra varor än vi ovillkorligen behöva, och när jag gång på gång här poängterar, att vi här skola leva på vad den svenska jorden avkastar, och när jag inbjuder herr Carlström och andra att vara med om att ordna om samhället, då möter sådant tal bara undanflykter, därför att man trivs i oordningen. Man kan driva med demokratin och lura de enfaldiga tills vidare, men det går inte i längden.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Fru Östlund: Herr talman! Då jag är förekommen av flera av de föregående talarna, skall jag med hänsyn till den sena timmen inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Vi ha nu pratat rätt mycket här om sådant, som jag tycker ligger bra mycket vid sidan om ämnet. Det gäller ju här egentligen tre ting, nämligen att margarinet skall hava en viss färg, att vi icke få lov att där i inblanda smör mer än till viss myckenhet, samt att man icke får göra sådan reklam för detsamma, som hänsyftar på jordbruket och vad som därmed sammanhänger. Det är ingenting annat det här gäller.

Nu ha ju många talare uppträtt och dundrat om, att man genom dessa åtgärder ville komma margarinindustrien till livs. Men det är väl ingen, som i själva verket vill störa denna. Herr Sköld sade, att det bara blir trakasserier och besvär för margarinfabrikanterna av det hela. Vari bestå de besvären och de besvärigheterna? Det kan jag icke begripa. Det gäller för fabrikanterna, att margarinet skall ha en viss färg, och då få de ju inrikta sig på detta. Eftersom de icke behöva ändra den, så blir det ju mycket bekvämare för dem än att som nu behöva följa med efter årstiderna och betenas inverkan på färgen på vanligt smör. I det fallet är det ju mycket mera ansträngande för dem nu, men det blir ju lättare för dem sedan. Det blir alltså tvärtom, herr Sköld. Sedan slippa de också ifrån besväret att hämta hem smör och blanda in det och allt detta, och det blir ju mycket enklare, eller hur? Herr Sköld är alldeles bredvid sakerna som det gäller. Han sade också, att vi föra jordbrukarna bakom ljuset. Det vet jag inte vad han menar med. Det är väl tvärtom så, att dessa margarinfabrikanter föra folk bakom ljuset genom att inbilla dem, att de få en vara, som de icke få. Det smakar som smör, och det står smör på papperet, men det är kanske inte ett dugg smör i det.

Fru Nordgren sade, att det blir en försämring av margarinet, om vi ta utskottets förslag. På vad sätt blir det en försämring? Margarin är väl margarin. Hon tänkte kanske på att man icke skulle få lov att blanda in smör i det. Ja, det är ju en sak för sig, men margarinet kan icke bli sämre, om vi ta utskottets förslag. Det kan jag icke se. Sedan sade hon, att det var så besvärligt för husmödrarna, om de själva skulle behöva blanda in smör i margarinet. Det låter ju vackert. Jag vet nog, att det finns husmödrar, som ha så

stora fordringar på bekvämlighet, att de till och med köpa stekt strömming i butikerna, därför att de icke vilja göra något själva. Sådana husmödrar finns det. Om de nu emellertid få blanda in smör i det margarin, som de köpa, så veta de åtminstone vad de få för sina pengar och vad det är, de äta. Det kan icke vara något galet i det.

Herr Wijkander sade, att detta var så beklämmande för honom. Ja, vad är det, som är beklämmande? Är det att fattigt folk äter margarin? Det få de väl göra. Det är ingen, som förvägrar dem heller att göra det. Han sade också, att margarinet är en äkta vara. Ja, det är just det, som vi syfta till, att det skall bli äkta margarin, men om man, som herr Wijkander, vill, att det skall blandas in smör, så blir det icke något äkta margarin längre. Jag förstår mig icke på honom och hans resonemang.

Sedan kom då herr Fabian Månsson och pratade som vanligt. Han sade, att man hatar de fattiga. Vem är det, som hatar dem? Jag har icke hört någon uttala något hat under debatten här i kväll, men om det var någon som var arg och bitter så var det väl han. Talet om hat till andra samhällsklasser kommer från honom och icke från någon annan.

Ja, som jag förut sade, vill man här i tre olika avseenden förändra förhållandena något. Till dem, som här vilja försvara fabrikanterna, vill jag säga, att är margarinet nu en äkta och förädlad och prätig vara, så låt den vara det, men varför skall den då, herr Wijkander, gå med länta fjädrar och ta ifrån bönderna för att använda som skylt både smör och kor och ladugårdar o. s. v. Varför skall den göra det? Det har den gjort i alla tider. Om man icke skulle kunna reklamera så mycket för margarinet, gör det väl ingenting. Vi veta ju, att på alla bergsknallar och ladugårdsväggar och vart man vänder sig står det, att margarin är lika bra som smör o. s. v. Det är bland annat på den punkten, som en förändring bör komma till stånd, men den äkta varan må vara äkta lika mycket som hittills. Jag skall icke här gå in på varifrån man tar råvarorna till margarinet, ty det har det ju redan varit så mycket tal om. Det är ju en sak för sig. Blir fett upphettat, så kvittar det var det kommer ifrån. Fett är fett. Om det sedan är sådant fett, som eskimåerna använda, eller fett från självdöda djur och köttvaror, som blivit förklarad odugligt till människoföda, och som efter att ha smälts kommer ut i marknaden, det vet man icke. Man vet icke varifrån det kommer, men ingen har klandrat det, och icke är jag ledsen över den saken, varifrån man tar sitt fett till margarinet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag kan icke finna, att det är någon olycka, om kammaren tar detta förslag.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Sköld: Herr förste vice talman! När jag såg herr Pettersson i Bjälbo vandra fram till talarstolen, tänkte jag, att nu skola vi väl få en ordentlig utredning rörande margarinfrågan, när nu jordbruksutredningens ordförande tar till orda — jordbruksutredningen har som bekant mycket ingående sysslat med denna sak — men till min stora förvåning hade herr Pettersson i Bjälbo intresse varken för margarinfrågan eller för jordbrukets nödläge utan bara för min person. I grund och botten borde jag likväl icke vara så förvånad över detta, därför att herr Pettersson i Bjälbo har ju under de sista tio åren varit synnerligen intresserad av att bedöma min moraliska och intellektuella halt, och det får han gärna för mig fortsätta med. Det bekymrar mig ingenting.

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Herr Carlström däremot har ett mycket stort intresse för jordbrukets nödläge, och han fortsätter här sina deklamationer, trots att det väl ändå ganska tydligt i denna debatt har uppvisats, att det förslag, som här föreligger, har mycket liten betydelse för jordbruket. Jag skulle för min del tro, att herr Carlströms intresse riktar sig nog mera mot valet i höst än mot jordbrukets nödläge, men jag undrar, om han icke gör sig skyldig till en liten felspekulation. Det är nämligen på det sättet, att vi, som stödja reservationen, ha också Kungl. Maj:t på vår sida, och regeringen tillhör ju samma parti som herr Carlström. Om vi reser vanter äro fientliga mot jordbruket, är också regeringen fientlig mot jordbruket, och då kommer herr Carlström att få vända vapnen mot sina egna vänner.

Till sist skulle jag vilja fråga kammarens ledamöter, om det kan vara välbetänt att här bifalla utskottets förslag. Vi skola icke blunda för att resultatet av ett sådant beslut kan bli, att riksdagen icke blir i stånd att till Kungl. Maj:t frambära något yttrande rörande det framlagda förslaget till förordning. Det är därför otvivelaktigt, att ur alla synpunkter ett beslut här i denna kammare om bifall till utskottets hemställan kommer att bli till nackdel för alla parter.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Andersson i Lööbo: Herr talman! Blott några få ord. Jag tror vi kunna konstatera, att en stor del av kammarens ledamöter under denna debatt ha gripits av en viss margarinpsykos, och för att vara fullt ärlig vill jag säga, att vissa talesmän för båda riktningarna ha gripits därav. Jag tror emellertid, att man kan förstå detta förhållande, om man bara erinrar sig den uppläggning av debatten, som huvudtalesmannen för utskottet, herr Carlström, började med. Det kan vara lätt förklarligt, om det även från vår sida har gjorts skarpa hugg och angrepp efter herr Carlströms inledande anförande.

Jag vill för min del understryka, herr talman, även om jag icke blir trodd av de borgerliga, att jag givetvis icke intar någon som helst avog ställning till lantbruket som sådant. Helt naturligt är jag, såväl som mina partikamrater, intresserad anhängare av alla förnuftiga, genomförbara förslag om åtgärder till jordbruksnäringens främjande. Då emellertid herr Sköld icke blir trodd, då jag icke blir trodd, och då vilken som helst av de socialdemokratiska talarna icke blir trodd av de borgerliga, så borde väl ändå herrarna ett ögonblick fundera över, om ni icke borde sätta någon tro till den frisinade regeringens jordbruksminister. Jag försökte följa herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet anförande, och jag tyckte mig finna, att samtidigt som han gav en uttömmande redogörelse för innehållet i den kungl. propositionen, uttalade han tämligen oförbehållsamt den meningen, att han för sin del icke kunde med visshet avgöra, huruvida den skärpning av Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet vidtagit, var till någon fördel för landets jordbruk.

Vad är nu, mina herrar, det väsentliga, som här skiljer utskottets förslag från Kungl. Maj:ts? Jo, om man från ser utredningskravet, är det dels förbudet mot inblandning av smör i margarin, dels det färgningsförbud för margarin, som ifrågasättes. Jag skulle verkligen vilja fråga herr Carlström: Är det dessa två åtgärder, som kunna vara ägnade, som herr Carlström säger, att hjälpa landets jordbruk? Tror herr Carlström verkligen detta?

Då herr Olsson i Kullenbergstorp, med stort patos, försäkrar, att den nu diskuterade frågans framläggande är det största framsteg, som kunnat noteras under hans 40-åriga mejeritid, så förutsätter jag, att detta noterade framsteg

utgöres av de förbättringar, som utskottet enligt herr Olssons mening har vidtagit i den kungl. propositionen. Jag kan nämligen icke tänka mig, att herr Olsson medger, att den kungl. propositionen, till vilken även dessa enligt herr Olssons mening bondefientliga socialdemokrater ha yrkat bifall, skulle vara något framsteg ur mejerihanterings synpunkt. Jag kan icke tänka mig, att herr Olsson ur ren partipolitisk synpunkt kan våga göra något sådant gällande.

Detta är emellertid, för att återkomma till herr Carlström, ett förslag, som hjälper. Jag kan icke med bästa vilja i världen förstå, att det föreliggande utskottsförslaget i större utsträckning än reservanternas förslag *kan* hjälpa Sveriges lantbruk, och jag tror mig ha mycket goda och säkra grunder för ett dylikt omdöme. Då herr Carlström i sitt första anförande frågar, mycket demagogiskt för övrigt höll jag på att säga, om det är meningen, att vi, som stödjare Kungl. Maj:ts proposition, vilja rekommendera Sveriges lantbrukare att lyfta sig själva i håret, så vill jag svara, att det förefaller mig, som om herr Carlströms energiska inlägg under denna debatt hade varit ett visserligen kraftigt men dock fruktlöst försök från herr Carlströms sida att lyfta *sig själv* i håret. Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skulle icke vid denna sena timme ha besvärat kammaren, om icke herr Fabian Månsson hade gjort några uttalanden, uttalanden som man endast kan beklaga, men som icke böra få stå oemotsagda. Även om en hel del av dessa uttalanden få skrivas på herr Fabian Månssons något hetsiga temperament, voro de dock av sådant slag, att det skulle vara oriktigt att icke skänka dem några ord till genmäle.

Herr Månsson började med att uttala, att det har talats om att jordbruksnäringen går under, men detta, säger han, kommer icke att ske. Det kan ju ligga nära till hands att erinra herr Fabian Månsson om hur det har gått med hans försök i fråga om att idka jordbruk. Har han icke därvidlag också gjort några erfarenheter, som vittna om att det är förenat med åtskilliga svårigheter att driva jordbruksnäringen?

När sedan herr Fabian Månsson gjorde gällande, att det förslag och de uttalanden, som här ha framkommit, skulle vara uttryck för hat mot de fattiga, då måste jag, herr Månsson, däremot inlägga den allra bestämdaste gensaga. Jag är själv ingalunda någon rik man, och jag tror icke, jag begår någon överdrift, om jag säger, att det torde finnas få, om ens någon, i denna kammare, vilken har genomgått så mycket och provat på så mycket av fattigdom, som jag har gjort. Men, herr Månsson, det är icke här fråga om hat eller avoghet emot de fattiga. Det är icke heller från min sida, och jag tror ävenledes icke från de flestas sida, här fråga om någon partipolitisk sak, utan för mig är detta en befolkningspolitisk fråga. Jag kan inte komma ifrån, att frågan om vår jordbruksnärings ekonomiska ställning och framtid icke längre är vare sig någon valpolitisk eller någon enbart jordbrukspolitisk fråga, utan det är här i alldeles eminent grad fråga om vårt folks försörjning i eget land. Jag har tidigare försökt fästa riksdagens uppmärksamhet på den frågan. Herr Carlström har också försökt fästa uppmärksamheten på samma fråga, men herrarna vilja inte lyssna. Samtidigt som herrarna tala om den stora arbetslöshet, som överallt råder, om de stora svårigheter, som föreligga för att bereda såväl unga som gamla inom vårt land sysselsättning, äro herrarna beredda att

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

försumma den näringsgren inom vårt land, som mer än någon annan kan bereda talrika armar sysselsättning. Herrarna skola aldrig kunna lösa frågan om arbetslösheten, aldrig kunna lösa frågan om vårt folks sysselsättning inom eget land, förrän ni gripit er an med att lösa frågan, huru det skall bli möjligt att med åtminstone hjälplig ekonomisk framtid och ekonomiska möjligheter bruka den svenska jorden.

Herrarna kunna försöka svara på detta, när, som vi se, arbetskraften undan för undan frigöres och måste frigöras från jordbruket — helt enkelt därför, att det är omöjligt att ha den kvar, när det kostar 20,000 liters mjölkproduktion efter 6 öre per liter för att avlöna en dräng inom ett lantbruk. Herrarna kunna tänka efter, vad det vill säga, och vilka möjligheter som förefinnas att under sådana förhållanden behålla arbetskraften.

Och hur skola herrarna lösa arbetslöshetsfrågan, när man nu nödgas entlediga arbetare såväl inom industrien som inom andra näringar och framför allt inom jordbruket, som dock hittills sysselsatt de flesta och, rätt omhuldad, kan sysselsätta de flesta. Kanske stå vi inom kort inför det förhållandet, att jordbrukarna måste i stor utsträckning lämna sina gårdar, som i många fall då skola läggas till ödehemman. Det är inför dylika framtidsperspektiv vi här måste tänka oss för, tänka, huruvida det icke vore riktigare att begränsa en viss produktion, exempelvis margarinproduktionen, som sysselsätter ett fåtal arbetare, för att i stället utnyttja det mångtal arbetstillfällen, som jordbruket kan ge. Man skall förgäves kunna draga i bevis, att det ligger valpolitik eller att det ligger hat till de fattiga bakom en sådan uppfattning och en sådan framställning, utan där bakom ligger ett försök att se förhållandena sådana de verkligen gestaltat sig inom landet. Däri ligger också ett försök att bereda de fattiga arbete, vilket i närvarande stund säkerligen är det bästa vi kunna ge dem.

Jag ber att på det bestämdaste få protetsera emot utläggningar, som vilja göra gällande, att det skulle vara själviska bevekelsegrunder, som nu tala ifrån jordbrukarhåll. Det är självbevarelsedriften, som vi ha rättighet att ha likaväl som andra, och i denna självbevarelsedrift ligger också en väg att hålla vårt land uppe och hjälpa oss alla igenom svårigheter, något vartill vi alla äro skyldiga att medverka, och som vi med denna vår framställning också här sökt främja.

Häruti instämde herrar *Gustafson* i Kasenberg, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Johansson* i Krogstorp och *Persson* i Falla.

Herr Carlström: Herr Andersson i Löbbo riktade en fråga till mig, som jag anser mig böra svara på. Han frågade, om jag trodde, att genomförandet av dessa två förslag, förbud mot inblandning av smör i margarin och färgningen, vore tillfyllest i fråga om jordbrukshjälp.

Vi kunna ju ha litet sinne för proportioner, herr Andersson i Löbbo. Vi äro ju smålänningar båda, och detta sinne ha vi nog också, även om det kan inträffa, att vi släppa efter litet på det ibland, men jag har i detta fall icke släppt sinnet för proportioner. Jag har icke lovat jordbruket guld och gröna skogar med detta förslag, och herr Andersson i Löbbo vet, att då det varit fråga om att i vårt län »skälla» på margarinet från visst håll, så har jag sagt, att det skola vi icke göra, det är inte klädsamt. Det går mycket väl an att äta margarin, blott vi kunna sälja smöret på exportmarknaden. Det är denna fråga jag här ställt i förgrunden och som jag ville gå till botten med, och därför har jag begärt en utredning. Så vill jag säga till herr Sköld: Jag har aldrig gått omkring med bullar i fickan i valstriden och lovat folk vad jag

möjligtvis skulle kunna göra, ej heller har jag förespeglat dem något. Jag har sagt ibland, att jag skall göra »det minsta möjliga ont» åtminstone, och det kan räcka kanske. Därför är det nog inte skäl i att anspela så mycket på, att jag går ut och sår för valstriden. Jag har lagt bort att fjäska för mina valmän. Vilja de inte välja mig, kunna de låta bli.

Denna fråga är ingen stor fråga, säger man. Ja, men det kan bli en stor fråga. Färgningen och förbudet för inblandning av smör äro i och för sig kanske icke så stora frågor, men de utgöra dock steg i rätt riktning. Var inte för säkra, att vi icke en dag komma fram till att detta är en stor fråga — och då kanske också herr Andersson i Lööbo är med här i kammaren.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vill endast understryka, vad jag förut sagt, att det är i hela folkets och landets intresse och ur försörjnings-synpunkten, jag ser denna sak.

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

Herr Månsson i Furuviik: Herr Magnusson i Skövde vet alltför väl, hur högt jag håller honom, och jag beklagar att jag mot honom behöver ingå i en häftig replik.

Beträffande de två jordbruk jag haft, må jag upplysa att jag lämnade det ena på grund av att min syster, som kom ifrån Amerika, skulle ha det till följd av majoritet i äganderätten, och det andra på grund av, att vi ej blevo ense om köpesumman. Herr Magnusson kan ju fråga bägge dessa socknars kommunalfullmäktige. Han kan fråga på Hasslö, hur gården såg ut, när jag hade den. Han kan i Lidhults kommunalfullmäktige få besked om hur den gården såg ut, när jag var där. Om det sedan icke var någon vidare affär för mig, är en annan sak. Men hur gårdarna sågo ut, därför behöver jag icke vara generad över att få vittnesbörd från opartiska.

Jag skattar herr Magnussons anförande mycket högt, bland annat därför att det berör en sak, som han och jag vid något tillfälle resonerat om privat. Jag brukar icke referera privatsamtal, men jag kan ju nämna, att jag icke har någon skuld till den svårighet för jordbruket, som lyste genom i hans anförande, utan att herr Magnusson själv i viss mån, från min synpunkt sett, har mera skuld. Detta vill dock icke säga detsamma som om herr Magnusson i sina egna ögon icke handlat riktigt, vilket jag icke heller från hans utgångspunkter vill bestrida, men när han talar om, att det här icke är fråga om hat mot de fattiga utan fråga om vårt folks försörjningsmöjligheter i eget land, nu när exporten sänkes, så att det blir arbetslöshet o. s. v. — då vill jag tala om för honom, att jag här i kammaren bland kreti och pleti — ja, det finns sådana också här, och till vilken grupp ni räkna mig intresserar mig mycket litet — och i varje fall ute i landet på alla håll försökt verka för, att vi skola ordna så, att våra partier bli mera arbetsföra med hänsyn till landets organisering och återuppbyggnad. Jag har frågat herr Magnusson, om han icke ville behjerta situationen och söka skapa ett arbetsfört kommunistiskt bondeförbund. Det skulle kanske i så fall bli ett bondeförbund, som gick kraftigt åt höger. Mellan kommunism och höger är egentligen ur viss synpunkt en rätt liten skillnad. Någon har sagt, att kommunismen är konservatismens stamfar. Jag har i varje fall rått honom att söka medverka till att hans parti finge sådana arbetsformer och sådana intentioner, att det kunde vara med om att skapa en ny samhällsform — bidra till att undan för undan få fram de förändrade samhällsformer, för vilka jag i många år agiterat här.

Jag har varit ute hos andra riktingar också. Jag har i fyra år bedrivit en kraftig agitation bland Sveriges storindustriledare för att få deras anslutning till arbetarrörelsen, så att den med deras hjälp skulle göras kraftigare och

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

mera skickad att genomföra de reformer, som behövas i landet och som *ovillkorligen behövas*, om vi inte skola bli utfattiga. Ty snart stå vi i det skedet, då kommunerna inställa betalningarna och ej mera kunna få lån utan i stället komma att säga till de arbetslösa ungefär som man säger i Amerika nu: »Efter den 1 juli veta vi oss ingen råd.»

Hade herr Magnusson legat i selen vid min sida — jag vill icke säga med precis samma samhällsideal, men för att dock gemensamt söka åstadkomma arbetsföra partiorganisationer — så tror jag att med den duglighet herr Magnusson besitter och alltid har besuttit, det skulle se litet bättre ut i Sverige. Här är icke fråga om partier eller om att skylla på varandra, utan här är fråga om att även de, som icke äro med i riksdagen, skola ha några skyldigheter härvidlag — helt enkelt *skyldighet*. Jag anser, att exempelvis Sveriges disponenter, som stå bredvid arbetarna i fabrikerna, icke endast ha rättighet utan skyldighet att gå in i arbetarrörelsen och bidra till att deras arbetskamrater och underordnade på arbetsplatserna kunde ordnas till och enas om ett sådant arbete för samhällets reformerande och omdaning som den nuvarande hårda tiden gjort behöfvig och som än mer kommer att behövas. Jag anser, att det är även herr Magnussons skyldighet att icke bara försöka vika undan utan att sätta näsan emot stormen och bidra med det han kan — och han kan mycket, om han vill.

Jag frångår emellertid icke den uppfattningen att mycken demagogi producerats för valmännens räkning i denna debatt. Det har här i kväll levererats så mycket valfett, att om vi kunde härda det till margarin, skulle det vara av stort inflytande på handelsbalansen!

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande punkten 1 a), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkten 1) av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sköld begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 1 a) av utskottets förevarande utlåtande nr 70, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i punkten 1 av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen meddelade, att herr Johansson i Uppmälby jämte tjugufem av kammarens ledamöter framställt skriftlig begäran om voteringsens verkställande medelst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 77 ja och 63 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen	1		
» Andre Vice Talmannen		1	
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman.	1		
» Lindqvist i Stockholm			
» Ekman			
» Eriksson i Stockholm			
» Hansson i Stockholm			
» Nylander			
» Engberg		1	
» Johanson i Stockholm			
Fru Östlund		1	
Frk. Wellin			
Herr Forssell		1	
» Holmdahl	1		
» Järte	1		
» Höglund i Stockholm		1	
» Kilbom			
» Carleson			
» Andersson i Stockholm			
» Nygren		1	
<i>Stockholms län</i>			
Herr Andersson i Igelboda			
» Källman			
» Andersson i Tungalsta		1	
» Eurén			
» Christenson	1		
» Laurin.			
» Mosesson.			
» Ahl			
» Lundquist i Rotebro.	1		
» Flyg.			
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg			
» Olsson i Golvvasta	1		
» Björnberg			
» Lundquist i Baggarbo			
» Lundstedt			
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby		1	
» Olsson i Ramsta	1		
» Laurén			
» Andersson i Katrineholm.			
» Jonsson i Eskilstuna.		1	
» Andersson i Dunker	1		
» Lundbom		1	

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr Pettersson i Bjälbo	1		
» Sjögren		1	
» Karlsson i Vadstena		1	
» Olsson i Rimforsa	1		
» Björkman			
» Ericson i Boxholm		1	
» Ward			
» Anderson i Norrköping	1		
» Jonsson i Risinge	1		
» Hollertz	1		
» Skoglund	1		
» Hermansson		1	
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna.	1		
» Hamrin			
» Carlström	1		
» Fast.		1	
» Petersson i Broaryd	1		
» Svensson i Högsjöhult	1		
» Lilliecreutz.	1		
» Andersson i Löbbo		1	
» Johnsson i Norrahammar		1	
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult			
» Olsson i Blädinge	1		
» Svensson i Betingetorp			
» Blomquist		1	
» Svensson i Grönvik			
» Rosander			
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar			1
» Carlsson i Solberga	1		
» Werner			1
» Gustafson i Vimmerby.	1		
» Johansson i Krogstorp.	1		
» Heiding	1		
» Wirsell	1		
» Schött			
» Waldem	1		
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans			
» Svedman.			
» Gardell i Stenstu	1		

	Ja	Nej	Av- står
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa			
» Törnkvist i Karlskrona		1	
» Jeppsson			
» Holmgren		1	
» Hällgren			
» Petersson i Storgården	1		
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Persson i Fritorp			
» Björklund			
» Björk i Tryde		1	
» Jönsson i Fridhill			
» Isacsson		1	
» Hammarlund	1		
» Björck i Kristianstad	1		
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Winkler	1		
» Lovén		1	
» Lindskog			
» Weibull			1
» Bergström i Hälsingborg		1	
» Andersson i Malmö		1	
» Thomson		1	
» Vougt			
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge			
» Olsson i Kullenbergstorp	1		
» Sköld		1	
» Andersson i Höör		1	
» Törnkvist i Bjuv			
» Paulsen		1	
» Månsson i Erlandsro	1		
» Nilsson i Hörby	1		
» Pehrsson i Bramstorp			
Fru Nordgren		1	
Herr Ljung	1		
<i>Hallands län.</i>			
Herr Lindqvist i Halmstad		1	
» Johansson i Bränalt			
» Andersson i Falkenberg			1
» Larson i Tönnersa			
» Eriksson i Toftered	1		
» Andersson i Lindome	1		
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Lithander	1		
» Sjöström		1	

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Pehrsson i Göteborg	1		
» Wigforss		1	
» Höglund i Göteborg			1
» Olson i Göteborg	1		
» Ström		1	
» Wijkander		1	
» Ekberg		1	
<i>Göteborgs och Bohus län</i>			
Herr Andersson i Grimbo	1		
» Olsson i Broberg			
» Olsson i Berg			
» Osberg	1		
» Wallerius			
» Brännberg		1	
» Mårtensson			
» Karlsson i Munkedal			
<i>Älvsborgs län</i>			
Herr Danielsson	1		
» Gustafson i Kasenberg	1		
» Lindgren			
» Hansson i Trollhättan		1	
» Olsson i Mellerud		1	
» Alströmer	1		
» Johansson i Fårekulla	1		
» Ryberg	1		
» Leffler	1		
» Petersson i Lerbäcksbbyn	1		
» Weijne		1	
» Larsson i Hede	1		
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen	1		
» Magnusson i Skövde	1		
» Bäcklund		1	
» Johanson i Hallagården	1		
» Vahlstedt		1	
» Lundén	1		
» Anderson i Storegården	1		
» Persson i Tidaholm		1	
» Nordkvist	1		
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken			1
» Hallén			
» Andersson i Prästbol			
» Norling		1	
» Norsell		1	
» Spångberg		1	

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Björling	1		
» Persson i Grytterud	1		
» Nilsson i Karlstad	1		
» Wittberg			
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg		1	
» Anderson i Råstock			
» Nilsson i Örebro		1	
» Ljunggren		1	
» Persson i Falla	1		
» Mogård	1		
» Sandwall	1		
» Åqvist	1		
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Stockholm			
» Eklund			
» Olovson i Västerås		1	
» Ander	1		
» Johansson i Bro			
» Olsson i Österbo	1		
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Jansson i Falun		1	
» Olsson i Mora			1
» Andersson i Rasjön	1		
» Pettersson i Hällbacken			
» Andersson i Ovanmyra	1		
» Karlsson i Grängesberg			
» Aronson			
» Ericsson i Sörsjön		1	
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuviik		1	
» Sävström		1	
» Lindley			1
» Johansson i Edsbyn		1	
» Olsson i Gävle		1	
» Holmström			
» Herou			
» Svedberg			1
» Högström		1	
» Hilding	1		
» Hultman			
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Johansson i Sollefteå		1	
» Bergström i Bäckland	1		
» Strindlund	1		

Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Västberg.			
» Molander			
» Edberg			
» Rudén.			
» Sandström	1		
» Öhman		1	
» Berg			
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs			
» Hedlund i Östersund		1	
» Hedlund i Häste	1		
» Persson i Trängen.			
» Olsson i Rödningsberg.		1	
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund i Brattfors			
» Wikström		1	
» Lindmark			
» Lindberg.			
» Sandberg	1		
» Näslund	1		
» Wiklund i Byske			
<i>Norrbottnens län.</i>			
Herr Hage		1	
» Nilsson i Antnäs			
» Lövgren			
» Dahlén			
» Grapenson	1		
» Selberg	1		
» Lundström	1		
Summa	77	63	9

Vidare gav herr talmannen beträffande punkten 1 b) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i sagda punkt, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Sköld, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 1 b) av utskottets förevarande utlåtande nr 70, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppdragsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Eriksson i Toftered, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 70 ja och 67 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

*Slutligen blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i punkten 2) jämväl av kammaren bifallen.

*Ang.
kontroll å
tillverkningen
av samt
handeln med
margarin
m. m.
(Forts.)*

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal vid försvarsväsendet med tjänstgöringsort i Boden; och

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m.;

från första lagutskottet, nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 16 mars 1932 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar m. m.;

från riksdagens kansli:

nr 177, angående utredning och förslag rörande preskriptionstiden för resterande kronoutskylder;

nr 178, angående överlåtande av uppbörd av kronoskatt i stad å bankinrättning, som erhållit Kungl. Maj:ts oktroj;

nr 179, angående viss komplettering av föreskrifterna om märkning av utländska köttvaror; och

nr 198, angående viss ändring i kungl. kungörelsen angående villkoren för eldbegängelse; samt

från andra lagutskottet:

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionatörelse; och

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning med vissa bestämmelser angående film, dels förordning med vissa bestämmelser angående biografier och filmföreläsning ävensom av en i ämnet väckt motion.

§ 7.

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen ävensom en i ämnet väckt motion;

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 44.

statsutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdagande av olovlig införsel av spritdrycker, lönnbränning m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till personal- och driftkostnader för institutet för högspänningsforskning vid universitetet i Uppsala;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag åt docenten vid universitetet i Lund G. R. Raquette; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 124, angående lantmåteriundervisningens anordnande vid tekniska högskolan m. m., gjorda framställning angående inrättande med avlöning från allmänna indragningsstaten av en personlig professur för läraren i geodesi vid lantmåteriundervisningen S. T. S. Rubin; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jansson</i> i Edsbäcken	under 5 dagar fr. o. m. den 12 maj,
» <i>Johansson</i> i Brånalt	» 3 » » » 12 »
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	» 5 » » » 13 »
» <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	» den 13 maj,
» <i>Jönsson</i> i Fridhill	» 3 dagar fr. o. m. den 12 maj,
» <i>Magnusson</i> i Skövde	» den 13 maj,
» <i>Brännberg</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 11 maj och
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	» 3 » » » 13 »

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 3.32 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 12 maj.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 253, angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande direkta skatter.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, statsutskottets utlåtande nr 93, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden nr 8—10 och andra lagutskottets utlåtande nr 36.

§ 4.

Ordet lämnades till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att på föredragningslistan till morgondagens plenum de två gånger bordlagda ärendena upptagas i följande ordning: statsutskottets utlåtande nr 92, jordbruksutskottets utlåtande nr 72, jordbruksutskottets utlåtande nr 73, jordbruksutskottets utlåtande nr 71, bevillningsutskottets betänkande nr 41 och övriga ärenden i den ordning de äro upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 227, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 228, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av affärsdrivande verks medel m. m.; och

nr 229, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 202, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 203, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 204, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning.

Slutligen anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 216, i anledning av väckta motioner om tull å potatis; samt

från första lagutskottet:

nr 206, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 13 april 1883 angående förlagsinteckning;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inteckning i jordbruksinventarier m. m.; och

nr 209, i anledning av väckt motion angående upphävande av den s. k. lösöre-köpsförordningen m. m.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Magnusson* i Kalmar under 4 dagar från och med den 14 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.